

NOVI

UZORLISTAR

I KUĆNI SAVJETNIK

ZA SVE DRUŠTVENE PRILIKE U POSLOVNOM
I DOMAĆEM ŽIVOTU.

SADRŽAJ:

O jeziku u obće i o brzo-
skom pravopisu. O sačinjanju
pisama. Pisma obćeg sadržaja.
Pisma posebnog sadržaja: čes-
titičke i zahvalnice; doglasnice,
molbe, utješnice; preporuke;
opomene; ukornice; izprike;

pozivi; ljubavna pisma i bračne
ponude; razni sastavci za spo-
menar i brzojavi. Trgovački i
poslovni listovi svake vrsti.
Oporuke; namire, sknjižbeni i
izknjižbeni očitovanja; ugo-
vori i pogodbe; pamučići.

Sastavio

NIKOLA KOKOTOVIĆ

DODATAK: Lješnik u kući i grva pomoć kada tko
nastrada od Prof. Dr. A. Lobmayera.

Uputa u kućanstvo i gospodarstvo
od župnika Ivana Jagića.

Tisak i paklade knjižare Hartmana (Kugli i Deutsch) Zagreb.

Ciena 1 for. 60 novč.

22848

Hrvatskim domaćicama i ljubiteljem hrvatske knjige preporučamo najtoplije

najveći ilustrovani list .

„DOM I SVIET.“

„DOM I SVIET“ i po svom lepom i zanimivom sadržaju i krasnih slika čini svaki strani ilustrovani list u hrvatskoj kući suvišnim a hrvatske krasotice ne će više trebati, da posizu za tuđim listom.

„DOM I SVIET“ izlazi u lepom i velikom obliku pa donša u svakom broju 8—10 slika glasovitih i slavni ljudi i predjela iz naše domovine i širokog svieta.

„DOM I SVIET“ donša u svakom broju poveći roman, nekoliko pomanjih pripovedaka i novela i po koji poučni, za svakoga zanimivi člančić.

„DOM I SVIET“ donša u svakom broju šaljiva štiva i pošalica sa slikami.

„DOM I SVIET“ donša veliki listak, u kojem ima i odiel za kućanstvo i gospodarstvo, što će svakoj domaćici dobro doći.

„DOM I SVIET“ donša u svakom broju po jednu ili dvie krasne i najnovije modne slike sa opisom i sa crtami iz života žena u velikom svijetu. Ovaj dio obljubit će naše krasotice već zato, što nema u hrvatskom jeziku nijednog modnog lista.

„DOM I SVIET“ donša u svakom broju zabavnih igara, rebusa itd.

Ciena je „Domu i Svietu“ samo for. 6.— na cielu god., for. 3.— na pol god., a for. 1.50 na četvrt god.

Predplatu molimo, da nam se unapried šalje, pošto se list samo onim redovito dostavlja, koji su predplatu namirili.

Predplatu pñima i svaka hrvatska knjižara.

Knjižara Lav. Hartmana

(Kugli i Deutsch) Zagreb, Ilica.

Preporučamo najtoplije nabavu našom nakladom izašle knjige :

Nova zagrebačka KUHARICA

Praktični napatuk

za kuhanje, pećenje i ukuhavanje.

Podpuna sbirka najboljih propisa za domaćice i kuharice.

Po Katarini Prato, Saint-Hytaire

i s obzirom na narodna jela

sastavila

MARIJA KUMIČIĆ.

Sa 20 slika.

U elegantnom platnenom vezu

ciena for. 1.50 nč.

Knjiga je vrlo ukusno i pregledno štampana, sadržaje preko

1000 napatuka za priugotavljanje svakakvih jela i pića,

te je već danas neobhodno potrebna savjetnica u mnogih kuhinja.

Knjižara Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch)

Zagreb, Ilica 2.

Preporučamo našim domaćicama da si nabave:

Sbirku od 1600 NARODNIH PJESAMA

što ih je sakupio i ukajdio

F. Š. KUHAČ.

Sbirka sastoji iz 4 velike knjige a cijena je
sada samo

forintih 8.—

Ove pjesme udešene su tako, da se mogu igrati na samom glasoviru, mogu se pjevati uz pratnju glasovira, udešene su također na gusle i flautu.

U cijeni sada više ne leži izpričavanje, pošto je cijena toliko snižena da je

Sbirka narodnih pjesama

sa 1600 pjesama za čudo jeftina ako se prodaje po

for. 8.—

Cielokupna hrvatska i inozemna kritika vrlo povoljno se izrazila o ovoj sbirci, te je svaki kritik a osobito naši domaći, zaključio svoju preporuku time:

da nebi smjelo biti domorodne kuće bez
ove sbirke.

Nema sumnje dakle, da će sada naše občinstvo rado poprimiti ovu priliku, da si uz **toli vrlo jeftinu cijenu kupi djelo**, koje je prije stajalo for. 20.—, i koje služi cielomu narodu na čast i diku.

Naručbe prima

Knjižara Lav. Hartmana

(Kugli i Deutsch)

Ilica 2. — Z A G R E B Ilica 2.

N O V I

UZOR-LISTAR

I

KUĆNI SAVJETNIK

ZA SASTAVLJANJE SVAKOVRSNIH

LISTOVA, IZPRAVA I PISMENIH SASTAVAKA

ZA SVE DRUŽTVENE PRILIKE U POSLOVNOM I DOMAĆEM ŽIVOTU.

PRIRUČNIK ZA SVAKOGA

SADRŽAJE:

Uvod: O jeziku u obće i o hrvatskom pravopisu; O sastavljanju, sadržaju i vanjskom obliku pisama; o naslovih (titulature) svjetovnih i duhovnih. Uzorec listova i to: Pisma obćeg sadržaja, čestitke za rođjen- i imendan, za novu godinu, prigodom vjenčanja i ženitbe, jubileja i razne prilike, te odgovori na te čestitke; zahvalnice; doglasnice; molbe; utješnice; preporuke; opomene; ukornice; izprike; pozivi; ljubavna pisma i braćne ponude. Trgovački i poslovni sastavi svake vrsti. Nadalje: oporuke; namire; svjedočbe; ugovori darovni, ostavni, posudbeni, zajmovni, kupoprodajni, uporabni, zajmovni. Obveznice i punomoći itd. Napokon izbor originalnih listova: Kureloca, Perkovca, Šenoe, Trnskoga, Utješenića, Vebera, Vraza, Vukasovića, Vukelića itd.

SASTAVIO

NIKOLA KOKOTOVIĆ.

Mojo Ivančević
Bavn. Učitelj.
1896

D O D A T A K: Liečnik u kući i prva pomoć kada tko nastrada
od **Prof. Dr. A. Lobmayera.**

Uputa u kućanstvo i gospodarstvo od **župnika Ivana Jagića.**

Tisak i naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb.

Predgovor

Znajući, kako hrvatska književnost u svakom pravcu napreduje, te kako narod sve to više od nje zahtieva, pa napokon, kako hrvatski pisci i nakladnici nastoje, da ju što više unaprede i usavrše, odlučili smo i mi, da prema sadašnjoj potrebi pružimo hrvatskomu občinstvu što veći i što bolji hrvatski pismovnik.

U saobraćaju naobraženoga svieta od velike su znamenitosti valjani i liepo pisani listovi. Oni nas zastupaju i ondje, gdje mi nismo prisutni, te tako pružaju sgodu osobam, da o nami sude, makar nas i lično ne poznavaju. Mnogi od nas sudio je već po pismu o značaju i znanju onoga, koji nam je list pisao. Istina je, da se u tom sudu može čovjek i prevariti; nu nema sumnje, da ćemo ljepši pojam dobiti ob onomu, koji nam napiše valjano pismo, nego li ob onomu, koji ga nezna napisati. Zato je dobar list dobra preporuka, a po svakoga je važno i koristno, tko umije napisati valjano pismo.

Osim običnih pisama, potrebno je takodjer u svakdanjem životu poznavanje poslovnih sastavaka, kao što su trgovački listovi, ugovori, molbenice itd., zato smo se i na njih osvrnuli u našem „Novom uzor-listaru“, te smo nastojali, da i u tom pogledu bude udovoljeno potrebi hrvatskoga občinstva.

Kako treba postupati pri sastavljanju listova, razloženo je u poglavju, koje se bavi „sastavljanjem pisama“. Nu mi možemo već ovdje iztaknuti, da će čitatelj marljivim čitanjem našega „Novoga uzor-listara“ naučiti dobro sastavljati listove, a to tim prije, što je u njemu nanizan liep broj pisama od ponajboljih hrvatskih književnika, kao što su: Bude Budisavljević, Fran Kurelac, Ivan Perkovac, biskup Strossmayer, August Šenoa, Bogoslav Šulek, Ivan Trnski, Ognjeslav Utješenović-Ostrožinski, Stanko Vraz, Adolfo Veber, Lavoslav Vukelić, Živko Vukasović itd.

Sastavljanje našega „Novoga uzor-listara“ preuzeo je dobrohotno g. Nikola K o k o t o v i ć, poznat u hrvatskoj književnosti sa svojih sastavaka u prozi, koji se odlikuju ljepotom jezika i sloga. Samo kod sastavljanja drugog diela podupro ga je g. dr. Virgil D e v č i ć, koji mu je, kao vrstan odvjetnik, pomagao izraditi treći i četvrti odsjek, t. j. poslovna pisma i poslovne sastavke, kod kojih se treba držati strukovnih i već uobičajenih izraza i pravila. G. sastavljač svrnuo se je pri sastavljanju našega pismovnika na neka bolja francezka i njemačka djela ove vrsti, a obazriao se je i na pismovnik pokojnoga Mijata S t o j a n o v i ć a, koji je već posvema razpačan.

Da ova knjiga bude što podpunija i korisnija, dodali smo sastavke „Liečnik u kući“ i „Prva pomoć kada tko nastrada“ od dr. prof. A. L o b m a y e r a, koji je došao na liep glas kano pisac u liečničkoj znanosti sa svojih popularnih i zanimivih radnja. Napokon odtisnuta je u našem „Novom uzor-listaru“ razprava o „Kućanstvu i gospodarstvu“, koja će dobro doći hrvatskim domaćicam, a napisao ju je vrli gospodarski pisac župnik I. J a g i ć.

Ne možemo a da se ovdje ne zahvalimo presvj. gospodinu I. pl. Trnskomu i poglavitoj gg. Franu Folnegoviću i J. Šenoi, koji su nam dobrohotno ustupili neke listove hrvatskih pisaca, da njimi uzmognemo uresiti „Novi uzor-listar“.

Šiljemo ovu knjigu u sviet, nadajuć se tvrdo, da će ona postati rado gledanim gostom u svakoj hrvatskoj kući.

Knjižara Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch).

UVOD

I. O jeziku u obće

Govor u širem smislu rieči jest svaki izražaj duševnoga stanja pomoću znakova, koje možemo razabrati našimi ćutili. Po toj oznaci uračunavaju se u ovaj pojam i nepodpuni načini saobćivanja, kao što su, primjerice, kretnje rukū, oćiju, glave itd., koje upodpunjuju govor, ili mu podavaju veću krepćinu. U užem smislu razumievamo pod govorom ili jezikom izražaj naših misli posebnimi glasovi, koji su jedna od bitnijih prednosti ćovjeka. U tom smislu nazivljemo jezikom i djelatnost samu, kano i učin ove djelatnosti, naime onu proizvodnju, koja uslied spajanja ljudskih glasova nastaje, i koja služi za sporazumljivanje ćitavom ćovječanstvu ili pojedinim narodom.

Samo ono biće, koje je bog obdario osjećaji i razumom, ćovjek naime, može dati izražaja svojim predoćbam i svojoj volji takovim načinom, takovim glasom, kojim je pojmljiv i razumljiv. Nema sumnje, da i ćivotinje imadu svoj jezik, kojim izrazuju radost i bol. Tko se ne sjećā, kako cvili i tužno cvrkuće biedna ptićica, kad joj tko razori gnjezdo i odnese mlade, a kako opet rado pjeva sasvim drugim glasom, kad stane listati drveće i cvasti bujno cvieće. ćivotinje izrazuju bol i strah krićećimi glasovi, a radost jecanjem, hrzanjem i umjerenim glasom. Ali premda ćivotinje imadu svoj izražaj za unutamje osjećaje duše, ipak je njihov jezik nepodpun i nizak, kao što je nizak stupanj na kojem su ćivotinje medju boćjimi stvorovi. Crni gavran graktao je za obćega potopa kao što i danas grakće. Samo ćovjeku, najplementijemu stvoru ovoga svieta, dao je bog, da može usavršivati svoj govor, taj najljepši dar neba.

Kako može da govori svaki ćovjek, koji je zdrav i duševno i tjelesno, pa kako se drži, da ljudski rod potiće od Adama i Eve, to se je tvrdilo, da je u prastara vremena morao biti samo jedan jezik, koji bi mogli nazvati prajezikona. Nu do dana dr. našnjega nisu mogli povjestničari da pronadju taj jezik. Mnogi ućenjaci tvrde, da ne samo da ne može obstojati jedan jezik na svijetu, već da je potrebno više jezika. Onoliko ljudi govorit će istim jezikom, koliko ih drži zajednica obićajā, zajednica prava, vjere itd. U kratko, svakomu narodu pripada poseban jezik. I jezici pojedinih naroda ne saćinjavaju uvijek podpunu ćjelovitost, već se diele u grane, u narićja. Svaki gotovo jezik ima svojih narićja, tako na primjer francezki, talijanski, ruski, pa i hrvatski. Hrvati imadu tri narićja: štokavsko,

čakavsko i kajkavsko. Ta varijeta dobila su svoja imena od upitnoga zaimena, koje u štokavštini glasi: što, u čakavštini: ča, u kajkavštini: kaj.

Kako su postali razni jezici i varijeta, o tom se je mnogo razpravljalo, ali još nije ništa stalna dokazano, niti bi se ta stvar mogla smatrati riješenom. Narodi na zemlji razlikuju se po svojih običajih i načinu života, a i po jezicih. Čim je koji narod napredniji, čim mu je veća nabrazba, tim mu je razvijeniji i jezik. Zato je kod nazadnih i divljih naroda jezik surov i tvrd. Kad se koji jezik ne rabi u svagdanjem životu, već kad se nalazi samo u knjigah, onda ga zovemo mrtvim jezikom. Za primjer navodimo samo latinski, hebrejski i starogrčki jezik. To su mrtvi, dočim su primjerice hrvatski, ruski, francuski, njemački itd. živi jezici.

II. O hrvatskom pravopisu

Pravopis nas uči, kako imamo upotrebljavati pismena, koja su vidljivi znakovi glasova.

Glasovi su trovrstni: 1. samoglasnici, t. j. oni glasovi, koji se mogu sami osećati glasno izgovarati, kao što su **a, e, i, o, u** pa onda **r**, kad je na početku slove pred suglasnici, ili u sredini među suglasnici, ili napokon na kraju slove, ako sljedeća počimlje sa suglasnikom ili sa „o“, koje je od suglasnoga „i“ postalo; 2. stari dvoglasnik **tb**, koji u hrvatskom jeziku bilježimo **ie**, kad je dug **ije**, kad je kratak; 3. suglasnici, t. j. oni glasovi, koji se ne mogu bez samoglasnika jasno izgovoriti, a to su: **b, c, č, ć, đ, dž, f, g, gj, h, j, k, l, lj, m, n, nj, o, p, r, s, š, v, z, ž**.

Prelazeći na sam pravopis, kazat nam je, da kod nas vladaju dva načela, kojih se drže pisci, pišući hrvatske riječi: načelo izgovora (blagoglasja = eufonija) i načelo iz vora (= etimologija).

Po prvom načelu pišu se riječi upravo onako, kako se čuju u izgovoru: **gladak, giatko, gibak, gipko, rob, ropski**.

Po drugom se načelu pazi na to, kako i odakle je riječ postala: **gladko, gladko, gibak, gibko, rob, robski**.

Hrvatska azbuka ima za svaki glas svoje posebno pismo ili slovo, pa je zato hrvatski pravopis prema drugim mnogo jednostavniji i lakši. Jedino, što je mnogim teško razlikovati, kad imaju pisati **ć** i **č**, kad **ie** i kad **je**, zato ćemo ugoditi, nadamo se, mnogomu čitatelju, ako te razlike po Vitanovićevoj slovnici hrvatskoga jezika razjasnimo.

Izgovor i pisanje glasova **ć** i **č**

Glas **ć** izgovara se malko oštrije i tvrdje nego **tj**, a mekše nego **tš** = **č**.

Glas **ć** valja izgovarati i pisati:

1. Na početku ovih riječi:

Ćaća, ćevap (= meso na komade izsječeno i na ražnju pečeno), ćela, ćemer (= kožnati pás, u kom seljaci nose obično novce), ćepica, ćesa (= kesa), ćesma (= šupljika u vezu), ćef, ćilim (= sag), Ćiro, Ćiril, ćorda, ćoro, ćošak (= ugao),

ću (= hoću), ćud, ćuk, ćuliti (= die Ohren spitzen), ćuprija (= most), ćurak (= puran), ćurak (= haljina seljačka), ćuskija (= željezna toljaga, kojom se obično kamenje valja i razbija), ćut. Tako i sve riječi, koji su od ovih izvedene.

2. Na početku:

a) Kod ovih riječi: Bihać, broć, crvendać, gluhać, imuć, nemoć, noć, peć, pomoć, puhać, srndać, zelenbać, već, odveć, vruć, suproć.

b) Kod samostavnika, koji su izvedeni od drugih imena obćenitih ili pridavnika, te se njimi kazuje ono isto, što znači riječ od koje su izvedeni, ali umaljeno ili mlado, n. pr.: cvietić, prstić, nožić, sinčić, gradić, grabić, dobrić, zlić, mladić, oblič, božić, bratić, sestrić, kumić, vojvodić.

c) Kod samostavnika, imena vlastitih, koji su izvedeni nastavkom „ić“ bilo od imena vlastitih i obćenitih, bilo od pridavnika posjedovnih na **ov** ili **ev**, n. pr.: Marić (Mara), Nikolić (Nikola), Majstorović i t. d.

3. Unutar riječi:

a) Kod samostavnika ženskoga roda, koji se dočimlju na **ća**, a postaje od pridavnika: bistroća, teškoća, tankoća i t. d.

b) Kod samostavnika ženskoga roda, koji se dočimlju na **ća**, a postaje od korena: daća, duća, neđaća, odjeća, plaća.

c) Kod samostavnika ženskoga roda, koji se dočimlju na **ća**, ali postaje nastavkom **ja**, budi od korena, budi od osnova na **t**: kuća (kut), svieća, ćaća itd.

d) Kod samostavnika srednjega roda, imena skupnih, koji postaju nastavkom **je** od samostavnika s osnovom na **t**: drveće, cvieće, lišće, ušće, liešće, trešće, biće, trenuće, pregnuće itd.

e) Kod samostavnika, imena vlastitih, koji su izvedeni od mužkih vlastitih imena nastavkom **ka**: Jugovića, Radića itd.

f) Kod imena mužkoga roda nastavkom **janin** (= jan-in) od takovih riječi, koje su u osnovi dočimale na **t** ili **ć**: Banaćanin (Banat), Hrvaćanin (Hrvat), ukućanin (kuća), Bišćanin (Bišće) itd.

Iznimku čine oni samostavnici, koji su imali u osnovi **k, č**, ili **c**, jer kod njih je **ć**: Osječćanin (Osiek), Moraććanin (Moraća), Kostajniććanin (Kostajnica).

g) Kod samostavnika i pridavnika, izvedenih nastavci **ća, će, ći** (staro tija): gošća (gost ženski), brijaći, jahaći, pletića, treći

h) Kod pridavnika posjedovnika, kojim je u osnovi bilo **t**: ždrebeći, jagnjeći, srneći itd.

i) Kod glagola čina opetovna, izvedenih od glagolâ na **iti**, pred kojim ima **t**, n. pr.: plaćati (od platiti), laćati (od latiti) itd.

j) Kod ovih riječi:

α) tuđjih: bećar, bući (igra), sirće, šićar, dućan, saćura, šećer;

β) domaćih: bućka, bućkati, bućkalo, fućkati, kći, krućina, Lovćen, maća, maćeha, mućak, naćve, nećak, obećati, obći, pleće, opleće, oplećak, prćija; šćućuriti se, telećak, tisuća, većina, vieće, viećati, zloće i dr.

4. Osim svih oblika od dosad navedenih riječi pišemo još **ć**:

a) U 7. padežu jednine samostavnika ženskoga roda, kojim se 1. padež jednine dočimlje na **t** ili **st**, n. pr. smrću (smrt), pameću (pamet), miloću, radoću, krepoću itd.

b) U 2. i 3. stupnju pridavnika, koji se dočimlju u 1. stupnju na **t** ili **st**, n. pr.: krući, ljući, čvršći, češći (od krut, ljut, čvrst, čest) itd.

c) U neopredeljenom načinu glagola na **ći**: leći, reći, tući, vući itd.

d) U glagolskom prislovu sadanjega vremena: goneći, pletući, hodajući, noseći, itd.

e) U prošlo trajnom vremenu i glagolskom pridjevu trpnom glagola IV. razreda, koji izpred umetka **i** imaju **t** n. pr.: vrćah, mućah (odvrtiti, mutiti) itd.

Tako i u samostavnicih izvedenih od trpnoga pridjeva ovih glagola: vrćenje, mućenje itd.

f) U sadanjem vremenu, zapovjednom načinu i prislovu sadanjega vremena glagola V. razreda, koji izpred umetka **a** imaju **t**: svićem, svići, svićući, klikćem, klikći, klikćući (od svitati, kliktati) itd.

Kada valja da pišemo **ie**, a kada **je**?

Stari dvoglasnik **ě** (= **ĭ**) izgovara naš narod po različitim krajevih trojako.

1. Kao samoglasnik **e** (narječje ekavsko): n. pr.: belo' dete, seno, pena.

2. Kao samoglasnik **i** (narječje ikavsko): bilo, dite, simo, pina.

3. Kao dvoglasnik **ĭ** (narječje jekavsko): u dugih slovkah **ie**, n. pr. bielo, diete; u kratkih **je**, n. pr.: sjena, pjena.

Razlikovati valja jošte: pōpjevati i popiēvati; sjediti (sitzen) i siediti (ergrauen).

Kad iza suglasnika **r** sledi kratko **ĭ**, onda se obično govori čisto n. pr. vrieme ali vremena; grieh ali grehota itd.

Čitajuć marljivo i pazljivo dobro pisanu hrvatsku knjigu, lahko će rodjeni ikavac ili ekavac naučiti gdje dvoglas u obće valja pisati, a jekavac to i onako znađe.

III. Razgodei (interpunkcije)

Znakovi, kojimi se česti stavaka i sami stavci diele jedan od drugoga, služe bud zato, da označe odnošaj jedne izreke prama drugoj, bud zato, da nam pisanje bude razumljivije i jasnije. Mi razlikujemo ove znakove:

1. Zarez ili črknja (**,**). Ovaj znak označuje najmanji odmor pri čitanju; kod njega mora čitatelj da zastane, al glas ne smije spustiti, što je više, mora ga podići. Zarez se stavlja: a) pred odnosnima zaimeni; b) pred umetnutom izrekom i iza nje; c) pred većinom veznika; d) među više podneta i pogovora, ako nisu spojeni sa **i** i **iii**.

2. Črknjopiknja (**;**) stavlja se obično ondje, gdje bi zarez bio premalo, a točka previše, da označi odnošaj stavaka. Dakle: a) poslie svake stavačne česti, koja može sama da sačinjava izreku; b) pred veznicí: jer, ali, nasuprot, ipak itd.

3. Dvotočka (**:**) nam kazuje, da pri čitanju glasom zastanemo; ali da glas ipak ne spuštamo, a upotrebljuje se: a) kad se u periodí dieli proriek od zarieka; b) kad se vlastite ili tuđe rieči doslovno navadjaju; c) kad se navadjaju primjeri, i to najviše poslie rieči: naime, kao što su, ovo, sledeće itd.

4. Točka (**.**) služi u tu svrhu, da se naznači svršetak stavka ili periode, a zahtieva, da se pri čitanju glas spusti i da čitatelj opoćine; ali prama tomu, kakav je smisao izreke. Ako nije smisao govora dovršen, ili ako nije misao gotova, onda se u čitanju ne zastaje, pa makar bila poslie kojega stavka i točka postavljena. Tko želi pravilno i dobro čitati, bilo pjesme, bilo prozu, taj mora da pazi na smisao onoga što čita, a ne samo na razgodke.

Točka se postavlja: a) na svršetku podpunoga stavka; b) kad skraćujemo koju rieč; c) poslie rednih brojakah; d) kod naslova, premda su ju Francezi kod nadpisa posve izbacili, a za njima se i mnogi drugi povode, pa i mi u samo ovoj knjizi.

5. Stanka (**—**) je znak najduljega zastajanja pri čitanju, a upotrebljuje se: a) na koncu stavka poslie točke, ako hoćemo čitatelja da upozorimo na misao prijašnje izreke; b) u samoj izreci, ako hoćemo da upozorimo čitatelja na ono, što želimo kazati; c) kad nešto navlaš zašutimo u izreci, pa čitatelju prepustimo, da pogadja.

6. Upitnik (**?**) stoji poslie svakog izrazitog pitanja, a čitajuć, kad opazimo upitnik, valja nam glas dignuti.

7) Uzklik (**!**) se stavlja: a) poslie čudjenja, zapoviedi ili molbe; n. pr. Oh! divna li prizora! Živio kralj! Živila Hrvatska! Bože, smiluj se! b) kod naslova u listovih; n. pr.: Dobri ujače! Milostivi gospodine!

8. Zaporka (**()**) se rabi, kad navodimo u izreci stvar neznatnije vrijednosti, zato se dotična zatvorena izreka i čita obično slabijim glasom; a onda upotrebljuje se, kad stranom rieču tumaćimo rieč — tad se strana rieč stavi u zaporku.

9. Znak dielenja (**-**) upotrebljuje se, kad pišemo višeslovčanu rieč, pa ju moramo, jer smó na kraju redka, razstaviti.

10. Navodnik („**“**) pišemo onda, kad navadjamo nepromienjeno tuđe rieči, a osim toga u navodnik se stavlja imena novinã ter djela pisaca, n. pr.: „Narodne Novine“, „Hrvatska“ „Obzor“, itd.: „Djed i unuk“ od Petra Preradovića, „Gjulabije“ od Stanka Vraza, „Nikola Šubić Zrinjski“, opera I. pl. Zajca; zatim imena društava, kao: pjevačko društvo „Kolo“, „Sloboda“ itd.

O sastavljanju pisama

Prvi odsjek

I. Sadržaj pisama

Pisma su sastavci, u kojih se javljaju viesti jednoj ili više osoba, kad nismo voljni da im ustmeno te viesti javimo, ili kad ih ne možemo ustmeno javiti. Važnost pisama ili listova pojmjljiva je, te se neda tajiti, makar mi pisali pod ma kojimi okolnostmi. Kao što nastojimo, da nam svaki posao što bolje podje za rukom, tako i kod pisama valja paziti, da budu, što bolje sastavljena. Istina je, da kod pisanja listova svatko radi o tom, da mu pismo bude što valjanije, pa zato upravo treba da čovjek što prije nauči pisati valjana pisma. U tu svrhu iziskuje se ponajprije dobro poznavanje jezika; bez toga ne koriste ni najbolja pravila, jer ih čovjek ne umije dobro upotriebiti.

Mi ćemo navesti neka pravila, kojih se valja držati pri pisanju pisama.

U svakom pismu valja da misao za mišlju sliedi pravilno i naravno. Prije nego staneš list pisati, treba da promisliš, što ćeš pisati, a to onda uredi u duhu tako, da se stvar može lahko pregledati. Poznata je stvar, o kojoj se ne može sumnjati, da se jednostavnošću i srdačnošću, te pravim savezom misli i biranimi izrazi može najbolje uplivati na onoga, komu pišemo. Najbolje je, da se misli pobilježe na papir, pa da se par puta pročitaju, onda izprave i poredaju.

Uvod u pisma neka bude kratak; uvod nije potreban svakomu listu. Zaključak treba da bude takodjer kratak.

Valjan pravopis i dobri razgodci prvi su zahtjevi, koji se traže od dobra pisma. Jedan zarez, ili točka pokvarila je često sadržaj pisma, ako nije stavljena na pravo mjesto. Ne valja u listovih često rabiti stanke (—). Ima ih, koji napišu pol izreke, pa onda stave stanku. Taj postupak dovodi čitatelja često u nepriliku.

Ali ne samo, da loš jezik i slabi razgodci dovode često do nesporazumljenjā i drugih neugodnosti, već oni vriedjaju oko poznavaoaca, a to rodi više puta nepovoljnim plodom po onoga, koji piše kakav list.

Ne piši u pismu zastarjele ili novoskovane rieči, a izbjegavaj takodjer strane izraze i rieči, kao i provincializme, jer ne možeš znati, da li su poznate onomu, komu pišeš.

Početcnici u pisanju listova neće pogriješiti, ako sastavak pisma ostave, pa ga poslie nekoliko dana pročitaju. Na taj način najde početnik laglje sam pogrešku i sam će se sjetiti, kako bi bolje pismo udesio.

Čitanjem dobrih listova te revnim sastavljanjem najbrže se stiče vještina i slog za pisanje. Dobro se možeš uvježbati u pisanju, ako pjesme prenosiš u prozu, ili ako omanju crticu ili pripoviedčicu pročitaš, pa onda sadržaj pomno prikažeš, kako si ga zapamtio. I pisma, koja su navedena za primjere u ovom pismovniku koristit će pomnom čitatelju.

Glavni značaj lista jest naravnost, t. j. onaj, koji piše pisma, neka ih piše iskreno, onako kako osjeća i misli. Pisac ne smije da piše pretjerano ili prebujno, već upravo onako, kako misli i govori, obziruć se, dakako, na društvena pravila, na pristojnost, i na osobu, kojoj piše.

Kako pismo nije ustmeni razgovor, već ga zastupa, razumieva se onda, da u pismu nije sve dozvoljeno, što se u razgovoru dozvoljava, zato valja izraze birati, i ne upuštati se u sitnice. Izuštene rieči brzo nestane, ona se i brže zaboravi, ali ne tako pisana rieč. Pri pisanju listova valja, kako rekosmo, birati izraze i zaodievati što ljepše misli, a zato treba marljivosti i vježbe.

Osim spomenutoga, valja kod pisanja listova uvažiti i okolnosti, u kojih pišemo. Razni ljudi, razne čudi. Poznavanje ljudi potrebno je sastavljaču listova. Mora se u obzir uzeti stališ onoga komu pišemo, njegovu dobu, njegove osobine i njegovu čud. Sve to valja uvažiti, ako želiš, da ti ne ostane pismo bez uspjeha, ili ako nećeš da postigneš protivno od onoga što si tražio.

Hoćeš li, da pišeš pismo, pomisli, na koga moraš pisati; misli:

1. Poznaje li te osoba, kojoj pišeš?
2. Je li po činu ili po drugom kojem svojstvu pred tobom?
3. Je li ti prijatelj, ili možda neprijatelj?
4. Je li ti rođjak, je li bogat, ugledan itd.

Pisanjem listova hoćemo uvijek da postignemo neku svrhu. Svrhu imadu i prijateljska pisma i listovi, koje upravljaju roditelji na djecu, i djeca na roditelje; bez svrhe nisu ni listovi, u kojih se izrazuju najnežnija čuvstva, najiskreniji i najplemenitiji osjećaji. A kad je tomu tako, onda je najnaravnije, da pišemo onako, kako bi najlaglje postigli svrhu za kojom idemo.

Pišemo li nekomu, tko nas ne pozna, onda moramo misliti na to, da razpršimo nepovoljne dojmove, koje zadobijemo, kad vidimo prvi put nepoznanca. U takvih slučajevih treba da se već na početku izpričamo, što smo bili toli smjeli ili slobodni, pa pišemo, premda smo nepoznati. Nadamo se, ili očekujemo, od plemenitosti dotičnika, da nam neće zamjeriti, ili da će izpričati naš korak. Navodi se, da se nismo mogli nadati, da bi nam tko drugi mogao dati bolji savjet, uputu itd. U ovakovih prigodah iztiče se prijateljstvo ili poznanstvo s rođakom ili znancem onoga komu pišemo; spominje se takodjer isto ili slično zvanje, ista otačbina, isti grad, isti posao. U kratko, sve su to predmeti, koji se mogu u ovakovih prilikah navesti; a onaj, koji piše, ne smije zaboraviti u pismu ni najmanje stvarce kojom bi mogli steći naklonost onoga komu pišemo.

Kod predpostavljene osoba moramo imati uvijek na umu odnošaj, u kojem stojimo prema njemu. Pismo ne valja prenatrpiti silnim uvjeravanjima o počitanju, već se stvar razloži čedno i razgovjetno. Može se navesti osobito povjerenje, koje dotične osobe uživaju sbog njihove dobrote; onda glas koji uživaju radi znanja,

dara ili drugih vrлина. Nije nesgodno, ako se kod visokih ličnosti spomene, da smo tako sretni, da smo rođeni u onom gradu, ili na imanju dotične ličnosti.

Ako imamo u ruci pismo od osobnih znanaca, onda je dobro, da se držimo, koliko je moguće, načina, koji je on u pismu rabio.

Kad pišemo list, onda moramo misliti, kano da govorimo sa osobom kojoj pišemo. Ako poznajemo čud osobe, kojoj pišemo, onda nam valja prama tomu udesiti pisanje. List, pun šale i dosjetaka šaljivih, nebi se svidio osbiljnu čovjeku. — Osobama, koje imaju mnogo posla, ne pišu se dugi listovi. — Preobširna pisma nisu ni za glasovite, pristare i dostojanstvene muževe. Oni, koji su žalostni ili bolni, ne čitaju rado pisama, u kojih se govori samo o sreći i zadovoljstvu. — Sa poštovanjem pišu se listovi znanцем, koji su ugledniji ili viši nego mi, al ipak ne smijemo biti preponizni, niti ih smijemo obasipati silnim nakloni. — Oholim i taštīm osobam treba pisati oprezno i udvorno, te se mora sve izbjegavati, što bi moglo u njima pobuditi sumnju, da ih ne cijenimo. — Sa onima, koji do sebe ne drže više, nego su zaslužili, valja obzirno postupati; a kad iztičemo njihove vrline, moramo biti umjereni sa hvalom, da nebi pomislili, da im se rugamo.

Pisma krasnomu spolu valja pisati nježno i obzirno. Preveliko laskanje, neopravdano hvalisanje i uzvisivanje treba izbjegavati i kod krasotica.

Ima ljudi tako zvanoga srednjega stališa, koji su u takovih okolnostih, da se poznadu sa uglednici, te se s njimi i družu. Slični ljudi ponose se obično takovimi poznanstvi, pa bi nam zamjerali, kad bi s njimi povjerljivije dopisivali, jer oni na takovo pisanje ili takav govor nisu naučeni.

Obzir se mora uzeti i na imovinske odnošaje onih osoba, kojim pišemo. Kako se bogataša drži gotovo uvijek taština, to se u pismih mora uzeti više obzir na njihovu sreću, nego li na njihov položaj u društvu.

Rodjakom, prijateljem i milim osobam, s kojimi se dobro poznamo, piše se onim načinom, koji rabimo u govoru. U takovih listovih mora da vlada čuvstvo, koje potiče iz osvjedočenja, iz srdca.

Sva pisma, koja se tiču naših odnošaja, kano i oni listovi, u kojih koga obaviešćujemo o naših prilikah, ili kad od koga što tražimo, sva ta pisma valja oprezno pisati, jer bi se moglo sbiti, da pisma dodju lahko u ruke opakih osoba. Osim toga mnogi spravljaja listove, a ono što je napisan, napisano je. U takovih listovih valja pisati o sebi najvećom čednošću, ne treba izticati svojih zasluga, niti često o sebi govoriti, jer to odaje veliku taštinu. Pogotovo ne valja se s kim pripodabljati. Takovi listovi sastavljaju se u kratko, te se točno označi ono, što imamo kazati. Ako se govori o sreći, koja nas je zapala, onda ne smijemo to pripisivati vlastitim zaslugam; jer onda je čovjek dostojan sreće, kad neda da se vidi, da je on mislio i radio o tom, da ju steče.

Ako nam se je na koga potužiti, onda nam je to učiniti na što jednostavniji način, da se ne opazi odviše naša zlovolja. Neka se ne naglasuje na osobit način usluga ili dobrota, koju smo izkazali onomu na koga se tužimo, već se kaže drugom povjerenje, koje smo u nj stavljali, pa se tom prigodom primjetiti, kako nam je žao, što je dotičnik dao povoda, da se na nj tužimo.

Imamo li, da se komu zahvalimo na dobročinstvu, koje nam je učinio, onda se mora to dobročinstvo dobro iztaći, al ne ipak tako, da vriedjamo istinu. Ako smo i mi učinili uslugā osobi, kojoj se zahvaljujemo, onda bi bilo vrlo nepametno, kad bi te usluge izticali, ili kad bi se njimi hvastali. Neshodno bi bilo napominjati usluge, koje ćemo možda s vremenom učiniti dotičniku.

Pišemo li osobam, koje smo uvriedili, onda je najbolje odmah priznati pogrešku, koju smo počinili, te valja izjaviti, da nam je žao, što se je tako sbilo, i napokon obećati, da ćemo u buduće sve odstraniti, što bi moglo dati povoda uvriedi. Ako se slaže s istinom, onda je dobro izpričati se mladošću ili naglošću. Ima slučajeva, gdje se može kazati i uvriedjenomu, da nije ni on pravo imao; nu ovo se mora vrlo blago i iz daleka natuknuti, jer bi inače lahko moglo doći do druge uvriede.

Ako smo prisiljeni pisati dužnikom, da nam plate dug, onda smo dužni to učiniti pristojnim načinom. Svaka opomena mora da je sastavljena udvorno i čedno. Pa i onda, ako smo prisiljeni više puta sjećati dužnika na podmirenje duga, pametno je i pristojno, da se taj posao što obzirnije obav. Ostanu li opomene bez uspjeha, onda se kaže dotičniku, da ćemo biti prisiljeni latiti se drugih sredstava, ako ne bude udovoljeno našim opravdanim zahtjevom.

Čestitke i tješilice, koje pišemo predpostavljenim, pišu se pristojnim načinom, ter se radost ili saučešće izrazi što kraće i neprisiljenije. Prijateljem i znanцем pišu se ovakova pisma onako, kako nam srdce kazuje.

Pisma, namijenjena nježnim odnošajem i ljubavi, pišu se iskreno i otvoreno, ali se pisac ne smije ogriješiti o pristojnost. Neka se slobodno riečima kažu sva naša čuvstva i osjećaji prama ljubljenom predmetu, ali mjera udvornosti i štovanja ne smije da bude prekoračena. Ovakova pisma ne smiju da budu prisiljena. Naši osjećaji moraju da budu slobodno izraženi. Svaka ukočenost i prisiljenost pobudjuje sumnju, a sumnja i nepovjerenje najveći su neprijatelji ovakovih nježnih osjećaja.

II. Vanjski oblik pisama

Za liepu vanjštinu pisama neobhodno je potrebno dobro crnilo, i što je moguće finiji i čistiji papir. Kada pismo posipljemo pieskom, onda treba da samj piesak odstranimo, da ga nebi morao onaj čistiti, koji pismo dobije. Kad se piše otmenim i stranim osobam, najbolje je pričekati dok se tinta posuši. Čistoća kod listova vrlo je potrebna. Neuljudno bi bilo, kad bi odpravili pismo, na kom bi bilo mrljā, brisanja i puno pogrešaka.

Pisma treba pisati čitljivo, a bolje je pisati listove krupnijimi slovi, jer je mnogo neučtivije i gore, te nam se više zamjera, kad čitalac mora list težkom mukom odgonetati, nego kad bi nejasno i nerazumljivo govorili. Kad s kim govoriš, pa ga ne razumiješ, možeš ga odmah pitati za razjašnjenje, dočim se to sa

pismom ne može čitati. Liep rukopis svakomu se sviđa, nu suviše je svako kovčanje, a osobito kod podpisa. Jednostavnost se uvijek najljepše preporuča. Mnogi misle, da su pametniji ili veći ljudi, ako im je podpis nerazumljiviji, nu dotičnici se vrlo varaju.

U slučaju žalosti, uzimlje se za pisma papir sa crnim obrubom. Ali to se ponajviše rabi, kad pišemo znancem i rođakom; tako bi bilo vrlo neumjestno, kad bi kojoj oblasti pisali na papiru s crnim okvirom.

Mnogi misle, da će osobito štovanje izkazati predpostavljenim osobam, ako im pišu na papiru sa pozlaćenim obrubom; nu od toga se je gotovo posvema odustalo, te se sad na takovu papiru pišu tako zvana ljubavna pisma. Papir sa šarenim obrubom ili nakitom, gdje je, naime, odtisnut koji cviet, ptica ili košarica, rabi se često kad čestitamo roditeljem, znancem i prijateljem. Ali u ovom ne može se točno pravilo ustanoviti, jer si je moda prisvojila pravo, da se mieša i u ove stvari.

Nečedno bi i neuljudno bilo, kad bi čitav arak papira izpisali, a nepotrebno je, da pišem samo na polovici arka. Najbolje je i najobičajnije, da se naslov napiše za tri prsta izpod gornjega ruba, nešto manji prostor ostavi se prazan za lijeve strane i na donjem kraju arka.

Ako pišemo list osobi, koja nas ne pozna, onda valja da ime čitljivo podpišemo, i da mu dodamo naslov, koji nam pripada; da podpišemo, naime, naš čin ili zanimanje. Dobro je, da podpišemo točno krstno ime i prezime. Ovo se osobito onda čini, ako pišemo višim osobam.

U listovih treba izbjegavati zaključke: „Imam posla, pa završujem“, „žuri mi se“ itd. A nije najljepše, da u pismu pridajemo dodatke, koji se obično označuju slovi P. S. (Postskriptum), jer to mnogi shvaćaju tako, da smo površni ili da nemamo sabrane misli. Bolje je i prepisati pismo, nego dodati ovakav dodatak, a osobito onda, kad pišemo uglednikom.

Pisma se obično pišu vlastitom rukom. Ako daješ da ti drugi list prepíše, a sam ga podpišeš, onda to znači kano da si silno uzvišen nad onim komu pišeš. Iznimku čine trgovci i druge ličnosti, koje imaju pisati mnogo listova. Trgovci običavaju svako pismo, prije nego ga odprave, prenieti u knjigu, koja je za to priredjena. Pa kako izvornike pišu ponajviše knjigovodje, to ih gospodar vlastoručno podpiše, i to zbog pristojnosti, a i radi sigurnosti. Kod trgovaca se je uobičajilo, da oni radi boljega pregleda napišu na prvoj strani s lijeva ime onoga komu pišu, a na lijevo se napiše datum i mjesto odakle list ide. Bolje bi bilo, da se datum i mjesto stavlja kod podpisa, jer onda bi onaj, koji list dobiva, vidio odmah mjesto, datum i podpis.

Kad smo list napisali, treba ga pročitati, da vidimo, nije li nam u pisanju unakla koja pogreška. Pročitano pismo stavlja se u svitak. Ako ga upravljamo na više osobe, onda ga neki omotaju čistim papirom. To se čini i onda, kad smo izpisali sve četiri strane arka, da se nebi možda kroz svitak čitalo, što smo napisali, ili da se nebi pisanje oštetilo kako pri zatvaranju couverte, koja mora da bude čista, te ako je ikako moguće onakova, kakav je papir pisma.

Nadpis (adresse) treba pisati čisto i čitljivo. Ime i mjesto, u koje list ide, piše se većimi slovi, a ako to prostor ne dopušta, onda se oboje poderta. Kod imena, koja su kod nas običajnija, kao što su Petrović, Božić itd. treba točno da napišemo krstno ime dotičnika, te njegovo zanimanje i mjesto, da se nebi zamienila pisma. Ako ima u zemlji više mjesta jednoga imena, ili ako je mjesto neznačajno, onda ga valja pobliže označiti. Tako na primjer, kad bi tko pisao u Brod, onda treba da naznači, piše li u Brod na Savi, ili Brod na Kupi. Ako koje mjesto nema pošte, ili je prilično neznačajno, onda se dodaje zadnja pošta, ili se pridometne uz ono malo mjesto drugo koje je poznatije. Tako n. pr. Rakovac kraj Karlovca, Pazarište kraj Gospića itd.

Naslovi

Bilo bi vrijedno, da se i mi služimo čim jednostavnijimi naslovi, kao što to rade naobraženi Francezi i Englezi; nu dok se to ne uobičaji obćenito, moramo točno paziti na naslove u listovih, ako nećemo da se komu zamjerimo. Naslov se ravna prema časti, dostojanstvu, te činu osobe, kojoj pišemo. U nekih zemljah opredjeljena je zakonom titulatura, te ju je onda mnogo laglje pisati, nego li ondje, gdje se ravna po starom običaju, te se tako sbude, da jedni daju stanovitoj osobi u naslovu više počasti nego li drugi, premda obojica pišu s dubokim poštovanjem o dotičnoj osobi. Kod nas u Hrvatskoj misle neki, da je za profesora srednjih škola prevelik naslov „veleučeni gospodine“, jer da taj naslov pripada više sveučilišnim profesorom. Medjutim je većina onih, koji rečeni naslov daju profesorom srednjih škola i sveučilišta, a samo onoga profesoru na sveučilištu, koji je bio rektorom, tituliraju sa „velemožni gospodine“. Trgovački svijet mnogo je praktičniji, te u poslu rabi jednostavno rieč „gospodinu“ bez pridjeva.

Kod titulature valja uzeti u obzir četiri stvari: 1. naslov ili nagovor, koji se piše na početku pisma; 2. imenovanje; 3. podpis; 4. izvanjski napis ili adresu. Sve ove stvari moraju stajati u nekom razmjerju, jer nebi bilo u redu kad bi list započeli riečmi: „Premilostivi gospodine!“ pa bi se podpisali: „Vaš odani N. N.“

Kod naslovâ ne valja samo paziti na porod i stališ onoga komu pišemo, već i na odnošaj, u kojem prema njemu stojimo.

Jedni rabe uz glavni naslov još jedan, recimo pokrajni, koji se onda u drugom redu piše n. pr.:

Preuzvišeni, visokorodjeni gospodine biskupe,
najmilostiviji gospodine!

Gospoje dobivaju naslov svojih muževa ili roditelja, osim ako ovi nisu svećeničkoga stališa, jer kćerki pravoslavnoga svećenika nebi mogli pisati „prečastna gospojice“, već bi joj dali naslov: „Blagorodna ili velecienjena gospojice!“ Nu žene, koje se rese svećeničkom čašću, kao što su opatice i priorice, dobivaju naslov, koji odgovara njihovom duhovnom redu.

Plemićke supruge ili udove dobivaju osim plemićkoga svog naslova još: „milostiva gospojo“ ili „vaša milosti“; a gospojice plemićkoga roda dobivaju pako: „milostiva gospojice“, a i: „visokorodjena gospojice“.

Gospojicam građanskoga roda daje se naslov: „Velecijena“ ili „veleštovana gospojice“, a taj naslov dobivaju i gospoje.

U ostalom ove se stvari laglje nauče iz primjera, nego iz pravila, zato ćemo niže navesti u kratko pregled naslova — koji su približni njemačkim — za svjetovne i duhovne osobe.

A. Osobni naslovi

1. Svjetovni naslovi

a) Naslovi za muževe

Našemu kralju i caru

Naslov ili napis: Svetli care, milostivi gospodaru! ili: Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo!

U pismu tekstu: Vaše c. kr. Veličanstvo.

Podpis: Vašega Veličanstva najpokorniji, ili vjerno odani podanik.

Nadpis (adresa): Njegovomu apoštolskomu Veličanstvu caru austrijskomu Franji Josipu I.

Carскомu (kraljevskomu) priestolonasljedniku

Naslov: Vaša carska (kraljevska) Visosti, ili: Prejasni priestolonasljedniče, premilostivi gospodine!

Molbenice, koje se upravljaju na careva (kraljeva) brata naslove se jednostavno ovako: Vaša carska (kraljevska) Visosti!

U pismu: Vaša carska kraljevska Visost, a također i: Njihova Visost.

Podpis: Najponizniji.

Nadpis: Njegovoj carskoj (kraljevskoj) Visosti priestolonasljedniku N. N.

Austrijskim nadvojvodam

Naslov: Prejasni vojvodo, premilostivi gospodine!

U listu: Vaša prejasnost.

Podpis: Najponizniji.

Nadpis (adresa): Njegovoj c. kr. Visosti, prejasnomu gospodinu nadvojvodi N. N.

Ruskomu priestolonasljedniku

Naslov: Prejasni veliki kneže!

Nadpis: Njegovoj carskoj Visosti carskom nasljedniku priestolja velikomu knezu svih Rusija.....u.....

Velikom vojvodi

Naslov: Prejasni vojvodo, milostivi gospodine!

U pismu: Vaša kraljevska Visost; ili za promjenu: Njihova Visost.

Podpis: Najponizniji.

Nadpis: Njegovoj kraljevskoj Visosti velikomu vojvodi N. N.

Vladajućemu vojvodi

Naslov: Prejasni vojvodo, milostivi kneže i gospodine!

U pismu: Vaša Visost.

Podpis: Najponizniji.

Nadpis: Njegovoj Visosti vojvodi....

Vladajućemu knezu

Nadpis: Prejasni kneže, milostivi gospodaru!

U pismu: Vaša prejasnost

Podpis: Najponizniji N. N.

Nadpis: Njegovoj prejasnosti gospodinu, gospodinu N. N., vladajućem knezu.....

Knezovi, koji ne vladaju, dobivaju obično naslov: Prejasni, ili: Visokorođeni kneže; prema tomu: Vaša kneževska milost, a u podpisu: Najodaniji, ili pokorni...

Grofovom

Naslov: Visokorođni gospodine grofe!

U pismu: Vaša grofovaska milost, ili Njihova milost.

Podpis: Najpokorniji, ili ponizni.

Nadpis: Njegovoj grofovskoj milosti, ili: Njegovoj visokorođnosti gospodinu N. grofu pl. N.

Isto tako piše se barunom, koji se ponose starijim porieklom, samo što se na mjesto rieči grof, napiše barun.

Običnim plemićem

Naslov: Visokorođni gospodine, ili Visokocienjeni gospodine, ili: Visokorođni g. i milostivi gospodine! (Ovo se primjećuje, ako onaj, koji piše list, ovisi o dotičnom gospodinu).

U pismu: Vaša Visokorođnosti.

Podpis: Ponizni.

Nadpis: Visokorođnomu gospodinu N. pl. N., posjedniku u N.

Ovdje nam je primjetiti, da se naslovi po porodu dovode u sklad sa čini, koje dotičnici obnašaju u javnom životu, zato valja paziti, je li onaj, komu pišemo, savjetnik, poslanik, zastupnik, pukovnik itd. U takovih slučajevih navodi se uz porođni naslov i naslov stališa, pri čem se ima uzeti obzir i na postojeće odredbe.

Ministru ili tajnomu savjetniku

Naslov: Preuzvišeni gospodine!

U pismu: Vaša preuzvišenost.

Podpis: Najpokorniji ili najsmjerniji.

Nadpis: Njegovoj preuzvišenosti gospodinu N. pl. N. ministru (pravosudja, financije, trgovine, bogoštovja i nastave, ili vojnomu ministru), Njegova c. kr. apoštolskog Veličanstva pravomu savjetniku itd. itd. u.....

Hrvatskomu banu

Naslov: Vaša preuzvišenosti. svietli bane!

U pismu: Vaša preuzvišenost.

Podpis: Najpokorniji, ili vjerno odani.

Nadpis: Njegovoj preuzvišenosti gospodinu N. (barunu ili grofu) N., Njegova c. kr. apoštolskog Veličanstva tajnom savjetniku, banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije itd. itd. u Zagrebu.

Naslov preuzvišenost (ekselencija) daje se i grofovom, koji imaju velike posjede, ter feldmaršalom, feldcajgmajsterom, generalom konjaničtva, generalleitantom, a i poslanikom.

Gospojam spomenutih visokih državnika i dostojanstvenika daje se naslov „preuzvišenost“. Na primjer: Preuzvišena gospojo, svietla banice. U pismu: Vaša preuzvišenost.

Naslov „visokorodni gospodine“ dobivaju svi viši državni činovnici i vojnici, koji ne dobivaju prislova „preuzvišenosti“.

Velikim županom

Naslov: Presvietli gospodine! ili: Vaša presvietlosti!

Ravnatelj pošta ili pukovniku

Naslov: Vaša visokorodnosti! ili: Visokorodni gospodine ravnatelju! (pukovniče!)

U pismu: Vaša visokorodnost, ili: Vi.

Sveučilištnom rektoru, tajnikom vlade i podžupanom

Naslov: Velemožni gospodine!

U pismu: Vaša velemožnost, ili: Vi, velemožni gospodine.

Podpis: Vaše velemožnosti najodaniji N. N.

Napis: Velemožnomu gospodinu rektoru sveučilišta i profesoru dr. N. N. u. . .

Drugi činovnici, niži častnici, javni učitelji i odlični građani dobivaju naslov: Blagorodni gospodine, ili: Vaša blagorodnosti.

Naslov: Vaša blagorodnosti! ili: Blagorodni gospodine!

U pismu: Vaša blagorodnost, ili: Vi.

Podpis: Najodaniji ili odani.

Nadpis: Njegovoj blagorodnosti, gospodinu N. N. (imenuje se njegov čin) u N.

Obrtnikom i drugim častnim ljudem

Naslov: Štovani (cienjeni, dragi, vriedni) gospodine.

U listu: Vi.

Podpis: Odani, ili: štujuć Vas itd.

2. Duhovni naslovi

Papi i patriarku

Naslov: Sveti oče!

U listu: Vaša svetost.

Podpis: Najponizniji sin.

Nadpis (adresa:) Njegovoj svetosti N. N., slavno vladajućem otcu rimske (grčko-iztočne) crkve.

Stožerniku

Naslov: Vaša uzoritosti! ili: Preuzvišeni stožerniče!

U pismu: Vaša uzoritost.

Podpis: Najpokorniji, ili: prepokorni.

Nadpis: Njegovoj uzoritosti, preuzvišenomu (a ako je knez: presvietlomu) gospodinu N. N., svete rimske crkve stožerniku itd.

Prvostolniku

Naslov: Prečastni kneže, prvostolniče!

U pismu: Vaša visokočastna jasnost.

Podpis: Najponizniji ili najpokorniji.

Nadpis: Prečastnomu gospodinu N. N., knezu prvostolniku Ugarske itd.

Nadbiskupu (biskupu), koji je knez

Naslov: Prejasni gospodine, preuzvišeni nadbiskupe.

U pismu: Vaša preuzvišenost.

Podpis: Najpokorniji.

Nadpis: Njtgovoj preuzvišenosti gospodinu N. N., nadbiskupu knezu u . . .

Nadbiskupu ili biskupu, koji nije knez

Naslov: Presvietli (Preuzvišeni), Visokorodni nadbiskupe, vladiko!

U pismu: Vaša nadbiskupska (biskupska) milost, ili: Vaše visokorodstvo.

Podpis: Najpokorniji, ili najodaniji.

Nadpis: Preuzvišenomu, presvietlomu, prečastnomu gospodinu N. N., nadbiskupu, (biskupu, vladiki) u

Prelatu, opatu, kanoniku (arkimandritu)

Naslov: Prepoštovani, prečastni gospodine prelate (opate, kanoniče).

U pismu: Vaša prečastnosti (Vaše gospodstvo).

Podpis: Najpokorniji.

Nadpis: Njegovoj prečastnosti gospodinu N. N., kanoniku (opatu, arkimandritu) u N.

Podjasprištu, prioru, župniku, duhovnoga stola prisjedniku, doktoru bogoslovja itd.

Naslov: Predstojni, prečastni gospodine!

U pismu: Vaša predstojnosti.

Podpis: Najpokorniji.

Nadpis: Njegovoj prečastnosti gospodinu N. N. podjasprištu (dekann) — župniku, prioru u N.

Drugomu svećeniku

Naslov: Velečastni gospodine župniče! (Kod grčko-iztočnjaka pišu neki: Oče Petre! Pavle, ili kako je već ime dotičnomu paroku).

U pismu rabi se obično: Vi, ili prečastni gospodine.

Podpis: Odani.

Nadpis: Njegovoj velečastnosti gospodinu ili: Velečastnomu gospodinu N. N., župniku u N.

Duhovnomu pomoćniku

Naslov: Častni gospodine!

U pismu također: častni gospodine, ili: Vi.

Podpis: Sa štovanjem, ili: Odani.

Nadpis: Častnomu gospodinu N. N., duhovnomu pomoćniku u

Kantori i crkveni predstojnici smatraju se u pogledu titulature kao da pripadaju svjetovnomu stališu.

b) Naslovi za ženske

Naslovi, koji se dodaju krasnomu svijetu, dale se kano i kod mužkaraca u svjetovne i duhovne. Medjutim se gospojam svjetovnog stališa daje naslov, koji ih ide po rodu, a neumjestno je, premda se često rabi, davati im naslov, koji se daje njihovim muževom. Smiešno je, al dolazi u običnom životu, da se piše: gospoји N. N., savjetnikovici, ili tajnici, ili kapetanci. Najbolje je, da se rabi u naslovu: Blagorodna, veleštovana, velečienjena gospojo ili gospojice.

Našoj kraljici i carici

Naslov: Vaše cesaro-kraljevsko apoštolsko Veličanstvo!

U pismu: Vaše c. kr. Veličanstvo.

Podpis: Vašega Veličanstva najpokorniji, ili: vjerno odani podanik.

Nadpis: Njezinomu apoštolskomu Veličanstvu kraljici i carici austrijanskoj Jelisavi itd.

Priestolonasljednici, ili carskoj i kraljevskoj princezi, nadvojvodkinji, velikoj vojvodkinji, kneginji

Naslov: Prejasna priestolonasljednice (princezo, nadvojvodkinjo itd.), milostiva gospojo nadvojvodkinjo! ili kneginjo, ili princezo!

U pismu: Vaša carska (kraljevska) Visosti.

Podpis: Najponizniji.

Nadpis: Njezinoj carskoj (kraljevskoj) nasljednici (nadvojvodkinji itd.) N. N. od N. u

Nadvojvodkinji ili kneginji

Naslov: Prejasna vojvodkinjo (kneginjo), premilostiva gospojo!

U pismu: Vaša prejasnost.

Podpis: Najponizniji.

Nadpis: Njezinoj prejasnosti gospoји vojvodkinji (kneginji) od . . . u . . .

Vladajućoj vojvodkinji.

Naslov: Prejasna vojvodkinjo (kneginjo itd.), premilostiva kneginjo gospojo!

U pismu: Vaša Visost.

Podpis: Najponizniji.

Nadpis: Njezinoj Visosti vojvodkinji N. N.

Vladajućoj kneginji

Naslov: Prejasna kneginjo, najmilostivija kneginjo i gospojo!

U pismu: Vaša prejasnost.

Podpis: Najponizniji.

Nadpis: Njezinoj prejasnosti kneginji N. N.

Grofici

Naslov: Visokorodna grofice, milostiva gospojo!

U pismu: Vaša preuzvišenost, ako ovaj naslov ima njezinu suprugu; inače: Vaša milost.

Podpis: Najpokorniji, ili ponizni.

Nadpis (adresa): Njezinoj Visokorodnosti grofici pl. N. N.

Grofovskoj kćerki

Naslov: Visokorodna grofice, milostiva gospojice.

U pismu: Vaša milost, ili milostiva gospojice.

Podpis: Najpokorniji, ili ponizni.

Nadpis: Njezinoj visokorodnosti grofici pl. N. (ili: Visokorodnoj grofici pl. N.)

Barunici ili plemenitašici

Naslov: Visokorodna barunice, milostiva gospojo (gospojice).

U pismu: Vaša visokorodnost, ili milostiva gospojo (gospojice).

Podpis: Najpokorniji.

Nadpis: Njezinoj Visokorodnosti gospoји (gospojici) barunici N.

Gospojam građanskoga stališa

daje se naslov njihovih muževa n. pr.: Blagorodna (veleštovana, visoko cienjena) gospojo. — Naslov: Blagorodnoj (veleštovanoj itd.) gospoји N. N. u

Opatici kneževskoga stališa

Naslov: Velečastna i visokorodna kneginjo! Milostiva gospojo!

U pismu: Vaša velečastnosti i milosti.

Podpis: Najpokorniji.

Nadpis: Njezinoj velečastnosti i visokorodnoj gospoји opatici samostana u N.

Opatičan, koje su iz kneževske vladajuće kuće, običaje se davati naslov prejasna, mjesto visokorodna

Priorici

Naslov: Velečastna gospojo!

U pismu: Vaša Velečastnosti.

Podpis: Najodaniji.

Naslov: Njezinoj Velečastnosti gospoји (ili: Blagorodnoj gospoји) N. N. priorici samostana u

Opatici (duvni)

Naslov: Velečastna gospojo! (ili sestri).

U pismu: Velečastnosti. Vi.

Podpis: Odani.

Nadpis: Njezinoj velečastnosti gospoји (sestri) N. N., duvni (opatici) samostana N. N. u N.

Princeze (carevne i kraljevine) te opatice, ako su i neudate, nazivaju se, kako se vidi iz primjera: gospoja.

Naslovi sborová ili društva

I ovi naslovi diele se u svjetovne i duhovne prema tomu, je li dotična oblast ili sbor, ili društvo svjetovnoga ili duhovnoga značaja.

Hrvatskoj vladi

Naslov: Visoka kraljevska zemaljska vlado!

U pismu ili molbenicu: Visoka kr. zemaljsko vlado!

Podpis je jednostavan, jer se podpiše samo ime molitelja posle datuma, ili se doda pred ime rieč: pokorni.

Nadpis: Visokoj kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoj zemaljskoj vladi u Zagrebu.

Ministarstvu

Naslov: Visoko kr. ugarsko ministarstvo financija (trgovine, vojno ministarstvo itd.).

U molbenici isto tako.

Podpis: Pokorni, ili pokorno odani.

Nadpis: Visokomu kr. ugarskomu ministarstvu financija (ili drugom kojem) u

Ako se piše ministarstvu kojem u Beč, onda se stavi: Visoko c. kr. ministarstvo.

Vojnomu zapovjedničtvu

Naslov: Visoko c. kr. zemaljsko vojno zapovjedništvo!

Ostalo prema gornjim primjerom.

Stolu sedmorice

Naslov: Visoki kr. stole sedmorice!

Banskomu stolu

Naslov: Visoki kr. banski stole!

U molbenici isto tako. Završetak: pokorni ili ništa, nego podpis.

Sudbenomu stolu

Naslov: Veleslavni kr. sudbeni stole!

Kotarskomu sudu

Naslov: Slavni kr. kotarski sude!

Svim drugim sborovom kao što su: mjestni sud, gradsko i obćinsko poglavarstvo, financijsko ravnateljstvo, financijsko nadzorništvo, ravnateljstvo pošta, ravnateljstvo gimnazija, pjevačka društva, uredništva listova itd. dobivaju naslov: „slavni“, u sadržaju „slavni“, „slavno“ u podpisu: Najodaniji. ili posve odani. Nadpis je kano i naslov.

Teologičkom fakultetu

Naslov: Velečastna, visokoučena gospodo!

U pismu: Velečastni fakultet!

Podpis: Najpokorniji.

Nadpis: Velečastnomu teologičkomu fakultetu na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.

Kaptolu

Naslov: Velečastna, visokorodna gospodo!

U pismu: Vaša Velečastnost i Visokorodnost.

Podpis: Najpokorniji.

Naslov: Velečastnomu kaptolu u

Župnomu uredu

Naslov: Prečastni, ili častni župni urede!

Samostanu

Naslov: Velečastni gospodine opate, častna gospodo samostanci!

U pismu: Častni samostan.

Podpis: Pokorni.

Nadpis: Velečastnomu samostanu.

Iz navedenih primjera može se čitatelj uvjeriti, da se naslovi, koje navedosmo, mogu u većini slučajeva upotriebiti; nu ipak ne dosižu za svaku priliku, a to zato, što često naslovi ovise ob odnošaju jedne osobe prama drugoj, a ne ravnaju se po najobičajnijih pravilih.

Ovo isto vriedi i glede podpisâ, jer se, kad pišemo osobam istoga stališa, ili prijateljem ne pazi odviše strogo na pravila pismovnika, niti se rabe skromne i ponizne zaključnice, kao kod osoba, od kojih ovisimo. Podpisujuć se u listovih, koje upravljamo na znance, prijatelje, rodjake, rabimo podpis: iskreni, vjerni, odani, na uslugu priprpripravni; a često puta samo: vaš ili tvoj.

Uvodni i obvezni izrazi

Kao što ima stanovitih stupanja u naslovih, tako ih ima i u uvodnih i obveznih izrekah. Ti izrazi su se tako uobičajili, da ih se moramo držati, ako nismo voljni, da se pokazemo nepristojnimi. Čim je odličnija osoba, tim joj se mora pokazivati veća udvornost i štovanje.

U molbenicah ili predlozih, koji se podastiru Njegovu Veličanstvu caru i kralju, valja se poslužiti ovimi izrekami: Previšnja blagost i milost, kojom me usrećiva Vaše Veličanstvo — Vaše Veličanstvo blagoizvolilo je — Po previšnjem nalogu Vašega Veličanstva.

Pišuć visoko postavljenim osobam služimo se ovimi izrazi: Svidjelo se je Vašoj velemožnosti — Milost i blagonaklonost, kojom me odlikuje preuzvišenost (gospodstvo, velemožnost itd.) — Usudjujem se prosiiti Vašu milost — Po nalogu Vašega blagorodstva (Vaše preuzvišenosti milosti itd.).

Osobam, koje su nešto više, nego pisac pisma, piše se ovako: Slobodan sam, da umolim Vašu milost — Vaša blagorodnost izvoljela je poručiti — Vi ste, blagorodni gospodine, bili toli dobri — Usljed naloga, koji mi je stigao od Vaše blagorodnosti.

Znancem i prijateljem

pišemo: Budite toli dobri — Slobodan sam, da Vam pišem, te da Vas umolim — Molim Te — Učini mi tu ljubav —

Čim je važnija stvar, ili usluga, koju želimo postići, tim treba, da bude pismo što udvornije, i da bude što ljepše sastavljeno, jer ćemo tim prije steći ono za čim težimo. Razumieva se, da list ili molbenica ne smije da bude odviše preponizna, jer nam se ni to ne sviđa.

Zaključnice

Prije nego se na listu ili molbenici podpišemo, završimo dotični sastavak izrazom, koji sačinjava neki prelaz izmedju podpisa. Tih prelaza, koje zovemo zaključnicama, ima i takovih, koje su se već tako uobičajili, da i na njih valja obzir uzeti.

Prošnja ili drugi koji podnesak Njegovu Veličanstvu caru i kralju završuje se obično ovako: S najdubljom podanošću, s najvećim strahopoćitanjam Vašega Veličanstva podanično prepokorni N. N.

Višim i odličnijim osobam

Ostajem s najpodpnijim štovanjem Vaše preuzvišenosti (visokorodnosti, velemožnosti itd.) najpokorniji — Čast mi je podpisat se sa štovanjem Vaše blagorodnosti najodaniji — Bilježim se s najvećim štovanjem — Preporučujuć se Vašoj milosti (dobroti, blagonaklonosti) ostajem — To je uvjerenje iskrenoga štovanja, s kojim sam — Dopustite, da smijem dodati još i to, kako Vas visoko cieni i štuje pokorni N. N. — Preporučujem se Vašoj daljnjoj milosti (dobroti, naklonosti) i bilježim se s potpunim štovanjem N. N.

Prijateljem, znancem i rođakom: Pozdravlja te iskrenom ljubavi Tvoj — Živite sretno, kao što vam želi Vaš — Sačuvaj svoju ljubav i prijateljstvo svomu — S prijateljskim pozdravom Tvoj vjerni — Odziva se Tvomu pozdravu iskrenom privrženosti Tvoj zahvalni — Zdravstvuj — Ne zaboravi na Tvoga — Budi uvjeren, da ću uvijek ostati Tvoj iskreni — Očekujem željno Tvoj odgovor i jesam — Grli te i ljubi Tvoj — Pozdravi svoju vrlo domaćicu i milu dječicu. —

U naslovih, u zaključnicah te u obveznih i uvodnih izrazih ne valja rieći skraćivati, već ih treba potpuno izpisati.

Drugi odsjek

A. Pisma obćega sadržaja

U svakom pismu je sadržaj glavna stvar, a oblik mu se udešava prama odnošajem onoga, komu pišemo. Zato i pišemo drugačije višim, predpostavljenim osobam, s kojimi ili nismo u nikakovu savezu, ili pišemo, jer nam to nalaše dužnost. Prijateljem pišemo srdačno, otvoreno, jer znamo, da će ga zanimati ono, što nas okružuje, što nas zanima ili oduševljuje. Njemu priobćujemo naše dojmove, opisujemo mu našu okolicu, ljude s kojimi se družimo itd. Predpostavljenim osobam ne pišemo tako, već se strogo držimo predmeta, o kojem se radi.

I u poslovnih listovih, drži se pisac lista samo stvari, kojoj je list namienjen, zato ni u ovih pismih ne nalazimo srdačnosti, već se jednostavno govori o predmetu, osim ako ne stojimo u prijateljskom odnošaju sa onim, komu je pismo namienjeno.

Ova pisma mogu se dakle dieliti u razne razrede, i to prema sadržaju lista. Prijateljska pisma mogu imati važniji sadržaj, a mogu biti i nezatna sadržaja. Red misli nije najstrožiji, a slog je lahak. Ovakva pisma možemo kadkad i šalom začiniti. Drugačije je pako, ako komu pišemo udvorno pismo. Tuj treba, da je slog ugladjeniji, a što se tiče iskrenosti, to može ona vladati kano i u prijateljskom pismu. Već smo spomenuli, da ima poslovnih pisama, i kazali smo, kako se pišu, a sad nam valja reći, da ima i poučnih listova. Ovakova pisma sadržavaju pouku iz života ili iz koje znanosti.

Pisma obćega sadržaja pišu samo rođaci i prijatelji. Čim je srdačniji i iskreniji odnošaj medju prijatelji, tim je raznolikiji sadržaj pisa.

Evo nekoliko primjera takovih pisama.

Zagreb, 30. kolovoza 1888.

Dragi Vatroslave!

Već su tomu dva mjeseca, što smo se razstali u liepoj našoj Rieci. Ti si otišao u ravnu Slavoniju, a ja sam krenuo u Mljetke, da razgledam znamenitosti toga grada, koji se spominje na stranicah hrvatske poviesti; odoh onamo da se osunčam malko, što no rieć, na talijanskom suncu. Mljetcu su mi se vrlo sviđjeli, al Ti ih opisivat neću, jer bi mi pismo bilo preveliko. Opis, ili bolje moje dojmove, čitat ćeš u kojem našem beletrističkom listu.

Tebe će, dragi Vatroslave, zanimati možda više moj boravak u bielom Zagrebu. Kad sam se poslie mjesec dana povratio iz Mljeta u Zagreb,

nastanio sam se u kući br. 10 na Južnom šetalištu. Prekrasan ti je to stan, a ponajviše zbog divnoga vidika. Kad jutrom otvorim prozor, udari mi u sobu svježji mirisni zrak, a oči mi se stanu nasladjivati divnim vidikom. To ti je prekrasna panorama, dragi Vatroslave! Tik pod nogama stere se bijeli Zagreb. Liepe, nove palače dižu se ponosno prama nebu, zvonici crkava blistaju se na žarkom suncu, a šum kola, buka svjetine dopire ti do ušiju. Meni se tad pričinja kano da sam u malom Parizu. Malo dalje stere se savska ravnica, koja je osobito u proljeće i u jesen liepa, kad poraste srebro-pjena Sava, pa kad se poput srebrene zmiije vijuga ravninom. U daljini pako vidiš u golubinjastu boju zaogrnutu Petrovu goru, a kad je ljepše vrijeme razabire ti oko i starca Kleka. Iz tih redaka, možeš suditi, da mi je stan na sgodnom mjestu i da sam s njim zadovoljan.

Al još je nešto, što mi zadovoljstvo povećava, a to je moja susjeda gospojica Jelka Bjelićeva. Divna ti je to djevojka. Od prvoga časa, što sam ju vidio, zaljubio sam se u nju. Ima vrlo liepe i zamamne oči, a cijelo joj biće pokazuje stalnost značaja, pokazuje valjanu Hrvaticu. Prijatelju Franji imam da zahvalim, što sam se s njome upoznao. Iz razgovora razabrao sam, da je vrlo naobražena, a u ponašanju je mila i ljubezna. Koliko sam mogao razabrati, nije mi posve nesklona. Ovo njezino držanje prema meni, opaja me najsladnjimi nadami. Ako ona pristane, Ti bi mogao naskoro dobiti zaručnu kartu, i čitati u novinah, da se je zaručio Tvoj Ivan sa krasnom gospojicom Jelkom Bjelićevom.

Ovo zadovoljstvu muti mi donekle naš zagrižljivi ravnatelj, čovjek od kakvih šestdeset godina. Cijeli svoj viek gotovo je prosjedio u uredu, pa još mu ga nije dosta, već u ranu zoru hrli tamo, te premeće zaprašene spise. Medjutim, neće ni to dugo trajati, jer se govori, da će ga umiroviti, pošto je navršio četrdeset godina službovanja, a ima naobraženijih mladjih sila, koje će ga zamieniti. Čudnih li ima ljudi na svijetu. Neki činovnici žele, da dodju što prije u mir, a on će po svoj prilici oboljeti, kad ga umirove.

Al ja sam se odviše začevrljao, pa k tomu govorim samo o sebi, a ne pitam Te, kako Ti i Tvoja mlada ženica, a moja prijateljica. Ti mora da si kano u raj, jer pripoviedaju, da je prva godina braka najsretnija godina u ljudskom životu.

Piši mi što prije budeš mogao. Budi mi zdravo i pozdravi Anku.

Tvoj Ivan.

Fran Kurelac Ivanu Belanu, velikomu bilježniku grada Karlovca

Moj Belane! Ako mi je ikad koje pismo iz nenada te u dobri čas stiglo, to je ono Tvoje, što sam ga jučer primio. Ne misli bogatstvo na me nego siromaštvo. Tri su dana tomu, što mi je moja in hospitalibus gazdarica hranu za kolovoz odrekla, kako to svake godine biva, a i ja sam svake godine kojekud prohodio, te tako se je to „sglihlo“. Ali ove godine te njezine rieči prepadoh se kako groma, jer ne samo da po tom ostajem bez hrane, nego i to, što sam se plašio sadržavanja s popravki u štampariji. Nu Bogu hvala na jedan put sve se je dalo na bolje. Štamparija bude danas a i knjigošija za koji dan sa mojom brojanicom gotov, te donesem dobar diel tih knjižica u Karlovac, da se budi tamo ili po kolišu razprodaju, jer sam rad iza boravka u Novom Gradu i kod Hercega (plovana) u Varaždinske toplice poći, koje mi Dežman radi prsiju preporuča. Ništa

mi nije tako grozno čuti nego: putuj tamo, lieči se tuj, kad ne imaš niti se čim liečit niti čim putovat. Po tom sudi, kako mi je tvoja desetica banka milo došla, da već odem iz Zagreba i da barem ovaj nesretni pot, što me već toliko mjeseci svaku noć promaće u drugoj strani i okolici sa sebe smetnem. Težja bude s prsima, ako li za njih lieka ima. Da sam mogao uzpisat ono, što mislim pred narodne pjesme vrći, ni od koga za toplice novac ne uzprosih, nu ovako bude štono Jakić veli: pak povuci, pak potegni itd. Bože! velike li neprilike, kad si star, siromašan i kroz moguću stranku dobromu dielu naroda omražen. Da me Bog uzme, još i najbolje.

Lanenoga nošiva slobodno mi nabavljajte, jer ako i nisam mnogo izgubio, ali mi ovaj nesretni pot sve moje košulje projida, te što su od starijih to su po gotovo krpe.

Koliko bi u Karlovcu rado boravio, već družbe radi onih, za koje znaš a najpače Tvoje, ali mi je s druge neprilika toliko dodijavat, koji da je anđel mora me zamržit, kad na toliku kontribuciju stavljam.

Kukuljević Ivan zlo stoji i misle, da ne ostane živ. Kuplje se u Vlaškom u Kranjskoj. Da mu što pripame, odista bi ga žalio, jer ni jednoga od književnika naših toliko ne cijenim, koliko njega. Da mu nije druge zasluge, nego što je arhiv zametnuo: spomen mu dičan. Kad sam jednom, dok sam Ahćima hrvatski učio, prvu knjigu arkiva predanj iznesao, reče: „Jezt fängt die Sache nachgerade an ernsthaft zu werden“. A tako i jest: čim čovjek na svoje stare pomisli, odmah smo drugi ljudi. Bog mu daj zdravlje.

Odužilo se pismo a eto smo s knjigom (s bumagom) na koncu. Da si mi sinko zdrav i svaki dan zdravlji. A Ti moj kako znaš.

U Zagrebu 1. kolovoza 1871.

Fran Kurelac.

Iz Zagreba na 19. ožujka 1871.

Mili Otče!* Dobio sam tri Tvoja pisma. Prvim me pozdravljaš: Dobro nam došao u milu domovinu Hrvatsku! Drugim mi veliš: Ima ti već 26 godina, izučen si trgovac, razborit si čovjek, prihvatit se posla, koji ti se čini najkoristniji i najsigurniji. Trećim me osvjedočavaš, da ne ima ljubavi na svijetu, koja je ne-sebičnija od roditeljske. Odlučiste preseliti u Zagreb, ne biste li olakšali sinovih briga i muka. Dakle ćemo još jednom na našoj starini uzkrsovati, a od uzkrsa kao prvostolni hrvatski građani novi viek nastupiti. Hvala vam od neba do zemlje!

U svojoj muc i nevolji idući izvan gospodareva doma za dangubom, za zabavkom naidjoh ti, otče, na sviestnu i vriednu omladinu hrvatsku. To su ti trgovački i ljekarski pomoćnici, slagari i drugi mladi obrtnici, mladi naprednici, na kojih svijet hrvatski ostaje. Tiem bi ja sokolom privezao za rukav bielu vrpču, kad je na kakovoj velikoj slavi mir i poredak uzdržati, njim bi privezao za srčce dužnost, da svakom sgodom, na plesu, u glumištu, u gostioni, i svak u svojoj trgovini ili u drugom poslu na vidjelo iznose umno, napredno, pristojno i nerazkalašeno Hrvatsvo. Treba im samo napatka, dogovora, jedinstva. Ta to su naši budući veletržci, akcionari, najmari, naši budući otcii grada — treba ih dakle

* Napisao Ivan Trnski.

samo turnuti u sgodu, da naviknu zasnjeđočavati svoje domoljublje i poštenje. Kad bi ta omladina skočila na noge, ja kriv, ako nebi kazalište svaki put dubkom puno bilo, ako se nebi koja valjana knjiga razpačala, ako se nebi našlo kakva korisna napora mladim silam.

Znaš, da u moga gospodara ima djece, i da sam ja djeci, a djeca meni vrlo u volji. Nedjeljom i svetkom, kad je liep dan, načičkam ili oko sebe u kočiju, „šestak“ prokotrja nas do Save, do sv. Duha, ili do Maksimira, te zasluži svaki put svoja dva stotinjaka. Najvoli me najstariji sin, sad već sedmoškolac, te odkad sam opet u Zagrebu, pribija se uza me kano uz rođenoga brata. Mili mu se moja odlučnost, moje pravdoljublje, moj hrvatski ponos. Vidim na njemu, gdje i on nastoji biti odrješit, gdje od krivice zazire, gdje Hrvatstvo svoje, kad može, iztiče. Dapače držnjom i pokretom, mirmoćom pogleda i ozbiljnošću obraza oponaša me mladić. To mi dođuše godi, al navaljuje na me i dužnost, da ga ne odbijam od sebe, već da ga vodim i savjetujem. Čuo sam pripoviedati, kako su se negda djaci natjecali, tko će više naučiti, tko će ljepše i razgovjetnije govor govoriti, ili pjesmu krasnosloviti, tko će se, kakvim bilo, umiećem više iztaknuti i odlikovati. Koliko vidim na mome sedmoškolu, to danas ne biva. Muka je bila uputit ga, da je djak najveći domoljub, kad skuplja znanje i umieće kao pčelica med i vosak, kad radi učeličiti volju, usvojiti svaku dobrotu i ponajprije ovršiti dužnost. Gdje-kad ga dovedem u svoju sobu, tobož da bih rad vidjeti, je li čelične volje i do koje će doba kod knjige uztrajati. Evo i sad pokraj mene uči, dočim ti ja ovo pismo pišem. Ne vjeruje mi, da mu mladu huđi duhan — i vidim, teške ga muke stoji, što kod mene ne može da puši, budući i ja u spavaćoj sobi nikada ne pušim. I te mi je brige trebalo, da lakše pregorim, što se ne da izpraviti. — — Nadam se veselu uzkršu, a tvoj sam priek viek zahvalni sin Milan.

Iz jednoga pisma Živka Vukasovića

Ja još uvijek bolestan a lieka mi ne znadu. Liečnici mi savjetuju ovaj ovo, onaj ono, a nisu ih dvojica, koji bi istoga mnienja bili. Ja idem dakle, kad se vrijeme otople, u Beč, da čujem, što će mi tamošnji učenjaci kazati. Njih ću slušati. Biljarstvo sam izradio i vladi poslao, napisao razpravu za akademiju, koja bi se imala u svibnju čitati. Iza svoje bolesti učinih što mogoh. Sada ću spisati zoologiju za gimnaziju nižu, ako Bog dade, nastojat ću, da bude gotova do buduće školske godine. Moram se žuriti, da još štogod uradim, jer vidim, da smrt nije daleko. Valja mi se narodu odužiti.

Budite zdravi i sretni i uzčuvajte mi svoje čestito prijateljstvo.

U Osieku, 28. travnja 1870.

Vaš iskreni Živko Vukasović.

Stanko Vraz Vjekoslavu Babukiću

U Mariboru, 27. lipnja 1841.

Dragi i ljubljani Vjekoslavie! Eto mene opet za korak bliže Zagreba. Tvoj posljednji list od 14. pr. mj. primio sam prije nekoliko dana u Celovcu, odposlje ništa više. Kod profesora dr. Puffa nisam još bio, nadam se, da ću tamo što naći. — Sve što bliže dodjem granici Hrvatskoj, to sve više čeznem po svetoj zemlji Zrinjskoga i Draškovića i ostalih slavnih muževa, po svetoj zemlji, koju ću cje-

livati, kad ju opet stigne moja noga. Vi ne znate, što imate, ne znate pod kakvim krili bdijete i spavate. Hrvatska je kao zdravlje, koje čovjek onda puno cieniti počimlje, kad ga nema. — Mene teško biti će prije dvie nedjelje u Zagrebu, nego ću moj šator razapeti u Podčetrtku, odakle ću ti za nedjelju dana poslati rukopis „iz d u b r a v e“. Putem nije bilo moguće uređivati, što poradi novih stvari, što poradi promjenjena mjesta, gdje više puta nije bilo dobiti ni pera ni crnila. — Ja nisam baš nakupio onoliko, koliko sam se nadao, nu — zadovoljan sam time, što se je nabralo i naučilo, najpače sam zadovoljan sa zdravljem, koje se malo po malo povraća. Žile su se ojačile polag velikoga gi-banja i mučenja tiela. Odkako sam ti poslednji put pisao, prevalio sam opet dvie gore; jednu (Rožicu) između Kranjske i Koruške, drugu (Golidu, Choralpe) između Koruške i Štajerske. U ovoj strani Štajerske, koju sam sad prošao, nisam baš ni jednoj pjesmići u trag ući mogao. Sve što sam naučio, stoji u značaju narječja, koje se ovdje govori, a u ostalom naučio je puk poznavati gospodičica s velikom bradom i s crveno podstavljenom haljinom, kojeg i Kranjska i Koruška već dobro poznaje. (Ovdje izpuštamo dio pisma, u kojem pisac moli Babubukića, da mu obavi neke poslove). — Drago bi mi bilo, da bi Ti s Užarevićem ili Rakovcem mogao doći na sastanak u Podčetrtek (W. Landsberg). To želi srdačno Tvoja vjerna duša

S t a n k o.

Stanko Vraz Dragoili Stauduar, rođenoj Krizmanić

Ljubezna posestrimo!

Pisao sam ti iz Ilovaca (kod Ljutimira) a poslie iz Gradca: jesi li sve uredno primila? Jesi li koj korak već učinila uslied prvoga lista. Ja sam, kako vidiš, opet u ljubljenoj slobodnoj Hrvatskoj, gdje smijem šetati se bez da me tko pazi kao jelen po gori, u kojoj lovca ne ima. — Ti želiš znati, kako moja stvar stoji. Odkako sam ti poslednji put pisao, mnogu sam od kojekuda saznao, iz čega dublje u tu zamršenu stvar doprieti mogao. Našao sam ovdje pri mom dolazku mnoge liste, iz kojih sam razabrao, da na me ne pazi samo Štajer, nego li čitava gornja Ilirija — dapače čitav u državnom razrěđenju poznat „Inner-Oesterreich“. U Koruškoj (Celovcu) su već dva bogoslovca pred policijski sud pozvali, za koje su znali, da sa mnom u pismenom savezu stoje. Iz današnjeg jednog lista saznadoh, da je jedan Bezirkscommissär iz celjskog kotara kotarskom upraviteljstvu prijavio, da sam kod njega bio s Dr. Kočevarom u nekakvoj (kako on kaže čudnoj) odjeći, razprostranjivajući nekakve pjesme po narodu. (Ja sam baš onda imao kod sebe Vukovo bečko izdanje srbskih narodnih pjesama, koje je visokoučeni u svojoj službenoj goručosti Bog zna za kako revolucionarne presudio). U Ljubljani (polag jednog pisma) činio je g. direktor ondješnjeg sjemeništa ondješnje bogoslovce, za koje zna, da sam obćio s njimi, pozorne, da svaki list njemu izruče, kojega će od mene primiti. Iz svega toga uvidjaš, draga Dragoilo, da je tvoj pobratim — čovjek proglašen i proslavljen više nego što su ga do sad mogle njegove tri knjige proglasit. Samo je to tužno pri toj slavi, da je to proslavljenje samo kao što Niemac kaže: „eine traurige Berühmtheit“. A ja uvidjam iz svih tih listovah, koji me do dva forinta stoje, da je svoj toj slavi kriva — opet glupost ili zloba, koja je nada mnom svoje zapačkane ruke oprala. Ja sam došao u

Kranjsku, Korušku i Štajer, da tamo narodne pjesme i običaje iztražim i zabilježim, a zloba ili glupost, to je tako okrenula, da sam ja došao među narod Bog zna kakve pjesme sijati. Eto ti majestetna zločinstva. Da znate kako nam je germanizam priklonut, zaključiti možete iz toga da u denuncijaciji između ostalog i ovo stoji: „es kommt über die Gränze um dem ausstrebenden Illyrismus Anhänger zu suchen“. Dakle je ilirština zločinstvo, ili nešto takvoga iz čega zločinstvo proizlazi. — Sad ću još pričekati koje vrijeme, da vidim, što će se iz toga poroditi: valjda ću se kasnije moći laglje braniti saznajući još koješta.

Sreznijevski mi je pisao iz Pešte, a poslije opet iz Beča, moleći me, da mu što javim iz Bistrice. U posljednjem listu kaže: „Da imadem krila, poletio bi u Bistricu, da barem moju Gabrielku vidim. Nu ne daet sja!“ — Pošljem ti jednm Vjekoslavovu košulju, koju sam našao među mojim rubljem. Oprosti da je tako dugo zaostala. — Prilažem takodjer 7 lakata gradačkog platna za dvoje gaće, koje mi izvoll prekrojiti polag priloženoga exemplara. Što će preteći od toga, načini mi nekoliko lilahnih (Leintücher), koje ću trebat u mom novom konaku, gdje ću si morat sam skrbiti za posteljno rublje.

G. strica opata molim za oprostjenje, što sam mu etonomadne tako nerazgovetno pisao. Ja sam mislio, da on već stvar od Vjekoslava znađe. Stvari (pjesme i Berangera), koje sam po Klakaru poslao, molim, da mi pošalješ dojdüce nedjelja. Ja za sada ne mogu u Bistricu. Za časopis nisam tako rekuc još ništa uradio: zato se valja sada na vrat na nos žuriti. Ostaj s Bogom i moli za me. Ja ne mogu moliti, jerbo sila Boga ne moli. Gabrielku i Jelku cjelujem, a ostalo pozdravljam. Cjelujuc Tvoje ruke

Tvoj nepromjenjivi pobratim

Stanko.

U Zagrebu 14. prosinca 1841.

Goethe Schilleru*

Dragi prijatelju! Budućega tjedna ide dvor u Eisenach, a ja ću biti 14 dana tako sam i nezavisan, kako ne budem opet skoro. Ne biste li Vi za to vrijeme htjeli mene posjetiti, kod mene stanovati i ostati? Vi biste mogli svaki rad mirno poduzeti. U sgodnih se satih mi porazgovorimo, vidimo se s prijatelji, koji nam se najviše približuju svojim mišljenjem, te se ne bismo razišli bez koristi. Vi dajte živite po svoju te se namjestite po mogućnosti kao kod kuće. Tim bi meni moguće bilo, da Vam pokažem iz svojih sbirka najvažnije, te bi se porodilo među nami više misli. Od 14. o. mj. mogli biste me već spremna i gotova naći, da Vas primim. Dotle ću sačuvati mnogo toga, što Vam imam kazati, te Vam želim dobro zdravlje.

Sestra bratu

Žao mi je, ljubezni brate, što ti ove godine ne imam drugo osim želja pružiti. Još nisam izplatila svih svojih dugova, a ti sigurno misliš, da je to prva poraba, koju imam činiti od svoje mirovine; a ti bi prezreo darove za novu godinu, koji bi proizašli od mojih vjerovnika. Ti bi mogao lasno dobro živjeti sa

* Najveća dva njemačka pjesnika. Prvi se rodio 1749, a umro 1832; drugi se rodio 1759, a umro 1805.

malo štednje: tvoja mi razsipnost srđee probada; razdruži se, kani se zabava, one bo stoje sto krat više, nego li potrebe. Pazi dobro, koga da si izabereš za prijatelja: tvoja sreća i tvoj spas podjednako zavisi od prvih korakah, koje ćeš učiniti u svietu. Ja ti govorim kao prijateljica. Vršiš svoju dužnost, ljubi Boga, budi pošten. Priučaj se patnji i uztrpljivosti, pa ti neće ništa manjkati. Gospoja de Neuillant (izgovori Nöljan) često mi je ote savjete opetovala, pa sam dosele sretna bila. S Bogom, moj mili brate; ja neću biti dotle sretna, dok ne budeš i ti sretan, a ti to ne budeš, dok se ne opametiš. (Ovo je pismo pisala francezka spisateljica Madame Maintenon (1663–1719) svomu bratu d' Aubigneu, i to na 3. siečnja 1664. Mi smo ovo i predjašnje pismo uzeli iz „Hrvatske stilistike“ Janka Tomića).

Lavoslav Vukelić prijatelju Toni Poliću*

Ljubljah do sad domovinu vierno, a uzdam se u onoga duha, koji nam srđee grije plemenitimü čuvstvi, koji u njih pobudjuje nastojanje oko krieposti a sviet upravlja i usređuje, da ću joj i unapried ostati vieran sin a uztreba li, žaliti ne ću izgubiti za nju glavu. Nu nije dosta polagati život za domovinu, kad nas bubanj u boj zove. Valja svaku sgodu prihvatiti, gdje možeš iznieti njenu slavu, osvjetlati njeno lice i pripraviti pute gospodinu. To je ono što čovjek, pa bio u ma kojem staležu, pa bio gdje mu drago (izim da je u Munkaču ili na Spielbergu) raditi može, ali čega žalibože mnogi ne rade onako dosljedno i oprezno, pa ni onako vatreno, da bi druge iz zlokobna sanku probuditi mogli. S toga nas dopade ovolika bieda, s toga zapesimo u svem i u svačem te se naše nekoč slavno ime nšti samo žiteljem triuh županija nekadanje panonske Hrvatske. Koliko je ljudi, kojim je u srđeu pravi ponos narodni, kojim je pred očima, što bi naš narod polag zemljopisnoga položaja, polag naravi svoje dostati mogao, pa koji su za tu ciel gotovi pregorjeti sve što imaju i položiti zato rusu svoju glavu! . . . Da nas koja sretna sгода i oslobodi, ovakovi slobode sačuvati ne bismo. — Ljubiti narod svoj prvi je uvjet držanju našemü, slobodi našoj, a da ga ljubimo treba nam narodne sviesti. — Daj ludjaku najdragocieniji alem, on će se titrati njime, pa će ga dati za ništa. Da ne vidimo djevojačkih očiju, žarkih kano jasne na iztoku zviezde, da ne vidimo lica, rumena kano ruža, gojena rosom i blagim trakom pramaljetna sunašca, da ne vidimo vilinjega stasa, obajajućega posmjeha, dražestna i k ujednu ponosna gleda: lje ostade srđee ledeno, lje ne očutjesmo onoga čeznuća, one sladke boli, koja nam često san s očiju goni, s kog vehnemo poput cvieta odkinuta od rodnoga žbuna. — Da uzljubimo narod, treba dakle i poznavati ga.

Svaki čovjek kao državljanin mora se držati svete istine, da ne ima napredka za nj, ako ne bude mislio i radio i za napredak svojih sugradjana ili bolje sudržavljana. Uvidili tu istinu, prizna li to za svoju dužnost, stati će razmišljati o potreboćah i o stanju svojih sugradjana i o načinu, kako bi se njihov napredak pospješio, kako li bi se njihova sreća utvrdila. Velikim svrham hoće se složna rada, a složna rada ne ima bez dogovora, bez iztraživanja svojih misli.

* Iz ovećega pisma od 4. studenoga 1861, u kojem je htio razložiti misli o pravcu budućega svoga djelovanja na polju napredka i slave domovine.

One dakle ljude, koji istim sredstvom svoje misli izražuju, koji istim jezikom govore, odredila je već ista narav, da jedno tielo, jedna cielost budu, a to veliko tielo zovemo narod. Osvjedočenje čovjeka, da je on dio toga velikoga tiela, prema kojemu dužnosti imade, da to tielo mora ostati cijelo i zdravo, ako želi uspjevati: to osvjedočenje zovem ja narodna sviest. Čovjeku, u koga je građanske krieposti, već bi ova sviest dosta bila, da postane pravim narodnjakom, a kakav će tek onda biti kad upozna prošlost svoga naroda, med kojim je svietlost sunca i sviet bijeli ugledao, od koga su mi i otac i majka, pa bila ta prošlost tužna i potištena a bila slavna i sretna. Kad bi nam se u prošlosti našoj ukazivale same žalostne slike, sama bieda i robovanje, istina, nebi nam se ponosno širile grudi; al već s osvjedočenja, da smo i mi sinovi toga naroda, srcece bi nam još življe za nj kucalo. Što veća njegova nevolja, to žešća bi naša težnja bila, da mu verige skršimo i rane izvidamo, da ga na nov sretan život probudimo, da ga potištena uzvišenimi čini proslavimo, da mu staru tminu punim sjajem protjeramo. Ako li je narod taj slavan bio, što će drugo željeti pravi njegov sin, nego da mu slava potraje i da se množi; ako li je slobodan i sretan, što — već da čuva i povećava slobodu i sreću?

Tako dakle kriepost građanska, osnovana na građanskoj sviesti, spojena s poznavanjem naroda i znanjem njegove prošlosti, postaje rodoljubljem. — Ali kriepost građanska osniva se na krieposti obće-čovječanskoj i bez nje je ne ima. Jer tko nije poštena i plemenita srca, taj ne bi dobar građanin, to je samo sobom jasno. — Treba nam dakle najprije ugrijati ljudska srca za sve, što je liepo i plemenito, opojiti ih duhom građanskim, otkriti im prošlost naroda i pokazat, kakov je taj narod, a kakov biti može. — Za sreću i budućnost naroda raditi sveto je zvanje, sveto neko apoštolstvo, a tko je vristan, pa na tom polju ne vrši dužnosti, ne vriedi da ga sunce grije, da živi . . .

Vukelić Budi pl. Budisavljeviću*

Dakle još ima duša, koja me se sjeća očajnika! a mnogo se već izvilo dana, da mi te utjehe nebi. Koriš me i pravo imaš, što ti se već toliko ne ozvah, a čija je to šteta već moja; jer s moga muka ne bje mi tvoga razgovora. Nešto da znaš koliko li puta napisah ti pismo, pa ga opet razparah, jer bijaše prepuno naricanja, pa ga se stidjeh odpraviti. U svojem sam svietu, u svojem narodu; ali kao piljak na pržini. Ne ima duše, s kojom bi podielio jade, s kojom bi proborio o rodu i slobodi, da mi lakše bude na srcu, pa mi za to čama dane truje. Drugovom i starijim sam vrlo mrzak, jer mi vele, da ih prezirem, gdje si zabih u glavu, da više od njih znam; a narod me ne ljubi, jer mi vele, da sam preoštari i da se umoliti ne dam. Uzmi da se od golema službenoga rada ni s knjigom razgovarati ne mogu, pa spoznaš kako mi je. Evo danas stiže tvoje pismo i u nj zavih mnogu ranu i mnoga mi struna, što već bješe glas izgubila, opet zazvoni. Eh da mi je tebe bar od kad do kad viditi i samo za časak s tobom se porazgovoriti, laglje bih sudbinu podnosio. Ne bih trunuo kao što sad trunem, gdje već zaboravih skoro i knjigu i narod, te gore pišem nego pisah

* Iz pisma, pisana na 17. prosinca 1864.

pred 5—6 godina, a izvan „Glasonoše“ i kadšto „Naše gore lista“ jedva da kad hrvatsku knjigu u ruke uklopim.

A što bih ti nabrajao moje jade, kad, bojim se, nije ni tebi bolje što se mučim i što trpim za narod žalio ne bih; ali što više radim, to sam narodu teži.

Vaj, dodje li vrijeme, da i s nas skine ovaj težki jaram.

Šaljuć gospojici cvieće

Vele cienjena gospojice! Slobodan sam poslati Vam kitu cvieća, koje neka bude znakom štovanja, što ga gojim prama Vami. Vi se, možebit, smijete ovomu daru, koje je toli neznatan; al Vam moram kazati, da sam ga navlaš odabrao, da nebi izgledalo, kano da ja Vami svojimi darovi naničem neku obvezu. Moja je jedina želja da Vam kažem, da na Vas mislim neprestano, te da Vas umolim, da se i Vi blagohotno kadkada i mene spomenete.

Vaš

odani N. N.

Prijatelj se tuži na dugu šutnju svoga prijatelja

Dragi prijatelju!

Već je tomu šest tjedana, što od Tebe ni traga ni glasa, te neznam, što bi o tome mislio. Kaži mi, što znači ta Tvoja šutnja. Jesi li bolestan? ili imaš toliko posla, da se i ne spomeneš svoga prijatelja. Odgovori mi na ova pitanja, što prije budeš mogao, jer znaš, kako rado čitam tvoje listove, iz kojih doznajem, kako sprovodiš dane.

Tvoj

iskreni prijatelj N. N.

Odgovor na gornje pismo

Mili moj prijatelju!

Tvoja zabrinutost, koja se izrazuje u Tvom posljednjem pismu, nije bila, zalibože, bez razloga. Ja sam teško bolovao tri tjedna, te sam ležao u nesvjestici, a oni koji su nada mnom bdili, bili su zabrinuti za moj život. Medjutim sad je sve prošlo, te se ja liepo oporavljam. Oprosti mi, molim Te, što Te nisam ob ovom prije izviestio. Iz početka sam mislio, da nije ništa na stvari, a kasnije sam tako obolio, da nisam znao za se. U ostalom i bolje je ovako, jer inače bi se Ti bio žalostio. Moram Ti priznati na svoju sramotu, da sam se ove bolesti dostao, jer sam neumjereno živio. Ti znaš, kako mi Hrvati rado zavirujemo čaši u dno, a u ovom vinorodnom kraju pije se po gotovo mnogo. Riedko kad dolazio sam prije pol noći kući, a jutrom sam sbog službe morao rano ustajati, te sam ti tako od nespavanja i neumjerena života nastradao. Al u buduće, ako bog dađe, bolje ću se čuvati. Primi srdačan pozdrav od

Tvoga

iskrenoga prijatelja.

Pismo o obnovi prijateljstva

Cienjeni prijatelju!

Kako vidim, Ti se i sad srdiš na me radi one male razmirice, što se je sbila medju nami pred petnaest dana. Tko je imao pravo, a tko krivo, o tom neću ovdje pisati, nego mislim, da nije vriedno, da sbog onakove malenkosti pre-

kinemo naše staro prijateljstvo. Nema sumnje, da naš sadašnji odnošaj nije ni Tebi ugodan, zato ti predlažem, da se u nedjelju sastanemo u M—u, te da se mirne porazgovorimo i sporazumimo glede one stvari, a onda da podjemo k meni na večeru, gdje ćemo u društvu sa prijateljem Jankom i Augustom ugušiti srčbu u rujnom vincu. Nadajući se, da ćeš pristati na ovaj predlog, ostajem

Tvoj iskreni prijatelj N. N.

Odgovor na gornje pismo

Dragi prijatelju!

Vrlo rado pristajem na Tvoj predlog, jer je i meni neugodno živjeti s tobom u zavadi. Ja sad iskreno priznajem, da sam kriv onoj prepirci, te sam već mislio, da Ti pišem, da se pomirimo. Ali upravo ovo uvjerenje, da sam krivac, izbijalo mi je pero iz ruku, i zato sam Ti vrlo zahvalan, da si mi Ti ponudio prijateljsku ruku. Ja ću za stalno doći u nedjelju u M. O sporazumljivanju nema ni govora, jer ja sam se već sad sporazumio. Milo mi je, da ću biti u društvu Tvojih prijatelja. Pozdravlja te

Tvoj prijatelj N. N.

Sin se oprašta pismeno od matere

Premila majko!

Vi ne znate, kako mi je teško bilo, da ostavim otčinski dom a da se s Vami ustmeno ne oprostim. Ali to sam morao učiniti, jer Vas odviše ljubim, i jer sam morao poslušati otčev savjet. Bojao sam se, da bi se Vaša bol pogoršala, kad bi doznali, da sam krenuo na dalek put. Ako Vam se moja odluka ipak ne sviđa ne zamjerite mi, jer znate, da je u najboljoj namjeri učinjena. Vi ste, dok ste bili bolni, mislili, da sam ja u Karlovcu, pa ste bili umireni; međjutim sam ja otišao po poslu u Beč, odakle Vam ovo pišem. Jutros sam dobio od oca pismo, u kojem mi javlja, da ste se oporavili, te da Vam mogu sad pisati i izpričati se. Ja sam se ovdje liepo nastanio i dobro sam putovao, zato se nemojte ni najmanje sbog mene uznemirivati, a to tim manje, što ću ja živjeti polag Vaših mudrih savjeta, i što uskrš nije daleko, kad ćemo se opet vidjeti u liepom Zagrebu.

Budite mi zdravo, draga majko i blagoslovite

zahvalnoga sina N. N.

Odgovor na pismo, kojim smo pozvani na dvoboj

Gospodine!

Vi ste me pozvali na dvoboj. Po mom sudu, to je vrlo slab kompliment po me. Vi želite, da me ubijete, ili da ja Vas ubijem, te da onda bludim po svietu, izbjegavajuć posljedicam zakona, koje stižu čovjeka ubojicu. U istinu, Vi mnogo zahtievate od mene! Pa zašto Vi to sve tražite? Zato, što mislite, da Vam je to nužno, da dobijete zadovoljštinu za povriedjenu čast. Bože moj, što ja mogu za to, da vi imate toli čudne nazore o časti, ili da je Vaša čast takva stvar, da ona bez dvoboja ne može obstojati? Ne, u tomu Vam ne mogu biti na usluzi, jer to se protivi mojim najsvetijim dužnostim. U izpunjenju tih dužnostih

nazievam ja svoju čast, te bi ju povriedio, kad se nebi držao svojih načela. Ovo će bez sumnje pojmiti muž, kao Vi, koji toliko pazi na svoju čast. Nadajući se, da ćete se primiriti, preporuča Vam se

Vaš

N. N.

Opomena prijatelju, da ne polazi neku kuću

Mili prijatelju!

Za tvoga trogodišnjega boravka u Beču upoznao si se, kako si mi javio, sa više bečkih njemačkih obitelji. I ja sam boravio više godina u tom gradu, polazeć sveučilište, te su mi neke kuće, u koje ti zalaziš poznate, i zato nisam ništa imao proti Tvojim poznanstvama. Ali u najnovijem listu pišeš mi oduševljeno o porodici savjetnika . . . era. Tvoje oduševljenje sasvim je pojmljivo! nu ja te ipak moram opomenuti, da ne zalaziš u kuću gospodina . . . era, jer ti ne služi na čast. Oni, koji njega poznadu, drže ga, da je pod papučom svoje mlade supruge, koju više ljubi, nego li je ljubio prvu ženu. Kćeri od prve supruge velike su namignuše, a maćuha im dopušta, da rade, što im drago, jer i ona je na taj način slobodnija. U pismu Ti ne mogu više javljati, nu mogu Ti reći, da budeš vrlo oprezan. Oprenost je pogotovo nužna u velikom gradu, gdje se sve nezna, kao u malom mjestancu. Uz ovaj savjet primi i srdačni pozdrav od

Tvoga

N. N.

Supruga odsutnomu suprugu

Dragi moj Ivane!

Da znadeš, kako mi je teško tako dugo bez Tebe živjeti. Ja nisam ni slutila, da će nadoći vrijeme, da ćeš Ti bez mene u daljini sprovdjati dane, kad znaš, da ja nemam veselja, dok kraj mene nije najsladji predmet mojih mislih mojih želja.

Što mogu da rečem na to, nego da Ti sa mnom malko nepravedno postupiš! Pa ipak zarumenim se u licu, kad Ti to moram predbaciti, jer mi moje srce kaže, da Ti nisi toliko sakrivio. Bilo, u ostalom, što mu drago, ja mislim, da ćeš Ti moje sumnjičavo pisanje najbolje oprovrći, ako što prije dodješ u moj naručaj. Ti moraš znati, kako tužne dane sprovođi supruga, kad uza nju nema muža, koga ona ljubi svim srcem i svom dušom. Zato se ja nadam, da ćeš Ti naskoro doći, pa ma kako velik posao imao. Dodji barem na koji dan, da Te vidim, pa onda možeš opet otići.

Ljubi Te i grli u duhu

Tvoja

Jelka.

Odgovor na gornje pismo

Mila Jelko!

Primio sam Tvoje drago pisamce, te uvidjam, da Te je morala zabrinuti moja odsutnost. Ali uza sve to javljam Ti, da su poslovi, koje imam da obavim, takovi, da ne mogu ni na jedan dan otići iz Zagreba, dok ih ne svršim. Moram

Te ujedno umoliti, da budeš tako dobra, te ne misliš, da je mojoj odsutnosti povodom nemarnost ili što drugo, jer Ti ostaješ do vieka moja mila i draga ženica. Očekujući vruće čas, da mogu u Tvojim blizini slušati Tvoje ukore, ostajem
Tvoj
vjerni Ivan.

O baštini

Dragi brate!

Viest o smrti našega dobrog ujaka tako me je porazila, da se moram dobro sabrati dok Ti ovo pišem. Ti znaš, što nam je on bio od rane naše mladosti, zato neću spominjati dokaza njegove ljubavi, jer bi mi od velike boli i tuge izpalo pero iz ruku. Ah, dragi brate, da nije ovaj gubitak ovako iznenada došao, ranio bi nam srce, a kako nas je tek sad ranio! Ali, žalibože, sve naše naricanje ne pomaže, jer se proti volji božjoj ništa ne može. A tko zna, zašto se je ovo moralo sbiti, zašto li je bog naredio, da nas on već sad ostavlja.

Medjutim, dragi brate, mi moramo da radimo, moramo, da ujaku priredimo sprovod, koji će odgovarati onakovu mužu, kao što je on bio. Ne trebam Ti spominjati, da ja ne mogu pri tom sudjelovati, jer mi služba ne dopušta da tamo dođem, al zato se nadam, da ćeš Ti sve urediti, kako budeš najbolje mogao. Neka ne bude odviše sjaja, da se nebi reklo, da nam je mila njegova smrt; nu neka ne bude ni siromaštva, da se nebi reklo, da smo tvrdice. Pokopaj dobrog ujaka kraj naših roditelja, jer on nam je bio na ovom svijetu prvi iza njih.

Što se tiče baštine, koju nam je mili ujak ostavio, to će onako biti, kako je on u oporuci naredio. Mi možemo tek toliko stvar promieniti, da popravimo po dogovoru, ako je on koga od rodjaka zaboravio ili prikratio, jer ja, kao ni Ti, nebi rado, da se njegova uspomena podvrgava kojekakvim prigovorom. Ja Te molim i ovlašćujem, da učiniš sve, kako najbolje budeš znao.

Pozdravljajući te bratski, ostajem

Tvoj brat

N. N.

B. Pisma posebnoga sadržaja.

I. Čestitke.

Ova vrst pisama piše se prigodom veselih i sretnih obiteljskih sgoda, prigodom rođendana, imendana, nove godine, zaruka, krštenja, piše se, kad se tko povrati sretno s puta, ili kad je ozdravio poslje teške bolesti itd. U čestitkah se izrazuju osjećaji bez osobitoga kićenja, izrazuju se posve naravskim jednostavnim načinom. Vesel način pisanja, sgodna šala, koja je dopuštena među znanci i prijatelji začinja čestitku, te je ona tim milija onomu, komu je namijenjena. Prigodom rođendana i imendana želi se obično zdravlje, sreća i dug život, al se ovim željam dodaje još koja sgoda ili novost, da čestitka ne bude posve jednolična. Sgodno je u ovakovih prilikah sjetiti se izkazanih nam dobročinstva i usluga, a umjesto je zaželiti, da bog dade, da nam se ovakove prilike za čestitanje što više nadadu. — Kad se radi o ženitbi, onda se želi sreća braku, te se izrazuje

radost, što će dotičnik, komu pišemo, zasnovati drugi način života, što će utemeljiti obitelj; — ako li poznamo zaručnika ili zaručnicu, onda se prema okolnostim hvali ljepota, prijaznost, duhovitost i druge vrline dotične osobe. — Ako nam je čestitati prijatelju i znancu, kad mu je kod kuće krštenje, onda se spomene dar božji, kojim ga je bog nadario, te se zaželi majki, da bi što prije ozdravila, a djetetu, da bi bilo sretno, i da bi bilo na ponos svojih roditelja. — Ako je tko ozdravio od teške bolesti, onda mu se piše, da nam je milo, što je ozdravio, i ujedno se želi, da ga više nebi takova bolest snašla. — Vratili li se tko sa puta, onda izrazujemo radost, nad njegovim sretnim povratkom, te se veselimo, što će taj put uroditi dobrim plodom po njegovo zdravlje, ili po književnost, državu i t. d. Ako je naš znamac ili predpostavljeni promaknut na više mjesto, onda se radujemo, da je ban ili kralj njegove zasluge nagradio; da je on napokon zadobio mjesto, koje mu pripada obzirom na njegovu mudrost, rad i zasluge i t. d. — Osobam, koje su se u kratko vrijeme dostale časti ili velikog imetka piše se samo onda, ako smo s njimi dobro poznati. Čestitke od nepoznatih ljudi primaju se s nepouzdanjem u ovakovih slučajevih. — Sve čestitke moraju se što kraće sastavljati, a po gotovo onda, ako ih upravljamo na odlične osobe.

Spomenut nam još valja, da se u čestitkah, kad ih pišemo rođakom ili znancem, može govoriti i o drugih stvarih, koje ne spadaju lih na čestitanje; nu svakako valja izbjegavati one predmete ili stvari, koje bi se neugodno dojmile onoga, komu pišemo.

Uvodne rieči

Ponukan čuvstvom visokoga štovanja i zahvalnosti, koju dugujem Vami sbog izkazane mi dobrote — Ne sbog toga, što je običaj, već sbog toga, što se smatram obvezanim i dužnim — Dozvolite, preuzvišeni gospodine, da dadem oduška srcu svomu, te da Vam čestitam prigodom Vašega promaknuća — Za mene je bio uvijek sretnan dan, kad sam mogao Vašemu gospodstvu izraziti svoje štovanje, te i ovaj put prihvaćam sgodu — Srce me vuče, da Vam čestitam prigodom nove godine — Neizmjerne se radujem, što mi se je danas pružila prilika — Nježno i iskreno prijateljstvo, koje spaja naša srca i u daljini nuka me — Medju mnogimi čestitkami, koje ćeš danas dobiti, ne smije ni moja uzmanjkati, zato — Vrlo sam se uzradovao, kad sam čuo, da ste ozdravili — Mnogim čestitkam, kojimi se izrazuju čuvstva sreće sbog Vašega promaknuća. slobodan sam poslati i ja svoju — Ne ima za me važnijega i svečanijega dana, nego li je dan, kad Vam mogu — Morali bi me smatrati nezahvalnim, kad bi propustio ovu sgodu, gdje mogu izraziti svoja čuvstva — Viest, da ste dobili maloga Hrvata, vrlo me je uzradovala, zato — Ako i nisam toli sretnan, da Vam mogu na današnji dan ustmeno čestitati, ipak sam u duhu kod Vas, te —

a) Čestitke za rođendane

1. Sin čestita otcu

Predragi otče!

Još nekoliko dana, i eto Tvoga rođendana, te ja vidim u duhu, kako će Ti majka i braća čestitati, kako će Te liepo darivati. Ah, ovaj put ne mogu da budem

uza Vas, niti Vam mogu poslati mali kakav darak u znak osobite ljubavi i zahvalnosti. Nego voljan sam, da Ti u pismu izkažem svoju ljubav i hvalu, te znam, da ćete i to uzradovati. Dragi oče, moje je srce puno ljubavi i zahvalnosti prema Tebi, a pogotovo danas, kad mislim na Tvoj rođendan, kad se sjećam nbrojenih dokaza ljubavi i dobrote, koju ste mi Ti i majka izkazali. Koli si se ti za me starao, koliko li žrtava za me i za moju braću doprineo, pa kako si sve odklanjao, što bi nam moglo škoditi, a kako si nas putio na sve, što je dobro i plemenito. Duboko ganut ovimi uspomunami, uviđjam veličinu Tvoje ljubavi, dragi oče, pa za to ću nastojat iz svega srca i sve duše, da se izkažem dostojnim Tvoje dobrote i ljubavi.

Izrazujući Ti ova čuvstva, želim Ti, dragi oče, da bi proslavio još mnogo rođendana na radost

Tvoga

zahvalnoga sina.

2. Slična čestitka

Mili moj oče!

Smatram svojom dužnošću, da Vam prigodom godišnjice Vašega rođendana izrazim zahvalnost za mnogobrojna dobročinstva, koja sam od Vas primio. Da, dragi oče, primite srdačnu hvalu za sva dobročinstva, koja ste učinili meni i mojoj braći od rane naše mladosti. Ah, kako bi Vam rado djeli dokazao svoju zahvalnost, al to za sad ne mogu, zato mi ne preostaje drugo, već da se vruće molim bogu, da Vas dugo poživi i da Vam dade sve dobro na ovome svijetu. Ja sam uvjeren, da će nebeski otac moju molbu uslišati, te dopustiti, da pod Vašim mudrim nadzorom nastavim i dalje svoje nauke na korist svoju, a radost Vašu.

Živite, dragi oče, dugo, sretno i zadovoljno, kako Vam to želi

Vaš

poslušni sin.

3. Čestitka majci

Mila majko!

Današnji je dan po mene osobito važan, jer me sjeća, da je Vaš život stvorio moj život i moju sreću. Istina je, da ja svaki dan mislim na mnogostručne dokaze Vaše dobrote i brižljivosti prema meni i molim se višnjemu bogu, da Vas uzdrži dugo na životu, al ćete mi danas dopustiti, da Vam izjavim, koliko ljubav, koliko li poštovanje gojim za Vas u svom djetinskom srcu. Vaša je najveća sreća, da danas sutra vidite mene sretna i zadovoljna, pa Vam za to obričem na današnji dan, da ću, koliko god budem mogao, raditi o tom, da Vam ugodim, i da vršim svoje dužnosti, kako ste me Vi učili, da ih moram vršiti. Budem li to radio, nadam se, da ću uz pomoć božju zauzeti liep položaj u životu, a to će Vas, kao plemenitu majku i iskrenu otačbenicu vrlo radovati. Primite dobrostivo prilježni mali darak, koji se preporuča više srcem darovatelja, nego svojom cijenom.

Sjećajte se mene i u buduće, i blagoslovite materinjm blagoslovom

Vašega

zahvalnoga Petra.

4. Slična čestitka

Predraga majko!

Najsvječaniji dan u mom životu jest, predraga majko, Tvoj rođendan. Kad se probudim na taj sretni dan, čini mi se, da bi odmah potekao u crkvu, da u pjesmi i molitvi izrazim osjećaje srca svoga. Pa ja sam se danas i pomolio, mila majko, predobromu bogu, da Te poživi dugo na radost moju, da Ti dade zdravlje, sreću i sve, što Ti srce može zaželjeti. Što se mene tiče, ja ću uvijek nastojati, da svojim marom i dobrim ponašanjem Tebi ugodim, jer znam, da je Tvoje najveće veselje, kad o meni čuješ, da se uzorno vladam, i da valjano izpunjavam svoje dužnosti.

Živi dugo, sretno i zadovoljno, mila majčice, te blagoslovi svoga sina, koji Te obožava.

Tvoj

zahvalni Josip.

5. Čestitka bratu

Dragi brate!

Ne mogu da propustim Tvoj rođendan, a da Te se ne s'etim sa nekoliko redaka. Neću trošiti mnogo rieči, ali Ti znaš, da ja o tebi najbolje mislim. U kratko, želim Ti prilikom Tvoga rođendana sve, što Tvoje srce traži, a pogotovo zdravlje i zadovoljstvo, jer je to najbolje. Poživio Te bog mnogo godina na radost Tvojih i na moje veselje.

To ti iskreno želi

Tvoj

vjerni brat Pavao.

6. Čestitka sestri

Ljubezna sestro!

Dugo sam se radovao, da ću Te poslie našega dvogodišnjega razstanka opet vidjeti i ustmeno Ti čestitati dvadeset četvrtomu rođendanu. Ali mi se to veselje nije izpunilo, jer sam prekjučer dobio nenadanu viest, da moram po službenu poslu u Varaždin, zato se evo laćam pera, da Ti pismeno čestitam. Ti znaš, draga Milice, da ja znam liepo pisati, pa bi Ti mogao nagomilati čitav arak najliepših želja prigodom Tvoga rođendana. Ali mislim, da bi to bilo suviše, kad poznaješ moje srce, te znaš, da ono Tebi više želi, nego što meni samom može zaželjeti. Ja ću, dakle, reći u kratko, da bog dađe, da slaviš još mnogo rođendana na radost naših roditelja, svoga supruga i maloga Ante, koga bi vrlo rado vidio, a ponajpače na radost Tvoga vjernoga brata

Andrije.

7. Čestitka ujaku

Veleštovani gospodine ujače!

Na 20. lipnja bit će Vaš rođendan, a tim danom stupate Vi u važnu godinu — nastupate 60. ljeta. Zato se radostno laćam pera, da Vam čestitam i zaželim, da bi slavili još mnogo rođendana u liepom zdravlju i nepomućenom veselju. Ovom

rodjendana. Još se nisam radovala ovako ni jednomu Tvomu rodjendanu, kano ovomu, jer će nastupom Tvoje osamnaeste godine nadoći dan, a to će biti 15. svibnja, kad ćemo nas dvoje pred oltar stupiti, gdje će nas svetim vezom svezati za čitav naš život. Misao na taj dan pobudjuje u meni čuvstva neopisivoga blaženstva, te ja vruće molim boga, da Ti dade svaku sreću i svako dobro. Blagoslovio bog naš brak, te dao, da u srdačnoj i iskrenoj ljubavi sprovedemo dug i sretan život.

Ostaj mi sbogom, draga dušo, pozdravi roditelje i misli na

Tvoga vjernoga N. N.

15. Čestitka dragomu

Dragi Božidare!

Neznam ni sama, što bi dala, da mi je dobiti krila, pa da mi je na njima doletiti do Tebe na Tvoj rodjendan. Al to nije moguće pa mi ne preostaje ino, već da se tješim mišlju, da sam najsretnija djevojka na svijetu, jer si Ti moj, jer si Ti moje zlato. Ova me misao usrećuje, ovo mi osvjedočenje napunjava srce najljepšimi željama, koje Tebi, dragi moj Božidare, šaljem prigodom Tvoga rodjendana. A da ne ostanem kod samih želja, prilažem Ti darak, koji sam svojimi rukami napravila. Nije stvar velika, jer znaš, da neman vremena, da Ti što većega priredim; al ništa zato, jer ja znam, da će Te i ova malenkost obradovati, kao da sam Ti bog zna što poslala. Moleći boga za Tvoju sreću i zdravlje, ostajem do vieka

Tvoja

Danica.

b) Čestitka za imendan

1. Čestitka otcu

Ljubezni otče!

Smatram svojom prvom dužnošću, da Vam svakom prilikom pokažem, koliko Vas štujem, koliko Vas cijenim i ljubim. Danas mi se opet nadala takova prilika, te Vam evo srdačno čestitam imendan. moleć boga, da Vam dade, da doživite još mnogo ovakovih dana na radost moju i moje braće i sestara. Naplatio Vam bog trud i brigu, koju ste imali, dok ste me odgojili i svietom promakli. To je moja svagdanja molitva, koju neću zaboraviti, dok budem živ. Pozdravljajuć majku, braću i sestre, šalje i Vami sinovlji pozdrav

Vaš

zahvalni Marko.

2. Čestitka majci

Mila majka!

Jučer je bio Vaš imendan, a ja Vam nisam čestitala. Nisam ja tomu kriva, jer sam bila naučena, da Vam uvijek čestitam na sv. Mariju. Ove godine mislila sam to također učiniti, al kad tamo drugačije se je dogodilo. Ovdje je veliko proštenje na dan sv. Marije, te smo od ranoga jutra do u kasnu večer imali

posla, jer je bilo mnogo gostova. Prva je ovo godina, da sam s Milanom kod njegovih roditelja, pa nisam znala, kakav je kod njih običaj. Oni imadu na dan sv. Marije silne goste. Tuj Vam se silno troši na taj dan. Dakle, jučer nisam mogla da uhvatim koji časak da Vam pišem i čestitam. Medjutim, nadam se, da mi ne ćete zamjeriti, jer znadete, da Vam svako dobro želim, a ponajpače dobro zdravlje i dug život. To su moje svagdanje želje, koje Vam i danas, prigodom imendana ponavljam. Primite prilježni dar u znak moje i Milanove ljubavi.

Pozdravlja Vas srdačno Milan i Vaša zahvalna

Dragica.

3. Čestitka prijateljici

Cijenjena gospojice!

Jedva sam dočekao ovaj dan, da Vam uzmognem kazati na ovaj način, kako Vas cijenim i štujem, i kako Vam želim svaku sreću i dobro. Ja neću mnogo pisati, jer se mnogimi riečmi ne izrazuju uvijek najiskrenija čuvstva, tek ću spomenuti, da se nadam, da ste uvjereni, kako Vas se ja ne sjećam samo na imendan, već Vam uvijek želim pravu sreću i zadovoljstvo. Čestitajuc Vam iskreno vriednom imendan. ostajem

Vaš najodaniji prijatelj

Josip Dragić

4. Čestitka velikomu gospodinu

Preuzvišeni i milostivi gospodine!

Vaša preuzvišenost dopuslit će, da upotrebim običaj i priliku, da se Vašoj preuzvišenosti najsmjernije zahvalim na toliko putâ mi izkazanoj milosti.

Ja želim iz dna duše, da bi Vaša preuzvišenost slavila još mnogo imendana na radost velecijenjene svoje obitelji, te na utjehu vjernoga sluga, koji moli svaki dan Svevišnjega, da bi blagoslovio rad i odluke Vaše preuzvišenosti.

S ovimi osjećaji čast mi je u dužnom strahopočitanju ostati

Vaše preuzvišenosti najpokorniji

N. N.

c) Čestitka za novu godinu

1. Čestitka roditeljem

Mili roditelji!

Na što bi mogao više misliti, čim li se više zanimati prvi dan nove godine, nego s tim, da se sjećam mnogobrojnih dokaza ljubavi, koje sam od Vas primio minule godine. Misleći na to, mislio sam i na način, kojim bi Vami najbolje ugodio, da se odužim za sva Vaša dobroćinstva, pa sam odlučio u novoj godini još više nastojati, da se pokažem valjanim mladićem, koji je vriedan Vaše ljubavi. Obćavajuć Vam svečano, da ću se ove odluke držati, molim Vas, mili roditelji, da primite iskrenu čestitku k novoj godini, primite moje najtoplije želje, da Vam bog

dade sreću i zdravlje. Ako usliša otac nebeski moje vruće želje, a o tom ne sumnjam, on će Vaš život uzdržati još mnogo godina na radost moju, te će Vam pokloniti sve, što Vas može razveseliti i usrećiti. S najiskrenijom ljubavi i štovanjem ostajem

Rieka, 1. siječnja 1888.

Vaš zahvalni

Krešimir.

2. Čestitka ocu

Dragi oče!

Ne čestitam Vam danas, što je to običaj, već Vam pišem, jer me srce nuka, da Vam nastupom nove godine izrazim želje njegove. Da, ja Vam srdačno čestitam i želim trajnu sreću i u novoj godini, i sve što je potrebno, da budete zadovoljni, a ponajpače čvrsto zdravlje. Istina je, dragi oče, da će Vas bog usrećiti, jer je Vaša sreća, Vaš život mio i potreban onim, za koje Vi živete, i koji se za Vas neprestano mole. Ključ Vam: sretno novo ljeto! ostajem Vaš

ljubeći Vas sin

N. N.

3. Čestitka majci

Preljubezna majko!

Vi ne prestajete dokazivati mi, kako me nježno i srdačno ljubite. Čim me više obasipavate dobroćinstvi, tim biva veće priznanje, koje gojim prema Vami, ali koje mi se uvijek čini nezatno i premaleno, kad ga sravnim sa Vašimi dobroćinstvi. O, da bi Vam mogla to nadoknaditi! Ali ja vam ne mogu ništa doneti, nego srce puno zahvalnosti i štovanja, što Vam na početku godine ponavljam. Ujedno se obraćam dobromu bogu s vrućom molbom, da Vas on za to nadari i da Vas uzdrži dugo zdravu i zadovoljnu. Ja Vam obećajem, da ću nastojati, da budem vriedna Vaše dobrote i Vaše ljubavi, a tim ću Vas bez sumnje najviše obradovati. Želeći Vam još jednom svako dobro u novoj godini, grli Vas u duhu

Vaša

Zagreb, 30. prosinca 1888.

Ivka.

4. Čestitka bratu

Dragi brate!

Nas dvojicu je sudbina već toliko godina razstavila, al ipak Ti si mi uza srce prirastao, te ja čeznem, da bi Te mogao što prije vidjeti i zagrliti, a nema sumnje, da je to i Tvoja vruća želja. Kad ne možemo, da se izgrlimo po hrvatskom običaju na mlado ljeto, ne preostaje mi drugo, već da Ti pismeno zaželim sretno novu godinu. Dao bog, da u krugu svojih novih znanaca sprovodio sretno dane, pa kad svršiš nauke, da se sretno vratiš u svoju otačbinu, i da u njoj utemeljiš hrvatski dom, gdje ćemo se češće sastajati i za junačko zdravlje pitati. Ja se nadam, mili brate, da ćemo mi i pod muževne i stare dane živjeti u ljubavi i slozi, kao što smo živjeli u našoj mladosti. Želi Ti još jednom sve dobro, pozdravlja te milo i drago

Tvoj

Nikola.

5. Čestitka djedu

Mili djede!

Nastupom nove godine sjećam se ganutim srcem svih dobroćinstva, koja ste mi od moje mladosti pa do sada izkazivali. Tih uspomena neće iz moje duše izbrisati ni vrijeme, niti što drugo. Koli ste se Vi samo brinuli za moju naobrazbu! Kako li ste pazili na moju mladu dušu i srce, da ne zabludi u svjetskom metežu. U kratko, Vi ste učinili svojim liepim načinom, da sam ja postao valjan čovjek, što mi moji sugrađani na moju radost često puta priznavaju. Za sva dobroćinstva ne mogu Vam ja drugo ništa učiniti, već da radim po Vašoj želji, da se usavršavam u vrlinah, koje su potrebne pravomu građaninu, da vodim valjano svoju trgovinu, te da budem dostojan Vaše ljubavi i dobrote. Dao bog, da doživite još mnogo godina u zdravlju i zadovoljstvu na radost onih, koji Vas štiju. To je iskrena želja

Vašega

zahvalnoga unuka.

6. Čestitka negdašnjem učitelju

Veleštovani gospodine!

Dozvolite mi, da pri nastupu nove godine izrazim svoju radost, što Vas je svevišnji uzdržao minule godine u dobrom zdravlju, te da Vam od srca zaželim dobru sreću i zdravlje u novoj godini. Ja sam Vam dužan to želiti, kad pomislim na Vaš trud, što ste ga imali oko moje naobrazbe, te na ljubeznost, koju ste mi uvijek izkazivali. Mogu reći mirne duše, da osim boga i roditelja imam najviše Vami zahvaliti, da sam se dovinuo do ovoga položaja u društvu. Ja Vam se i ovaj put zahvaljujem, te ponavljam svoju čestitku. Primite izraz štovanja od

Vašega

negdašnjega učenika.

7. Čestitka zaštitniku

Veleštovani gospodine!

Ne mogu propustiti današnji dan, a da se ne sjetim dobroćinstva, kojimi ste me, veleštovani gospodine, obdarili prošle godine. To me sve nuka, da izpunim svetu dužnost, da Vam se iskreno zahvalim, te da boga molim, neka Vam obilno sve nadoknadi. Uzdržao otac nebeski Vaš skupocjeni život, te obradovao Vas i cijenjenu Vašu obitelj postojanim zdravljem i nepomućenom srećom dugo i dugo godina. Revno ću nastojati, da se pokažem dostojnim Vaše dobrote i pažnje, kojom me uvijek odlikujete. Preporučujuć se i na dalje Vašoj zaštiti, bilježim se s odličnim štovanjem

Vaš

najpokorniji sluga N. N.

8. Čestitka prijateljici

Velecienjena prijateljice!

Moje srce nuka me, da Vam zaželim sreću prigodom nove godine, da Vam dokažem, kako se Vas živo sjećam, velecienjena prijateljice. Da, vjerujte mi, da

ako već ima koga, komu želim sve dobro i svu sreću, to ste Vi, gospojice (gospojo), zato kažem, da bi Vas od nove godine svuda sreća pratila, te da bi postigli sve, što god zaželite. Uz iskrene želje, slobodan sam poslati prilježnu stvarcu na uspomenu, moleći Vas, da ju srdačno primite, kako ju ja od srca šaljem. Uzdajuć se i u buduće u Vaše prijateljstvo i Vašu naklonost, ostajem

Vaš

vjerni štovatelj N. N.

9. Čestitka prijatelju

Dragi prijatelju!

Mi smo se tvrdo nadali, da ćeš nas posjetiti, jer si nam u posljednjem pismu javio, da ćeš doći oko nove godine. Jučer smo međjutim primili Tvoje pismo, kojim si nam veselje pokvario, jer javljaš, da Ti okolnosti ne dopuštaju, da nas posjetiš. Mi vrlo žalimo, da te ne vidimo u našoj sredini u ovo doba, gdje se i mlado i staro raduje životu, gdje bi se toli liepo mogli pozabaviti. Tvoje pismo najneugodnije se je mene dojmilo, jer ja po novoj godini polazim na podulji put u južne krajeve, pa tako Te neću dulje vremena vidjeti, a Ti znaš, da Te volim kano brata, jer znam, da si mi iskren prijatelj. Kad ne možemo da se vidimo, ja Ti pismeno čestitam i želim, da Ti nova godina sve donese, što misliš, da je po Te najbolje.

Grlj Te Tvoj

vjerni prijatelj.

10. Čestitka principalu

Blagorodni gospodine!

Uzdajuć se u Vašu dobrotu, koju ste mi već toliko puta zasvjedočili, nadam se, da ćete me izpričati, što sam tako slobodan, te Vam ove redke pišem. Nastup nove godine budi u svakomu čovjeku neka osobita čuvstva: sjećamo se prošle godine, prošle borbe i pomišljamo, što li će nam novo ljeto donieti? Ovaj dan, t. j. ova promjena po mene je osobito važna, jer njoj imam da pripišem Vašu dobrohotnost, koju ste mi izkazali. Vi ste na staro ljeto (ili koncem prošle godine) izrazili svoje potpuno zadovoljstvo nad mojim radom u Vašem poslu, te ste tu hvalu podkriepili skupocjenimi darovi. Ja sam učinio što sam mogao, da Vam budam od što veće koristi, te mi je osobito milo, da je moj rad stekao toli liepo priznanje. Dozvolite mi, blagorodni gospodine, da će to priznanje biti pobuda za moj daljni rad, u kojem neću, ako bog dađe, malaksati. Dao bog Vami i Vašoj dičnoj obitelji u novoj godini obilno zdravlje i liepu sreću. Ja ću nastojati, da i u buduće stećem Vašu blagohotnu naklonost svojim neumornim radom u Vašem poslu.

Vaše blagorodnosti najodaniji

N. N.

Odgovori na čestitke*

1. Roditelji svome sinu

Dragi sine!

Ja i Tvoja dobra majka liepo Ti se zahvaljujemo na srdačnoj čestitki, što si nam ju odpravio na novu godinu. — Tvoju liepu zahvalnost na našoj roditeljskoj brizi i ljubavi nazrievat ćemo mi u Tvom postojanom nastojanju, da budeš valjan čovjek. Gledaj zato, da se usavršavaš svakim danom u znanju i umienju, te da jačaš svoju volju u borbi sa strastmi. Sad Ti je sve lahko, dok traje doba mladosti, doba sjetve. Sij zato sada sa zadovoljstvom, da poslic budeš imao obilniju žetvu. Drži se svoga obećanja, te budi i ove godine dobar, kao što si lani bio. Ako se budeš dobro vladao, možeš znati, da ćemo mi sve učiniti, što je potrebno za Tvoju sreću. Bog Te blagoslovio i u novoj godini. Pozdravlja Te majka i

Tvoj

otac.

2. Otac sinu

Dragi sinko!

Hvala Ti na čestitei, što sam ju od Tebe dobio prigodom moga rođendana. Iz čestitke se vidi, da ona potiče iz srca, koje je spremno na svako dobro, zato pazi, da se ne podaš protivnim utiskom, te da ne skreneš s puta istine. Težke su brige, koje ima otac sa svojim djetetom, te ih ništa ne može nadoknaditi, nego valjano ponašanje djeteta. Pomisli češće na to, sine moj, te se prema tomu ravnaj, jer je to moja vruća želja. Tim ćeš izpunjavati dužnost prema sebi, te ćeš jačati svoje vrline za muževnu dobu, kad budeš mogao mnogo dobra uraditi, a pogotovo onda, ako si u mladosti svom dušom oko toga nastojao. Nastoj, dragi sine, da budeš danas sutra valjan čovjek, pa ćeš time izpuniti najveća nade Tvoga oca, koji te ljubi. Ja ne želim onako duga života, kako bi Ti htio; ali bi ipak rado da poživim barem dotle, dok Tebe vidim obskrbljena, i dok budem znao, da možeš biti podpora obitelji. Moli za me, te očekuj od mene sve, što je potrebno za Tvoj napredak. Da si mi zdravo!

Tvoj

otac.

3. Majka kćeri

Mila moja kćerko!

Vrlo me je obradovalo Tvoje pismo, koje mi odkriiva Tvoje ljubeće srdce. Hvala Ti na liepoj čestitki i na daru, što si mi ga za imendan poslala — Ja sam uvjereni o Tvojoj ljubavi, pa znam, da bi Ti od srca zaželila, da si uza me. I meni bi milije bilo, kad bi Te mogla svaki dan vidjeti; al kad to ne može da bude, moramo se pokoriti sudbini, što će Tebi biti mnogo laglje, kad imaš dobra supruga, koji Te ljubi i obožava.

* Ovi odgovori mogu se upotriebiti uz neznatne promjene za čestitke, koje se pišu prigodom rođendana, imendana i novoga ljeta.

U ostalom, budi mi i u buduće, kao što si do sad bila. Budi kriepostna, te izpunjavaj savjestno svoje dužnosti, pa će time Tvoja majka biti najbolje nagradjena. Budi poslušna svomu suprugu i nastoj svojom ljubežljivošću razgoniti njegove brige, a marljivošću gledaj učiniti mu kuću ugodnom, pa ćete onda biti oboje sretni, a time ćete i mene usrećiti. Ako bi što bilo, čime bi Ti mogla pomoći, onda mi to samo javi, a ja ću učiniti sve, što samo budem mogla. Pozdravi Janka i budi mi zdravo!

Tvoja majka.

4. Roditelji svomu zetu i njegovoj supruzi

Mila djeco!

Hvala Vam u moje i materino ime na djetinskom čestitauju, s kojim ste nas pozdravili pri nastupu nove godine. Ne može se upravo izčekivati, da se izpune sve Vaše želje; al naše su se okolnosti tako promienile, da možemo gojiti najbolje nade. Neka samo dobri bog Vami podieli svoju milost, da ove godine budete sretniji, i da Vas očuva od onakvih bolesti, koje su Vam prošle godine zadale mnogo briga i gorkih časova. Za naše male umuke prilazemo darak. Njihov napredak u školi vrlo nas je obveselio, te iskreno želimo, da u novoj godini isto tako napreduju, kano u staroj.

Pozdravite oca Antuna, te dođjite, ako Vam je moguće, što prije k nami, pa povedite i njega sa sobom. Zravstvujte!

Vaš vjerni otac.

5. Zet tastu i punici

Mili roditelji!

Vaša srdačna čestitka za novu godinu stigla nam je onaj čas, kad htjedosmo da Vam pišemo. Vi ste nas svojimi liepimi osjećaji tako obradovali, da je nemoguće da opišemo to radostno čuvstvo. Čitajući Vaše pismo, nismo mogli, a da ne kliknemo, kako ste dobri, kako za nas zauzeti. O, da smo blizu Vas, kako bi vas grlili, kako li cjelivali! Nu to nije moguće, te Vam se zato ovim zahvaljujemo. Žalibože, da se pismom ne dadu izraziti osjećaji našega srca. Prošla godina bila je po mene osobito sretna, jer sam postao Vašim sinom, jer sam od Vas dobio divnu ženu, pravoga angjela, komu je malo premaca na svietu. Bog mi je oduzeo roditelje, al zato me je na Vas naputio, da mi ih nadomjestite. Bog Vam dao dug život i dobro zdravlje na radost

Vaše zahvalne djece.

6. Sestra bratu

Ljubezni brate!

Premda sam ja uvjeren a Tvojoj ljubavi i bratskoj odanosti, ipak me je obradovala čestitka, u kojoj si dao oduška svojim osjećajem. I u mojih grudih neće, dok budem živa, utrnuti ljubav niti rodbinska čuvstva, koja prema Tebi gojim. Tvoj dar sam primila. Ti mi pišeš, da mi njime hoćeš da posvjedočiš svoju odanost. Jedino te rieči mogle su Te izpričati, jer ja znam, da si Ti za sad u

takovih okolnostih, da ti nije lahko kupovati darove. Kad svršiš nauke i kad se osoviš na svoje noge, onda će biti nešto drugo. Medjutim hvala Ti, a za uzdarje primi Ti i za novu godinu priležeći darak od

Tvoje

vjerne sestre.

7. Ujak netjaku

Dragi netjače!

Vrlo me je obradovala Tvoja čestitka, te Ti mogu kazati, da za Tvoju ljubav i zahvalnost rado doprinosim žrtve za Te. Ja ću i u buduće učiniti, što god više budem mogao, da Ti tako nadomjestim Tvoje vrle roditelje, al za to i Ti nastoj, da budeš marljiv i da budeš vriedan svojih roditelja. Ja sam uvjeren, da ćeš Ti iz svih sila nastojati, da izpuniš nade onih, koji Ti dobro žele. Budi mi zdravo, dragi sinko, pa kad budeš što trebao, onda samo piši

Tvomu

ujaku i skrbniku.

8. Prijatelju

Dragi prijatelju!

Hvala Ti srdačna na liepoj čestitki. Vjeruj mi, da me je obradovalo Tvoje prijateljsko pismo. A to je posve naravno, jer što je ugodnije i u sreći i u nesreći, nego iskrena i srdačna rieč onoga, koga štujemo i ljubimo. Kako mi je milo Tvoje prijateljstvo, to Ti ne moram istom dokazivati, tek čekam sgodu, da to činom zasvjedočim. Ovom sgodom mogu Ti kazati, da sam odlučio, čim neke poslove dogotovim, doći na koji dan k Tebi u posjete. Vjeruj mi, da sam se već zaželio Tvoga društva. Budi mi zdravo i veselo, te se ne prestraši, kad ugledaš iznenada

vjernoga

Gjuru.

9. Prijateljici

Cienjena prijateljice!

Da Vam je znati, kako ste me na moj imendan svojim darom iznenadili. Ja ga i sad promatram s najvećim zadovoljstvom, te neznam, bi li se više divio Vašemu ukusu, ili nježnomu obziru, kojim ste me obradovali. Primite zato najiskreniju hvalu za dragi dar i za srdačne i mile mi rieči, kojimi ste ga popratili. Vi mi, ljubezna prijateljice, želite svako dobro i sreću, a na to dvoje ne mogu se. hvala bogu, za sad potužiti, a tim manje, što mi Vaše cienjeno prijateljstvo sreću upodpunjuje. Zato sačuvajte mi svoje prijateljstvo, pa će Vam se liepe želje, koje su Vam potekle od srca, najprije izpuniti. Sa odličnim štovanjem.

Vaš

vjerni prijatelj.

d) Čestitke prigodom vjenčanja

1. Bratu

Ljubezni brate!

Ti si, dakle, za uvijek sjedinjen sa svojom Ljubicom. Bog Vas blagoslovio, Tebe i Tvoju suprugu! O, mili brate, da ti je moguće čitati u mom srce, kako se radujem Tvojim sreći! Kad bi mi samo moglo biti, da dodjem do Tebe, i da se na svoje oči uvjerim o Tvojim sreći, ali to veselje neću doskoro doživjeti. Tek buduće godine namjerava mi gospodar dati dopust na nekoliko dana, da Te posjetim i zagrlim, Tebe i novu sestru, a možda maloga sinovca ili sinovku. Zdravstvuj mili brate, te ne zaboravi posve uz svoju mladu suprugu i na

Tvoju

vjernu sestru.

2. Sestri

Mila sestoro!

Kad sam stao čitati Tvoje posljednje pismo, počeo sam se tako glasno smijati, da se je moja supruga vrlo začudila mojem ponašanju. Nu brzo se je primila, jer sam joj kazao o čem se radi. S početka nije htjela da vjeruje, al kad je vidila u pismu ime Dušan Hrvatinić, onda reče, da je znala, da će ovaj strašni čovjek preobratiti onu, koja se je bojala mužkarca, pa je pobjegla u samostan. Vjeruj mi, draga sestrice, da me nisi mogla više obradovati, nego li tim, što si njega odobrila za budućega muža. Ja sam odavna opazio, da se Vas dvoje rado onako izpod oka gleda, te sam od srca želio, da mogu danas sutra nazvati Dušana svojim bratom, jer on je dobar čovjek i valjan Hrvatina. Ja sam znao i to, da Ti nisi za samostan, jer poznajem Tvoju veselu ćud, al sam se ipak bojao, kad si onako zanošeno govorila o častnih sestrah i uredbah samostana. Moja se je nada obistinila, jer je eto prevladala Tvoja vesela narav, Te si ti odlučila stupiti u svijet i utemeljiti obitelj sa vriednim onim mužem. Tom odlukom obradovala si mene i naše roditelje, pa Ti zato liepo hvalim i iskreno čestitam. Kad dodjem sa svojom ženicom na pir, ustmeno ću Ti potanje kazati, što Ti moje srce želi. Pozdravi roditelje, gospodina Horvatinića i budi sretna i vesela!

Tvoj

brat.

3. Ujaku

Dragi gospodine ujače!

Viest o udaji vaše dobre Anke sa gospodinom profesorom Kovačevićem, vrlo me je obradovala. Premda je g. profesor vrlo imućan čovjek, te je tako Ankina sreća i ste strane liepo osigurana, to me je više obradovalo, da je ona pošla za toga muža, koji je u našoj domovini stekao liep glas sa svoga znanja i značaja. Preporučite me, dragi ujače, njegovu prijateljstvu, te kažite njemu i Anki, da im čestitam i svako dobro želim.

Sa štovanjem Vaš

N. N.

4. Nećakinji

Mila nećakinjo!

Tvoje zadnje pismo pročitao sam sa zadovoljstvom, te mi je drago, da trgovca Vidrića mogu računati među naše rođake. On mi je od prije poznat, te ga mogu pohvaliti. Dok je bio ovdje u nauci, vladao se je vrlo liepo, a stekao je prijatelja, koji su i moji prijatelji, te su ga svi hvalili. Kako je on dobar gospodar, zahtjevat će i od Tebe, da budeš dobra gospodarica, a to Ti neće biti teško, jer si kod kuće na rad i gospodarstvo bila naučena. U ovom pismu moram Ti spomenuti, da budeš obzirna sa svojim suprugom. Bit će dana, da će on doći u kuću namrštena čela; kad to bude, onda nemoj Ti odmah udariti u plač, već ga nastoj razveseliti ljubeznošću i liepom rieči. Ljudi, koji imaju mnogo posla, ne mogu biti uvijek dobre volje. Valja Ti takodjer zapamtiti, da se ne upuštaš sa raznim ženama u kojekakva naklapanja, jer to Ti može samo škoditi, a nikada koristiti. Ne zamjeni, draga Ivko, ovim mojim primjetbama. Ja ih spomenuh zato, jer ti želim svako dobro. Pozdravi supruga i obveseli češće s kojim pismom

Tvoju

iskrenu ujnu.

5. Gospođi višega stališa prigodom druge udaje

Blagorodna gospođo!

Osobita naklonost, kojom me je Vaša milost počašćivala, nuka me, da Vam skromno podnesem i ovom prilikom želje srca svoga. Ja se od svega srca radujem, da je Vaša blagorodnost dobila opet dostojna supruga, gospodina savjetnika N., koga ćete Vi svojimi vrlinama za stamo usrećiti. Dao bog milostivi Vami i njemu najveću sreću na zemlji, te ta sreća dulje potrajala, nego u prvom Vašoj udaji. To su želje i molbe muža, koji je osiedio u službi Vaše milosti.

S najdubljim štovanjem

odani sluga N. N.

6. Prijateljici višega stališa

Cijenjena prijateljice!

Vaše vjenčanje sa dr. Jurjevićem upravo me je uzhitilo. Malo je muževa, koji se mogu njemu o bok staviti, što se tiče znanja, liepoga glasa, što ga je stekao u javnih poslovih, te vrlina supruga i domaćina. U tom svemu nalazite Vi, sretnice, prve uvjete bračne sreće, koju Vam od srca želim. Da, ja Vam je ne želim samo od sveg srca, već sam uvjerena, da ćete ju Vi postići uz svoga vrloga supruga; jer je teško i pomisliti, da nebi dvoje ljudi, kao što ste Vi i on, bilo presretno, kad ste kano stvoreni jedno za drugo, i kad ste pošli za nj, sliedeć glas srca svoga, a ne druge obzire. Ponavljam, Vi ćete biti sretni, čemu će se najviše radovati

Vaša

odana prijateljica.

7. Uglednomu prijatelju

Veleštovani prijatelju!

Tek danas sam doznao, da ste se pred mjesec dana oženili, zato hitim, da Vam čestitam sretnom braku. Taj vez je, doduše, ponešto prikasan, al je zato bez sumnje srdačan, kano i koji od prvih, koji su Vam nudjani. Ja Vam čestitam srdačno, kao što može pravi i iskreni prijatelj čestitati, te Vam želim pravu i dugu sreću, da bi mogli kao siedi starac blagoslivljati onaj čas, kad ste se na tu ženitbu odlučili.

Nema sumnje, da će se moja želja izpuniti, jer muž koji ima glavu i srdce, kao Vi, mora probirati samo ono, što je dobro, liepo i plemenito. Vi ste bili sretno ruke, jer glas o Vašoj gospoји supruzi tako je liep, da mu se raduju oni, koji su Vaši prijatelji. Preporučite me štovanoj gospoји supruzi i obavijestite me kad kad kojim redkom o svojoj sreći.

S odličnim štovanjem Vaš

N. N.

8. Prijatelju

Dragi prijatelju!

Liepe stvari čuju sa ovdje o Tebi. Pripovieda se, da se Ti kaniš pod stare dane ženiti. A nisi li Ti promislilo, da se na ovoj zemaljskoj kruglji mora zakonita žena doživotno uzdržavati? Lahko bi se dalo ženiti, kad bi mogao ženu za godinu dana odbaciti poput starog koledara, al naprtiti biesa na vrat, dok si živ — to je strašno!

Ja se sad smijem, a Ti ćeš, kad pročitaš te redke, namrgoditi čelo, pa se možda i razsrditi na me. Al ne misli, da ja to osbiljno pišem. Sa djevojkom, kao što je Tvoja Zlatica, može se započeti liep život, može se osnovati krasna hrvatska kuća, u kojoj će kraljevati uvijek sreća i zadovoljstvo. Priznat mi je, dragi prijatelju, da si bio sretan pri izboru, i da imaš dobar ukus. Ja Ti za to srdačno čestitam i želim svaku sreću, a ta će te pratiti, jer Vas dvoje ima u Vaših moralnih osjećajih i Vašoj ljubavi jamstvo za sretan brak. Zato pohiti, prijane moj, što prije k oltaru, da popo blagoslovi Tebe i Tvoju vjericu. Zdravstvuj!

Tvoj

N. N.

9. Prijateljici

I raga prijateljice!

Ni jedno pi-mo, koje sam od Tebe primila, nije me toliko obradovala, koliko poslednje, u kom mi javljaš, da si se udala. Kad Te nebi iskreno ljubila, ja bi Ti zavidila, da si dobila toli vriedna muža, kao što je Tvoj Petar. Kako ćeš sretno Ti s njim živiti! Ja nemogu ni pomisliti, da Vi nebi sretni bili, zato vam želim dug život da budete dugo sretni. Dodju li Vam n životu brige i neprilike, ništa zato, Ti moraš misliti, da će se one dobrom voljom i požrtvovnošću svladati, zato ne smiješ nikada duhom konuti. Budite, dakle, uvijek sretni. Oh, kako bih rado, da vidim na svoje oči vašu sreću, al za sad mi okolnosti ne dopuštaju, da Vas posjetim, al čim budem mogla, eto mene do Vas. A dotle budi mi zdravo i veselo.

Tvoja iskrena

Jelka.

Odgovori na čestitke prigodom ženitbe i zaruka

1. Prijatelju

Dragi prijatelju!

Primio sam Tvoju liepu čestitku, te Ti se na njoj srdačno zahvaljujem. Kad sam ju pročitao Zlatici, ona se je smijala, te je rekla, da si Ti po svojoj prilici velik šaljivdijja, što sam joj ja potvrdio. Govorio sam joj i o našem prijateljstvu, te je ona zaželila, da Te što prije vidi, zato dodji, ako ti bude moguće, na koji dan oko božića. Dragi Josipe, da Ti znadeš, kako je sad liep moj život, vjeruj mi, da bi i Ti osbiljnije govorio o ženitbi, da bi-se možda i Ti ženio. Medjutim, govorit ćemo o tom, kad dodješ k meni, a to tim više, što u našem liepom Zagrebu ima toliko krasotica, da ćeš teško odavle odnieti zdravo srdce. Alaj bi to liepo bilo, da Te ja čujem, kako uzdišeš i spominješ ime svoga angjela. Završnjem i pozdravljam te u ime Zlatice i u ime svoje.

Tvoj vjemi

N. N.

2t Prijateljici

Draga prijateljice!

Ja sam se, dakle, prevarila! Ti si ipak saznala za moga zaručnika. Oh, kako sam se radovala, da će Te učiniti vrlo zvedljivom, kad Ti javim samo, da sam zaručena. Već sam Te gledala u duhu, kako sjediš zanišljena kraj stola, pa razmišljaš. Ne možeš se domisliti, i onda srdito lačaaš se pera pa mi pišeš. Al sam se kruto prevarila. Što bi moglo da izbjegne Tvom bistrom oku! Ti si morala lani opaziti, kako sam ja kromice pogledavala Milivoja Radića. Da, onaj Radić sad je moj zaručnik. Uzeo je dopust. te je iz Zagreba došao na Rieku, da tobože vidi hrvatsko more. Tako su mislili iz početka njegovi prijatelji. Ja sam jedina znala za pravi razlog njegovu dolazku. Mi smo, naimne, jedno drugomu pisali. Moji su roditelji odmah pristali, jer je on poznat kano valjan čovjek. I tako sam Ti ja sretna i presretna. Al što da ti opisujem svoja čuvstva, ta Ti si ih sama lani osjećala, kad si bila zaručena sa svojim Franjom. Kako mi živiš? Imaš li puno posla? Preostaje li ti što viemena za čitanje? Ja Ti sad najvolim čitati pjesme. Hvala Ti na čestitki. Pozdravi Franju. Izlazimo danas po podne na šetnju u Opatiju, za to se žurim. Grlite Te Tvoja

vjerna Milica.

e) Čestitka pri rođajih

1. Prijatelju

Predragi prijatelju!

Srdačno sam se obradovao, kad sam primio viest o sretnom porodu Tvoje mile supruge. Ta je radost po Te, a onda i po mene tim veća, što se je izpunila Tvoja vruća želja, da dobiješ maloga Hrvatića. Ja si predstavljam u duhu, kako si sretan pri tom veselom dogodjaju, kako li radostno ljuljaš u naručaju klicu porodice, buduće je to prvi zalog vaše bračne ljubavi, koji si Ti sa svojom suprugom željno očekivao. Zato želim srdačno, da Vam se to otčinsko veselje ne ponuti

nikakovom nepogodom, i da se radujete toj novoj sreći, uživajući pri tom stalno zdravlje. Dao bog, da Vaše novorođenče liepo uspjeva i raste na radost svojih roditelja, te da im danas sutra bude na diku i ponos. Molim Te, preporučim me Tvojoj miloj supruzi, kojoj želim, da što prije ozdravi iza poroda. Zdravstvuj!

Tvoj iskreni

Nikola.

2. Rodjaku

Dragi rodjače!

Viest, da se je Vaša cijenjena obitelj pomnožala za jednu kćerku, vrlo me je obradovala, jer je meni milo i ugodno ono, što Vas veseli. Svemoguća Vas liepo pazi, te Vam je prvi put dao sina, a sad Vas obdariva kćerkom, da bude pravo i oteu i majki. Ako tako i na dalje podje, onda će Vaša gospođa supruža imati puno posla, uzgajajući male ugursuze, koji će oživjeti Vašu kuću, i koji će Vas razveseljivati svojom nevinom nestašnošću. Žao mi je vrlo, da ne mogu od velikih poslova u Zagreb, da vidim taj novi zalag Vaše ljubavi, al kad mi nije to moguće, zažalit ću barem iskreno Vašoj maloj kćerci svu sreću u životu, a Vašoj gospođi supruzi, da se što brže oporavi. Čim mi se pruži prilika, doći ću do Vas, dragi rodjače, da Vam ustmeno kažem, kako mi je milo, kad Vas vidim sretno i zadovoljno, a sad primite izraz poštovanja.

Vaš iskreni

N. N.

3. Prijatelju

Velecijenjeni prijatelju!

Vi ste me danas ugodno iznenadili višću, da je Vaša gospođa supruža sretno Vam rodila sinčića, a hvala Vam, da ste me umolili, da budem kum pri krštenju. Dokaz prijateljstva, koji ste mi tim izkazali, znat ću ja cijeniti, te ću u naznačeno vrijeme k Vami doći. Želeći gospođi supruzi i malomu sinčiću najbolje zdravlje, ostajem

Vaš iskreni prijatelj

N. N.

Odgovor na čestitke pri porodjaju

1. Prijatelju

Dragi prijatelju!

Liepo Ti se zahvaljujem na dobro misljenoj čestitki. Iskreni osjećaji, koji su u njoj izraženi, vrlo su me obradovali, jer što je u sreći i nesreći milije, nego su dokazi ljubećega saučešća osobā, koje štujemo i ljubimo. Koliko je za me skupocieno Tvoje prijateljstvo, ne trebam tek dokazivati, već ću gledati, da ti to prvom prilikom djelom zasvjedočim. Ako budem mogao, doći ću naskoro do Tebe na nekoliko dana, da se vidimo licem u lice, i da se spomenemo dana, koje smo na svenčilištu u Zagrebu zajedno sprovadjali. Zdravstvuj i nemoj se uplašiti, kad preda te stupi Tvoj stari prijatelj

Dane Vuković.

2. Slična čestitka

Mili prijatelju!

Svojom čestitkom prigodom veseloga događaja u mojoj kući, Ti si opet zasvjedočio, kako se zanimaš mojom sudbinom, kako prijateljski pratiš moj život. Tim postupkom obvezuješ me na iskrenu zahvalnost, koju Ti ovime izrazujem.

Što se tiče moje supruge i maloga sinčića, mogu Ti kazati, da se ona, hvala bogu, prilično oporavlja, a diete je vrlo zdravo i živahno. U dođu nedelju obaviti će se krštenje posve tiho. Medjutim, ako budeš mogao, dođi na taj dan do nas, da se vidimo. Budi zdravo i veselo.

Tvoj

N. N.

f) Čestitka prigodom jubileja

1. Sin roditeljem

Predragi roditelji!

Dva događajaja Vašega života bude u meni osbiljne, svečane osjećaje. To su događaji, koje čovjek riedko doživi, a Vi ste oboje još krepki, zdravi i radini. Dragi oče, Vi svetkujete danas dvoju svetkovinu, a to je nastup u vašu službu i dan vjenčanja. Moje radostno srce sjeća me pri tom na moj dug, koga ću se teško kada riešiti, jer je toli ogroman! Ne možda samo sbog toga, što Vam zahvaljujem svoj život, već nježna i vjerna briga, koju ste posvetili uz milu majku momu uzgoju od ranoga djetinstva, pa do dana, kad sam se osvio na svoje noge, kad sam postao samostalan čovjek. Ljubav, što ju u srcu nosim, jedino je, što Vam mogu na ovaj svečani dan doprinieti u znak zahvalnosti za sva Vaša dobroćinstva. Ova ljubav nuka me, da previšnjega molim, da Vas uzdrži još dugo na životu u zdravlju i sreći na radost Vaše djece i unučadi. Kad bi mogao danas prisustvovati u krugu Vaše djece i unučadi, to bi bio za me užitak, koga bi se do pod kasnu dobu svoga života najliepše sjećao. Nu ja se moram, žalibože, tješiti nemogućnošću; al se ipak nadam, da će doskora biti prilike, da Vas srdačno zagrlim. Ostajem Vaš ljubeći Vas sin

Pavao.

2. Čestitka unuka

Dragi djede i mila bako!

Na današnji dan, kad Vaša djeca i prijatelji dolaze, da čestitaju liepoj svetkovini, koju slavite, da čestitaju Vašemu zlatnomu piru, ne mogu ni ja uzmanjkati svojom čestitkom. Srce me nuka, da Vam i ja zaželim sreću. Ja ne mogu propustiti ove sgode, kad znam, da Vami iza boga najviše imam da zahvalim. Vi ste se za mene zauzeli, kad sam ostao sirotom, te ste za moj uzgoj učinili sve, što god ste samo mogli. Što bi od mene bilo, da Vas nije bilo. Da, dragi djede i draga bako, kad god razmišljam ob ovoj stvari, onda mi se Vi pričinjate kano dobri angjeli, koji su me spasili od nužde i nesreće. Ja nikad neću zaboraviti na Vaša dobroćinstva, koja su se i svevišnjemu sviđjala, pa Vam je podielio liepu starost, da doživite i ovaj sretni dan u dobrom zdravlju i zadovoljstvu. Ja Vam

bilo žao, da ste uz Vaše znanje i zasluge morali toli dugo ostati na podređenom stupnju vojničkoga ranga. Medjutim je opravdane nade, da će sada avancement brže ići, jer se pronosi glas, da je Njegovo Veličanstvo doznalo za zapreke i spletke, koje su pričile Vaše promaknuće. Medjutim, ja Vam želim svaku sreću, te da bi se popeli do najvećih vojničkih časti. Ostajem

Vaš odani

N. N.

4. Čestitka prijatelju činovniku

Dragi prijatelju!

Na moju veliku radost doznao sam, da si napokon nakon dugoga čekanja promaknut u viši čin. Vjeruj mi, da sam više puta razmišljao, misleći na Tebe, kako je sudba nepravedna. Mnogo tvojih drugova, koji su s Tobom zajedno stupili u službu, već su davno postali ono, što si Ti sad postao, premda su mi ljudi kazivali, da Ti revno i bez prigovora vršiš svoju službu. Što bi tomu mogao biti razlog? Da li zla sudbina, ili je ono istina, što prijatelj Gjuro kaže, da se Ti ne znaš umiljavati, da ne znaš laskati i smijati se, kad Ti nije do smieha. Bilo kako mu drago, Ti si sad postigao za čim si odavna težio, pa Ti ne trebam drugo govoriti, već da Ti bog dade sreću i zdravlje, da budeš mogao uztrajati u napornom poslu. Nade je, da ćeš Ti steći nagradu za svoj trud i svoju sposobnost, kad na višem mjestu upoznađu Tvoje vrline. Ostani mi, dragi Josipe, i na dalje prijateljem, te me se sjeti kadkad kojim pismom. Pozdravlja te milo i drago

Tvoj

Zvonimir.

5. Čestitka otcu prigodom ozdravljenja iza podulje bolesti

Mili moj oče!

Viest o Vašoj bolesti vrlo me je bila uznemirila, a ovaj nemir još se je povećavao, kad su mi stizali glasovi, da Vam je svaki dan gore. Pomisao, da bi mogao Vas izgubiti, tako bi me raztužila, da sam bio već obnemario za svoj život. Svaki dan sam vrnće boga molio, da bi Vam povratio zdravlje, pa on je, hvala mu i dika budi, moju molbu uslišao. Suznih očiju dočekao sam viest, da ste se opet stali oporavljati. Kao što je prije nekoliko dana bilo oko mene sve tužno i žalostno, tako mi se sad čini, da mi se sve smije, da me svuda sreća i veselje okružuje.

Hvala providnosti, da Vam je dala opet zdravlje. Al dragi oče, budite na oprezu, te se čuvajte, dok posve ozdravite, da Vam se opasna bolest nebi povratila.

Grlj Vas u duhu Vaš

poslušni sin N. N.

6. Čestitka prijatelju prigodom ozdravljenja iza teške bolesti

Dragi prijatelju!

Kao što me je god potresla viest o Tvojim teškoj i nenadanoj bolesti, tako mi je zaigralo srce, kad sam jučer dočuo, da si se oporavio. Već osam dana

nisam od Tebe čuo ni glasa ni traga, al jučer sastadoh prijatelja Milu, koji mi reče, da te je vidio, kako si se već pridigao. Da Ti je znati, kako sam bio u brigi, kad od Tebe ili bolje od Tvoje supruge ne dobih ovo zadnjih osam dana nikakove vesti o Tvom zdravlju. Medjutim sad je to prošlo, te nam je hvaliti bogu, da te je uzdržao Tvojim vrednoj porodici i Tvojim prijateljem. Neka Te sačuva bog od slične bolesti, i neka Te budućih godina obraduje postojanim zdravljem! Kako ćemo se svi radovati, ako nam bog usliša tu želju, jer Te svi iskreno ljubimo. Pozdravi dobru Jelku i milu dječicu. Zdravstvuj mi!

Tvoj

Miloš.

8. Pozdrav ili čestitka prijatelju, kad se sprema na put

Cienjeni prijatelju!

Kako se spremate na podulji put, ne mogu a da Vam ne kažem, kako Vam iskreno želim svaki uspjeh, te izpunjenje nade, koje su u savezu sa tim putem. Čuvao Vas bog od svake opasnosti, koja bi mogla na tom dalekom putu nastupiti. Uzdajući se u Vaše cienjeno prijateljstvo, nadam se, da ćete me s puta obradovati sa par redaka; ako ne prije, a to barem onda, kad dođete do cilja. Dao bog, da putujete sretno i zadovoljno, te da obavite što bolje svoje poslove. To vam želi

Vaš

iskreni prijatelj N. N.

8. Pozdrav ili čestitka prijatelju, kad se vrati s puta

Dragi prijatelju!

Da Ti je znati, kojim sam strahom očekivao Tvoj povratak sa toli dalekoga puta. Pisao si mi, da ćeš iz New-Yorka krenuti početkom rujna u domovinu. A upravo početkom rujna bilo je ovdje toli gadno vrijeme, da sam često strepio, ne biesni li oluja na oceanu, kojim si se Ti morao u to doba voziti. Dakle, možeš pojmiti, kako sam se uzradovao, kad sam čuo, da si se zdravo i veselo vratio s puta, pa ne samo to, već da su Ti osnove, koje si imao na umu, izpunjene. Ja Ti za sad mogu samo čestitati i srdačno te pozdraviti, a nadam se, da će doskora biti prilike, da se ustmeno porazgovorimo, jer ja namjeravam na koji dan k Vami doći. Pozdravlja Te

Tvoj vjerni

Lavoslav.

9. Čestitka prigodom dobivene baštine

Mila prijateljice!

Od srca se radujem, što Te je dopala baština, koju ti je dobra tetka namrla. Moje je veselje tim veće, što sam bila zabrinuta zbog Tvoga nepovoljnoga živovanja. Sad ćeš, ako bog dade, mnogo ljepše i udobnije živjeti, što si svojim dobrim srcem i čestitim ponašanjem i zaslužila.

Ovom prilikom ćeš mi dozvoliti, da Te opomenem, jer si mladja i neiskusnija, da se čuvaš nevaljanih ljudi. Vidjet ćeš, kako će Te sad oblietati i hvaliti

oni, koji su prije sažaljenjem o Tebi govorili. Ti si preiskrena i predobra, pa bi te Tvoje vrline mogli Tvoji susjedi i znanci zlorabiti. Sad, kad imaš novaca, bit će više i prosaca, a upravo kad je tako, moraš biti na oprezu. Čim budeš mudrija i opreznija, tim ćeš biti zadovoljnija. Nećeš mi, nadam se, zamjeriti, što sam bila iskrena. Sve je to u Tvoju korist. Još ti jedno srdačno čestita i liepo te pozdravlja

Tvoja

vjerna Katica.

a) Odgovor na čestitku prigodom promaknuća

Prijatelju

Cijenjeni prijatelju!

Tvoja srdačna čestitka prigodom moga promaknuća, veseo je dokaz po me da me se rado sjećaš i da si mi ostao onaj stari i vrli prijatelj. U Tvom prijateljskom zanosu precijenjuješ Ti moje zasluge i sposobnosti, al sviestan, da ću svoju sadašnju službu tako dobro obavljati, kao mnogi drugi, koji su ju dosad na ovom zavodu (u ovom uredu) obavljali. U svom novom zvanju mnogo sam slobodniji, nego prije, a to me najviše veseli, jer Ti znaš, da sam ja velik slobodnjak, pa zato nebi želio drugo, nego da mi dobri bog dade zdravlja i snage, da mogu što uspješnije raditi svoj posao.

Uvjeravajuć Te o nepokolebivom prijateljstvu, ostajem

Tvoj vjerni

N. N.

b) Odgovor na čestitku prigodom ozdravljenja

I. Sinu

Dragi sine!

Tvoja čestitka, koju si mi poslao, kad sam se operavio iza podulje bolesti, vrlo me je obradovala, jer se u njoj odrazuju Tvoji nabožni osjećaji, a ja sam uvijek želio, da Ti u tom smjeru što više napreduješ. Samo u boga valja se pouzdati, pa će sve dobro biti. Bog je Tvoju molbu uslišao, te mi je spasio život, premda su već svi sumnjali o tom, da ću ikada ozdraviti. I sam gospodin liečnik R. po koga je Tvoja dobra najka u Zagreb poslala, odrekao se je bio svake nade. Ali je nada mnom lebdio božji blagoslov, te je učinio ono, što umjetnost nije mogla da učini. Velika slaboća neđa mi da se bavim poslovi, al se nadam, da ću uz božju pomoć i dobru njegu naskoro posvema ozdraviti. Medjutim nemoj se više brinuti, već nastoj da dostigneš zaostatke u poslu, koji su možda nastali, dok si mislio na me i dok si se bojao za moj život. Za sad Ti ne mogu više pisati. Budi dobar i sretan mili moj sinko.

Tvoj

otac.

2. Prijatelju

Dragi prijatelju!

Neznam, što može biti prijatnije i ugodnije na ovom svijetu, nego li su dokazi prijateljskog saučešće, bilo u radosti ili u žalosti. Da, prijatelju moj, sud-

bina mi je bila u posljednje vrijeme gorka, te Ti neću svega opisivati, kako mi je bilo, da ne pripravljam neugodnih časova ni Tebi ni sebi. Hvaleć bogu, da je sad sve prošlo, priznajem iskreno, da me je Tvoje saučešće okriepilo, te mi pružilo novi dokaz Tvoga prijateljstva. Zahvaljuje Ti se i pozdravlja Te milo i drago

Tvoj vjerni prijatelj

N. N.

c) Odgovor na čestitku prigodom putovanja

Prijatelju

Dragi prijatelju!

Buduć sam dobio Tvoje cijenjeno pismo, kad sam bio na put spreman i kad sam sjeo u kola, to Ti nisam mogao odmah odgovoriti. Nu kako vlak ostaje ovdje u Karlovcu dva sata, to nisam imao prečega posla, nego da Ti se javim sa par redaka. Ja Ti putujem preko Rieke u Zadar, a onda ću u Sarajevo. Tuj ću ostati nekoliko dana dok obavim svoje poslove. Razumieva se, da ću rado žrtvovati koji sat vremena da Ti napišem obširnije pismo, u kojem ću Te obavijestiti o doživljajih na ovom putu. Završujem i pozdravljam Te srdačno.

Tvoj

Fran.

II. Zahvalnice

Zahvalnice se pišu onda, kad imamo da izrazimo komu hvalu za učinjeno nam dobročinstvo ili uslugu, ili se zahvaljujemo za saučešće, koje nam je izrečeno. Stoga se mogu amo ubrojiti i odgovori na čestitke prigodom nove godine, rođendana, imendana itd. Hvala godi i najnesebičnijemu i najplemenitijemu čovjeku; on osjeća, da je time nagrađen, pa mu je milo, da je svojim trudom i nastojanjem mogao koga usrećiti. Zahvalnice moraju biti toplo pisane, iz njih moraju provirivati osjećaji srca. Izrazi moraju da budu gladki, slobodni bez ikakova pretvaranja i licumjerstva; pisac mora nastojati da pogodi ton, koji iziskuje njegov odnošaj prema onomu, komu piše.

Izraz hvale mora stajati u razmjerju sa stvarju, radi koje se zahvaljujemo. Zato treba uzeti u obzir sve okolnosti, koje su u savezu sa onim, što nam je učinjeno. Uvažiti valja, naime, je li nam tko učinio uslugu od svoje volje, da ga mi nismo ni molili; ili nam je nešto učinjeno sa poteškoćama ili bez poteškoća itd. Zahvalnice, koje pišemo knezovom i osobam višega stališa, treba pisati dužnim poštovanjem, ali bez ikakva plazenja. Ne smije se zaboravit na štovanje, koje sami sebi dugujemo.

Pri obećanjih, da ćemo uslugu vratiti uslugom, dobrotu dobrotom itd. valja osobito biti na oprezu. Ako se ne upotrebi sgodan izraz, mogao bi onaj, komu pišemo, pomisliti, da sumnjamo o njegovoj nesebičnosti, ili da se bojimo, da mu što dugujemo, da smo mu obvezani. Samo prijateljem možemo kazati, da želimo vratiti ljubav ljubavlju. Osobam višega stališa dodaje se na koncu zahvalnice uvjeravajuće, da ćemo nastojati da budemo dostojni ili vriedni dobrote, koja nam je iskazana.

Ovimi pismi ne smije se oklievati, pa ako bi proti našoj volji nastupile okolnosti, koje bi nas prepriečile da se zahvalimo, onda ih valja uz izvinjavanje navesti.

Na ovakova pisma ne daje se obično odgovor. Nu ako bi bilo nužno zbog drugih kakvih okolnosti odgovoriti na zahvalnicu, onda se iztakne, kako nas je razveselila zahvalnost dotičnika, te se nastoji umanjiti izkazana usluga; a gdje je zgodno i umjestno može se obećati, da ćemo i u buduće biti spremni na usluge.

1. Zahvalnica kralju

Vaše Veličanstvo!

Približujem se dubokom hvalom pred Vaše kraljevsko Veličanstvo za skupocieni dar, koji mi je Vaša kraljevska milost posredovanjem . . . podielila. Ovaj veliki dokaz najmilostivijeg priznanja Vašega kraljevskoga Veličanstva povećat će još, ako je moguće, moje nastojanje, da se što dostojniji učinim previšnje milosti. Neka bude sjajni ovaj dar za moje kasno potomstvo, ako i ne znakom priznanja za moje zasluge, to ipak neka bude vidivi znak milosti, koju mi je Vaše kraljevsko Veličanstvo izkazalo. S najdubljin strahopočitanjem ostajem

Vašega kraljevskoga Veličanstva

najodaniji.

2. Zahvalnica mladića za primljenu podporu

Presvjetli gospodine savjetniče!

Podpora, koju mi je Njegovo Veličanstvo podielilo na tri godine, veća je nego sam se usudio moliti, ta je podpora ono, što sam smio samo želiti.

Uvjeren sam, da me je ta podpora dopala samo preporukom Vaše presvjetlosti, zato dolazim, da Vam se najsrdačnije zahvalim. Tim činom utemeljili ste, presvjetli gospodine, sreću mlada čovjeka, a riješili ste ujedno njegove roditelje najveće brige, što su je oni imali.

Ja ne mogu da izrazim Vašoj presvjetlosti radostne osjećaje, koji napunjavu naša srca, od kako nam je stigla viest o podpori; al mogu to kazati, da ću Vam biti do vieka zahvalan, i da ću nastojati, da budem dostojan Vaše milosti. Ja ću nastojati marljivo oko svojih nauka, te ću uprijeti sve sile, da budem od koristi svojoj domovini. S osjećaji najveće zahvalnosti i štovanja ostajem

Vašoj presvjetlosti

odani N. N.

3. Zahvalnica predsjedniku za dobiveno mjesto

Presvjetli gospodine grofe!

Visoki odpis kr. zemaljske vlade, pisan na 15. svibnja obaviešćuje me, da je Vaša presvjetlost uzela u obzir moju molbu za izpražnjeno mjesto kanceliste. Mene je ta milost toliko obradovala, da neznam, kako bi izrazio hvalu, koju dugujem Vašoj presvjetlosti. Moje je srce prepuno hvale, te će do vieka zahvalno ostati Vašoj milosti za dobrotu, koja mi je izkazana. Ja ću najvećom sdušnošću

zastupati mjesto, koje mi je povjereno, te ću nastojati, da se izkažem što dostojniji Vaše milosti. U čvrstom osvjedočenju, da ću onda i na dalje uživati Vašu moćnu zaštitu, ostajem s najvećim počitanjem

Vaše presvjetlosti poslušni sluga

N. N.

7. Zahvalnica častniku posjedniku pukovnije

Preuzvišeni gospodine generale!

Vaša preuzvišenost podielila mi je milostivo dopust od šest tjedana, za koji sam smjerno molio. Neka Vaša preuzvišenost izvoli primiti dužnu hvalu, te neka bude uvjerena, da ću ja u svako doba neumorno nastojati, da svojom službom budem i na dalje dostojan Vaše visoke milosti.

Vaše preuzvišenosti

najpokorniji N. N.

5. Zahvalnica kneginjici, koja je zabranila, da joj se izrazuje hvala za počinjena dobročinstva

Prejasna kneginjo!

Vaša carska Visost izjavila je naročito prigodom podieljenja milostive podpore, da neće primati hvale za svoje plemenite čine; pa premda je po me rieč carske Visosti gotova zapovied, to sam ipak proniknut osjećaji zahvalnosti u tolikoj mjeri, da ih ne mogu prešutiti, već ih skromno donosim pred Vašu Visost.

Donašam pred Vašu carsku Visost slabu žrtvu svoje hvale s vrućom željom, da svaki budući, previšnjom milošću zasladjeni dan moga života bio posvećen tihom spomenu uzvišenih dobročinstva.

Sdružujem svoje želje sa željami tolikih sretnika, koje je Vaša carska Visost usrećila, te ih šaljem svevišnjemu bogu, da bi blagoslovio i poživio Vašu carsku Visost.

Vaše carske Visosti

najodaniji N. N.

6. Zahvalnica plemiću na podpori

Preuzvišeni gospodine grofe!

Vaša preuzvišenost izkazala mi je dobrohotnom podporom toliko dobročinstvo, da smatram najsvetijom dužnošću izraziti Vam najdublju svoju zahvalnost.

Kako je dobrohotnim darom usrećena čitava moja obitelj, to će svevišnji na naše vruće molbe obilnim blagoslovom naplati dobrotvornu ruku Vaše preuzvišenosti.

Vaše preuzvišenosti

pokorno odani N. N.

7. Zahvalnica liečniku, kad mu se šalje nagrada

Veleučeni gospodine!

Prigodom moje teške bolesti, od koje sam se, hvala bogu, posve oporavio, pokazala jo Vaša velenučnost, toliko požrtvovnosti i brige, da Vam dugujem hvalu

dok god budem živ. Vi ste spasitelj moga života, te svaki užitak, koji mi on bude pružao, smatrat ću Vašim darom. To Vam dakako ne mogu naplatiti; nu za izraz moga priznanja i štovanja, šaljem Vam prilježni poklon uz molbu, da ga dobrohotno primite. Preporučujuć se Vam i cijenjenoj obitelji, bilježim se

sa odličnim štovanjem
N. N.

8. Zahvalnica na svatbenom daru

Blagorodni gospodine!

Blagohotni obzir, koji mi je prigodom moga vjenčanja Vaša blagorodnost izkazala, nuka me, da Vam sa svojom suprugom izrazim najodanija čuvstva zahvalnosti. A bogati svatbeni dar, koji ste krasnoj čestitci priložili, upravo nas je iznenadio. On će ostati trajnim spomenom kod nas, te će nas sokoliti, da i nadalje nastojimo, da Vašu milost zaslužimo. Ovo par redaka, u kojih nije izražen ni stoti dio naših osjećaja zahvalnosti, neka služi za znak negraničenoga štovanja, koje gojimo prema Vašoj blagorodnosti. Zahvaljuć se još jedan put, bilježim se

sa odličnim štovanjem
N. N.

9. Zahvalnica na uslišanoj molbenici

Velemožni gospodine!

Hitim, da Vam javim, velemožni gospodine, kako je uspjela moja molbenica kod gospodina dvorskoga savjetnika N. N. Ne samo da sam dobio zatraženo mjesto, već me je dopala i plaća, koju je moj predšastnik dobivao. Bez Vašega dobrotivoga zagovora nebi toga svega bilo. Ovo duboko uvjerenje, napunjava mi grudi iskrenom zahvalnošću, koja će trajati dok budem živ. Ako bi ikada Vami, velemožni gospodine, mogao ičim poslužiti, to ćete me usrećiti, ako zatražite od mene ma kakovu uslugu.

Vašoj velemožnosti
odani N. N.

10. Zahvalnica na prijateljskoj usluzi

Cijenjeni prijatelju!

Ne mogu a da ne dam oduška svojim čuvstvom zahvalnosti, koja su me zaokupila, kad sam se spomenuo Tvoje prijateljske uslugu, što si mi ju prekjueć izkazao. Ja Ti se zahvaljujem, kad ne mogu za sad da Ti se drugačije odužim. Ja sam sretan i ponosan, kad mogu kazati, da imam pravoga prijatelja, jer praví prijatelj velika je blagodat, a malo ih je, koji se mogu snjimi pohvaliti. Naplatio Ti bog izkazano mi dobroćinstvo. To je želja onoga, koji neće prestati Tebe štovati i ljubiti. Zdravstvuj mi!

Tvoj
N. N.

11. Zahvalnica prigodom povrate zajma

Veleštovani gospodine!

Priznat mi je, da sam zaslužio ukor, što Vam tek sad vraćam onih pet sto forata, koje ste mi pred godinu dana dobrotivo pozajmili. U teškoj borbi sa

raznim neprilikami, koje su Vam možda poznate, nisam klonuo duhom, te evo, hvala bogu, počela mi se opet smiešiti sreća, i ja Vam vraćam pozajmljene mi novce.

Veleštovani gospodine, hoću li ikad biti u stanju, da Vam se barem donekle odužim za dobrotu, koju ste mi izkazali, jer što bi ja počeo, da mi niste u pomoć priskočili u najvećoj nuždi! Ja ne mogu da izrazim riečni osjećaje zahvalnosti, koji mi napunjavu srce, al zato molim boga, da Vam on naplati Vašu dobrotu.

Preporučujuć se i u buduće Vašoj naklonosti, molim Vas, da primite izraz osobitoga štovanja, s kojim ostajem

Vaš odani
N. N.

III. Doglasnice ili izvještaji

Ova vrst pisama sadržaje viesti, pripoviesti, opise, putopise, zatim objave zarukâ, vjenčanja, poroda itd. Pri sastavljanju doglasnica valja paziti, da se saobeuju takove stvari, koje su važne po primatelja. Neka onaj, koji piše doglasnice, bude razgovietan, ali ne preobširan. Ako se u doglasnici ima izvješćivati o više predmeta, onda i nije dobro izpremiešati kojekako, već valja najprije spemenuti važnije stvari, a onda tek neznatnije; o prvih se, dakako, piše obširnije, a o drugih manje. Svaki predmet javi se u posebnom stavku. Razumjeva se, da bi najugodnije bilo, da možemo izvješćivati samo ob ugodnih stvarih; ali, žalibože, ima slućajeva, kad smo prisiljeni da javljamo i neugodne viesti. U takvih prilikah treba da budemo što blaži i obzirniji. Zato se ne počimlje list neugodnom viešću, već se čitatelj malko pripravlja, da ga ne zateče neugodnost iz nenada. Ako nam je pripoviedat ugodne sgođe, onda možemo uplesti i po koju šalu u izvještaj, a pogotovo onda, kad pišemo prijateljem.

Izvješća ili doglasnice pišu se višim osobam ili oblastim samo onda, ako to zahtieva dužnost ili pristojnost. Takovi izvještaji pišu se osbiljnim i vrlo umjerenim tonom, ali kratko, jednostavno, vjerno, bez osobitih strastvenih izraza.

Slied ili tećaj, kako se pišu doglasnice, jest od prilike ovaj: Najprije se potraži kratak uvod, onda sliedi sama viest sa pojediniimi poblizimi oznakami, ako je od potrebe, a napokon se napiše zaključak, koji neka odgovara po mogućnosti primjerno priobćenoj viesti.

Kod zaključnica najobičnije su ove uvodne rieči:

Moliti mi je za oproštenje, što Vam tek sad priobćujem viest o itd. — Jućer sam ovamo stigao, te hitim, da — Povratio sam se s puta, te evo izpunjujem ono, što sam Ti obrekao, da ću. nabne, itd. — Milo mi je, što Vam mogu javiti — Danas Vam mogu priobćiti veselu viest — Vrlo rado izpunjavam Tvoju molbu, da te izviestim o — Uvjeren sam, da ćeš se radovati, kad čuješ, da sam postigao itd. — Ugodna mi je dužnost, da Vam javim, kako — Bili ste toli dobri, pa ste me upitali — Zapoviedili ste, presvietli gospodine, da Vas izviestim — Po primljenom milostivom nalogu izpunjujem svoju dužnost, te podnosim Vašoj blagorodnosti zahtievani izvještaj o — Nemoj se uplašiti, ako ti priobćim nepovoljnu, neugodnu viest — Žao mi je, što me je zapala neugodna dužnost, da Vam javim — Ništa mi nije neugodnije, nego što Vam moram javiti viest, koja će Vas raztužiti itd. —

Primjeri

1. Sin javlja roditeljem, da se kani zaručiti

Ljubezni roditelji!

Kad sam poslednji put kod Vas boravio, Vi ste izrazili želju, da bi dobro bilo da potražim drugaricu; Vaša je želja izpujena. Moje srce zadobila je kćerka ovdješnjega limara, g. Janka Vučetića. To je pristalo, čedno i vriedno djevojče, kao što se i meni sviđa. Kako sam, kao što znate, otvorio sam za se posao, to opažam svakim danom, da mi je neobhodno potrebna pomoćnica. Ja sam našao tu pomoćnicu, te se namjeravam s njome za osam dana zaručiti, a za četiri tjedna oženiti. Vi ćete nam bez sumnje podijeliti svoju privolu i svoj blagoslov. Mi bi rado, da to osobno primimo, te Vas zato molimo, da dodjete na dan našega skromnoga vjenčanja, koje će se obdržavati na 15. svibnja. Ako ne bude osobitih zapriekah mogli bi Vas još prije vjenčanja iznenaditi svojim posjetom. Pratit će nas dobri otac moje Ljubice, jer on od svega srca želi da Vas upozna. Nadam se, da ćete nas dobro primiti. Dao bog, da se zdravi i sretni zagrlimo. Preporučuju se i svoju zaručnicu roditeljskoj ljubavi, ostajem

Vaš

poslušni sin.

2. Javljaju se zaruke draginu ujaku

Veleštovani gospodine!

Čast mi je javiti Vam, da sam na 30. travnja slavio zaruke sa Vašom ljubeznom nećakinjom Jelkom Rašićevom. Ja sam već odavna volio od srca milu Vašu nećakinju, a i ona nije bila prema meni posve ravnodušna, ali je nisam smio zaprositi, dok god nisam dobio stalnoga mjesta, a to mi je povjerenio pred petnaest dana. Tek što sam se ponešto učvrstio, počeo sam osbiljnije misliti o ženitbi, i hvala bogu došao sam do cilja: uvjeren sam o ljubavi mile Jelke, a dobio sam i privolu i blagoslov njezinih cijenjenih roditelja. Na taj način moći ću ja buduću mjesec stupiti pred oltar sa dragom svojom zaručnicom.

Kako ću ovom ženitbom stupiti i s Vami, veleštovavi gospodine, u rodbinstvo, to je po me častno i ugodno, da po pripovijedanju moje zaručnice dobivam toli dobra, odlična i ugledna rođjaka. Ja Vas molim unapried za Vaše prijateljstvo, te se nadam, da neću biti nedostojan prijateljstva, toli vrloga muža, kao što ste Vi, veleštovani gospodine. Moja Vam se zaručnica najljepše preporuča, te moli zajedno sa mnom, da bi našu svatbu uresili svojom prisutnošću. Dok bude ustanovljen dan vjenčanja, bit ću slobodan, da Vas o tom obavijestim.

Sa odličnim štovanjem

N. N.

3. Objava zaruká višoj ličnosti

Presvietli gospodine državni savjetniče!

Osobita dobrota, kojom me je dosad Vaša presvjetlost odlikovala, obvezuje me, da Vam svakom prilikom izkažem dužnu pažnju. Ne smijem dakle prepustiti, a da Vam ne javim, da sam se odlučio oženiti sa drugom kćerkom umirovljenoga župana g. N. N. te sam se već s njom i zaručio.

Roditelji moje zaručnice uživaju u ovom kraju obće štovanje, te ću ja ovim korakom stupiti u rodbinske odnose ugledne obitelji, koju sam slobodan ovom prilikom preporučiti Vašoj presvjetlosti.

Dozvolite, presvietli gospodine, da se i na dalje preporučim Vašoj dobrohotnosti, te primite uvjerenje, da ostajem s najvećim poštovanjem

Vaše presvjetlosti

najpokorniji N. N.

4. Objava zaruká prijatelju

Mili prijatelju!

Prijateljska pažnja, koju mi uvijek izkazuješ, obvezuje me, da Te izvijestim o važnom koraku u mom životu. Ja sam se, naime, jučer zaručio sa najstarijom kćerkom ovdješnjega trgovca g. Vrabčevića. Te je bio po me najsvečaniji dan, što sam ga doživio, to je bio dan, koji mi naviešta najljepšu budućnost. O družici moga budućega života mogu Ti kazati, da je divotna crnka, ima joj osamnaest godina, zdrava je kao ptica u gori, rumena kao divotna ruža, a okićena je svimi vrlinama, koje rese čestitu građansku kćer; ona me ljubi tako, da sam uvjeren, da ću biti s njome presretan. Sviđa mi se u nje i to, što umije cijeniti moje osjećaje, koje gojim prema prijateljem! Kako me je pomno slušala, kad sam joj pripoviedao o doživljajih, što smo ih nas dvojica doživjeli, kad smo bili u divnom našem Zagrebu na sveučilištu. Već po mom opisu, ona Te je zavolila, te želi, da Te što prije osobno upozna. Da si mi zdravo i veselo!

Tvoj

Lavoslav.

5. Objava zaruká bratu

Ljubezni brate!

Od velike radosti ne mogu Ti pisati nego par redaka. Napokon su svladane sve zaprieke, koje su bile na putu medju menom i mojim Milovanom, te sam ja sad već njegova zaručnica. Ja znam, da ćeš mi Ti želiti sreću, jer si se više puta izrazio, da nebi imao ništa proti momu sadašnjemu zaručniku. Veselo te pozdravlja

Tvoja

vjerna sestra.

6. Objava zaruká sestri

Draga sestro!

Moje će Te pismo iznenaditi. Ono Ti donosi nenadanu viest. Ja sam se na 14. o. mj. zaručio s Tvojom prijateljicom, Danicom Borčičevom. Ti poznaš razloge, koji su me spriečavali, da se nisam prije zaručio; nu u današnjih odnošajih ne mogu da budem bez supruge. Ti ćeš biti bez sumnje zadovoljna s mojim izborom, te ćeš mi čestitati, što je Danica privolila. Mi smo, doduše, prevalili godine, u kojih nam se sve ukazuje u najljepših bojah; ali ipak mi ćemo biti sretni i zadovoljni. Nema sumnje, da će sad moje gospodarstvo bolje napredovati, jer je do

sad bilo dosta zapušteno. Danica je vrlo vriedna kućanica, te će sve popraviti, što su dosad pokrvarili strani najamnici. Ona je osim toga vrlo naobražena, a to je po me od velike koristi. U kratko, draga sestro, bio sam sretne ruke pri izboru. Nadajuć se, da ćeš i Ti doskoro slijediti moj primjer, ostajem

Tvoj

vjerni brat.

7. Poziv na pir

Dragi prijatelju!

Vidim Te već u duhu, kako razkolačuješ oči, čitajuć ovo pismo, u kojem stoji crno na bijelu, da sam se ja zaručio na 2. o. mj. Dakako, da se Ti nebi čudio, kad ja nebi bio razvikan, da sam kao kakav pustinjač, koji se boji žena. Ali što ćeš, ja sam se mudro držao, čekajuć dok se namjerim na pravu.

Ti bi bez sumnje rado, da Ti kažem ime i obitelj moje zaručnice, da možeš prosudjivati moj ukus, kad su Ti ovdješnje krasotice poznate. Medjutim, ja Ti neću uštiti te zabave, već Te pozivljem u svatove, koji će biti na 5. budućega mjeseca.

Od srca bi rado, da Te što više bude morila ljubopitnost, jer znam, da ćeš se onda prije odazvati mojoj drugoj molbi, da dodješ nekoliko dana prije k meni, gdje je sve spremno za Tvoj doček.

Nadam se, da ćeš mi što prije odgovoriti, te označiti dan kad ćeš k meni doći, da se mogu unapried radovati Tvome zagrljaju. Zdravstvuj!

Tvoj

Branko.

8. Sin javlja roditeljem, da mu je žena rodila

Mili roditelji!

Hitim, da Vam javim, da mi je sinoć darovala supruga zdrava i vesela sinčića. Porodjaj je pronzrokovao biednoj ženi tolike boli, da sam se bojao za njezin život; ali dobri bog htjede, da se sve dobro svršši, na čemu mu hvala i slava. Majka ne misli više na nikakav strah, te joj je toli dobro, koliko joj može biti dobro u ovakovih prilikah. Njezina je jedina želja, da vidi pokraj sebe Vas, dobra majko, zato Vas molim, da što prije dođete k nami na nekoliko dana. Tim ćete ne samo nju, već i mene neizmjereno obradovati. Javite nam odmah, hoćete li nam moći to učiniti, ili još bolje, donesite nam taj glas sami.

Pozdravlja Vas srdačno Vaš

vjerni sin.

9. Prijatelj javlja prijatelju, da je dobio sina

Dragi prijatelju!

U mojoj kući vlada veliko veselje; sve se raduje, sve pjeva i poskakuje, jer će sutra biti krštenje moga sina. Ja sam htio da mu dadem ime moga oca, da ga prozovemo Ivanom, al kum, stari kapetan Jurković, neće već: Zvonimir, pa Zvonimir! On tvrdi, da je po Hrvate potrebno, da se čuju, što više imena,

koja ih sjećaju na slavnu našu poviest. Ja sam napokon popustio, jer je i meni milo to ime, a osim toga glavno je, da imamo koga krstiti, i da mali Zvonimir bude danas sutra valjan čovjek.

Javljam Ti ovu viest, jer znam, da ćeš joj se radovati, a ujedno Te pozivljem, da dodješ što prije vidjeti moga maloga sokola, koji već gleda veselo u sviet, a to je vrlo mnogo! Moja žena prilično se oporavlja, i pozdravlja Te srdačno.

Uz srdačan pozdrav željno Te očekuje

Tvoj

iskreni N. N.

10. Prijatelj javlja prijatelju, da je promaknut u službi

Dragi prijatelju!

Milo mi je, što Ti mogu javiti viest, koja će Te vrlo obradovati, jer znam, da si mi prijatelj, koji mi dobro želi. Ja sam dobio jučer dekret, kojim sam imenovan tajnikom zemaljske vlade. Dugo sam čekao na to mjesto, jer znaš, da imam odrasle dječice, na koju treba mnogo trošiti, a dosadašnja moja plaća jedva mi je doticala. Sad ću, ako bog da, udobnije živjeti, laglje ću, t. j. bezbrižnije obavljati svoje poslove, a moći ću da pomognem i staromu ocu, koji dosta oskudjeva. Povečaj mi sreću, dragi prijatelju, te mi ostani i u buduće onakav, kakav si do sad bio. Pozdravlja Te milo i drago

Tvoj vjerni

N. N.

11. Izvještaj o izvršenom nalogu

Veleštovani gospodine!

Hitim, da Vas izviestim o izvršbi naloga, što ste mi ga na 20. o. mj. objavili.

Prije nego sam kupio vunene i svilne latke, pohodio sam najbolja skladišta da se uvjerim, u kojem bi se mogao dostati najbolje i najjeftinije robe. Iz priležećeg računa vidite, da sam obe vrste latka kupio u trgovini gospodina Dragića, uz dosta povoljnu cijenu. Tako sam postupao i pri kupovanju pokućstva. U skladištu g. Srca našao sam najljepše i razmjerno najjeftinije stvari.

Ja sam sve stvari najpomišnje spremio i predao ih danas speditoreu Petru Vukoviću, da ih odpravi. On mi reče, da će sutra stvari odpremiti, te ćete ih Vi najkašnje do 10. o. mj. dobiti.

Šećer ću Vam poslati tek za koji dan izravno, jer mi je trgovac Simić obećao, da će mu ovaj koji dan iz Trsta prispjeti osobito liepa vrst robe, kojom bi Vas rado predobio, da i u buduće kod njega kupujete.

Želio bi od srca, da budete zadovoljni s robom, te Vas molim, da se na me i u buduće obratite, ako što uztrebate.

S odličnim štovanjem na uslugu pripravni

N. N.

12. Objava odlazka

Blagorodni gospodine!

Nenadane okolnosti i poslovi prisilile su me, da odmah odavle odputujem u Zagreb, te se tako nisam mogao osobno preporučiti Vašoj blagorodnosti. Primite, dakle, ovim načinom najdublju hvalu za sva dobročinstva, koja ste mi izkazali, a ujedno dozvolite, da Vas uvjerim o svom odličnom štovanju i odanosti.

Vaše blagorodnosti

pokorni N. N.

13. Sin izvješćuje roditelje o dolasku u glavni grad

Ljubezni roditelji!

Već su prošla tri tjedna, što sam se s Vami razstao, pa Vam još nisam pisao. Nadam se, da se ne ćete čuditi mojoj šutnji, kad Vam kažem razloge, koji su me pričešili, da Vam ne pišem. Čim sam došao na kolodvor, opazim tamo kumu Ivku i kuma Nikolu. Oni su me dočekali tako srdačno, kao da sam im sin. U večer je bila sjajna večera, na kojoj sam se upoznao sa nekojimi znanci naših kćumova. Osobito mi se je svidio pravnik Sajković. On svršava sveučilište ove godine. Vrlo je pristal mladić, dobar je govornik i valjan otačebnik. Njegova mirna ćud i pošteno oko, iz koga sieva dobrodušnost, jamči, da neće biti poput mnogih vikaća, koji su bili drugačiji na sveučilištu, a drugačiji, kad su stupili na rad u javnom životu. Ali neću Vam ga opisivati, jer se nadam, da će biti tako dobar, pa će Vas sa mnom posjetiti oko uskrsa.

Naš kum i kuma žive sjajno. Imadu liepe dohodke, te im je lahko priredljivati zabave i izlete. Tako su oni sutra dan po podne, meni za volju, izvezli se u Maksimir, da vidim taj krasni perivoj, koga je Haulik bio podigao do perivoja prvoga reda. Sad je zapušten; nn priroda ga je tako obdarila svojimi krasotami, da je i sad milo mjesto Zagrebćana. Mi smo obišli tu krasnu šumicu, povozali smo se malko po jezeru, a onda smo se svratili u gostionu, gdje smo ostali do pred večer. Oko sedam sati stigli smo u Zagreb, pa smo pošli u kazalište. Kum Nikola drži ložu. Te večeri pjevana je opera „Nikola Šubić Zrinjski“ od našega vrloga Zajca. Krasna je to opera, koja me je upravo oduševila, te sam zaželio da bi Vi, mili roditelji, ako Vam ikako bude moguće, došli dojućue zime u liepu priestolnicu, da vidite neke znamenitosti i da posjetite kazalište, kad se bude davao koji narodni komad, a ponajpače opera „Zrinjski“. Kazalište bi na ćovjeka učinilo mnogo veći utisak, da nije tiesno i odviše staro. Nadajmo se, da ćemo doskoro novo dobiti.

Sljedeći dan razgledao sam grad, galeriju slika i muzej. Zrinjski trg je prekrasan, osobito u ovo doba godine, kad se zaodjene zelenilom. Zaokružen je krasnim sgradami, samo je šteta, što nisu palaće jednake po velićini. Sa južne promenade pruža se liep vidik gledaocu. Ja ću jednoć kušati, da Vam opišem, što budem bolje mogao liepi Zagreb, koje se ponajviše može tim ponositi, što ima krasnu okolicu. Hvala kumu, ja sam u ovo kratko vrieme obašao ćitavu okolicu. Vidio sam dražestne Šestine, bajni Tuškanac, bili smo takodjer u Vrabću i u

Remetah, a naskoro se spremamo na Sljeme, odakle se vidi, kako kažu, milo naše Zagorje, Samobor, Zagreb itd. Unapried se radujem tomu užitku.

Iz ovih redaka vidite, ljubezni roditelji, da ja ne počivam tako rekuć ni dan ni noć, a to i jest razlog, da Vam nisam dosad pisao. Medjutim, nadam se, da mi ne ćete zamjeriti, tim manje, što ste me sami putili, da najprije sve razgledam, da se liepo nastanim pa da Vam pišem. Kad sam spomenuo stan, reći ću Vam, da sam se nastanio u Kukovićevoj kući u prvom katu s izgledom u Kukovićevu ulicu. Ogromna je to kućerina. U njoj ima više stanovnika, nego u našem mjestancu. Ulica će biti prekrasna, jer već sad ima mnogo liepih kuća.

Ja sam Vam toliko toga napisao, da će Vam biti dosadno list ćitati, zato hoću da odmah završim. Nu prije nego to učinim, javit mi je, da sam zdrav i zadovoljan, što i Vami od srd a želim. Pozdravlja Vas kuma Ivka i kum Nikola, a iskreno Vas grli i ljubi

Vaš poslušni

Zagreb, 8 svibnja 1888.

Fran.

14. Izvještaj o pošiljci

Veleučeni gospodine!

Ćast mi je Vašoj veleučeniosti javiti, da sam u dobroj škrinjici spremio naručene knjige, te sam ih predao speditureu Vukoviću, da Vam ih odpremi. Poslao sam Vam, kako ste želili, najnovije izdanje Preradovićevih pjesama, zatim djela Ivana S. Turgenjeva u originalu uz neke skladbe Zajca i Beethovena. Osvjedoćen sam, da će Vam stvari doći neostećene, jer je naš speditureo vrlo okretan i vješt u svom poslu. Stvari će Vam prispjeti za kojih 5 do 6 dana.

15. Upravitelj javlja vlastelinu o šteti, što ju je tuća naniela

Premilostivi gospodine grofe!

Jučer, oko 5 sati poslie podne, razvalila se je nad ovim krajem silna oluja. Uz grmljavinu i sievanje, padala je tuća tako silna, da su neki komadi leda bili veliki, kolik kokošja jaja. Zao mi je, što moram Vašoj velemoćnosti javiti, da su tom prigodom polupani prozori vlastelinskoga dvora, tuća je satriła mnoge voćke u vrtu i srazila je najliepše cvieće, a što je najgore, potukla je i vinograde i usjeve. Šteta je silna. U prilogu šaljem približni izvještaj o kvaru. Ponešto bi se umirio, kad bi Vaša milost sama došla na lice mjesta, da vidi što je i kako je, pa da odredi shodne korake. Ako bi što smetalo Vašu velemoćnost, da sama dodje ovamo, onda bih smjerno molio, da mi se javi, što mi valja raditi, pak ću ja uprieti sve sile, da sve uredim sa što manjim troškom. Ostajem s najvećim štovanjem

Vaše milosti

ponizni sluga N. N.

16. Izvještaj s puta

(Izvadak iz pisma Adolfa Tkalčića)

U pet sati stigosome nad Slunjećicu s vodopadi. Liepšega prizora nisam jošte vidio! Slunij strši na obronku Klisuraste kotline, kojom polagamo teće Korana.

Kotlina je ta savršeno slična ovakovim okolicam razvikane saksonske Švajce: iz vode se je s obje strane uzpela strahovita stiena, raztrešena amo tamo kukovi, između kojih proviruju stabla i grmovi; a kad još dalje segneš okom pameti, onda ti se čini, da su te vilinski čari preneli u Civita Castellanu u papinskoj državi, samo što je, ondje posve jednaka kotlina zatočila cijeli grad sve naokolo; a glasoviti zavičaj Horačev, slavni Tibur, posve je nalik ovom predielu. Sat hoda od Slunja izvire u pećini rieka Slunjčica, te ulazi s obilnom svojom vodom namah za gradom, između njega i podršine grada Frankopanskoga, u ovo klisurasto zemljište, preko kojega vode dva liepa mosta: jedan preko Korane, a drugi preko Slunjčice. Slunjčica se tu izvija između grebena te tvori hiljadu predivnih prizora. Razgledavši, kano što zaslužuju, točno te mile prizore, udjospmo u Slunj.

Sutradan okriepivši se dobro kavom i kupivši govedine za daljnu porabu, zahvalismo gospodinu župniku iz dna duše na osobitom prijateljskom dočeku, bez kojega bismo bili morali konakovati kano sinovi afrikanskih pustara bez okrep-ljujuće oaze. Oko jedanaest sati stigospmo u Drežnik. — Kod prve krčme, niti ne sisavši s kolâ, upitamo pred vrati stojećega gazdu, ima li siena, zobi i hrane za ljude. Evo, evo još dalje jedna birtana, odgovori on posve hladnokrvno. — Kod druge nam krčme obećaše vina i vode, a po siena poslaše u selo.

Putem u Vaganac osobito mi udari u oči liep prizor: skoro pred svakom kućom stoji stupa, po kojoj gazi jednom nogom mlada djevojka, naslonjena na stupinu ogradu, a druga dobnija izvlači izpod stupe iztrtu konoplju. Po drugih selih vidjesmo, gdje samo jedna žena tare konoplju trlicom. Upitah prvom prilikom, što je lašnje: stupom ili trlicom. Jednako gospođine, odgovori mudra snaha, samo što oko stupe dangube dvie Vlahinje, a trlicom obavlja jedna Hrvatica jednaki posao. A je li teško? Aa, odgovori ona, upriev još žešće. Digoh i ja zub, te osjetih, da bi se naš varoški mužkarac krvavo znojio oko posla, koji Graničarka cijeli dan lahko obavlja. Mili Bože, dokle smo se raztanjili i razslabili mi varoš-čani. Oko Plešivice se oživotvoriše moji ideali o bagri ljudskoj. Jer držeći ja ljude po naših gradovih osim malo iznimaka, za sjene ljudske, ovdje se sastah s pravimi ljudji. Niti tusti poput bačava, niti tanki i prozirni da ih svaki vjetrić odpuhne, mužkarci su ovuda svi veliki do hvata, jedri i čili, lica ponajviše crnomanjasta, plemenita, a udova golemih i razmjernih. Tko je manji, razgranio je ramenice i prsa poput stoljetnoga hrasta. Široke gaće s golemom laticom na način turskih dimljâ, pustio je svaki do laganih opanaka; erljenim prslukom pregrnuo je pleća i želudac do pasa, oko kojega mjesto čemera ovija se remen za nož i male puške, kojih ipak ne nosi uvijek; prsa je i vrat razgalio, da se sjever s njimi poigrava, a glavu je pokrio crvenom kapom, malo tko fesom. Prolazeći važnim korakom mimo kola naših, pozdravljahu nas svuda, osim u slunjskoj regimenti, gdje im je pogled mrk i ukočen. Da ga koji inostranac vidi, gdje u sumraku stoji kano panj buđi na uglu od kuće, buđi na kojoj klisuri pokraj puta, kano što smo ih mi vidjali, dobio bi groznicu, koja se neda liečiti kininom. Ali mi, imajuć pravi ključ k njegovu dobromu srcu, prolazaspmo onuda, kano kod kuće.

Kuće nisu prama njihovoj visini, pače čini se, čim je tko viši, da si je tim nižu kuću sagradio, naznačujući tim, da mu je kuća cijelo svodište nebesko, a u kuću da se zaklanja samo od nevremena. Prispodabljujuć i golemost njihovu s ma-

licom hrane i drugih potreboća, uvjeravamo se u istinu, da je narav s malim zadovoljna; ali čila narav, koja se kupa u sniegu i škropcu, a briše studenom plahom sjevernjaka; koja nezna, što su grčevi, što li neprobavnost želudačka, već glad tiša mliekom, sirom i polupečenom bravetinom, a žedju gasi u nestašici dobre vode rakijom. Ljudi, nastoje, da budete čili i kremeniti, pa ćete i u nevolji biti zadovoljni i sretni. Biti samo zdravim, malo je bolje od bolovanja. Žene su po Granici mnogo slabije, jer ih tare neprestano poslovanje: mogu reći, da ne ima marljivijih ženskih, nego su Hrvatice. —

Malo dalje Vaganca, upravo kod podnožja krasne Plešivice, zakreće se desno, pa kroz Petrovo selo Malom Kapelom uz brdo, odakle se uživa prekrasan vidik do Preboja, za dva sata. Cesta zakreće desno u planinu, kojoj starost pokazuju s desna golemi hrastovi i bukve, i probila iz zemlje kamenita rebra, s lieva je gora zarasla u šumi, pod kojom se do ceste stere nešto polja i njivicâ, okružujućih razštrkano selo Jezera. Dokle se teža zemlja, donle se može voziti, ali dalje treba ići pješice, ako nećeš da ti rebra puknu od trešnje.

Na obronku jedne strmice zaori glas: stanite! Pred nami je puklo jezero Kozjak i druga jezerca s olinicom Galovca između guste šume, kojoj se na lievom kraju bieli vodopad, leteći niz liticu u niže jezero s dalekim šumom. Kano kada ti se iznenada ukaže koja čovječanska divota, duh ti zape, a krv se pritiskiva prama prsima i glavi onom blagošću od koje se ublažen uzhit radja. Za čas se pretvorismo u nemce. Poslje prve navale: krasno! divno! klikospmo svi kano u dogovoru. Postavi se, štioće, 2500 stopa nad površjem morskim, popni se još dvie sto stopa nad nizinom, kojom se proljeva jezero Kozjak, stvori sve naokolo što bujnije šume stoljetnih hrastova i bukava, zatoči jezerište najizvrstnijim šestilom na više mjesta, pretegni obale mekanim sagom svježe zeleni, a ono, što se od vapna tik vode i obale bieli, imenuj umjetnom mliečnom stazicom koga englezkoga perivoja, sred voda postavi otočić, kano igračku nježećih se talasića, a povrh toga digni na drugoj obali izpod jedne klisurine lievo mlin, a izpod druge desno pilu, pa raztvori na jedan put sve očimje živce, da upiješ tamnu-smaragdovu boju vodnu, i razširi uši na sve kraje, da se razblažiš romonom i šumom slapićâ i slapovâ, te češ si barem ponešto stvoriti sliku divnoga Kozjaka. Ali da bude savršenija slika, narav je do te krajne mekote digla tvrde hridi, zarasle šikarom i mahovinom, u koje voda pada iz Galovca, krčeć si prama naravi svojoj put između divljeg stienja. Da se pako silnom navalom vode ne ošteti nježnost Kozjaka, izskočila je iz dubljine strašna hridina izpod Galovca, koji se iz lievoga njezina kuta stmoglavljnje. S ovog mjesta vidiš skoro polovicu Kozjaka, koji se čini da stvara podlogu višim jezerom, četiri vodopada, kojimi voda iz viših jezeraca, Gradinskoga jezera i Jerkuse, silj u Kozjak, zatim nazireš Galovac i vidiš najjači vodopad u ovom okrugu. Kada sve to motriš, pak si u pamet uvadjaš umjetni Hellbrun kod Solnograda i Terni u Rimskoj državi sa glasovitim Tiburnom, onda misliš, da je umjetna ruka silu vode nad Kozjakom zabušila, te da je kroz one pukotine umjetno izpušta, da tim moćnije djeluje na gledaoce. U ovom okrugu ima još pet manjih vodopada, koji se s onoga gledišta ne mogu vidjeti. Krasno, divno! rekoše moji drugovi, pa se spustiše niz brdicom do jezera, a ja izpuknuv olovku, ostah na mjestu, nebi li uhvatio barem glavne poteze toga vedroga lica.

Pregriznuvši malko, odosmo sa Antunom, da nas preveze preko Kozjaka, da podjemo do drugih jezera. Preko širine od 273 hvata imali smo se prevesti na čamcu, izdubljenu iz jednoga komada, u koji kada se smjeste tri čovjeka, treba da, potegnuvši u se dušu, niti okom ne maknu, inače se je čamac gotov zalijati, tko pako nezna plivati, onaj mora poput olova nekoliko hvati duboko. Za pol sata obavi se ta argonautička plovidba, a mi za vodjom preko klisurina i jazova, skoro onamo strovaljenih. Tako svake godine mjenja voda lice čudnovatom zemljištu ovomu. Ime lievoga brda Stubia, kojim se uzpinje do vidika na druga jezera, pokazuje, da je narav ovoga zemljišta stubasta; jer padajuć jedno jezero u drugo, gospa si je voda sagradila ogromne stube, da po volji niz rieke, saviv skute, mirno s'haži, a niz druge zasukane skače i leti. Pošto sam već opisao skrajnu mekotu samo jedinoga Kozjaka, nikako se nebi osmjelio kazati, da je to tvrdo carstvo, carstvo klisura; sud pako, da je to turobna i osbiljna, a i jednolika slika jednolike, pa ipak toli velike i uzvišene prirode, pače da su Plitvice jedine u svojoj vrsti, to jest: divlje i malo ne grozno liepe — sud taj, rekoh, prenio bi samo na donji dio jezera, gdje Kozjak u Miltonovac pada, po načelu: Distingue loca, et concordabunt dicta.

17. Izvještaj s puta. Napisao B. pl. Budisavljević I. Trnskomu

Visoko blagorodni, slavljeni gospodine podpukovniče!

Od jučer nešto odahnul, pa me evo, da se čim tim oglasim. Davno obrekoh zabilježiti koju o kraju ovom.

Došađšu ovamo sviče mi se uz put prijazan okoliš. Već od Dugogsela i Vrbovca pa do Sv. Ivana zape mi za oko bolji žitak. Ravni one i brdeljci ljepši su ili se bar meni tako vidješe — nego li hridoviti predjel onaj medju Slunjem, Prijašicom, Plaškim i Tovunjem.

U Belovar kasno u noći prispjesmo. Sutra dan se javih i svagdje me baš ljubezno primiše i glavari i drugovi. Budi s kišovita i maglovita jutro, budi s istine same, Belovar mi ni malo ne omili. Pusto mjesto, nekako upravo na vojničku kao po koncu odkrojeno i sazdana, još pustiji život u njem. Osim za vojnika, službi priesnoj, šali ili čaši vikla — slaba razgovora. Sparinom ponekad i uzduh zaudara, a službena neiskrenost odveć prozire u sboru i tvorju. Druževni je život u štopskih mjestih većinom zamrzao, sve na starijega ili mladjega se diglo i uzteglo a ljudi smo, da ljudski živimo i radimo pored sve zbilje ili svega lanca službenoga.

Obavih posjete i dodjoh k starici majci. Što veliš sine pita me odgoja? Dobro, majko, rekoh. Slabo dobro, sine, ne ima ovdje naših ljudi, naše čudi, običaja našega, odvrati starici. I prilično odkroji, bar ju reče onako, kako joj se sbilja i svidjelo.

Sutra dan namah zaputismo se put Berega, nove mi postaje: nov dan nova sreća. Magla i kiša niti tielu gode, nit prijaju duši. Te se i ja možda sprpošio malko, kad voznikom zakaluženim kolesa zabrekla maknut ne mogahu. Nešto hrastika, nešto i grabika oko ceste se prilično uzgojena navézlo i poredalo; odurna škripava kolesa šušnjem lista požučela još i lošijega plačidrugog stekla. — Jedva se za dva sahata Narte dočepasmo, preko mosta, što ga je nad vodu Česnu

madvelo, jedinu ojaču tekućicu križevačku. Narta selo liepo se u kraj ceste proteglo, bijelo i prijatno. Ne daleko crkve pravoslavne baš divan je razgled, te se duša odmori i razgrije, kad zakoli oko od Rače i Sjeverina prema Gjurgjevcu i Virju, Belovaru i daleko iza njega na brdu Kapeli, pa onamo na lievo u daljini do gola Kalnika. Na vedrijem danu i sveti Ivan se vidja a južnije iza njega 'zagrebačke gore — kažu da se milo pomaljaju. Putovav mjeseca minuloga k štopu s brdeljka kraj Narte 17 bielih crkava nabrojih to na gjurgjevačkoj, to na križevačkoj strani: ta sbilja je — rekoh već — prekrasan pogled odtale.

Od Narte do Ivanke — mimo hrastika čitava i dobro uzgojena — ura dobra poboljom cestom. Ovdje hješe odahnuti nam, odmorit se blagu. Liepa crkva na briježuljku, spretna učiona, prilična krčma kraj ceste desno i lievo, desno na strani i na ravnu ono carskih sgrada i pučkih kuća na sgodnu mjestu a lievo do Berega omčitom cestom kuće se poredale. Ako i nisu potleušice garave i mrke, već obieljenice čiste bar s dvora, a ono me ošinu po duši našušureni krov onaj, od škope po gornju, od ritka po njihovu. Pa kad mu ražova ta slama nad glavom pozeleni, blažen je to i ponosit kućić; plane li slama, zlo i naopako po nj i sve susjedstvo.

Lošim voznikom — bilo blata do vrata — jedva se pod noć zimsku do Berega — bar toga dana omine et nomine Berega — dokoturasmu.

Bereg, dobrom vožnjom i kad blato inako ne zapovieda — tri ure male od Belovara, mjesto je kukavno, a satnija sva mršava, gotovo na glas s neimuštine svoje. Uduljilo se selo kraj ceste, male kuće, slabe i uboge; jedinica jedna graničarska po bolje zidana, opekrom pokrivena, sve ostalo ritkom zabušeno. Sried dvostruka reda sgurenih potleušica stan je satnikov, stara kulā na dva poda lievo tiesna, sparna neugodna pisarna desno ceste a do nje stan moj, suh i zdrav, nedavna sagradjen. Do kapetanije zdenac na kolo, a vrh sela nešto dudinjaka, u dnu sela pučka učiona, čemerni stan mladića — učitelja. Krčma jedna a crkve nijedne. To je sve bogatstvo, sav užitak naš.

Berečka satnija, ponajprostranija i najšumovitija je gotovo u svoj pukovniji Do 4 obuže milje, 13000 hv. je šume a sva je brdovita i procepana strainom i uzbrdicom. Duša u njoj blizu 5000, sela u svem 15, (pravoslavna 4) crkve dvie a škola pučkih 5 i jedna carska i s njom občinska u Samarici, dobra glasa. Puno hvale poviestni grad, donas već gradinu Garić, mene još tamo ne zapalo.

Narod je prilično miran, jer mu do obiesti nije. Ali mnogo pije, ako i čim nije, slabo se hrani, još manje odieva, sviesti ne ima ni pregnuća i za kojim boljkom. Zakonska osnova to tako protkana; moralna čut zakocenula se, samo što još diše. Nije tuj ljubavi čiste ni u Koga, otac omrznuo do sina, sin obnemario oca, žena slabo haje za muža, on još manje za nju, za posao poljski malo tko mari, neuputni, ukočeni, ni za kojim napredkom ne sižu. Dioba jih zaguši, sve u nju udarilo, nesloga raste, ono malo žitka propada, kukavica sinja za krovom prebire. U poštenje teško je uprieti, jer za tanju čud i vjeru tvrdu, za junačku rieč malo tko i znađe. Pjesme i popjevke riedko se gdje čuje a muževan sbor i ne dolikuje smuti vuhloj i podmukloj, ulagivoj i utvornoj, ni u čem peče ljudske.

Daleko sam posegnuo. U duši me peče, što ovako progovorit moram o berežkom kraju, ali mi je dužnost, Vašemu gospodstvu istinu izpoviediti. Kamo

sreće da se čim boljim pohvaliti mogu. Nu mi je reći: 1. da potiče i dobre vrstí ljudstva, 2. da je ovud oskudica i koje čija bezbrižnost mnogo sviesti bolje zatrpala, 3. da mi sasvim drugačije pričaju za okolišne strane i ljepše i bolje, a 4. da mi nije puta razlogâ nabrajati pliesni ovoj, mlohavosti ovoj. Ne osvrćimo se, puno smo sramotni, odsjeće negdje pisac naš.

Svakako mi priznati valja, da bi slogom i trajnom razboritom radnjom puno toga popraviti i udesiti se dalo, kako bi jedna žica jednoga roda bila. Ali na stotine broje se i danas „pia desideria“ brižnih ljudi.

Jezik je inače prilično čist kojim govore, okrom Samarice štokavština, po gdje kud provirkuje trag kajkavštini, kô stidnoj nesudjenici. Istina li, što piše gospodin Sašić, za sad u Dragoljubu, te je ovo — po njegovu — korienom ili starinom Srbad doseljena. Begovčani, bez dvojbe štokavci novosełci moje ruke — čisto i zvonko hrvatski sbore, a Ličani katolici kojih se velik broj narojio — sve se iztiče ikavštinom svojom, a njihovi starosełci već ju ipak zavrgoše.

Sve ovo napisah a tri puta ovoliko zamučah, što mi je na srcu s čega me duša boli.

Drago mi je, što i ove vidjeh kraje, ali što je mene — istinu velju — žalio ne bih, sutra opet seliti u gornjake, kad me inamo zapasti moglo nebi.

Plemeniti ljudi svi su častnici i oba svećenika. Učitelji pučki — bogo moj — s ono 10 fr. plaćice mjesečne ni što čuo ni vidio; rado daju što imaju, to jest trpe se da djetca ne plauduju i da se azbukem zalažu. Sve su to mali, mali početcí.

Za knjigom trieznom malo tko siže. U knjižari belovarskoj njom se slabo tko osladi, rad nauči tvrdoj i osbiljnoj, po gotovo za domaće jedva tko i pisne.

Meni dani minuju, jer bijaše kolo službeno zabreklo: Pored sve volje malo kad dospijem uz knjigu prionuti, te se sve bojim, da ne bude druge, već zatomiti želje i osnove pa zaploviti vodom, nek i mene nosi na istu brinu. Godine minuju, pamet se već ne kriesi varnicom mladjañnom, a prilike nije, pristizavat vricme. Ponešto počimljem nastavljati nauke pravoslavne, jer sam rad na svaku ruku položiti izpíte državoslovne i to prije nego li 30. godinu navršim.

Oprosti mi Vaše velemožtvo, gdje se usudih ovolikom čituljom nasrnuti. Pod ništo toga ne uradih, ali me rieč gospodstva Vašega osokoli, nek prilikom javim što o kraju ovom.

I sam vidim da sam prešikao i slobodu prekorio te pitam uprav proštenje.

Još prilazem kusac „gluho je doba tamne noći“ sve kradom nekako ob noć dopreden i molju smierno, da bi se — bude li čemu — u „Vienac“ uvrstio. Osnovao sam i pripoviedku „Petar Gavran“ iz krajiškoga života, uz priliku i nju dosnujem pa odpravim.

Sreću moju izručujem u oćiñske ruke Vašega gospodstva i molim svom snagom rieči sitne, da mi Vaše velemožtvo ostane blagim pokroviteljem.

Najdubljim sam poštovanje

Vašega gospodstva pokorni

U Beregu, dne 27. veljače 1869.

Budisavljević, nadporučnik.

18. Pismo B. Šuleka I. Trnskomu

Dragi brate!

Što Ti se do sada na ljubezna Tvoja pisma nisam odazvao, tomu imaju dva uzroka: 1) Ja sam ljetos duhovao u krasnom Zagorju, te me Tvoje pismo ne zateče u Zagrebu; nego Zoričić se mudro domisli, otvori ga i preda gosp. Račkomu, koji ti već odgovori (kao što mislim, povoljno), i Tvoja se pjesma štampa. — 2) Dobiv drugu poslanicu, pošao sam odmah gosp. Račkomu i predat mu htio pjesme, al ga jučer stoprv zatekoh kod kuće. Za prievod Tvoj predložih, da se brže bolje litografuje i porazdieli medju sve župe čim prije, a podjedno da se doda Albumu. Rački prihvati taj predlog, Petrove Diskure natiskat će takodjer. Moje putovanje je uzrok, što mu do sada nisam odgovorio, nego to jučer učinih.

Da Ti sada kažem koju o svom putu. Sretno sam obišao svu južnu Hrvatsku, al mi se najbolje dopalo kod Plitvičkih jezerah. To Ti je doista divota, i baš mi je žao bilo, što nisi htio s nami. Svakako otidji onamo čas prije, da vidiš i da se diviš. Konjanički kapetan (Zoričićev prijatelj), koji nas je onamo liepo dopratio, dopratit će i Tebe, a ja sam mu kazao, da ću Te onamo poslati. Takva prizora nisam jošte nikada vidio, sve mi tnepti pred očima. U Karlovac smo stigli u ponoći a otišli zorom, to je uzrok, zašto Te posjetio nisam. Za dvorskoga savjetnika se ništa ne čuje, nego da je riećenje odgodjeno — što i jeste najpametnije. Zeit gewonnen, Alles gewonnen. — Bili su se raznieli cni glasi o Strossmayeru, kao da će se staviti u penziju itd. Sve je to izmišljotina. Čitao sam nedavno njegovo privatno pismo, u kojem Te isti preporučuje za poznato mjesto. Kako Ti se dopada moj Revalenta? S financ. prokuratorom nije jošte ništa opravljeno, jer jošte nije stigla dozvola od namj. vieća. Liepo Te pozdravlja

U Zagrebu, 9. lipnja 1863.

Tvoj stari pobro

Bogoslav.

19. Izvještaj udaljenom liečniku o rekoj bolestnici *

Veleučeni gospodine!

Zanimajuć se za sudbinu jedne bolestnice, koja mi je ponešto u rodu, obraćam se na Vas, da bi joj pomogli svojom liečničkom vještinom. — Bolestnica je udova pokojnoga krojača Vjekoslava Vidića. Sad joj ima 50 godina, a već je tomu osam ljeta, što je obudovljela. Udala se je već u sedamnaestoj godini. Od četrdesete godine tuži se, da ne može pravilno dihati, a često puta i kašljuca po malo; od to doba slabo izgleda, te je uvijek tužna. Ta je gospoja sad oboljela, te se ne miče iz kreveta. Tuži se već nekoliko tjedana na umornost, kaže da ne može jesti i da je bole kukovi, a često ju napada groznica. Pred osam dana bila ju je spopala resvjestica, pa onda bljuvanje; bacala nekakvu zelenkastu slinu: poslie toga spopala ju je zimnica, koja je čitav sat trajala. Iza zimnice došla je vrućica, a onda znoj. Noću spava vrlo lahko, te govori nerazumljive rieči, a

* Ovakovi izvještaji moraju biti što točnije i savjestnije sastavljeni, da liečnik može dobiti pojam o bolesti.

kadkad se prestraši i trgne iza sna. Od tog dana ne diže se, kako rekoš, iz postelje. Posve je bleda i propala u licu, oko očiju ima modre kolute; oči drži na polag zatvorene, ali ne spava; usta su joj otvorena, a na ustnicah se vidi smedja krastica, kao kakva tanjušna kora, jezik je žutkasto-smedj i vlažan, zubi su prevučeni žutkastom slinom. Disanje je čas brže, čas sporije, a kadkad uzdiše teško i duboko. Bilo joj udara brzo. Čelo je pokriveno hladnim ljepčivim znojem, a ostala koža suha i vruća. Noge su hladne do listova. Bolestnica leži mirno na uznač, nu često čupka pisti pokrivač. Žile joj kadkad nabreknu. Ona ne ište ništa, a i ne tuži se, da ju boli. Ako joj se dađe jelo, onda jede, al kano da ne osjeća što radi. Kadkad pije vodu vrlo pohlepno. Ima na dan po dva do tri puta lijavicu, o kojoj ništa nezna, a i mokraća ide od nje, da ona o njoj nezna. Bolestnica nije primala nikakvih ljekarija: davali smo joj za okrepu samo vina pomiešana s vodom. Ona leži u maloj, al prilično čistoj i suhoj sobi. — Iz ovoga kratkoga izvještaja vidite, veleučeni gospodine doktore, da je tuj podpora neobhodno nuždna, zato ćete, uzdajem se u Vašu dobrotu, učiniti sve, što budete mogli, da nesretnici pomognete.

Sa odličnim štovanjem

N. N.

20. Poljodielac javlja svomu prijatelju, da se prodaje jedno imanje, koje je ovaj odavna želio kupiti

Dobri moj prijatelju i mili kume!

Od jučer se je promio ovuda glas, da moj prijatelj Pero Radić prodaje svoje imanje, onako kakovo je, pa će se izseliti u Ameriku. Ja eto ne počasih časa, već uzeh pero u ruke, da Ti to javim, te da Te pozovem da što prije amo dodješ, pak da učiniš. kako Ti se bude vidilo. Iz svega bi se srca radovao, kad bi se Tvoja davna želja izpunila, da kupiš, naime, Radićevo imanje, jer tad bi bili susjedi. Ja mislim, da zemlja i kuća neće biti skupa, pa da ćete se lahko pogoditi. A ovo će Ti biti tim laglje, ako se što prije amo požuriš i s njim dogovoriš, dok nisu drugi saznali. Dobro bi bilo, da ugovoriš s kojim odvjetnikom, da se onaj dan, kad Ti amo dodješ, onako slučajno kod mene po podne nadje, jer tad bi mogli, ako se pogodite, odmah sklopiti kupovni i prodajni ugovor. To bi zato bilo od potrebe. pošto je, kako znaš, kum Radić nestalan čovjek. Odvjetnika nebi smio zato sa sobom povesti, jer bi Radić vido, da želiš po što po to kupiti imanja, pa bi mu udario preveliku cienu. Nadam se, dakle, da ćemo se naskoro vidjeti, a dotle pomóz Bog!

Tvoj vjerni prijatelj

Ilija Jović.

21. Jedna sestra javlja drugoj, da im se je razbolio otac

Draga sestro!

Mi smo ovih dana očekivali pismo od Tebe, jer nam još nisi odgovorila na moj posljednji list; nu nije mi do čekanja na Tvoj odgovor, jer se je kod nas nešto sbilo, što Ti moram javiti, premda mi to ne ide od srca. Na našu veliku

žalost razbolio se je jučer naš dobri otac. U rano jutro tužio se je, da mu nije dobro, a već u večer ležao je u takovoj vrućici, da smo se svi uzplahirili. Razumieva se, da smo odmah pozvali liečnika. On je izjavio, da je bolest posljedicom teške nahlade, te nas je stao tješiti i govoriti nam, da će otac za celo za pet šest dana ozdraviti i moći obavljati svoje poslove, kano i prije. Dao dobri bog, da bi se liečnikovo prorokovanje izpunilo. — Draga Jelko, nami bi bilo vrlo milo, kad bi nas posjetila. Učini to, ako Ti je ikako moguće, jer bi time vrlo obradovala bolestnoga oca. Svi Te pozdravljamo, a najviše

Tvoja

Zlatica.

22. Brat javlja bratu, kako je bolestnoj majci

Dragi Stjepane!

Rádostno se laćam pera, da Ti javim, da je od jučer mnogo bolje našoj biednoj majci, koja je toliko болоvala, a još i sad boluje. Jučer oko podne zah-tievala je prvi put poslie osam dana malko juhe. Da Ti je bilo vidjeti, kako je naša seka Mandica rádostno potčerala u kuhinju, da izpuni majčinu želju; al ja sam bio oprezniji, te sam skoćio k liečniku preko puta, da ga upitam, smije li joj se dati, što zahtieva. Liečnik je rekao, da smije. Dobra majka pojela je pladnjić čorbe, onda ju je probio znoj, a zatim je sladko usnula. Spavala je tri sata, a kad se je prenula, osjećala je, da je krepčija. Opet je zatim posrkala pladanj čorbe, te je prospavala čitavu noć.

Liečnik nas uvjerava, da se sad ne marimo ničesa bojati, a mi mu vjerujemo; jer se uzdajemo u božju i njegovu pomoć. Da Ti je vidjeti, dragi brate, kako je od jučer naša kuća oživila. Svuda vidiš rádostna lica, pa i sama priroda pričinja se meni ljepšom. Prije je bilo sve tužno, kano da je mrtvac u kući, al zato se sad opaža to veća rádost.

Majka, otac, braća i sestre pozdravljaju iskreno Tebe, Tvoju ženu i dječicu. Njihovim pozdravom pridružuje se i pozdrav

Tvoga vjernoga

Ante.

23. Brat javlja sestri smrt očevu

Ljubezna sestro!

Priznat mi je, da Ti još nisam težinu srdcem pisao, nego li Ti pišem ovaj put. Uzdám se u Tvoj razbor i u Tvoju jakost, pa mislim da ćeš moći čuti pre-tužnu viest, da je naš otac podlegao jutros dugoj i težkoj bolesti, te se je preselio za pokojnom majkom u drugi, bolji svijet. Preminuo je tiho i bez boli. Kad je osjetio, da mu se približava zadnji trenutak, pruži mi desnicu, a lievicom pokaza na nebo. Tada izdahnu. Možeš pomisliti, draga sestro, kako me je obuzela tuga, kad sam to vidio. Ah, da si Ti barem bila ovdje; čini mi se, da bi zajedno laglje snosili tugu i žalost. Koliko smo izgubili u njemu! Al zato ipak ne smijemo klonuti duhom, niti jadikovati nad božjom voljom. Premudri bog zna najbolje, što je dobro po nas.

Dojduću subotu bit će njegov pokop; ali se nadam, da ćeš ti još prije doći. Dodji, mila sestro, što budeš prije mogla. Mi ćemo uz lies našega nezabornoga roditelja pružiti si ruke i zavjetovati se, da ćemo slijediti u poštenju i radu trag svojih roditelja. Tad će za cijelo Bog nas blagosloviti, on će nas sirote čuvati i štiti, on će nam upravljati korake na put krieposti ljudske. Očekujuć Te nestrpljivo, ostajem

Tvoj raztuženi brat

Pavao.

24. Javlja se ocu, da mu se je sin razbolio

Veleštovani gospodine!

Ja sam želio iskreno, da Vam mogu samo radostne viesti o Vašem sinu javljati, al danas Vam moram javiti viest, koja će bez sumnje razžalostiti Vas i Vašu gospoju suprugu. Vaš dobri sinčić Josip razbolio se je pred nekoliko dana, te me je zamolio, da Vas o tom obavijestim. Na 20. o. mj. povratio se je sa šetnje, te se je stao tužiti, da mu nije dobro, a pogotovo, da ga glava boli. Umolio nas je, da mu priredimo čaja, što je, razumieva se, odmah učinjeno. Kad je popio čaj, legao je u postelju i htio je da zaspe; nu san mu ne dodje na oči. Buduć mu je bilo sve to gore, poslali smo po liečnika, koji je odmah došao i liek odredio, koji je Josip po propisu uzimao. Iste noći dobio je groznicu, koja ga još nije ostavila; nu liečnik nas tješi, da se najboljema nadamo, jer da će mali naskoro ozdraviti. Mi ga njegujemo i dvorimo, što bolje možemo; al ipak mislimo, da bi bilo potrebno i koristno po maljušnoga bolestnika, kad bi ga Vi, veleštovani gospodine, sa gospojom suprugom pohodili, jer to bi ga silno razveselio. Preporučujuć se Vami i gospoји suprugі, ostajem

sa odličnim štovanjem

Zagreb, 31. prosinca 1887.

Petar Šarić,
krojač.

25. Odgovor na gornje pismo

Veleštovani gospodine!

Poplašila me je viest o bolesti moga sina; nu ipak Vam hvala, da ste nam pisali i o tom nas obavijestili. Rado priznajam, da bi posjet moj i moje supruge obveselio Josipa, al mi siromaštvo ne dopušta, da krenemo na toli dalek put, a tim manje, što se uzdamo u boga i rieči liečnikove, da će mu naskoro biti bolje, pa onda jer ima kod Vas takovu njegu, kao da je u roditeljskoј kući. Kad ne možemo da dodjemo do Vas, onda ću Vas iskreno i prijateljski umoliti, da me barem što češće obaviešćujete o bolesti djeteta, a pogotovo onda, ako bi bolest na gore krenula. Ostavljam svoga sina brižljivosti dragoga Boga i Vašemu dobromu srdcu, i očekujuć bolje viesti, ostajem

Vaš zahvalni

N. N.

26. Pismo majstoru sbog bolesti sina

Dragi majstore!

Vi ste se bez sumnje nadali, da će moj sin u četvrtak k Vami doći, kako smo urekli bili, ali žalibože, on je toli naglo obolio, da ne može ni misliti na povratak. Osim toga i ne znamo pravo, kad će se moći vratiti, jer bolest ne pušta uza svu našu brigu i liečničku pomoć. Mi se nadamo po uvjeravanju liečnikovu, da će ozdraviti za četrnaest dana, al to znade za pravo samo dobri bog. Smatrali smo svojom dužnošću da Vas ob ovom obavijestimo.

Sa osobitim štovanjem

N. N.

27. Prijatelju o smrti bratovoj

Dragi prijatelju!

Ti znaš, kako mi je milo, kad mogu prijatelju ili rodjaku javiti koju ugodnu viest, jer znam, da je to dotičniku milo, ako ima iskreno i prijateljsko srdce. Al kako mi je tek neugodno kad moram, kao danas, pisati tužnu viest, a ta je, da je prekjučer moj brat, a Tvoj prijatelj Luka izdahnuo svoju dobru dušu. Bolovao je osam dana, te mu je osmi dan u večer upala pluća zadala smrt. Ne zahtievaj, dragi prijatelju, da Ti opisujem tek bolesti, jer to danas nebi mogao, sve kad bi i htio. Cijela naša kuća pliva u žalosti, a i sami stranci, koji su pokojnika poznavali, pa su za njegovu smrt saznali, žale ga i pišu nam utješljiva pisma, u kojih iztiču njegove vrline. To sam Ti, dragi prijatelju, imao javiti i reći, da se tješimo onom utješljivom rečenicom: tako je dobri bog naredio. Ostaj mi zdravo!

Tvoj

Dušan,

Odgovori na neke doglasnice

1. Prijatelju o izvještaju, što nam ga je poslao o raznih predmetih

Cijenjeni prijatelju!

Iskrenim saučešćem razabrao sam viest o nepovoljnom udesu, koji Vam je zadesio obitelj; nu opet sam se utješio, kad sam malo niže pročitao, da je glavna opasnost minula.

Hvala Vam iskrena, da ste se za me zauzeli kod magistrata, te sam uvjeren, da Vi ne ćete propustiti prilike, kojom bi meni mogli koristiti.

Robu, koju ste mi dobrohotno odpremili, već sam primio, te sam s njome podpuno zadovoljan. Znam, da Vam je odpravljanje i kupovanje bilo neprilično, al Vi niste ipak žalili truda, te ste time zasvjedočili, koli ste dobar prijatelj, a mene ste ujedno obvezali, da Vam učinim uslugu, ako kada išto uztrebate.

Pozdravljam Vas srdačno i ostajem

Vaš vjerni

N. N.

2. Utješnica prijatelju, komu je kćer umrla

Štovani prijatelju!

Viest o smrti kćeri Ti Tulije — kao što inače biti nije moglo — teško mi je na srce pala i jako me ožalostila. Ja dielim s Tobom Tvoj gubitak; i da sam se desio u Rimu, u svačem bi Ti na ruci bio, i lično Te o mojoj tuzi uvjerio. Dabogme, da je to jadan i žalostan način tješnja, kad su nam srodnici i prijatelji, od kojih utjehe ne očekujemo, sami u crno zavijeni; kad moraju i oni suze roniti tako, da sami utjehe prije trebaju, a ne — da dužnost svoju prema drugim vršiti mogu. Medjutim namislilih, da Ti progovorim nekoliko rieči ob onome, što mi dodje baš sada na pamet, ne — što bi sam mislio, da Ti to neznaš, već od teške žalosti pa možda ne uvidjaš. Zašto da Te toliko potresa taj udar, što Ti snadje porodicu? Pomisli samo, kako je opaka sudba dojako s nami postupala, kad nam otrže ono, što čestitim ljudem nije manje draže od djece, razumievam: otačbinu, pravice, zasluge, sve što odličja donosi. Sad naidje evo još jedna nevolja. Je li time nesreća većom postala? Ne mora li srce naše, tolikimi udarci izkušeno, posve ravnodušno postati? Ili možda oplakuješ sudbinu kćeri Tvoje? A zar Ti nije na um palo, što je meni ne jedanput na um dolazilo, da oni nisu danas baš najnesretniji, što im u dio pade, te mogoše bez golemih jada život ovaj za smrt u promjenu dati? Pa što bi to i bilo, što bi joj današnji život moglo toliko omiliti? Kakvo dobro? Koje nade? Kakvi uzpokojući izgledi? Valja da to, da kao zaručnica kojeg vrstnog muža dane života svoga provede? Samo bi Ti prije svega valjalo, da od današnje mladeži naše zeta prema sebi izabereš, kojega bi savjesti smio svoju djecu povjeriti! Ili da se materom zar nazove djeci, čija će sreća njezina radost biti? Koja će (djeca) nasljedjenu očevinu održati? redom se do najviših činova zemaljskih popeti? svojim prijateljem na usluzi biti, a ovamo svoju slobodu uživati? Ta ne vidiš li, tako Ti boga, da im je sve to već unapried oduzeto, prije nego što je dato? No „gubitak svoje djece — reći ćeš mi — jest i ostaje opet zato zlo“. Tako je, samo da nije ovo još gore, ovakovu propast državnu svojim očima gledati i nositi morati! Poslušaj, što je mene neobično tješilo, možda će i Tvoju tugu u nečem smanjiti. Tu skoro, vraćajući se iz Azije, kad putovah ono iz Egipte u Megaru, stanem u naokolo prediele promatrati. Iza mene bijaše Egipta; preda mnom Megara; desno Pirej, lievo Korint. Sve sama mjesta, što nedavno u punoj slavi bijahu, a sad razvaline i gomila kamenja pred očima mi ležahu. Tad uzeh u sebi da ovako mislim: Šta? pa i mi jadni ljudi možemo još da jadikujemo, kad tko od nas prirodnom ili nasilnom smrću umre, gdje dobro znamo, kako smo kratka vieka, a gle ovdje na gomili leže, strošene u prah, tolike varoši, kao pretureni liesovi. Zar nećeš, Servije, nikad k sebi doći pa razumjeti, da si — samo čovjek — na ovaj svijet došao? Vjeruj mi, ovakova razmišljanja za čudo su me oporavila. Pa onda pomisli i ovo, ako Ti je s voljom. Nedavno u jedan mah poginuše nam toliki slavni ljudi, ciela država se do temelja potrese, svekolike pokrajine uzdrmaše se — a Ti si neutješan, što je svijet u Tvoj kćeri jedno čeljade izgubio, koje da nije sad sa ovoga svijeta otišlo, jamačno bi za koju godinu umrieti moralo, jer — kao čovjek — na to se i rodilo? — Ostavi se — boga Ti — takovih misli, pa se bolje sjećaj onoga, što je Tebe dostojno. Kći Tvoja, dokle trebaše,

živila je; sa republikom zajedno trajala je; Tebe oca svoga u činu pretora, konzula, augura, vidjela je; za najčestitijimi muževi bila je; sva skoro blaga ovoga svijeta uživala je; a kad pade republika nesta i nje: pa što sada imate, bilo Ti ili Tvoja kći, da se na sudbinu u to ime žaliti možete? Mimo to ne zaboravi, da si Ti Ciceron — onaj — koji si uvijek drugima savjete davao, i na put ih izvodio. Ne budi kao neki ljekari, što se izdaju, da su bog zna kako vješti druge izcieljivati; a ovamo sami sebi pomoći ne umiju. Bolje zadrži za sebe, što si davao drugim, i po tom se upravi. Gdje je na svijetu žalost, koju nebi vrijeme sobom umanjilo i razblažilo? Samo bi Tebe nedostojno bilo, da na to vrijeme ne čekaš, kad mu možeš mudročću Tvojom doskočiti. Pa onda, ako i mrtvi što sviesti i čuvstva imaju, kći Tvoja za cielo od Tebe ne zahtieva te žalosti, jer Te je suviše ljubila, kao što je i sve svoje pazila. Učini dakle njoj — pokojnici — po volji; učini svim Tvojim prijateljem i srodnikom, koji s Tobom tugu Tvoju dijele; učini otačbini, koja može govore i djela Tvoja još da potrebuje. Najposlje, kad nas je sve već jedna nevolja snašla, te joj glave pokloniti moramo, nedaj, molim Te, da ikome i na um pasti može, da Ti ne toliko gubitak kćeri Tvoje, koliko propast republike i pobjedu protivnika oplakuješ. Stid me je, vjeruj mi, da Ti rieću više o tom progovorim, jer bi izgledalo, kao da sam vjeru u Tvoju mudrost izgubio. Samo još ovo jedno, pa odmah pismo završujem. Mi te vidjesmo, kako se u sreći umiješ liepo držati, što Ti je i obraz osvietlalo; daj sad, da vidimo, kako i nesreću ravnim duhom snositi umieš, a ne da ju za veće zlo smatraš, nego što je ona zaista, da se ne reče jednom, da Ti je od tolikih kriepost ta jedina oskudievala. U ostalom, čim doznam, da si iole spokojniji, izviestit ću Te o svem, što se ovdje sbiva, pa i o stanju, u kom se provincija nahodi. Zdravstvuj! (Ovo je pisao Servij Sulpit Ciceronu).

3. Djevojci, kojoj je majka umrla

Mila prijateljice!

Viest o smrti Vaše izvrstne majke duboko me je potresla, premda se, poslie Vašega posliednjega pisma, nisam nadao, da će moći svladati teške boli, kojim je bila u zadnje vrijeme podvržena. Blaga, ljubezna gospoja iztrgnuta je, žalibože, prerano iz naručaja vrloga supruga i plemenite kćerke. Ja si mogu lako predstaviti, kako je potreseno Vaše osjetljivo srce, i koji je metež nastao u Vašoj cienjenoj kući. Što sve nije majka u jednoj kući, a pogotovo majka, kao što je Vaša bila! Ja se ne čudim, da Vi niste mogli još utišati bol nad tolikim gubitkom. Dakako, da se neda takova bol utišati, ona se mora izplakati, a za to treba više vremena. — Ipak će se mir u Vaše srce povratiti, a zato mi jamče Vaši nabožni osjećaji. To je napokon najveći zemaljski blagoslov vjere, da ima moćan balzam za rane, koje nam zadaje sudbina. Naša je jedina nada bog, i on će nam utjehu poslati i boli ublažiti, da ne podlegnemo tugi i žalosti.

Tješio Vas bog. To Vam želi

Vaš tužni i vjerni

prijatelj N. N.

4. Sažalnica nad gubitkom sina. Budisavljević Trnskomu

Moj predragi poočime!

Kolik itko i od najbližega Vam roda, ja sam se sinoć, dobivši kobnu doglasicu razplakao za biednim mučenikom i raztužio za ucviljenimi roditelji. Bijaše mladenac pun dobrote i svake ljepote, ta s Vaše grudi!

Izgubiste draga sina a domovina umna krasnika, koji joj je, da bude poživio, mogao valjati, te bi za cielo, kako mu se darovi srca i uma sve to ljepše razvijahu, učinio bio rodu glas.

Pod starije dane, dosta sjetne i trpke, eto još i grdna žalost snadje; a kako će jadna majka prekukati, Bog zna. —

Ne tješim Vas, već s Vami tugujem, a tuga je moja koliko je žarko poštovanje, što Vam ga svakad prinosi do vieka

zahvalni posin

U Rumi, 29. kolovoza 1880.

Budisavljević, podžupan.

IV. Molbe

Raznolikost molba ili molbenica vrlo je velika. Molbe se pišu ili prijatelju, da nam dade kakav savjet, ili kakvom odličnjaku, dobrotvoru, prijatelju, da nam učini kakvo dobročinstvo, da nam dade podporu, da nam učini kakvu ljubav ili uslugu. — Ako molimo prijatelja za savjet ili podporu, onda ne treba mnogo okolišanja. Prijatelji nas ljube, pa od njihova prijateljstva možemo očekivati, da će nam izpuniti želju. Osobam pako, s kojimi nismo toli povjerljivi, ili koje su nam možda i predpostavljene, valja kazati, da ih držimo za najsposobnije, da nam sunnju o kojoj stvari razprše, ili da nas iz neizvjestnosti i neprilike izvuku. Piše li se molba, da dobijemo kakvu podporu ili uslugu, onda se dodaje, ako ima za to razloga, da je poznato, kojom pripravnošću dotična osoba otvara svima svoje dobro srce, kako se je svojim čovjekoljubljem iztakla i stekla sveobće štovanje i ljubav. U molbah na podređene osobe navede se obično ono, što želimo možebiti, pa se dodaje, da će nam dotičnik izkazati veliku uslugu, ako izpuni molbu.

Velika pozornost mora se posvetiti onim listovom, u kojih molimo takove stvari, koje ne stvaraju najbolje mnenje o nami. Takovi slučajevi nastupaju, kad molimo primjerice zajam, ili kad tražimo koga, da nastoji, da nas s drugim pomiri, koga smo uvriedili; ili ako molimo koga da nas zagovara kod rodjaka ili viših osoba. U ovakovih pismih treba birati rieči, jer ne znamo, kako će se dojmiti naša molba onoga, komu pišemo. Uza sve to ne smijemo biti plašljivi, kad pišemo takova pisma, jer se i nehotice izrazuje u listu naše razpoloženje.

Oni pismeni sastavci, koji su poznati u narodu pod imeom molbenice ili „šupljike“, spadaju u ovaj odsjek. Ovo molbenice upravljaju se na oblasti. U njima se traže obično stvari, koje ovise o volji i milosti drugih, ili koje smo ovlaštene većim ili manjim pravom tražiti. U ovom slučaju navodjaju se razlozi, kojimi se molba podkrepiljuje, i koji opravdavaju naše zahtjeve.

U svih molbah izrazuju se kratko, jasno i jednostavno naše želje. Sama stvar, o kojoj se radi, te odnošaj molitelja prema osobi, kojoj piše, kazat će mu, kojim tonom treba pisati: da li živahnim, ganutljivim ili mirnim načinom. Molbe se imaju uvijek predstavljati kao nešto važna. Ako nam je već izkazao koji put uslugu ili ljubav onaj komu pišemo, onda se to ne smije prešutiti, već se mora izreći nada, da se i ovaj put uzdajemo u povjerenje i dobrotu, koja nam je izkazana.

Odgovori na molbe, udešuju se prema samoj molbi; u svakom slučaju treba da budemo udvorni, odgovarajući na molbe, pa mogli mi dotične želje izpuniti ili ne izpuniti. Ako ih izpunjamo, onda treba izraziti rados, kako nam je milo, što smo mogli učiniti uslugu. U protivnom slučaju valja se udvorno izpričati i kazati razloge, zašto ne možemo molbu izpuniti. Obzir prema siromašnim moliteljima mora da bude jednak obziru, što ga imamo sa željama sretnika. Nehinjeno učešće godi vrlo bolim nevoljnika. Ako ne možemo pomoći tvorom, a ono pomozimo dobrim savjetom, dobrom riečju.

Što se tiče oblika molbenice, to se savije arak, na kojem kanimo pisati sredinom, tako da previjeni sačinjava dva jednaka stupca po duljini. Gore u sredini od prilike četiri prsta odozgor piše se naslov osobe ili vlasti kojoj pišemo. Od naslova počinje se za kakvu podlaticu niže pisati prošnja sa razlozi. Na svršetku podpiše se molitelj desno, a s lijeve strane dodaje se mjesio, dan, mjesec i godina. Kad je to gotovo, slože se oba stupca savitkom već načinjnim jedan po drugomu, da arak zadrži samo polovicu širine, te se cieli arak savije poprieko u sredini, kako će iznositi osminu. Nu pismo se mora tako omjeriti, da četvrta strana ostane prazna, jer na zadnjoj polovici složenoga arka piše se iz vana nadpis, ili se dodaje još pol arka, ako nam upravo ne može sadržaj pisma stati na tri strane. — Iz vana se napiše ime vlasti kojoj se podnosi prošnja ili molbenica. Nešto niže piše se ime molitelja, te stališ ili čin njegov. Niže iza toga označi se u kratko predmet, koji molimo; a posve nizko s lijeva označi se broj priloga.

1. Žena moli kralja, da joj pomiluje muža

Vaše Veličanstvo!

Što se usudjujem, da se sa strahopočitanjem približujem do prijestolja Vašega Veličanstva, to činim zbog toga, jer imam pouzdanja u previšnjju milost i neizmjernu blagost Vašega Veličanstva.

Moj muž, trgovac N., čami već dulje vremena u tammici povodom pravomoćne osude, koja je nad njim izrečena. Meni, njegovoj nesretnoj supruzi, ne pristoji se da sudim o njegovu kažnjivom prestupku, jer bi ga ljubav, koja nas je za uvijek svezala, posve lahko opravdala. Zato meni nije ni na umu, da bi rekla, da je prestrogo osuđen; ali sudački pravoriek, koji se ravna po zakonu i pravici, može ublažiti milosrdje čovjekoljubivoga vladara.

Ja se utičem tomu milosrdju, te prosim zastupnika onoga, koji svetom upravljaju, koji daje, da sunce sjaje nad pravednim i nepravednim, prosim, da bi se momu nesretnomu mužu podielila opet sloboda, dabi se povratio neutješivoj supruzi i neobskrbjenoj dječici.

Kruta sudbina, koja je zadesila mene i moju nejačad, bit će mi zagovor - com kod vladara, koji je već tolike usrećio svojom milošću, i koji neće ni danas zatvoriti svoga otčinskoga srca pred vapaji obitelji, stojeće na rubu propasti. Jedna jedina riečca, premilostivi kralju, i mi ćemo se ubrajati među one sretnike, koji s uzhitom spominju ime svoga kralja.

Vašega Veličanstva

najpokornija N. N.

Rieka, 8. kolovoza 1888.

2. Udova moli kralja, da joj oprostí sina od vojne službe

Vaše Veličanstvo!

Niže podpisana dolazi pred prijestolje Vašega Veličanstva, da izprosi milost za svoga sina.

Ja sam siromašna i boležljiva udova, koja živim od privrede najstarijeg mi sina Ivana. On je nastavio strojbarski posao moga pokojnoga supruga.

Moj sin, za koga molim, ima sada 20 godina, te je na redu da nastupi vojnu dužnost. Kolikogod štujem mudrost zakona, da svi sinovi otačbine moraju izvršavati vojnu dužnost, to sam uvjerala, da je otčinska volja Vašega Veličanstva voljna učiniti iznimku u riedkih slučajevih, gdje bi uporaba toga zakona mogla upropastiti celu obitelj.

Takav bi se slučaj u istinu dogodio, kad bi moj sin bio prisiljen, da udovolji svojoj vojnoj dužnosti. Njegov posao, kojim uzdržava mene i svoga dvanaest-godišnjega brata, takav je, da se ne može predati strancu bez osobitoga nadzora, sve kad bi taj stranac bio naivaljaniji čovjek. Ja sama ne mogu da nadgledam posao, nešto zbog starosti, nešto radi boležljivosti, a osim toga manika mi posvema strukovno znanje za posao, koji se ne može prekidati, ako neću da se posvema zanemari. Odsutnost moga sina Ivana, ne samo da bi po posao bila štetonosna, već bi upropastila moju kuću, te bi spravila mene i ne jako mi diete na prosjački štap.

Razlozi, kojimi sam podkriepila svoju molbu, da mi Vaše kraljevsko Veličanstvo rieči od službe sina Ivana Juranića takove su naravi, da mogu veselim podzdanjem čekati previšnju odluku.

S najdubljim strahopoćitanjem

Vašega Veličanstva

najponiznija N. N.

Ogulin, 5. kolovoza 1888.

Napis

Njegovomu e. kr. apoštolskomu Veličanstvu.

N. N., udova strojbara N. N. moli, da bi joj sin Ivan bio riešen od vojne dužnosti.

Bez priloga.

3. Udova činovnika moli podporu za odgoj svoje djece

Vaše Veličanstvo!

Najvećim strahopoćitanjem moli podpisana premilostivu podporu, kojom bi uzdržavala i odgajala svoje troje djece, te misli podkriepiti svoju prepokornu molbu ovimi razlozi:

1. Jedva joj je moguće s malom svojom mirovinom nabavljati i najnužnije stvari za uzdržavanje svoje i svoje djece, a za uzgoj ne može upravo ništa da prištedi.

2. Njezin pokojni suprug služio je 15 godina u austrijskoj vojsci a izstupiv iz vojničke službe kao satnik . . . pukovnije, nastupio je civilnu službu, u kojoj je uztrajao sve do smrti na obće priznanje, kako se to vidi iz priležećih dekreta pod A, B i C. Podpisana prosilja misli, da se smije nadati, da će ju Vaše Veličanstvo premilostivo izvoljeti usrećiti.

Vašega Veličanstva

najpokornija N. N.

Napis

Njegovomu e. kr. apoštolskomu Veličanstvu

N. N., udova e. kr. satnika N. N., moli milostivu podporu za uzgoj i uzdržavanje svoje troje djece.

Sa tri priloga A, B, C.

4. Molbenica da se primi vojnički pitomac u e. kr. vojnu akademiju

Vaše Veličanstvo!

Po oglasu bečkoga službenoga lista „Wiener Zeitung“ izpraćjeno je zakladno mjesto u e. kr. vojničkoj akademiji u Bečkom Novom mjestu, te se ima popuniti početkom buduće školske godine.

Usudjujuć se preponizno zamoliti to mjesto za svoga sina Vinka Jablančića, slobodan sam podkriepiti svoju molbu ovimi razlozi:

1. Smjerni molitelj nadporučnik je u e. kr. . . pješačkoj pukovniji broj . . . , u kojoj služi već 15 godina.

2. Ranjen sam u bitci kod Kraljičina Gradca te trebam često ljekarsku pomoć i njegu.

3. Sin mi je Vinko upravo u propisanoj dobi života, ima mn naima 10 godina, kako to svjedoči priležeći krstni list A.

4. Polag priložene liečničke svjedočbe B. sposoban je on služiti u vojsci, a polag svjedočbe C. uciepljene su mu boginje.

5. Vjerodostojno se zasvjedočava ćudoredno ponašanje i duševna sposobnost dječakova pokorno priloženimi dokazi pod D do F.

6. Kad bi moj sin bio primljen u c. kr. vojnu akademiju, bila bi za mene, podpisanoga, neizmjerena blagodat, pošto imam još četvero neobskrbljene djece, a ne posjedujem drugoga imetka osim svoje plaće.

Karlovac, dne 5. rujna 1887.

Vašega c. kr. apoštolskoga Veličanstva

najpokorniji N. N.

N a p i s

N. N. nadporučnik c. kr. pješачke pukovnije broj . . . moli, da mu se primi sin Vinko u c. kr. vojnu akademiju u Beču.

5. Časnička udova moli kralja, da joj se primi kćer u odgojilište u Hernhalsu*

Vaše Veličanstvo!

Smjerno podpisana udova sam satnika N., koji je preminuo 15. svibnja ove godine, pošto je služio u vojničkoj službi 25 godina, te se usudjujem smjerno moliti, da bi moja devetgodišnja kćerka Irena bila primljena u odgojilište u Hernhalsu. Razlozi, koji su povod ovoj molbi sljedeći su:

1. Smjerno podpisana nema mirovine, jer se je udala uz revers;
2. smjerno podpisana nema imetka, te ima osim toga da hrani i uzdržaje još jednu kćer od 7 godina;
3. radi slaba zdravlja nije joj moguće ručnim radom pribavljati toliko za-sluzbe, da bi mogla tri duše uzdržavati.

Kako je spomenuto diete polag prilježnih svjedočba (A, B i C) u pogledu zdravlja, ponašanja, marljivosti i znanja sposobno da se primi u rečeni vrstni zavod, to se mogu podavati radostnoj nadi, da će mi smjerna molba biti uvažena obzirom na mnogogodišnje službovanje moga pokojnoga supruga.

Gračac, 10. listopada.

N. N.

udova satnika N. N.

6. Molbenica Njezinomu Veličanstvu carici radi troška u bolesti
Vaše Veličanstvo!

U skrajnoj nuždi svoga života stupam preponizno podpisana pred vedro lice Vašega Veličanstva, da izprosim previšnju milost, koja je za tolike tisuće ubogih obilato vrelo blagoslova. Nije moja krivnja, da sam progonjena sudbinom došla do ovoga stanja, u kom ne mogu živjeti ni umrijeti, do stanja, kojemu ne zavidi ni prosjak na ulici. Moj suprug, siromak učitelj, preminu, boljuć godinu dana, i ništa mi ne ostavi, do petero neobskrbljene djece, od kojih je najstarije u jedanaestoj godini. Evo sam sama slaba i nespособna za rad usljed bolesti, kao što svjedoči svjedočba A., k tomu su mi djeca slaba i bolestna, te u ovom očajanju dolazim, da pokucam na vrata Vašega Veličanstva, koja nisu nikad patnikom

* Časnička djeca, koja nemaju roditelja, ili koja imaju samo oca ili samo majku primaju se u ovaj zavod u dobi od 5 do 10 godina. Molbenicam prilaze se krstni lisi, liečnička i školska svjedočba.

zatvorena, te se uzdam u neizcerpivu milost Vašega Veličanstva. Već su prošle dvie četvrti godine, kako dugujem polag prilježne svjedočbe B najam svomu gospodaru kuće, a približavajuća se zima naći će me голу i bosu i ozeblu mi dječicu bez novčića za ogrievio i bez svega, o čem se živi.

Očajavajuć ovako, obraćam se pouzdano k neizcpljivoj blagodati Vašega Veličanstva prepokorno proseć, da se Vaše Veličanstvo blagoizvoli osvjedočiti o pretužnom stanju, koje sam bez pretjerivanja opisala, i tad mi pružiti blagohotnu pomoć, kako bi barem donekle podmirila najnužnije potrebe uzdržavajuć sebe i svoju djecu.

Osjećajuć iskrenu zahvalnost, molit ću se svaki dan sa svojom dječicom za Vaše Veličanstvo.

Uzdajuć se u u milostivu odluku, ostajem s najvišim strahopoćitanjem

Vašega Veličanstva

najpokornija službenica

N. N.,

učiteljjeva udovica

B . . . dne . . .

N a p i s

Njezinomu c. kr. Veličanstvu carici i kraljici Jelisavi.

N. N., učiteljjeva udovica u B., u Hrvatskoj, moli, da joj se premilostivo podieli podpora, kako bi sebe i djecu si uzdržala.

7. Stara služavka moli vladu za podporu

Visoka kr. zemaljska vlado!

Smjerno podpisana služila je kod ovdješnjega trgovca N-a 36 godina, kao kuharica, te bi kod svoga gospodara bila doživotno obskrbljena, da ga nije nesreća snašla, da mu nije sve izgorelo. Sada mi je 60 godina, te sam već znatno oslabila, i gotovo vid izgubila, pa mi nije moguće da bez podpore proživem posljednje dane svoga biednoga života. Sve, što spomenuh, potvrdit će svjedočbe, pod A i B, na koje se pozivljem i kojimi svoju molbu podkriepljujem, moleći visoku kr. zemaljsku vladu, da bi mi blagohotno podielila podporu iz zaklade, koja je osnovana za stare služavke, koje su dugo i vjerno na jednom mjestu služile.

Zagreb, 15. srpnja 1887.

N. N.,

bivša kuharica.

N a p i s

Visoka kr. zemaljska vlado.

N. N., bivša kuharica u Zagrebu, moli za blagohotnu podporu iz zaklade za siromašne kuharice.

Sa dva priloga.

8. Učitelj jezika moli vladu, da bi mu dozvolila da otvori privatnu školu

Visoka kr. zemaljska vlado!

Podpisani moli za dozvolu, da bi smio u Zagrebu osnovati privatnu školu, u kojoj bi se učio — — — jezik. Razlozi njegove molbe jesu ovi:

Prvo, u ovom gradu ne postoji za ovaj jezik nikakova privatna škola, a obćinstvo ju već odavna želi.

Drugo, podpisani je već u više prilika pokazao kod ovdješnjega visokoga plemstva, da je sposoban za izučavanje ovoga jezika.

Treće, polag prilježće svjedočbe A, vidi se, da je svršio nauke u — — — — a iz svjedočbe B vidi se, da sam bio tumačem franczkomu konzulu u — — —

Zagreb, 20. rujna

N. N.
učitelj jezika.

8. Učitelj moli vladu, da mu podieli mjesto

Visoka kr. zemaljska vlado!

U službenih novinah sam čitao, da je učitelj Cvitković premješten iz K. u Z., zato se uslobodjujem uajsmjernije umoliti, da bi mi visokoista podielila izpražnjeno mjesto.

Podpisani je polag prilježće svjedočbe A. svršio s dobrim uspjehom preparandiju u Zagrebu. Poslje svršenih nauka podučavao je djecu gosp. grofa K. s najboljim uspjehom, što se vidi u svjedočbi pod B., a pred dvie godine imenovan je pučkim učiteljem u F., gdje je stekao obće priznanje, kako se to razabire iz svjedočbe C.

Kako posliednje dvie svjedočbe izkazuju, vladao se je podpisani u svom zvanju tako, da se nije pokazao nedostojnim učiteljskoga stališa, zato goji veselu nadu, da će visoka kr. zemaljska vlada njegovu molbu uslišati.

N. N.,
izpitani učitelj.

10. Djak moli podporu (štipendium)

Visoka kr. zemaljska vlado!

Buduć je u . . . gimnaziji izstupom N. N. izpražnjeno mjesto štipendista, skopčano sa 180 for. godišnje podpore, slobodan je podpisani moliti, da mu se podieli ista podpora, te misli navesti u podkriepu svoje molbe sliedeće razloge:

1. Polag krstnog lista A rodjen je u S. i polag svjedočba B, C, D, E svršio je s dobrim uspjehom pučku školu i I. razred ovdješnje gimnazije.

2. Uslied smrti svoga otea nalazi se podpisani u toli žalostnom položaju, da mora tražiti pomoć od tuđjih ljudi, kako se to vidi iz svjedočbe F.

3. Da mu se izpuni molba, mogao bi svršiti svoje nauke, i tako primaći se k svome cilju, koji se nadam postići marljivim radom i revnim službovanjem, kao državni službenik.

Očekujuć od milosti visoke kr. zemaljske vlade, da će se obazrieti na tužno stanje podpisanoga, prilaze pod G. liečničku svjedočbu, iz koje se vidi, da je podpuno zdrav, i da je prebolio boginje.

K . . . , dne . . .

N. N.

11. Molbenica za podieljenje gradjanstva u nekoj obćini

Slavno poglavarstvo!

Odano podpisani želim postati gradjaninom slobodnoga i kr. zem. glavnoga grada Zagreba, pa sam tako slobodan da ovim poduprem svoju molbu:

1. Polag krstnoga lista A. rodjen sam u Hrvatskoj, te mi je sada 50 godina.

2. Polag svjedočba B. do G. zanimao sam se 18 godina u Zagrebu, poslujuć po raznih trgovačkih kućah.

3. Polag riešenja H. visoke vlasti bio sam mešetar robe na ovom tržištu.

4. Polag vjenčanog lista oženjen sam sa Slavicom A., kćerju ovdješnjega čestitoga i imućnoga gradjanina, i kao što se vidi iz bračnoga ugovora već sam tom ženitbom osiguran, da mogu uzdržavati sebe i svoju obitelj.

5. Radujem se napokon, što mogu dokazati svjedočbami L.—R., da sam bezprikorna života, zato molim:

Slavno gradsko poglavarstvo, neka mi izvoli podieliti pravo gradjanstva u gradu Zagrebu.

Zagreb dne . . .

N. N.

N a p i s .

Slavnomu poglavarstvu kr. zemaljskoga glavnoga grada Zagreba.

N. N. (stališ, stan) moli, da mu se podieli pravo gradjtustva.

Sa 18 priloga pod A. do R.

12. Molba za podieljenje obskrbe

Slavno gradsko poglavarstvo!

Biedan nevoljnik, koji je u službi grada ostario i zdravlje poremetio, usudjuje se ovim umoliti slavno gradsko poglavarstvo, da bi mu dalo obskrbu. Kad sam meo ulice, ulvatio sam jednoga tata, koji je htio provaliti u dućan. On me je, kad se je otimao, tako udario, da sam se odmak onsviestio. Udaren sam pod rebra, te mi je udarac tako naškodio, da sam polag liečničke svjedočbe pod A. nesposoban za svaki rad. Žena podpisanoga nije vrstna da toliko zasluži, da bi mogla obskrbljivati njega i njegove troje djece. Zato moli smjerno podpisani, da bi mu se podielila blagohotno obskrba obzirom na njegovo službovanje.

Zagreb dne . . .

N. N.

13. Obrtnik moli poglavarstvo da mu oprostí porez

Slavno poglavarstvo!

Već su protekla gotovo četiri mjeseca, da ja nemam nikakova posla. Ja ne mogu da opišem, kako sam uslied toga osiromašio, u kakvu li biedu pao. Najamniku dugujem već polugodišnju stanarinu, te mi se on prieti, da će mi stan odkazati, ako mu do konca o. mj. ne izplatim stanarinu. Moja žena i troje djece nemaju ni ono, što im je najpotrebnije za kukavni život, a četvrto diete boluje mi već devet tjedana, te sam morao neke stvari prodati, da kupim ljekarije. Uza sve to prisiljen sam da platim 50 for. obrtnine, dočim sav moj imetak u gotovini iznaša 10 for., koje sam dobio za neke prodane stvari. Kad bi bio prisiljen, da prodam sve svoje pokućstvo i sav svoj imetak jedva bi smogao, da platim porez; zato molim slavno poglavarstvo, da bi mi za ovu godinu porez milostivo oprostilo. Da je moje stanje ovakovo, kako sam ga sad ocrtao, potvrđuju prilježće svjedočbe pod A i B.

Zagreb, dne . . .

Mato Lovrić,
obrník.

14. Prijateljica moli bogatu prijateljicu za podporu

Velecijena gospojo!

Vi ste meni već toliko dobra učinili, da bi ja morala samo na to misliti, kako bi Vam se zahvalnom izkazala za sva Vaša dosadašnja dobročinstva. Medjutim sili me skrajna nevolja, da u Vas iz nova pomoć zatražim. Moja su djeca oboljela, a najmlađe će po svoj prilici podleći smrti. Biedna nejačađ vapije za okrepom, te mi para srđce, jer joj ne mogu pomoći. Sve, što sam imala, potrošeno je za bolesti pokojnog mi supruga. Jedva da mogu baviti se djecom od silnoga napora i bdienja; često put mi se zamagli pred očima i čini mi se, da ću se srušiti. Bože moj silne li nevolje! Nigdje nikoga da pomogne, a u kući nema ni novčića. Što da počnem? komu da se za pomoć uteknem? komu da izjadam težke jade? Ah, a možda mi se nebi ni vjerovalo da se komu potužim.

Al ima jedna duša, koja će razumjeti moju nevolju, jer ju je već toliko puta blažila, a to ste Vi milostiva gospojo. Vami sam se uslobodila izjadati svoje jade, jer mi je Vaša neizkazana dobrota dala toliko hrabrosti, Vami jedinog mogu povjeriti svoju tugu, a da pri tom ne pocrvenim. O, smilujte mi se, plemenita prijateljice, i pomozite mi još jednom u mojoj nesreći. Ja se ne moram bojati, da ćete mi Vi zamjeriti, jer poznam Vašu plemenitu dušu; nu ipak mi je teško da Vam moram dosadjavati. O kad bi Vam se mogla na ovom svijetu ićim odužiti; Dajte mi tomu prilike, pa ćete vidjeti, da ću ma što bilo učiniti, samo da Vam izkažem svoju zahvalnost. Nu ako Vam se ja i ne budem mogla odužiti, ima netko, tko će Vam naplatiti Vaša dobročinstva, a to je dobri bog, koji nagradjuje obilnim blagoslovom plemenite i kriepostne ljude.

Vaša

iskrena štovateljica

Franjka Bielićka.

15. Molba prijatelja za zajam

Dragi prijatelju!

Uvjeren o Vašem prijateljstvu, koje ste mi već toliko puta zasvjedočili, obraćam se na Vas i ovaj put s jednom molbom, koju mi, nadam se, ne ćete odbiti. U ovdješnjoj vlastelinskoj šumi prodatat će se na 15. o. mj. mnogo drva javnom dražbom, pa bi i ja nešto za domaću porabu kupio, jer će drva biti prilično jeftina. Bit će Vam poznato, da sam pred dva mjeseca kupio Jugovićevu kuću, pa mi je izašlo ono gotovine što sam imao, zato se obraćam na Vas, da mi pozajmite 500 for., koje ću Vam oko božića povratiti, jer onda imam dobiti od nekih svojih dužnika par stotnica. Oslanjajuć se na Vaše prijateljstvo i čekajuć da Vam budem mogao kada izkazati ljubav, ostajem

Vaš vjerni prijatelj

N. N.

16. Molba mladoga gospodara za upraviteljsko mjesto

Blagorodni gospodine!

Doznao sam, da je pred osam dana preminuo jedan od upravitelja Vašega imanja u C. Ako niste već to mjesto popunili, slobodan sam Vam se preporučiti. Ja sam svršio s vrlo dobrim uspjehom gospodarsku školu u Križevcih, a onda sam prešao za upravitelja na imanje g. grofa K . . . , gdje sam, mogu si laskati, stekao liepu pohvalu za svoj rad. Kako je imanje gospodina grofa podaleko od priestolnice, gdje je izvor prosvjeti i napredku, te kako je imanje dosta maleno, scienio bi se sretnim, kad bi mogao stupiti u službu Vaše blagorodnosti. Moja davna i skromna želja jest, da mogu iztaći svoje sposobnosti u što većoj mjeri, a ta bi mi se prilika pružila, kad bi me Vi, blagorodni gospodine, odlikovali svojim povjerenjem. Čekajuć Vašu dobrotvornu odluku, bilježim se

sa odličnim štovanjem

N. N.

17. Molba za podporu siromašnoj obitelji

Dragi prijatelju!

Bit će Ti poznato, da je naš svenučilištni drug, odvjetnik Jagić preminuo, te da je iza sebe ostavio udovu sa troje nejake djece. Pokojni naš prijatelj bolovao je duže vremena, te se je njegova mala prištednja posve iscrpila, a sad mu udova oskudjeva. Kad sam to vidio, i o tom razmišljao, odlučio sam zamoliti moje i njegove prijatelje, da se zauzmu za biedne sirotice, te da svaki u svom krugu skupi, što može, da im olahkotimo jadni život. Ja se nadam, da će se kasnije naći za njih kakvo vrelo dohodka, al sad, u prvi mah, valja im pomoći, valja ih spasiti. Čuo sam, da je pokojnikova supruga vješta glasoviru, te da će podučavati ovdašnje imućnije djevojčice u glasoviranju, i tako će služiti kruh. Nu sad ju mori prevelika tuga, te se ne može latiti posla. Zato, dragi prijatelju, zauzmimo se za nju i njezinu obitelj, pa pomozimo, što bude bolje koji mogao. Pozdravljajuć Te srdačno, ostajem

Tvoj vjerni

N. N.

18. Molba za pomoćničko mjesto

Veleštovani gospodine!

Moj sin ima veliku ljubav za trgovinu, čemu se ja ne protivim, jer znam da valjana glava može u trgovini naći najprije dobar svakdanji krušac. Nu ja bi rado, da on ne bude samo obični nadničar, ili da bolje rečem, da shvati svoj zanat na lahku ruku, već da bude valjan trgovac. Ja ne poznajem bolje kuće, u kojoj bi se on mogao u tom smislu naobraziti, nego li je Vaša kuća, veleštovani gospodine, pa bi se vrlo radovao, kad bi mogao sina primili k sebi u nauku.

Njemu ina sada 15 godina. Umije vrlo dobro pisati, a polag svjedočbe njegovih učitelja, znađe prilično dobro talijanski i njemački, a razumije se p-mešto u račun i zemljopis. Što se tiče njegova ponašanja, nadam se, da bi s njim bili posve zadovoljni, jer je poslušan, vjeran, marljiv i uredan.

Ako bi Vam okolnosti dopuštale, da prihvatite moj predlog, onda bi Vas molio, da dozvolite, da Vam dječaka sam predstavim, te da se osobno porazgovorimo ob nvjetih pod kojima bi ga primili. Nadajući se doskora dobrotivom odgovoru, bilježim se

sa štovanjem

N. N.

19. Molba mlada čovjeka da mu se pomogne postići neko mjesto

Velemožni gospodine!

Velika dobrota, koju ste izkazivali momu pokojnomu ocu do njegove smrti, hrabri me, da Vam stavim molbu na srdce, jer je po me od najveće važnosti.

Vami će biti poznato, da sam malo nasliedio od svojih roditelja, a da bi mogao nastaviti svoje nauke bez podpore dobrih ljudi. Da ovim više ne dosadjujem i da prijateljem dokažem, da sam vrstan dokazati, da sam mogu nešto zaslužiti, zaprosio sam izpražnjeno mjesto N. N. Premda si laskam, da za to mjesto posjedujem podpuno potrebite sposobnosti, ipak imam malo nade, da ću ga postići, jerbo ga traže mnogi suparnici, a ravnatelju, koji o mjestu odlučuje nisam poznat.

Zato Vas najljepše molim, velemožni gospodine, da se po mogućnosti zauzmete za mene. Tim možete utemeljiti sreću moga života, a možete biti uvjereni, da Vašu preporuku neću posramiti.

S najvećim štovanjem

Vaše blagorodnosti

N. N.

20. Molba radi produženja mjenice

Veleštovani gospodine!

Veliku bi mi ljubav izkazali, kad bi se htjeli odlučiti, da mi produljite još na šest mjeseci mjenicu, koja se ima izplatiti 15. o. mj. Poslije šest mjeseci mogao bi ju izplatiti vlastitim novcem, a nasuprot sada, gdje nisam mogao prodati vino uz dobru cijenu, morao bi platiti dug dugom. Ako inače o meni ne sumnjate, ili

sad upravo novce ne trebate, mogu se nadati, da ćete moju molbu uslišati. Prilažem Vam u pismu polugodišnje kamate od 50 for.

Molim Vas, veleštovani gospodine, da mi odgovorite što skorije, da znam što mi je raditi. Preporučujući se Vašoj dobroti, ostajem s osobitim štovanjem

ponizni sluga N. N.

21. Još molba za zajam

Dragi prijatelju!

Inao sam priliku, da Vam javim, kako sam dobio mjesto kod prve zagrebačke štedione sa plaćom od 1200 for. na godinu. Ta svotica je dovoljna za neženju, da prilično žive, a osobito za onoga, koji je s malim zadovoljan poput mene. Premda je moja plaća, kako spomenuh, dovoljna za moju obskrbu, ipak sam sada u novčanoj neprilici, pošto kanim za dva dana odputovati u svoj rodni kraj, da vidim boleznoga oca. Do sada nisam dospio (jer nema tomu dugo da služim) da spravim koji forint za potrebu, te se stoga obraćam na Vas s molbom, da mi pozajmite 100 for., koje bi Vam u četiri mjesečna obroka vratio, i to počam od 1. travnja o. g. Teško mi je moliti Vas za ovu dobrotu, jer znam, da i Vi imate velikih izdataka; nu teže bi mi bilo tražiti predujam, pošto sam novajlija u uredu. Poznavajući Vašu sklonost, koju ste uvijek prema meni izkazivali, nadam se, da mi ne ćete zamjeriti, što zlorabim Vašu dobrotu. Odgovorili mi Vi, kako mu drago, ja ostajem

Vaš vjerni

N. N.

22. Molba za lječničku pomoć

Veleučeni gospodine!

Molim Vas liepo, da se potrudite do mene što budete prije mogli. Najmladja kćerka dobila je nenadano tako žestoku vrućicu, da sam se za nju vrlo zabrinuo. Zagreb, 5. rujna 1888.

N. N.

23. Prijatelj moli prijatelja da primi kumstvo

Dragi prijatelju!

Molim Te, čestitaj mi, jer sam postao otcem. Dobri bog darovao mi je vesela i zdrava sinčića. Raduj se, dragi prijatelju, sa mnom, a tu ćeš radost najbolje zasvjedočiti, ako budeš kumovao djetetu. Krštenje će biti za osam dana, pa Te molim, da dodješ dan prije i da ovdje prenoćiš, da nebi zakasnio. Ako mi izpuniš molbu, vrlo ćeš me obradovati. Zdravstvuj!

Tvoj

N. N.

24. Moli se zajam za rodjaka

Veleštovani prijatelju!

Nešto sam danas boležljiv, te ne mogu do Vas, da Vam ustmeno priobim jednu molbu, al kad ne mogu ustmeno, ja ću pismeno.

Jučer je prispjeo u Zagreb moj bližnji rođjak Petar Iyanović, te namjerava u Frankopanskoj ulici otvoriti trgovinu sitne robe. U tu svrhu treba 10.000 for., on je prodao u K. svoju kuću i zemljište, te je za to dobio 7.000 for. Dakle manjkaju mu 3.000 for. Kako ovdje nema nikoga poznata do mene, to se je na me obratio za rečenu svotu, koja mu manjka. U mene nema toliko gotovine, a iz štedione vaditi na mjenicu novac neda mi se, zato dolazim do Tebe s molbom, da posudiš momu rođjaku 3.000 for. na dvie godine uz 6% kamate. On nema doduše drugoga jamstva do li poštenja, al ipak možete mu pomoći, jer to je vrlo valjan čovjek, a osim toga, ja ću za nj jamčiti.

Molim Vas liepo, da bi mi odmah odgovorili, jer ja sam mu rekao, da dodje danas po podne po odgovor. Ako moja molba kod Vas uspije, onda ću ga poslati k Vami, da se sam s Vami porazgovori. On će Vam biti za uvijek zahvalan, a i ja ću biti ponovno obvezan, da tražim svaku sgodu, da Vam dokazem, kako sam Vam iskren prijatelj.

25. Častnik moli za dopust

Blagorodni gospodine četniče!

Jučer sam dobio brzojavom tužnu viest, da mi se je otac teško razbolio, te da želi prije smrti da me vidi i da sa mnom govori. Stoga molim pokorno, blagorodni gospodine, da bi mi podielili dopust od tri tjedna, da mogu posjetiti svoga bolealnoga otea u mom rođnom gradu, da tako izpunim njegovu želju i želju srca svoga.

Nadajuć se pokorno, da će mi se molba izpuniti, bilježim se sa štovanjem

N. N.

26. Moli se oprostaj radi nanešene uvriede

Gospodine!

Vrlo mi je žao, da me držite onakovim, kako ste me prekjucher upoznali. Plemenita mirmoća, kojom ste snašali moju pakost, a još više ono veledušje, kojim ste pred svjedoci izpričavali moje nepristojno ponašanje tako me ponizuje, da bi od stida propao u zemlju.

Meni nije dosta, da priznajem svoju pogrešku i da se kajem radi nje; a nije mi dosta, da Vas srdačno molim za oprostjenje, te da sam spreman na svaku zadovoljštinu. Plemeniti i vriedni mužu, budita mi prijateljem! Dopustite, da se u Vašem društvu naučim svladavati strasti srēbe, i da Vašom blagošću umjerujete moju žestinu. To će biti jedino sredstvo, da me uvjerite, da ste mi oprostili, to će biti jedini način, koji će me posve umiriti. Ja očekujem to dobročinstvo od Vašega plemenitoga srca, kojemu nije nikakova žrtva težka, te se bilježim s najvećom odanošću

Vaš iskreni štovatelj

N. N.

27. Dužnik moli vjerovnika, da se još strpi radi glavnice, što ju ima povratiti

Veleštovani gospodine!

Jučer je minuo rok, što sam Vam imao vratiti pozajmljenih mi 500 for. Ja sam iz svih sila nastojao, da nadjem tu svotu, te da Vam je u urečeno doba vratim, nebi li ostao svietla obraza pred Vami; al na žalost svoju, nisam mogao da skucam spomenutu svotu, te evo dolazim do Vas, da Vas liepo umolim, nebi li se strpili još dva mjeseca. Kad izteče to vrijeme, moći ću Vam sa zahvalnošću vratiti glavnicu s kamati. Očekujem pouzdano, da ćete mi dobrostivo uslišati molbu, te ostajem s iskrenim štovanjem

Vaš

odani N. N.

Odgovori na molbenice

1. Prijatelju, komu se daje zatraženi zajam

Dragi prijatelju!

Milo mi je, da mi se je pružila prilika, da Ti mogu izkazati svoje prijateljstvo, ako smatraš znakom prijateljstva to, što Ti dragovoljno nudjam zatraženu svotu novca. Ja sam novce pripravio, te ih možeš sam odneti, ili reći gospodinu Ivanoviću, da dodje po njih, jer znam, da si Ti za nj taj novac tražio. Poznavajuć Tvoju točnost, nebi tražio obveznice, kad nebi mislio na nenadanu smrt, od koje neka nas bog obojicu sačuva; al to je znaš već u običaju, da čovjek za svaki slučaj napiše par redaka, koji ga i onako ništa ne stoje.

Želim od srca da bi Ti moj zajam poslove prospješio, te sam spreman poslužiti Te i sa većom svotom, ako Ti bude trebalo. Uz srdačni pozdrav

Tvoj

N. N.

2. Prijatelju, koji je molio za kumstvo pri krštenju djeteta

Dobri moj prijatelju!

Ne mogu Ti izreći, kako se radujem Tvojoj sreći, što si dobio maloga Hrvatića. Čestitam Tebi i Tvojoj suprug, a ujedno Ti se zahvaljujem, da si među tolikimi svojimi prijatelji upravo mene odabrao, da budem kum Tvome djetetu. Ovim Ti javljam, da ću kano na krilih za dva dana do Tebe pohititi, da ustmeno čestitam vriednoj Ti suprug i Tebi, te da se sa roditelji posavjetujem, kakvo ćemo ime dati mom kumčetu. U ovakovih slučajevih uvijek se je vriedno posavjetovati sa ženami, koje imaju najviše dara da izaberu liepo ime, koje često puta osjegurava djeci sreću u svietu.

Hvala Ti još jednom na povjerenju, kojim si me počastio.

Pozdravlja Vas srdačno

Vaš

N. N.

3. Prijatelju, komu se ne može dati zatraženi zajam

Dragi prijatelju!

Žao mi je, da Ti ne mogu pomoći zatraženom svotom. Novca mi je posve ponestalo, a ovo malo, što još imam u sebe ne mogu dati, jer očekujem ovih dana rođake iz Primorja, koji će ovdje dulje vremena proboraviti, te ću tako biti prisiljen da više trošim. Premda znam, da mi nećeš zamjeriti, niti mi predbaciti, da sam ne uslužan, ipak bi želio, da mi doskoro dađeš prilike, da Ti pokažem, kako Ti je

odan i vjeran

prijatelj N. N.

4. Slično pismo

Mili prijatelju!

Vi ćete misliti, da sam ja zaboravio na Vas i na Vaše prilike. Al ako tako mislite, onda se varate, jer su meni na umu moji prijatelji; njihova sudbina zanima me, kano i moja. Žalibože, ovaj put je povodom mojoj šutnji okolnost, koja će Vam biti neugodna, kao što je i meni nemila i neugodna. Ta okolnost jest, da Vam ne mogu pozajmiti zatraženu svotu. Nedavno sam kupio znatnu množinu robe, te sam se tako iztrošio, da Vam ne mogu poslati nego 500 for., ako Vam je tim pomožono. Htio sam od prijatelja posuditi ono, što Vam majuka, ali žalibože, nisam uspio. Na taj način sam i zakasnio s odgovorom. Budite uvjereni, da je bila najbolja volja, al kad nije moguće, nije. Budite mi zdravo!

Vaš

iskreni N. N.

5. Odgovor na upit, je li vrijedno učiti francezki ili ruski jezik

Cienjeni prijatelju!

Vi ste zažalili, da čujete, što ja mnijem o tom, je li vrijedno, da dadete Vašu kćerku podučavati u francezkom ili ruskom jeziku. Meni je mило, da do moga suda toliko držite, te ću Vam u kratko kazati, što mislim o tom. Vaša je kćerka, koliko ju poznam, vrlo darovita, te joj uza sve predmete, koje uči, nebi bilo teško da se lati izučavanja kojega svjetskoga jezika. Vi poznate onu poslovicu, da čovjek vriedi za onoliko ljudi, koliko poznaje jezika, zato će biti vrlo liepo, kad se Vaša kćerka bude mogla danas sutra pohvaliti, da umije ruski i francezki. Tim će ona u društvu sticati ugled, al to nije uvijek prva stvar, jer je liepo kad se može kazati o kojoj ženi, da je valjana domaćica. Zato bi ja, kad bi mi bog dao kćerku, kakvu Vi imate, nastojao ju što bolje podučavati u kućanstvu, a onda tek pružio bi joj priliku, da se naobražava u tuđjih jezicih. Al prije nego bi i na ovo prešla, morala bi znati posve dobro hrvatsku književnost. Žalostno je u istinu, da se kod nas toli malo pazi na izučavanje materinjeg jezika. Koliko ima djaka, koji svrše srednje škole, pa ne znadu dobro hrvatski pisati, ne znadu dobro razlikovati „ć“ od „č“. Vi, kao dobar Hrvat, gledat ćete bez sumnje, da se Vašoj kćerki ne

bude moglo spočitavati, da nezna dobro hrvatski. Zato ćete nastojati, da ona posveti što više vremena tomu predmetu.

Što se tiče spomenutih dvaju tuđjih jezika, mislim, da bi prenaporno za diete bilo, kad bi oba učilo. Dosta će biti, da jedan nauči, a to tim više, što kao većina naobraženih Hrvatica, mladih i starih, znade njemački. Dakle, neka uči ili ruski ili francezki. Oba ova jezika imadu veliku i sjajnu književnost, zato je sve jedno, učila ovaj ili onaj. Po mom sudu, bilo bi bolje, da uči ruski, jer taj jezik igrat će znamenitu ulogu kod nas Slavena; on se je stao u velike izučavati kod Čeha. Bugara, Srba itd. Osim toga laglje će joj biti naučiti ga, jer ima preko polovice rieči, koje su posve jednake hrvatskim. To je moje mnenje. Kako ste inače? Je li sve zdravo kod kuće? Izručite pozdrav gospoји supruzi i miloj dječici. Preporuča Vam se i pozdravlja Vas

Vaš

N. N.

6. Odgovor na upit majke, kako bi odgajala svoga sina

Milostiva gospojo!

Iskreno Vas moram pohvaliti, što Vi osbiljno shvaćate uzgoj djece, te želite, da imate stanovitu osnovu, po kojoj kamite uzgajati svoga jedinca. Ja se rado laćam pera, da Vam odgovorim na molbu, što ja mislim, da bi najbolje bilo raditi u toj stvari. Priznajem, doduše, da je ovo vrlo zamašan predmet, o kom su već napisane tolike knjige i još će se pisati, zato se ne može u jednom listu izerpiti. Ja se uzdajem u Vašu dobrotu, te scienim, da mi ne ćete zamjeriti, što ne shvaćam ovo pitanje sa znanstvenoga stanovišta, već ću Vam u kratko reći, što ja o tom mislim.

Svrha uzgoja mora da bude naobražavanje ćudoredno valjana ćovjeka, koji uz to ima potrebita osobna svojstva (stanovito znanje, duševnu i tjelesnu jakost), da bude mogao danas sutra djelovati na stanovitu ćudorednu svrhu. Zvanje, komu će se diete posvetiti, valja prepustiti njemu, da ga ono, kad odraste, samo odabere. Prije toga valja ga upućivati u početnih načelih znanja i umienja. Naobrazbu dielim ja u tjelesnu, u ćudorednu u užem smislu i u znanstvenu. Tjelesni uzgoj sastoji osim brige za potrebnu hranu i ćistoću i u tom, da se tielo jaća. Diete se mora od rane mladosti naućiti na hladnu vodu i svježi zrak; na studen neka se diete odmah u prvoj dobi priućava, jerbo nema gorjega, nego kad svaki vjetrić škodi zdravlju. Vježbanje u ranoj dobi sastoji u tom, da se odstranjuje sve, što smeta slobodno gibanje (kao na pr. veliko umatanje i stezanje), a kasnije u namjernom jaćanju tiela, što se postizava ovećimi šetnjami i gombanjem; a dobro se tielo jaća plivanjem, skakanjem i bacanjem. Pri ćudorednom odgoju valja paziti na to, da se diete već za rana privikava na toćnost, na red i ćistoću. U naviki na red i ćistoću sadržana je tajna uzgoja. Smisao za izvanjski red i ćistoću u savezu je sa nutarnjoću. Tko se naući na nered i nećistoću, taj će se i duševno zanemariti. Stanovit stupanj izvanjske taćtine moćna je poluga, ili još više neobhodno potrebna je za ćudoredje. Tko hoće da umno napreduje, da se duhom iztiće, taj će nastojati, da bude i vanjstinom pristojan. Povjerenje djeteta ne smije se zlorabiti,

već mu se mora povladjivati. Diete valja upoznavati ponajprije s ukućani, onda sa znanci i prijatelji, a poslije ga treba učiti, da upozna obćinu, pa domovinu. Najzanimivija mjesta iz domovinske poviesti treba mu još za rana tumačiti. Što se tiče znanstvene naobrazbe, to ćete, milostiva gospojo, prepustiti sve školi, na koju ja ne mogu uticati. Dok ne podje diete u učionu, možete ga upoznavati s raznim sličicama iz živinskoga i bilinskoga svijeta, te ga podučavat u brojenju i poznavanju geometričkih figura. Na koncu ću Vas upozotit na Rousseau-ova Emila, na Kantova predavanja o pedagogici, Levana od Jean Paula.

Zahvaljujuć Vam se na prijateljskom povjerenju, ostajem sa osobitim štovanjem

Vaš odani

N. N.

V. Utješnice

Utješnice se pišu ponajviše rodjačom i prijateljem; one su većinom odgovori na tužne viesti, koje smo primili. Utješnice se najbolje dojmlju, ako se ne pišu u prvi čas, dok je bol i tuga žestoka, već kad ponešto jenja. U pismu ove vrsti valja iztaknuti žalostni događaj, a onda spomenuti mudrost i srđce onoga, komu pišemo. Najbolji razlozi utjehe jesu vjera u volju božju, te da je pred nami neumrlost, i da ćemo se opet u boljem životu vidjeti. Za uzorke utješnica navadjamo ove primjere:

I. Utjeha prijatelju, komu je otac preminuo

Dragi prijatelju!

Podpuno osjećam gubitak, što si ga pretrpio, jer sam i ja ljubio Tvoga izvrstnoga oca pravom tjetinskom ljubavlju. Dok budem živ, lebdit će mi pred očima blaga slika vrllog pokojnika, koji me je putio na dobro, kao svoga jedinca, koji je pokazivao čitavim svojim životom, kakav treba da bude valjan muž i građanin. Ako Te može moje sančešće utješiti, onda će Ti ovo pismo donieti nešto utjehe; ali bolja je tješilica sveta vjera, pa onda vrijeme, koje svojim balzomom rane zacjeljuje. Tješiti se možeš i tim, dragi prijatelju, na grobu svoga oca, da ga nisi nikada uvriedio lakkoumljem ili crnom nezahvalnošću. Ja znam, kako se je on vami radovao, kako vas je sve ljubio, zato kažem, da bi on bio još dugo i dugo živio, kad bi njegov život o tom ovisio.

Umiri se, dragi moj, i nadvladaj težku bol, da možeš laglje izpunjavati dužnosti prema svojoj mladjoj braći, koja su Ti sada povjereni, i koju bez sumnje od sveg srđca ljubiš.

Ostaj mi zdravo, ljubezni Vladimire! ... Nadam se, da ću Ti doskora doći u pohode, da Te utješim, i da Ti kažem, kako Te iskreno ljubi

Tvoj

N. N.

2. Utješnica prijateljici, kojoj je suprug preminuo

Cijenjena prijateljice!

Smrt Vašega supruga i biedno stanje, u koje ste zapali, napunjava mi srđce tugom i čemerom. Teško će mi biti da Vas tješim, jer sam trebam utjehe, dok mi je nemila smrt ugrabila najboljega prijatelja.

Velike li tuge i žalosti! Mnogi ljudi, koji su na teret sebi i drugim, žele od sveg srđca, da ih ne stane sa lica zemlje; oni bi bili rado umrli, pa ipak ne umiru. Drugi opet, čiji je život na sreću mnogih i mnogih, ostavljaju ovaj svijet i sele u vječnost. Nu riešit će se i ova zagonetka! Mi ne znamo svoje budućnosti; nju pozna bog, pa ćemo se diviti njegovim odredbam i za njih ćemo mu zahvaljivati, kad doznamo, kako je on sve lepo i dobro uredio.

Pouzđajte se u oca udovâ i sirotčadi! On neće napustiti Vas ni Vaše djece! Vrieme će ublažiti Vašu bol, te će ju pretvoriti u čeznju za milim pokojnikom, koji se je za života toliko napatio. Ja štujem Vaše povjerenje, te ću učiniti za Vas, što budem mogao. Vašega sina, koji je ovdje u školi, uzet ću k sebi, te ću mu bit otcem, i postupat ću s njim kao i sa svojom djecom. Nemojte očajavati, već podnašajte bol kano prava kršćanka.

Vaš

vjerni prijatelj N. N.

3. Utješnica prijatelju, koji je izgubio znatan dio imetka, a uz to i svoga sina

Mili moj prijatelju!

Nebi iskreno i prijateljski postupao, kad bi Ti rekao, da ne plačeš. Tko izgubi toli lep imetak, pa izgubi ono, što se neda nadoknaditi, taj zna, što je tuga i žalost. Dao Ti bog onoliko snage, koliko Ti je dao kušnje. Mnoge bi ljude slomila žalost, kad bi čuli viest o gubitku tolikog imetka, oni se nebi dali nikako utješiti; — međjutim si Ti muževno podnio tu nesreću. Ti jadikuješ i plačeš samo sbog gubitka miloga Ti Andrije, a ja ne mogu da Te tješim, jer sam i ja teško ueviljen, odkako sam čuo tužnu viest o njegovoj smrti. Nu kad pomislimo, dragi prijatelju, da je nevini mladić poput angjelka otišao u bolji svijet, onda moramo stegnuti srđce pa reći: božja je volja. Ova pomisao neka nam tugu blaži. Vrieme lieći, doduše, i najtuže rane, al pametan čovjek ne smije da čeka, da učini vrieme ono, što ne može razborom postići. Ostaj mi zdravo i nedaj da dugo čeka na pismo

Tvoj

vjerni N. N.

4. Utješnica prijateljici, kojoj je umrla majka

Ljubljena prijateljice!

Priznat mi je, da sumnjam, da ću Vas moći utješiti nad velikim gubitkom, što ste ga pretrpili smrću Vaše nezaboravne majke. I ja sam, koji sam ju jedva upoznao, vrlo sam se razžalostio, kad sam čuo nemilu viest. Mila prijateljice, Vi

imate pravo da plačete. Žena, koja je imala onako plemenito srce, koja je bila onako pobožna, zaslužuje, da za njom suze lijem.

Al ipak pomislite, draga prijateljice, jesmo li ju mogli za uvijek na životu održati? Nije li ona postigla svrhu ljudskoga života, nije li doživjela veliku starost? Nije li sama pokojnica osjećala često veliku slabinu i klonulost, koja je sama po sebi neka vrst umiranja. Ona je sama više puta zažellila vječni počinak, pa ju je nebo i uslišalo.

Prinesite, cijenjena prijateljice, svojoj pokojnoj majci posljednju žrtvu, pa ju bez jadikovanja prepustite vječnom blaženstvu. To je zadnja dječinska dužnost, koju joj na ovom svijetu možete izpuniti. Posušite zato suze, draga moja. U vašoj tuzi ne zaboravite zahvaliti bogu, da Vam ju je uzdržao i toliko u životu. Pomisljajte iskrenom zahvalnošću na uzorni život svoje majke i na njezinu blagu smrt. Dao bog, da i mi takovu doživimo. To je želja

Vašega

vjernoga N. N.

5. Utješnica otcu, koji je izgubio obadvoje djece

Štovani gospodine!

Ne tužite toliko nad gubitkom Vaše ljubezne djevice, jer tko može da znade, zašto sudbina tako radi? Tko može da okrivi providnost sbog nepravde, pa makar se njezine odluke i ne suglasivale s našimi željama? Nema sumnje, da bi mi, kad bi samo malko provirili kroz koprenu, koja krije budućnost, drugačije sudili o odredbah sudbine, te bi se molili i boga hvalili umjesto što se tužimo i jadikujemo. Premda u ovom Vašem slučaju ne mogu da ukriepim činjenicama spomenutu istinu, ipak sam uvjeren, da je premudrost božja namjeravala svojom odlukom da koristi Vami i Vašoj djeci, jer se protivni uzvišenosti najvećega bića, da bi se ono naslađivalo našimi mukami, ili da bi što činilo, što bi se protivilo našem i obćemu dobru. Bog ljubi ljude kano otac svoju djecu; on nam naprti kadkad koji teret, al ga opet skine, kad se samo povjeravamo kano dobra djeca. Izpitajte ovu pomirljivu istinu i privinite ju bolnomu očinskomu srcu, pa će Vam biti laglje pri duši. Ta će Vam istina dati okriepe, koja Vam je tim potrebnija, čim više u velikoj tugi zaboravljate da Vam je štovati i uzveličavati premudrost božju, pa makar se njezine odredbe ne slagale sa našimi željama. Ja sam uvjeren, da ćete se Vi doskora uvjeriti ob ovoj velikoj mudrosti i o dobroti providnosti, i to tim prije, kad razmislite o mukah i pogibeljih od kojih su Vaša djeca uklonjena, te kad pomislite, da će Vam dobri bog dati odštetu nad sadašnjim gubitkom. Budite u ostalom, uvjereni, da i ja teško osjećam bol, koja Vas mori.

Vaš vjerni

N. N.

6. Utješnica otcu, komu je sin u ratu poginuo

Štovani prijatelju!

Tužna viest o smrti Vašega sina vrlo me je iznenadila i jako me se je dojmila. Tko ima osjetljivo srce, taj će Vas žaliti, te će pojmiti, koliko ste

izgubili smrću onoga divnoga mladića. Nu bilo bi dobro, da pomislite, da nema ljepše i častnije smrti, nego je ona, koju je on našao u svom zvanju. Vaš vrli sin umro je u borbi za domovinu, umro je za kralja i za svoje sugradjane. On je na taj način još jače osvojio naša srca, te u njima podigao spomen zahvalnosti, koju mu dugujemo; njegovu uspomenu štovat će i cijeniti kasno potomstvo. Podajte se zato, cijenjeni prijatelju, svojoj sudbini, te ju strpljivo podnesite. Ja Vas molim zato u ime prijateljstva našeg, molim Vas u ime ljubavi, koju prema Vami goji

Vaš

odani prijatelj N. N.

7. Utješnica sestri, kojoj je kći umrla

Ljubezna sestro!

Vrlo me je raztužila viest o smrti Tvoje kćeri. Bio sam naumio, da Ti napišem pismo, kojim bi Te utješio, al vidim, da ne mogu, jer mi se srce ciepa od tuge, kad pomislim na malu našu Anku. Al ipak, draga sestro, molim sve-mogućega tvorca, da nam dade da strpljivo podnosimo bol, koja nam radi toga gubitka napunjava naša srca. Ohrabri se, dragra sestrice! To je vruća molba

Tvoga

vjernoga brata N. N.

8. Utješnica prijatelju, koji nije mogao dobiti zatraženu službu

Cijenjeni gospodine!

Moja nada, da ću Vam žudjeno mjesto pribaviti, nije se izpunila. Žao mi je, da Vam moram ovu viest javljati, jer sam Vam toliko naklon, da sam Vašu nadu smatrao, kao mojom nadom. Ovaj put ne uspjesmo, al zato ne treba klonuti duhom. Radite i na dalje, pa će, ako bog da i na Vas red doći.

9. Utješnica prijatelju, poslie požara

Cijenjeni moj prijatelju!

Vrlo me je porazila viest o Vašoj nesreći. Ah tko bi znao danas, što ga sutra čeka. Al ja neću da povećavam Vašu tugu svojim naricanjem. Vi niste krivi toj nesreći, a to Vas može hrabriti u velikoj žalosti. Nadajte se čvrsto u boga, jer on će Vašu nesreću okrenuti na Vašu korist. Samo da ta nesreća ne bude štetna po Vaše zdravlje! Ja se toga bojim, pa Vam zato preporučam, da budete što mirniji. Vi ste otac obitelji, pa zato morate biti što hrabriji. Mudri ljudi kažu, da je pomoć najbliža, gdje je nužda najveća. Oslonite se na pomoć svojih prijatelja, medju koje se i ja ubrajam. Ja ću Vam vrlo rado biti na uslugu. Javite mi odmah, čime bi Vam mogao pomoći. Bog Vam ublažio bol.

Ostajem uvijek

Vaš

iskreni N. N.

10. Utješnica prijatelju, komu je supruga obolila

Vrli moj prijatelju!

Tvoja je sudbina u istinu teška. Ja neću da spominjem štetu, koja nastaje u tvom kućanstvu usljed duge bolesti Tvoje supruge, niti ću govoriti ob nedobnostih, kojih si usljed toga lišen, već hoću da kažem, kako mi je žao, što Tvoje mehko srce mora podnositi tolike boli. Ja Te žalim od srca, ali Te ujedno opominjem, da budeš hrabar i postojan, i da nedaš, da Te tuga slomi. Pouzdaj se u providnost, koja je tako odredila. Zar da mrmrljamo proti toj odredbi? Podnipošto! Tim bi uvriedili onoga, koji nas je stvorio. Bolje je, da se nadamo, da to neće još dugo potrajati. Žalostna je, doduše, to utjeha po nježna supruga; al čovjek, koji je razuman i pobožan, kao što si Ti, mora biti na sve pripravan. Ja držim, dragi prijatelju, da je najbolje, da se pouzdamo u boga, i da čekamo, što će on odrediti. Budi mi srđčan i zdrav, te ne očajavaj!

Tvoj

N. N.

11. Upravitelj izvješćuje odsutnoga gospodara o požaru

Blagorodni gospodine!

Javit mi je danas Vašemu gospodstvu viest, koja će Vas se neugodno dojmiti, al koja je mogla biti još neugodnijom. Stari štagalj s lijeve strane dvorca upalio je grom jučer poslie podne u 3 sata. Kako je bio slamat krov, razširila se je vatra brzo, te je za četvrt sata bio gornji dio sgrade u plamenu. O tom, da se spasi štagalj nije se moglo ni misliti. Na svu sreću protjerala je kiša mene i zeteoce iz polja, te smo svi skočili na noge, da zaustavimo širenje ognja. Razumieva se, da nebi bilo pametno, da smo stali plamen gasiti sa ono malo vode, što je na brzu ruku dovezena, zato sam ja odredio, da se polieva krov staje, koja je bila u neposrednoj blizini. To se je moralo činiti, jer se je krov brzo posušio, pošto je kišica samo malko padala. Da uzmognemo što bolje štititi krov od vrea-jućih iskara, kvasili smo vreće, plahte i biljce u vodu, te smo ih na krov postavljali. Plot smo do štaglja odmah uništili. Na taj način zapriečili smo, da se nije vatra na daleko razširila. Narod se ponio izvrstno ovom prilikom; nitko nije zazirao od posla, a naročito se je iztakao mladi Marenić svojom odlučnošću i okretnošću.

Na 10. o. mj. dielit će se i prodavat drva u Popovu gaju. Ako mi zapovjedite, ja ću s našim šumarem nabaviti potrebnu gradju za štagalj. Po mom sudu, kupili bi tom prilikom vrlo jeftino i dobro drvo za gradju. Očekujući Vaše odredbe, bilježim se sa dužnim počitanjem

Vaše blagorodnosti

ponizni N. N.

12. Utješnica prijateljici, koja se razstavila sa svojim dragim

Draga moja prijateljice!

Tvoje pismo od 15. o. mj. primila sam, te mi je priznati, da me je vrlo razžalostilo. Ja sam plakala, kano malo diete, jer sam znala, da je Tvoje mladjažno srce bilo sretno u toj ljubavi. Medjutim, to je bila samo utvara. Ne zamjeri

mi, što se ovako izrazujem. Sve ovo ima svoje razloge. Tvoje nevino srdašće bilo je odanije predmetu prve ljubavi, nego li se to može i tražiti od mlade djevojke; u Tvojoj ljepušnoj glavici nastala je misao, da ne ljubiš običnoga smrtnika, već neko više biće, koje nema ljudskih mana. Ta obmana nije mogla za uvijek potrajati. Ja sam predviđjala trenutak, kad ćeš Ti morati okusiti gorku čašu kad ćeš biti izdana i prevarena. Biedna moja Mandice, Ti možeš slobodno plakati, i plaći što više možeš, al ne tuži se na onoga, koji ravna našom sudbinom. On zna bolje, što je po Tebe koristno, nego li Ti sama. Pomisli, koliko si na dobitku, što si svojom svetom ljubavlju postala krepostnijom i pobožnijom. Tvoje će bolno srce ozdraviti; Tvoj bistri razum nadvladat će sve slaboće; Ti ćeš s vremenom dobiti supruga, koji je dostojan tebe, i koga ćeš Ti ljubavljju svojom usrećiti. Ja znam, da Ti je sada srce puno tuge i boli, al zato imaš prijateljicu, kojoj se možeš izjadati, pa će Ti biti laglje podnositi tugu. Završujem u nadi, da ću do- skora dobiti od Tebe obširno pismo. Grli Te

Tvoja vjerna

Sofija.

13. Utješnica prijatelju, komu je žena umrla

Dragi prijatelju!

Poslie duge šutnje dobio sam tek jučer Tvoje pismo, pa sam se nadao, da ću čuti veselih viesti o Tvom životu. Al kad tamo, velike li žalosti, čitam, da Ti je mila supruga preminula. Suze mi navrieše na oči, kad sam pročitao tu viesti te nisam mogao ni da dočitam tužno pismo. Tek što si počeo uživati sretne dane zadovoljnog braka, već si eto osamljen, i to u onom času, kad si se imao da raduješ sa miom pokojnicom prvom zalogu Vaše ljubavi. Silna je to nesreća, mili prijatelju, izgubiti u isti mah i ženu i diete. To je velik udarac nemile sudbine. U takovih slučajevih uz koleba se čovjek, nestane mu mira, te na tisuće pitanja nema povoljna odgovora, jer bol nad velikim gubitkom sve zaglušuje. Nu ipak na nešto moramo misliti s najvećim mirom, a to je providnost božja. Ja bi Ti u ovaj čas preporučio, da se moliš bogu, i da što više radiš, jer u radu čovjek zaboravlja najlaglje na tugu. To je mnogo bolje, nego, što drugi preporučuju, naime, da čovjek zabavom razgoni tužne misli. Ja Ti to znam iz iskustva, pa Te molim, da primiš moj savjet, jer znaš, koliko Te ljubi

Tvoj vjerni

N. N.

VI. Preporuke

Uporaba preporuka vrlo je obćenita i vrlo važna radi usluga, koje činimo onomu, koga preporučamo. Rodbinstvo, prijateljstvo, uvažavanje, a i druge okolnosti mogu biti povodom da pišemo preporuke, da preporučamo nekoga, nebi li što prije dobio mjesto, nebi li mu se učinila kakva ljubav, dobročinstvo i dr. Samo onoga možemo preporučivati koga poznamo, te znamo, da je dostojan naše preporuke. U preporuci se zahtieva, da odnošaji budu vjerno i istinito orisani. Kad bi neznance

preporučivali, moglo bi nam se dogoditi, da nam se prigovori, kako smo preporučili i pohvalili nevriednika.

Kako uspjeh preporuke ovisi ponajviše od onoga, koji nekoga preporuča, to bi bilo vrlo nečedno, kad bi se neznatne osobe usudile, da preporučuju nekoga, koji je viši i ugledniji od njih. Samo u riedkih slučajevih može se u ovom iznimka dogoditi.

1. Preporuka rodjaka, koji želi postići tajničko mjesto

Cienjeni prijatelju!

Vi ste već toliko puta zasvjedočili, da rado izpunjujete želje svojih prijatelja, zato se ja ne bojim, da ću Vam se zamjeriti, što dolazim do Vas s jednom molbom. Radi se o mojemu rodjaku, mladomu Vukašiniću, koga želim Vašoj dobroti preporučiti. On bi od sveg srca rado da dobije izpražnjeno tajničko mjesto u grofa N., pa kako je čuo, da ste Vi sa grofom dobro poznati, i da on rado sluša Vaše savjete, to se je mladić na me obratio, da ga kod Vas zagovorim. Ja Vas dakle liepo molim, da se za nj zauzmete. Nadam se, da Vam neće biti neugodno, ili da ćete se možda kajati, ako ga preporučite, jer je to valjan mladić; ima dobro srce i mnogo dara, te će umjeti valjano vršiti svoju službu. Ja ga tako volim, da ću smatrati uslužnost, koju njemu učinite, kano da ste ju meni izkazali. Uvjerem, da Vi uživate, kad možete komu koristiti, nadam, da ćete udovoljiti mojoj molbi, na čem ćemo Vam ja i moj rodjak biti zahvalni.

Vaš odani prijatelj

N. N.

2. Otac preporuča svoga sina, koji polazi na sveučilište svomu prijatelju

Dragi prijatelju!

Za osam dana stići će u Zagreb moj sin Krešimir, koji je svršio ovdješnju gimnaziju s dobrim uspjehom, te sad dolazi na naše sveučilište, da sluša filozofiju. On je vrlo dobar mladić, te je od rane mladosti pokazivao dara i volje za nauku; nu manjka mu poznavanje svijeta, jer je uvijek zurio u knjigu i malo je zalazio u društvo. Sad će mu se u velikom gradu pružiti više prilike, da zadje u svet, te bi, kako je neizkusan, mogao i nastradati. Ja se zato obraćam na Te s molbom, da pripaziš na nj, i da ga podučiš, kako mu se je vladati. Ujedno Te molim, da bi mu našao dobar stan i koštu, a osim toga, da ga uvedeš češće u svoju cienjenu obitelj.

Preporučim ga ujedno njegovim profesorom. To Ti neće biti teško, jer znam, da si s njima poznat.

Nadajući se, da mi nećeš odbiti ovu molbu, ostajem Tvoj vjerni prijatelj koji čeka, da mu se pruži prilika, da Ti vrati ljubav ljubavlju. Zdravstvuj!

Tvoj

N. N.

3. Prijatelj preporuča jednoga mladića prijatelju, da ga liepo primi

Cienjeni prijatelju!

Onaj, koji Ti uruči ovo pismo, sin je moga vrloga prijatelja Dane Stanišića. Mladić taj vrlo je ljubezan i naobražen, te je zaželio više puta, da vidi liepu našu prietolnicu. Sad mu je napokon pošlo za rukom, da podje na mjesec dana u Zagreb, da razgleda njegove krasote i znamenitosti. Kako nema nikoga poznata, slobodan sam, da ga uputim na Te, da mu budeš na ruku. Kad ja nebi bio posve uvjeren, da on ne zaslužuje preporuke, ja Ti nebi ovimi redci dosadjivao. Nu ja ga poznam dobro od malih nogu, te se nadam, da će i Tebi biti ugodno, da upoznaš mlada Primorca, koji je išao na brodu čak u Ameriku. Svaku uslugu, koju izkažeš mladomu Stanišiću, smatrat ću kano da si ju meni izkazao, te ću i ja gledati da uhvatim prvu priliku, da Ti ljubav vratim ljubavlju. Pozdravlja Te milo i drago

Tvoj

N. N.

4. Preporuka za učitelja, koji je pošao na put

Veleštovani gospodine striče!

Oprostite mi, cienjeni striče, što se usudjujem da Vam preporučim nepoznata čovjeka Gospodin N., koji će Vam uručiti ovo pismo, učitelj u B. Njega nam je preporučila vrlo ugledna kuća, koja je s nami u dobrom prijateljstvu. Za učiteljeva boravka u našoj kući, upoznali smo ga kao valjana i naobražena čovjeka, te ga toplo Vami preporučam. On bi dulje vremena ovdje ostao, da nije dobio danas glasa, po kojem mora što prije u Vaš grad. Mi bi mu rado bili na ruku i kad nije kod nas, zato mi je jutros naložila majka, da Vam pišem i da Vam ga preporučim. Meni je ovu preporuku tim milije pisati, što znam, da Vi rado tražiti sgodu, da možete naobraženim i čestitim ljudem biti od koristi.

Gospodin N. želi osobito da vidi tamošnju galeriju slika, zato bi Vas molio, da ga preporučite tamošnjemu ravnatelju gospodinu L., koji je, kako mi je poznato, Vaš prijatelj. Majka, braća i sestre zdrave su, te Vam se preporučuju.

Bilo bi nam milo, da dadete prilike, da i mi Vami kakvu uslugu učinimo. Čast mi je biti Vašim osobitim štovateljem,

Vaš odani

N. N.

5. Stolar preporučuje svoga pomoćnika stolaru u Zagrebu

Štovani gospodine!

Donosioc ovoga pisma izučio je kod mene stolarski zanat, te je pred mjesec dana oslobođen kod mene. Bio sam s njim zadovoljan, te sam se često radovao, kad sam vidio, kako ima volje i dara za svoj posao. Po želji njegovih roditelja ima on da se i na dalje naobražuje, te sam im preporučio, da ga pošalju k Vami, koji imate toli razgranjen posao. Ja se zato obraćam na Vas s ovim

pismom, da Vas upitam, bi li Vi mogli dati mladiću posla u svojoj radionici, a ako Vam to ne bude moguće, bi li ga mogli preporučiti kojemu od svojih prijatelja. Sve što učinite dobra tomu mladomu čovjeku, smatrat ću kano da ste meni učinili, te ću nastojati, da Vam ljubav ljubavlju vratim.

Sa pozdravom i štovanjem

Vaš

N. N.

6. Preporuka za mlada čovjeka, koji želi stupiti u trgovinu

Dragi prijatelju!

Tvoji prijateljski osjećaji prema meni, koje si već teliko puta činom posvjedočio, nukaju me, da Ti pišem bez straha, da ćeš mi i ovu molbu izpuniti. Radi se o darovitu mladiću, koji se želi posvetiti trgovačkom stališu, a njegov otac, ovdješnji kovač Lovrić rado bi ga dao u dobru kuću. Premda prijatelj Lovrić nema bog zna kakove zasluzbe, ipak je dao dječaka pristojno naobraziti. Mladiću je sad 16 godina, vrlo je dobra i poštene srca, a i dobre glave, što je u školi zasvjedočio.

Kako znam, da trebaš naučnika u svojoj trgovini, to Te molim s njegovim otcem, da ga primiš u svoj posao, jer će mu se kod Tebe pružiti najljepša prilika, da svoj zanat valjano izuči, te da bude danas sutra valjan čovjek. Otac njegov ne može da plaća naukovinu, al ja se nadam, da Ti nećeš toga ni zahtievati, pošto znam, da Ti tražiš valjana i poštena radnika. Ja sam uvjeren, da će Ti ovaj mladić biti uvijek vjeran i odan: on će Te ljubiti i štovati, a Ti ćeš njega i njegova oca usrećiti, ako izpuniš ovu moju molbu. Preporučim me cijenjenoj obitelji, te budi uvjeren, da jedva čekam čas, kad bi Ti mogao učiniti kakovu ljubav. Zdravstvuj!

Tvoj

N. N.

7. Preporuka mlada čovjeka za upravitelja

Dragi prijatelju!

Danas sam pročitao u novinah viest, da trebate činovnika za svoje imanje, te sam odmah pomislio na svoga druga iz mladjih ljeta, prijatelja Femenića, koji se je pokazao vrstnim ekonomom kod grofa P. On mi je govorio pred par tjedana, da se zauzmem za nj, pošto je izgubio mjesto odkad je grof prodao svoje imanje. Mogu Vam reći, da je prijatelj Femenić vrlo uredan i čestit čovjek; razumije se u poljodjelstvo i šumarstvo, a bio je u gospodarskoj križevačkoj školi, gdje je proučavao govedarstvo. On je spreman položiti jamčevinu, ako Ti budeš naročito zahtievao. Molim Te, dragi prijatelju, da mi izpuniš ovu molbu, pa ću Ti biti zahvalan. Zdravstvuj!

Tvoj

N. N.

8. Preporuka mlada čovjeka za pisara

Veleštovani gospodine odvjetniče!

Jedan od mojih prijatelja priobćio mi je, da želite imati dobra pisara. Slobodan sam zato preporučiti Vam, veleštovani gospodine odvjetniče, jednoga moga znanca, koji će dokazati svojim svjedočbami i svojim radom, da je vriedan preporuke. Poznajem ga već više godina, te Vam mogu kazati, da su ga sbog njegova ponašanja i marljivosti svagdje dobro primali i gledali. Ako ga Vi primite, pa ga budete upućivali u poslu, on će kako je marljiv vrlo napredovati i tako položiti temelj svojoj budućnosti. Uvažite li moju molbu, Vi ćete, veleštovani gospodine, mene vrlo obvezati, a usrećit ćete i roditelje ovoga dobrog mladića.

Sa odličnim štovanjem

N. N.

9. Preporuka zanatlije

Veleštovani gospodine!

Čuo sam, da trebate za gradnju svoje kuće dobra stolara, bravara i staklara. Ja Vam mogu preporučiti braću Vaniće, jedan je od njih dobar stolar, a drugi staklar. Oni imadu u obilju potrebne gradje, a i valjanih radnika u radionici, te će sigurno posao dobro obavljati. Na ovu dvojicu obrtnika možete se osloniti

Sa štovanjem

N. N.

10. Preporuka za mladu djevojku, koja kani u službu

Ljubezna Ružice!

Dozvolit ćeš mi, da upravim na Te jednu molbu, koja se ne tiče mene, već jedne mlade djevojke. Ti si poznavala moga prijatelja Ferdu Ristića, koji je sa mnom u školu išao, a i kasnije smo se često posjećivali. On je imao dvoje djece koja su sad ostala bez oca i majke. Sinčića od sedam godina uzeo sam ja, a djevojku, Mariju, preporučam Tebi, draga sestro. Njoj je sad 15 godina, te se razumije ponešto u kućni posao. Medjutim, to nije dovoljno, već ju treba da Ti uputiš o svem, da si bude mogla danas sutra radom kora kruha zaslužiti. Ti ju možeš smatrati i s njom postupati, kano sa služavkom, jer ona će sve podnositi, al obzirom na moga prijatelja, molio bi Te, da s njom blaže postupaš. Mi smo svi zdravi, te pozdravljamo Tebe, Tvoga supruga i dječicu. Budi mi zdravo.

Tvoj

N. N.

Odgovori na preporuke

1. Prijatelju

Cijenjeni prijatelju!

Vi govorite neprestano o obvezah, te me tim postidjujete, jer odviše precijenjujete one male usluge, koje sam Vam od srca rado učinio. Po mom sudu, ja sam onaj, koji ima da izpuni kojekakvih obveza prema Vami, te čekam jedva priliku, da Vam izkažem, koliko Vas štujem i koliko Vam dugujem.

Mladića, koji mi je predao Vaše pismo, ja sam primio, kako ste mi pisali, te Vam moram priznati, da je u prvi mah stekao moju naklonost; ja sam odmah uvidio, da je zaslužio ljubav i povjerenje, koje mu izkazujete.

Ja sam ga preporučio njegovim profesorom, i oni su mi obećali da će se za njega što više zauzimati. Što se tiče mene i moje supruge, to možete biti uvjereni, da ćemo s njim postupati kano s vlastitim djetetom. I tako se ja nadam, da ću Vas doskoro moći obavijestiti o liepom njegovom napredovanju.

Primito izraz odličnoga štovanja, od
Vašega vjernoga

N. N.

2. Prijatelju, koji je preporučivao mladića, nebi li mu se izhodilo učiteljsko mjesto

Štovani prijatelju!

Žalim od sveg srдца, što ne mogu da odovoljim Vašoj molbi glede mladoga Petrovića, koji traži učiteljsko mjesto. Sam ne imam toliko upliva, da bi mu moj zagovor koristio, a sa školskim nadzornikom tek sam se nedavno upoznao, te ga ne mogu odmah s takovimi molbami salietati. Nu sve da i nije toga, nebi li g. Petrović mogao dobiti zatraženo mjesto, jer su se već prijavila četiri kandidata, i to sinovi ovdješnjih obćinara, koji svakako imadu prvenstvo. Takma medju prijavljenimi kadidati tolika je, da se je čitava obćina razdielila u četiri nepriateljska tabora, od kojih bi svaki rad svoga kandidata namjestio. Izbor će biti vrlo težak, jer svaka stranka ima jednak broj glasova. Žalim, dragi prijatelju, da tako stvari stoje, jer bi od srдца rado, da Vam mogu čim poslužiti. Dok mi se nada sgodnija prilika, ostajte mi zdravo!

Vaš

N. N.

VII. Opomene

Opomene pišemo čedno i udvorno, ako sjećamo nekoga na njegovo obećanje; a odlučnije ih pišemo, ako imamo kakvo pravo na ono, što tražimo. Ne valja zaboraviti, da se i u ovom slučaju više postigne liepim načinom, nego li uvriedljivim pisanjem. Ako pišemo odličnim osobam, onda udesimo tako pismo, da je opomena mimogred, te da stvar izgleda kano da je drugo što povod našemu pismu. Pišemo li opomene znancem i prijateljem, za koje znamo, da nam neće zamjriti, što ih opominjemo, možemo odmah kazati, o čem se radi. Ako smo prisiljeni, da odlučnije zatražimo koju stvar, onda treba odlučnije pisati, al ipak učtivo, ili barem donekle umjereno. Konačno možemo reći, da je mnogo sgodnija ustmena opomena, nego pismena, a pogotovo, ako se radi o povratku zajma. Tek u onih slučajevih, gdje ne možemo ustmeno sjetiti nekoga da drži svoje obećanje, ili da izpuni svoje obećanje, latit ćemo se pera da pišemo opomenu.

Najbolji odgovor na opomenu jest izpunjenje onoga, što smo obećali, a kad se radi o povratku zajma, najbolje je, da dug platimo. Ako nam ovo nije moguće, onda se moramo izpričati. Kakve treba da budu izprike ili odgovori na opomene, naći će čitatelj u izpričnicah.

1. Opomena, da se plati dug

Veleštovani gospodine!

Možda će Vam biti poznato, da sam se proljetos preselio u Zagreb, gdje sam uredjujuć kućanstvo izdao priliečno novaca, a ipak nisam još uredio sve, što bi trebalo. Ova okolnost bit će za me najbolja izprika, što dolazim do Vas, da mi dobrohotno namirite onaj račun, što sam Vam ga početkom nove godine poslao. Nadajuć se, veleštovani gospodine, da mi ne ćete zamjeriti za ovu molbu, slobodan sam primjetiti, da će po mene biti čast, ako budem mogao i u buduće izvršivati Vaše naručbe i zapovjedi.

Sa dužnim poštovanjem

N. N.

2. Ponovna opomena, da se plati dug

Blagorodni gospodine!

Na moje poslednje pismo, u kojem sam Vas prijateljski molio, da mi povratite onih 500 for., što sam Vam ih lani pozajmio, niste mi izvoljeli ni odgovoriti. Moram Vam iskreno priznati, da mi je Vaša šutnja neugodna, jer iz nje vidim, kako malo cijenite izkazano Vam prijateljstvo. Teško mi je, da sam morao ovo napisati, te Vas po drugi put opominjati, al ja sam Vam u prijašnjem pismu spomenuo, da silno trebam svoj novac.

Ako želite, da ne pomislim, da Vam nije do moga prijateljstva, onda mi pošaljite novce, čim dobijete ovo pismo, koje će bez sumnje biti poslednje.

Nadajuć se, da ne ćete dopustiti, da pozovem sud u pomoć, bilježim se

sa štovanjem Vaš

N. N.

3. Opomena radi zaostalih kamata

Štovani gospodine!

Buduć mi je budućega tjedna platiti trgovcu N. znatnu tražbinu, to sam slobodan, jer sam nemam toliko gotovine, zatražit Vas, da mi pošaljete kamate, koje mi u ime posudjene Vam glavnice niste dvie godine platili. Ja znam, da ste Vi točni u poslovih, pa Vas nebi ni tražio dotične svote, kad mi nebi trebalo, jer sve jedno je, bili novi u mene ili u Vas. Al, kako rekoh, novac mi silno treba, pa se nadam pouzdano, da ćete se odazvati mojoj molbi.

Pozdravljajuć Vas srdačno, ostajem

Vaš štovatelj N. N.

4. Udvorna opomena, da se plati dug

Blagorodni gospodine!

Na Vašu naročitu želju poslao sam Vam pred tri mjeseca račun o bravarskih radnjah, koje ste kod mene naručili za svoju novu kuću. Kako sam naučan, da od Vas, blagorodni gospodine, primim odmah novac, čim račun pošaljem, to

ne mogu sada in. misliti, već da Vam spomenuti račun nije ni u ruke dopao. Uslied toga slobodan sam poslati Vam ponovno račun, te se preporučiti Vašoj blagorodnosti za daljne naručbe.

Sa dužnim poštovanjem Vaše blagorodnosti

pokorni N. N.

5. Nešto oštrija opomena

Blagorodni gospodine!

Na svom polazku u Zagreb obećali ste mi, da ćete se sjetiti moje tražbine, te ju namiriti čim se malo okučite. Ja sam odviše uvjeren o Vašoj točnosti, da bi mogao posumnjati o Vašem obećanju; ali moji domaći odnosi sile me, da Vam pišem, te da saznam za stalno, kad će mi se moj račun namiriti. Molim Vas zato, da bi me blagohotno odmah o tom obavijestili, a još bi mi milije bilo, kad bi mi odmah dug namirili. Vaša blagorodnost jedva će vjerovati, kako je obrtniku teško vjeresiju uzdržati, kad mora od velike gospode često puta vrlo dugo izčekivati svoj novac.

Zato se nadam, blagorodni gospodine, da ćete Vi moju molbu uvažiti, te mi račun što prije namiriti.

Ako me, blagorodni gospodine i u buduće budete počašćivali svojim naručbinami, ja ću se trsiti, da budete zadovoljni s mojim radom, kao što ste i do sad bili.

Čast mi je bilježiti se sa dužnim štovanjem

Vaše blagorodnosti

ponizni N. N.

8. Čizmar opominje vrlo obzirno kavalira, da mu namiri račun

Presvjetli gospodine grofe!

Koliko god se scienim sretnim, što sam stekao priznanje Vaše milosti rad radnja, koje su kod mene naručene, ipak sam sad u velikoj neprilici, jer nema već dugo vremena nikakova znaka po kojem bi mogao suditi, da i sad gojite prema meni povjerenje i blagonaklonost. Ja si laskam, da sam sve učinio, kako bi mogao zadovoliti Vašoj presvjetlosti, pa ipak ne mogu da si protumačim, kako sam navukao na se Vašu zlovolju. Možda ću bit toli sretan, da dobijem dobrotivi dopis od Vaše presvjetlosti, koji će me riješiti ove neizvjestnosti. Moleći skromno za ovu dobrotu, obećajem, da ću uvijek biti s navječim poštovanjem

Vaše presvjetlosti

pokorni N. N.

7. Ponovna opomena, da se plati dug

Veleštovani gospodine!

Ovo je već peto pismo, što Vam ga pišem, da mi platite 100 for., što mi ih dugujete. Iz početka ste me zabavljali praznim obećanjima, a sad mi eto i ne odgovarate. Po me bi zlo bilo, kad bi ja sa svojim vjerovnicima tako radio. Ali da ja namirim svoje vjerovnike, moraju meni moji dužnici račune poplatiti. Vi se

već godinu dana niste pojavili u mojoj gostioni, već drugdje novac trošite. Ja napokon nebi za to ni mario, samo, kad bi Vi meni moj novac vratili. Ja Vam više neću pisati, nego ću čekati dva tjedna na moj novac. Ako mi dotle ne platite, bit ću prisiljen potražiti ih putem, koji Vam neće na čast poslužiti.

N. N.

8 Opomena, da se plati stanarina

Štovani gospodine!

Vi se ne ćete srditi, što Vas posve osbiljno opominjem, da već jednom platite stanarinu. Drugi kućevlastnici traže od svojih stanara, da im plate unapried stanarinu za pol godine, a ja ju ištem tek onda, kad mi je stranka u kući pol godine boravila. Ja ne mogu doduše posumnjati o Vašoj točnosti i urednosti, al kako trebam vrlo nužno novaca, nadam se, da ćete mi u roku od osam dana namiriti stanarinu. Bilo bi mi vrlo žao, kad bi se morao latiti drugih sredstava, da dodjem do svoga novca. U nadi, da to neće biti od potrebe, bilježim se

sa štovanjem

N. N.

9. Opomena nadzorniku sbog obećane podpore

Velemožni gospodine!

Prije pol godine bili ste toli dobrohotni, te ste mi natuknuli, da bi kod budućega dieljenja zemaljskih podpora mogla zapasti i moga sina podpora od godišnjih 180 for. Ta rieč Vaše velemožnosti opojila me je slatkom nadom tim više, što su moji dohodci toli slabi, da teškom mukom namirujem najnužnije potrebe, te se i ne usudjujem pomišljati, da bi mogao sina u školu u Zagreb šiljati bez zemaljske podpore. Moguće je, da su okolnosti krive, da se moje nade nisu mogle izpuniti. Medjutim ja se usudjujem i dalje pouzdati u Vašu dobrotu, te se nadati sa svojim sinom, da će Vam poći za rukom, da ga usrećite s tom podporom.

Bilježim se s odličnim štovanjem

Vaše velemožnosti

pokorni N. N.

10. Opomena dužniku, koji nerado plaća dugove

Štovani gospodine!

Meni se čini, da Vi hoćete navlaš da kušate moju uztrpljivost. Već su tomu tri godine, što mi obećajete sad na ovaj, sad na onaj način, da ćete mi povratiti 300 for., što mi ih dugujete. Vami bi, štovani gospodine, moralo biti poznato, da ja imam veliku obitelj, koju ne uzdržavam bezposličijem, već teškim radom od rane zore pa do mrklog mraka. Moram Vam iskreno priznati, da nisam vjerovao, da bi čovjek, koji ima takvu službu i takav dohodak mogao s ljudima tako postupati, kao što Vi postupate. Ima slučajeva, gdje čovjek ne može da točno plati svoj dug, al to se sbiva onda, ako zapane u kakvu nepriliku ili nesreću. Nu

kod Vas nije tako, jer Vi liepo živite, pa još umijete čestitoga gradjanina svojim postupkom i poniziti. Molim Vas dakle poslednji put, da mi povratite u roku od mjesec dana moj novac, i da me ne silite, da predam sudu svoju tražbinu. Ja nebi rado, da uzkratim dužno štovanje čovjeku Vašega stališa, te se pouzdajem, da ne želite ni Vi, da se to sbude.

Sa štovanjem

N. N.

11. Opomena prijatelju sbog duge šutnje

Dragi prijatelju!

Već su prošla tri mjeseca, što ne dobih od Tebe odgovora na moje poslednje pismo. Nenaučan da tako dugo šutiš, razmišljao sam, što Ti se je moglo desiti. Bolestan valjda nisi; odputovao u tuđinu takodjer nisi, jer to bi bio već dočuo. Ne mogu ni pomisliti, da si mi prestao biti prijateljem, zato se javi i kaži, što je povod tvomu mučanju? Ja znam, da marljivo dopisivanje nije dokaz trajnoga prijateljstva, kao što ni šutnja nije znak, da je prijateljstvo prekinuto. Ali kad pomislim, kako si Ti do sad bio točan u dopisivanju, onda mi dodju u glavu kojekakve misli, koje me uznemiruju. Požuri se, dakle, dragi prijatelju, pa mi piši, da me riešiš ove neizvjestnosti. Javi mi, da si živ i zdrav, i da si mi još onaj stari prijatelj.

Tvoj zabrinuti N. N

12. Slišna opomena bratu

Dragi brate!

Prošla su već tri mjeseca, što si otišao u liepu našu priesthnicu, pa još nam se nisi javio ni jednom riečom. Mi se svi tomu čudimo, a pogotovo naša ljubezna majka, koja Te neprestano spominje i koja je sbog Tebe vrlo zabrinuta. Ja sam nastojao iz svih sila, da ju primirim, i da te izpričam; al sve mi je bađava, jer ona ne može da se umiri. Zato nam se javi, pa makar bio i bolestan, jer ja ću joj tu viest tako predočiti, da joj neće biti toli strašna kao ova neizvjestnost. Poslovi Te nisu mogli uzdržati, jer ja znam, da bi Ti i najvažniji posao za čas napustio, da nas obavieštiš, kako Ti je. Ne oklievaj, dakle, dragi brate, već nam napiši nekoliko redaka, da nas utješiš. Da si zdravo i veselo!

Tvoj N. N.

13. Opomena da se plati račun

Zagreb, 5. rujna 1889.

Blagorodnomu gospodinu N. N.!

Okolnosti me sile, da Vas zamolim, da mi namirite račun, koji sam Vam poslao pred tri tjedna. Ja toga nebi podnipošto činio, da ne moram za osam dana odputovati na Rieku, gdje ću se trajno nastaniti. Troškovi oko selitbe veliki su, zato moram da utjeram sve tražbine, nebi li kako god namirio najpreče svoje potrebe. Nadam se, da mi ne ćete zamjeriti, što Vas opominjem, već ćete izpuniti molbu

pokornoga

N. N.

VIII. Ukornice ili prigovori

Pisma ove vrsti upravljaju se obično na osobe istoga stališa, ili na podređene osobe, a pišu ih i roditelji svojoj djeci u tuđini. Ovakovi se listovi pišu ponajviše onda, ako korimo koga sbog pogrieške, koju je počinio, ili ako opominjemo nekoga, komu prieti opasnost. Sadržaj pisma mora se prema tomu ravnati, je li dotičnik počinio pogrešku nehotice, ili ju je počinio iz laskounja. Tko se kaje za svoje pogreške, toga treba da blago opominjemo, da ga podučavamo. U svih slučajevih mora da bude način pisanja miran, promišljen i dostojanstven. Nepristojan govor ne pristaje osbiljnu čovjeku ni onda, kad se srdi. Pa ni cilj, za kojim idemo, ne postizava se osornošću, jer se tako razdražuje onaj komu pišemo umjesto da se poboljšava. Oštri izrazi, nizke psovke i ukori ne smiju da dodju u ovakav list. Zapamtiti valja, da nije najbolje ovakova pisma pisati osobam, kojim možemo ustmeno kazati, što bi im u pismu prebacili, jer se zna iz iskustva, da ovakovo pisanje ne urodi najboljim plodom pa makar čovjek najobzirnije postupao.

U odgovorih na ovakova pisma priznaje se obično pogreška, ili se nastoji opravdati čim sbog koga smo ukoreni. Opravdavanje neka bude čedno, al ne odviše ponizno i bojazljivo, jer ovo pobudjuje sumnju. Čim čovjek mirnije piše svoje opravdanje, tim se više može nadati uspjehu. Zato nije dobro da pišemo odgovor čim smo pročitali ukornicu, jer se je teško svladati, kad čitamo ukore i prebacivanja, kojimi nas obasiplju. Dobro je da razmišljamo dva tri dana ob odgovoru, pa da zabilježimo svaki put dobru misao, koja nam u to doba dodje na pamet.

Otac kori sina, koji zalazi u zločesta društva

Dragi sinko!

Ja sam se nadao, da ćeš Ti biti u mojoj starosti meni na radost i na utjehu, al moram na svoju najveću žalost priznati, da su se izjalovile moje najljepše nade. Meni stižu iz Zagreba tužne viesti o Tvom ponašaju. Ti si, kako čujem, ostavio kuću gospodina Dobrića, te si zapao u hrdjavo društvo odkako si od njega otišao. Ti igraš i pijančuješ do kasne noći, i to sve u društvu ljudi, s kojimi bi se prije stidio ići po ulici. Ti možeš misliti, kako se doimlju takovi glasovi Tvoga oca, koji se je toliko pouzdavao u Te. Premda me mori težka tuga, ipak se nadam, da ćeš se Ti popraviti, jer Tvoje srce nije toliko pokvareno, a da nebi poslušalo opomene Tvoga oca, koji je toliko za Te žrtvovao. Ako bi se ja ipak prevario u ovoj poslednjoj nadi, onda Te nebi više obasipao dobročinstvi, jer bi tim povriedio dužnosti prema Tvojoj braći, a i samom bi Tebi dosta škodio.

Do Tebe, dakle stoji, hoćeš li me nazivati svojim otcem. Ako se ne popraviš, onda znaj, da si izgubio svoga oca.

N. N.

2. Prigovor znancu, koji je zlorabio naše povjerenje

Gospodine!

Oprostite mi, što Vas u ovom pismu ne nazivljem prijateljem, kako je to do sad bio medju nami običaj. Ja bi mogao gotovo vjerovati, da Vam ova rieč

nije više svetinjom, dok se Vi niste ustručavali izpriповiedati pripoviest o gospodinu J., koju sam Vam ja povjerio uz uvjet, da je ne ćete nikomu kazivati. Vi niste šutili, te sad o toj stvari razgovara čitav grad. Razumieva se, da mi je to neugodno, i to tim neugodnije, što sam se morao na žalost svoju uvjeriti, da sam se u Vami kruto prevario. Ds ste Vi tu stvar pripoviedali samo na jednom mjestu, ja Vam nebi toliko zamjerao, jer bi držao, da ste se prenaglili; nu žalibože, ja moram misliti, da ste Vi zlobno postupali, dok ste ju pripoviedali svakomu, tko Vas je htio slušati. U ostalom ja sam krivo obaviešten o čitavoj toj pripoviesti. Razgovarao sam sa gospodinom J., te smo se izmirili; on me samo žali, da je tako zlorabljeno moje prijateljsko povjerenje. Od Vas, gospodine, zahtievam, da pripoviest opravgnete pred svakim, komu ste ju pripoviedali. Ako ste čovjek na svom mjestu, Vi ćete se požuriti, da izpunite moj zahtjev; budete li se ustručavali to učiniti, onda znajte, da ću ja tražiti kod suda zadovoljštinu za se i za gospodina J.

N. N.

3 Učitelj se tuži otcu na učenika

Veleštovani gospodine!

Vrlo mi je žao, da Vam moram javiti neugodnu viest. Vaš se sin ne ponaša onako, kako se je iz početka ponašao. On nije marljiv, kao što je prije bio, ne drži svojih stvari u redu, a što je najgore nije više povjerljiv prama meni i mojoj supruzi. Nekoliko puta došao je pripit kasno kući, te se bojim, da ne pravi i većih izgreda. Žalostno je, da ga je pokvarilo zlo društvo, jer on ima vrlo dobro srce i mnogo dara za nauku. Uza sve moje opomene neće da se kani društva nekih mladih nitkova. — Vi znate, veleštovani gospodine, kako ja ljubim red i čudorednost, zato Vam moram kazati, da Vašega sina neću moći kod sebe držati, ako se ne odreče sadašnjega načina živovanja. Nastojte ga zato čim prije opomenuti. Možda će Vaše opomene više koristiti nego moje.

Vaš iskreni

prijatelj N. N.

4 Otac opominje okrivljenog sina

Dragi sinko!

Tvoj se učitelj (ili gospodar) tuži na Te, da nisi više marljiv i valjan, kako si prije bio, on kaže, da polaziš zločesta društva, i da praviš poveće izgrede. To su za nas tužni i neugodni glasovi. Zar je to plod troška i truda, što sam ga imao, dok sam Te uzgajao? Zar se to slaže s nadami, što smo ih ja i majka o Tebi gojili, kad smo Te šiljali u tuđinu? Zar Ti tako naplaćuješ brigu svoje majke, koju je oko Tebe vodila? Ah, velike bože! kliknula je ona, kad je pročitala učiteljevo pismo, zašto me nisi pozvao s'ovoga svieta, jer bi to radje nego da čujem takove glasove o mom Andriji.

Sinko moj, poslušaj savjet svojih roditelja, te okreni opet na pravi put. Naša obitelj bila je do sad na glasu sbog svoje čudorednosti i drugih vrlina, te

bi Ti bio prvi sbog koga bi se morali stiditi, ako se ne popraviš. Ako ne poslušaj moj oćeinski savjet, pa ako se ne odrekneš razuzdanoga života, onda znaj, da te neću više smatrati svojim sinom. Ako Te učitelj (ili gospodar) od sebe odpravi, onda gledaj, kako ćeš i od šta ćeš živjeti, al kući mi se ne povraćaj.

Još Te jednom opominjem, da se popraviš, i da ne žalostiš svoje roditelje.

Tvoj

zabrinuti otac.

5. Pismo, kojim se odrićemo zaručnice

Gospodine!

U najboljoj nadi, da ću dobiti dobru i ljubljenu suprugu, zatražio sam u Vas ruku Vaše gospojice kćerke; sad uvidjam na svoju veliku žalost, da sam se prevario u svojoj nadi. Što da mislim o Vašoj gospojici kćerki, dok se ona družu sa gospodinom N. i sad kano i prije naših zaruka. Pa kad bi joj ja to i oprostio, te odbio taj postupak na njezinu mladost i naivnost, ne mogu se ipak sprijateljiti s njezinim ponašanjem. Ona se drži naime, kano velika i bogata kakva gospođa, te gleda na me i na naš budući život s nekim omalovaženjem. Ona ne tajni preda mnom, da mi dieli nekakovu milost, što hoće da podje za me. Dok tako stvari stoje, moram Vam kazati, da vrlo žalim, što se ne mogu nazivati Vašim zetom, te što se moram ogledati za skromnijom i kućevnijom djevojkom.

U ostalom bilježim se sa odličnim štovanjem

Vaš

N. N.

6. Skrbnik opominje šticeinika, sbog razsipnosti

Dragi Petre!

Ja pouzdano mislim, da Ti poznaješ moje srce, i da znaš, da Te volim kao rođjenoga sina, zato mi nećeš zamjeriti, ako Ti rečem, koju osbiljniju rieč. Ti mi opet pišeš, da Ti šaljem novaca, premda sam Ti pred četiri tjedna poslao mjenicu, s kojom bi po mom računu mogao biti obskrbljen barem četiri mjeseca. Ti znaš, kolik je Tvoj imetak, zato Te ne trebam sjećati, da će se on brzo umanjiti, ako Ti budeš tako trošio. Ja sam čuo u ostalom o Tebi takvih stvari, koje Ti ne mogu na čast služiti; nu pouzdajem se u Tvoj čvrsti značaj, i nadam se, da ćeš se kani tihi stvari. Meni je vrlo mnogo do Tebe i do Tvoga boljka, zato nećeš misliti, da Ti ja ovo pišem tek od zabave. Tvoj mi Te je otac na smrtnoj postelji preporučio, i ja se za Te zauzimljem, kano za rođjenoga sina. Dakle, daj se popravi i suspregni, te obveseli

Tvoga

iskrenoga skrbnika.

7. Prijatelj kori prijatelja sbog duge šutnje

Mili prijatelju!

Već su prošle dvie godine, što od Tebe nisam primio ni redka, premda čujem na moju radost, da Ti je, hvala bogu, dobro. Dakle, što bi mogao biti

povod Tvojoj šutnji! Silni i žurni poslovi ne priče te toliko, da mi nebi mogao napisati koji redak. Gotovo bi morao pomisliti, da si zaboravio na stare svoje prijatelje, dok Te toliki novi znanci i prijatelji okružuju. Ja držim, da Ti nisi takova značaja, da bi mogao sklopiti danas prijateljstvo, da ga uzmogneš sutra prekršiti. Ti vidiš, da se ja pouzdajem u Te i u naše staro prijateljstvo, zato me nemoj zanemarivati, već obraduj kojim redkom

svoga iskrenoga

N. N.

8. Djevojka odbija svoga dragana

Gospodine!

Vaše jučerašnje ponašanje tako Vas je snizilo u mojih očijuh, da moram prekinuti s Vami svaki prijateljski odnošaj. Vrlo mi je milo, da sam za vremena opazila Vaše neplemenite odnošaje. Kad se Vi ne možete pristojno ponašati, kao moj zaručnik, kako bi se istom ponašali, da ste mi suprug! Istina je, da je pijanstvo krivo Vašoj nesmotrenosti — al smije li se čovjek, koji hoće da bude naobrazovan, opijati? — U ostalom morala sam ovom prilikom doznati, da to nije prvi put, što ste se zaboravili, već da Vi vrlo često neslane šale sbijate, te da silno naginjete na pijanstvo. To mi je dovoljno! Ja ne mogu, da trpim ljude, koji se opijaju. Na koncu mi je primjetiti, da se kanite naše kuće, jer ja nebi rado, da budem još koji put izvržena onakovoj neugodnosti. Kao vidljivi znak, da medju nami prestaje svaki odnošaj, vraćam Vam ja Vaša pisma i darove.

N. N.

9. Slično pismo

Gospodinu N. N.

U kratko doba našega poznanstva, morala sam Vas na moju veliku žalost upoznati, kao čovjeka, s kojim mi nije slobodno podržavati dalje prijateljski odnošaji da nebi sjena Vašega značaja i na me padala. Na taj način prisiljen sam na ovaj neugodni korak, da Vam javim, naime, da od danas prestaje svaka svezna medju nami. Ja znam, da ćete me sbog ovoga obiedjivati, al ja se ne smijem na to obazirati, što ćete Vi o meni govoriti. Tko mene pozna, taj će me hvaliti, pa makar me i ogovarali. Bilo mi je teško da napišem ovo razjašnjenje, al morala sam ga napisati za volju svoga dobrog glasa.

N. N.

10. Momak odbija svoju dragu

Gospojici Franjici N.

Dulje vremena promatrao sam šuteć Vaše ponašanje, te Vas ne htjedoh smetati u Vašem postupku. Al više ne mogu da šutim, jer hoću da vidite, da znam Vaše čine, i jer hoću da odklonim zle posljedice, koje bi odatle mogle nastati. Ja se neću upuštati u potanje razglabanje, jer to nebi već hasnilo; nego ću Vam spomenuti, da se Vi služite mojom ljubavlju kano sredstvom, da se riješite skrbičkih okova. Vi se ne podadoste meni svom dušom i srcem, kako ste me

često najsladji rječmi uvjerali. Al sva je sreća, da je ta obmana za dobe otkrivena. Ja sam Vas od početka našega spoznanstva iskreno ljubio, zato mi je to otkriće tim užasnije, al ipak ja zahvaljujem sudbini, da je tomu tako. Od današnjega dana smatram, da je svaki odnošaj izmedju nas prekinut. Ostajte zdravo!

N. N.

11. Majka opominje sina

Dragi Andrija!

U posljednje doba stižu mi glasovi, koji nisu najpovoljniji po Te. Sviet govori, da Ti nisi marljiv, kako si bio, i da zalaziš u nevaljala društva. Dragi sinko, znaj, da ja toga ne mogu odobriti, a i sam ćeš, ako pravo stvar razmisliš, uviditi, da to ne vodi k dobru. Ja, doduše, ne vjerujem tim glasovom, jer znam, kakav je sviet, ali ne mogu da šutim, jer Te neizmerno ljubim. Ti nisi nikad bio lahkouman, a slušao si uvijek dobre savjete, pa se nadam, da ćeš i sad oprovrći glasove o Tebi, ako su ikoliko neistiniti. Ti si moja nada i radost na ovom svietu, zato nastoj, da obveseliš svoju majku. Ti moraš misliti i na pokojnoga otea, koji je bio valjan čovjek, zato gledaj, da nikad ne osramotiš njegovo ime. Budi dobar i radin, pa ćeš obradovati

Tvoju majku.

IX. Izprike i izvinjavanja

Ova se pisma pišu, ako smo u nečem pogriješili, ili ako se sumnja, da smo nešto učinili, što nebi smjeli raditi. Smjer ovih pisama jest taj, da valjanimi razlozi odbijemo prikor od sebe, ili da prikazemo u blažem svjetlu naše pogreške. U ovakovih listovih treba da budemo iskreni, moramo, štono rječ govoriti od srca.

Ako se izpričavamo, što ne možemo učiniti uslugu, n. pr. zatraženi zajam itd., onda treba navesti razloge, zašto ne možemo želju izpuniti, a ujedno se obećaje, da ćemo drugi puta pružiti pomoć.

Na uvredljiva pisma ili izjave ne treba odmah pisati, već pričekati koji dan dok se umirimo.

1. Prijateljska izprika, sbog duge šutnje

Mili prijatelju!

Tvoje predbacivanje sbog moga dugoga mućanja upravo mi je milo, jer to je dokaz, da si mi prijatelj, pa Ti se zato zahvaljujem. Istina je, da sam dugo šutio; ali razlog, koji me je od pisanja suzdržavao, već je sam po sebi po mene kazna. Ja Ti se neću na daleko i široko opravdavati, jer bi Te tim ozlovoljio, kano i dugom šutnjom. Ali Te mogu ipak uvjeriti, da u svih okolnostih ostajem

Tvoj iskreni prijatelj

N. N.

2. Prijatelj odbija od sebe potvoru prijatelja

Prenagli moj prijane!

Tvoje pismo ima toliko uvriedljivih izraza, da bi ja svakomu drugomu, samo ne Tebi, drugačije odvratio na one uvrede; ali ja znam, kako si Ti žestoke i uzpaljive naravi, pa Ti zato praštam. — Istina je, da si mi Ti onu stvar povjerio uz uvjet, da ju nikomu ne kazujem, a sad se o njoj govori po čitavom gradu. Ali tko Ti kaže, da sam ju ja „razbulnjao“. Ti moraš sam sebe kriviti, jer nema sumnje, da je onu pripoviest raznio po gradu Tvoj otpušteni sluga, koji se je ubrajao među Tvoje pouzdanike. On Ti se je liepo osvetio, a i pravo je, kad ideš, pa pred slugami pripoviedaš onakove stvari. Zato Ti ja kažem za ravnanje, da se u buduće ne čuvaš svojih prijatelja, već svoje služinčadi. Što se tiče drugoga prigovora, da sam Ti se rugao u društvu kod gospodina N., to o tom neću ni govoriti, jer se to protivi momu značaju. Ja zahtievam od Tebe, da stvar točno izпитаš, da se uvjeriš o mojoj nedužnosti i o nepravdi, koju si mi nanio potvaranjem. Samo pod timi uvjeti oprostit ću Ti, te ostajem kano i dosad

Tvoj vjerni prijatelj

Mijo Otičević,
krčmar.

Rieka, 2. kolovoza 18 . .

3. Izprika sbog sumnjičenja.

Blagorodni gospodine!

Dočuo sam, da se srdite na me, jer da sam negdje nepovoljno govorio o Vašem djelovanju. Al ja se uzdam u Vaše pravdoljublje, te se nadam, da Vi ne ćete na puke rieči okriviti, niti zamrziti čovjeka, koji je toliko godina uživao Vašu naklonost, te se nije pokazao nezahvalnim niti nedostojnim. Vi ćete, nadam se, dozvoliti, da i ja rečem što je na stvari. Ja ne tajim, da sam se pred gospodinom N. izrazio o Vašem postupku u pogledu N-ove stvari. Al sad uvidjam, kad sam čuo, da se na me srdite, da me gospodin N. nije razumio, ili da je moje rieči izkrivio. Ja sam rekao, da mi je žao, što je onaj čovjek nastradao sbog svoga lahkoumlja, te da on nije učinio pogrešku, što je zao čovjek; al ja nisam govorio, da ste mu Vi krivo učinili. Prije svega, ja znam, blagorodni gospodine, da ste o prvom uvjereni, kano i ja; a drugo će posvjedočiti gospodin B., koji je slušao naš razgovor, te je čuo svaku rieč, što sam ju rekao gospodinu N. Kako ja nebi rad, da se zamjerim Vašoj blagorodnosti, molio bi Vas, da ga sami saslušate. Njegova izpovied bit će dovoljna, da me rieši nepromišljenoga potvaranja od gospodina O., a kad se o tom uvjerite, nadam se, da ću opet steći Vašu naklonost, koja je po mene od neprocienive vrijednosti. Čast mi je bilježiti se sa odličnim štovanjem

Vaše blagorodnosti odani

Martin Rašić,
trgovac.

Zagreb, 15. rujna 18 . .

4. Izprika, kojim se izpričavamo, da ne možemo primiti poziv

Velecienjeni prijatelju!

Vaš prijateljski poziv, da dodjem u Vaš kraj, kad se bude svetila tamošnja crkva, vrlo me je obradovao, te sam bio već odlučio, da Vas posjetim. Nu dok sam se razgovarao sa suprugom, kako ćemo krenuti na put, stiže mi pismo od majke, u kojem mi se javlja, da je teško obolila, te me pozivlje, da odmah tamo dodjem. Na taj način moram se zahvaliti na ljubeznom pozivu; al ujedno obećajem, da ću Vas doskoro posjetiti, pa ćemo onda barem sami koju uru sprovesti u ugodnom razgovoru. Budite mi zdravo i veselo!

Vaš iskreni

N. N.

5. Sin se izpričava roditeljem

Mili moji roditelji!

Mene je Vaše pismo tako iznenadilo i porazilo, da neznam, što bi Vam odgovorio. Moram odmah priznati, da nisam u istinu zaslužio toliko prigovora, ni tako strašnih prietnja. Al ja se neću tužiti, već ću moliti za oprostenje. Ja sam, doduše, pogriešio, al gospodin N., koji Vam je pisao, strogo me je sudio. Ja sam nekoliko puta dulje u noći izostao, te sam u veselu društvu popio koju čašicu; ali nisam nikad počinio nikakva izgreda. Nego ja neću okrivljivati gospodina N., niti ću mu protusloviti, jer znam, da je njemu do moga napredka i do moga dobroga glasa. Društvo, u koje sam bio zapao, moglo me je pokvariti, ali ja sam ga se sad ostavio, pa Vas molim, da mi oprostite. Ja ne mogu da podnesem viesti, mila majko, da se Vi sbog mene žalostite, zato Vam se kunem, da ćete doskora čuti o meni ugodnih glasova. Gospodin N. bit će sa mnom zadovoljan, a i Vi se ne ćete moći na me potužiti. Vjerujte i momu svetom obećanju i ne uzkraćujte mi svoje dobrote.

Vaš zahvalni

N. N.

6. Izprika, što nismo za dobe povratili zajma

Vele štovani gospodine!

Izvinite, molim Vas, što Vam nisam za dobe vratio svotu, koju ste mi pred godinu dana povratili. Čekao sam i ja na mali dug, koji mi je imao pred mjesec dana biti vraćen. Danas dobih novce i odmah Vam ih šaljem. Budite dobri, pa mi pošaljite namiru, a ja ću Vam biti zahvalan do groba.

Vaš iskreni štovatelj

N. N.

7. Izprika, što se nismo mogli osobno oprostiti

Mili prijatelju!

Kad budeš čitao ove redke, onda znaj, da sam ja vrlo daleko od Tebe. Sbog brzoga odlazka nisam se mogao s Tobom ustmeno oprostiti, a što je više,

bio bi mi pretežak razstanak. To je razlog, što sam Ti zatajio svoj odlazak. Srce se je tomu protivilo, al razum je nadvladao. Suze mi teku, kad Ti ovo javljam, i kad Ti dovikujem: Sbogom, mili prijatelju! Ne žalosti se sbog našega razstanka, već misli na radostni čas, kad se opet sastanemo. Tješi se i tim, što ja nisam u tuđini, već u milom našem Zagrebu, gdje ima i nekoliko dalmatinskih Hrvata, s kojimi sam se ja, kao Zadranin upoznao. Budi dobar, pa mi češće piši, a ja ću Ti točno odgovarati. Pozdravlja Te milo i drago

Tvoj

Krešimir.

X. Pozivi

Pozivi mogu biti raznoliki, mogu biti slnžbeni i prijateljski. Ovi su razgranjeniji, te se pišu, kad koga pozivamo na pir, na krstitke, na zabavu, na objed itd. Pozivi se pišu kratko i srdačno. Najprije se spomene povod, onda poziv uz opis naše radosti i zadovoljstva, što ćemo dotičnika kod sebe vidjeti. Odgovori na pozive pišu se čedno, pa makar mi poziv primili, ili ga odbili.

1. Poziv na pir

Dragi prijatelju!

Tvoja želja o novoj godini izpunila se je. Ja sam zaručnik, a za osam dana vjenčat ću se s gospojicom Ružicom N. Svatba će se slaviti u kući moga otea, kamo Te na 21. o. mj. najsrdačnije pozivljam. Izprike se ne primaju, zato se nadam, da ćeš sa svojom suprugom na urečeni dan obradovati i uresiti naše društvo. Do sretnog viđenja!

Tvoj

N. N.

2. Sličan poziv bratu

Mili brate!

Bit će tomu godina dana, što sam kod Tebe preugodan dan sproveo, a to je bilo onda, kad si mi doveo premilu sestricu. Ja sam se ugledao u Te, pa Te pozivljam, dragi brate u svatove. Ja uzimljam Ljubicu N. Ti ju poznaješ i nema sumnje da Ti se svidja. Pir će biti na 15. o. mj., na rođendan moje zaručnice. Ti i Milka dodjite koji dan prije; imam Vam toga mnogo pripoviedati, što mi se neda pisati. Zdravstvuj!

Željno Te očekuje

Tvoj brat

N. N.

3. Poziv na obiteljsku zabavu

Ljubezni prijatelju!

Bit će Ti poznato, da imam punu kuću mladih djevojaka, koje ne misle nego na pjevanje i na ples. Ja neznam, što bi s njima započeo, te da ih barem

jedanput udobrovoljim, odlučio sam prirediti na 20. o. mj. malu večernju zabavu s plesom, na koju ću pozvati nekoliko veselih mladića. Razumieva se, da Ti ne smiješ uzmanjkati, zato Te srdačno pozivljam, da dodješ na urečeno vrijeme.

Tvoj prijatelj

N. N.

4. Poziv, kojim pozivljemo otmeniju i predpostavljenu ličnost da dodje na pir

Blagorodni gospodine!

Poznanstvo, koje je moja starija kei Franjica sklopila sa ovdješnjim trgovcem Jablanićem, i koje ste Vi odobrvali, dovelo je do toga, da je on zaprosio moju kćerku. Vjenčanje će biti na 15. o. mj. Mnogi dokazi dobrote, kojim je mene Vaša blagorodnost usrećila, pobudjuju u meni nadu, da ćete se odazvati prošnji moje obitelji te ukrasiti svečani dan svojom prisutnošću.

Premda imam dovoljno razloga, da se radujem udaji moje kćeri, to bi moja otčinska radost dostigla tek onda vrhunac, kad bi nas Vi odlikovali svojom prisutnošću.

Čast, koju bi Vaša blagorodnost izkazala mladomu paru, koji Vam se tople preporučuje, nebi nikada zaboravio iskreni štovatelj

Vaše blagorodnosti

N. N.

5. Poziv bolestnomu prijatelju, da dodje na svježi seoski zrak

Dragi prijatelju!

Jučer sam doznao radostnu viest, da si se od teške svoje bolesti donekle oporavio. Ti si mi više puta obećavao, da ćeš doći k meni, da vidiš, kako živim, i kako sam uredio svoje gospodarstvo. Ja Te i ovaj put sjećam na obećanje, te mislim, da bi najsgodnije bilo, da sad dodješ k meni na nekoliko tjedana, da se podpuno oporaviš u ovom zdravom, seoskom kraju. Požuri se, dakle, do mene, čim Ti liečnik dozvoli, da sakupiš nove snage za Tvoj naporni rad, i da se sa mnom prijateljski porazgovoriš.

Željno Te očekuje

Tvoj

N. N.

Odgovori na pozive

1. Odgovor na poziv, kojim smo pozvani na pir

Dragi brate!

Pozivlješ me na pir, ja ću radostno pohrliti do Tebe, ali pod uvjetom, da se za me odviše ne uznemiruješ, kako ćeš me, naime, dočekati, i kako nastaniti. Ja ne dolazim sbog sjajne gostbe, ili da želim, da se upoznam sa Tvojimi prijateljima, te da se vozim od jednoga do drugoga. Ja dolazim, da se s Tobom bratski porazgovorim i poveselim. Ostaj mi zdravo!

Tvoj brat

N. N.

2. Odgovor na poziv, kojim smo pozvani na zabavu

Mili prijatelju!

Ti znaš, kako sam ja uvijek spreman, da Ti budem na uslugu. Milo mi je, da si me pozvao na obiteljsku zabavu, pa Te uvjeravam, da ću nastojati, da udevoljim potpuno svojim dužnostim.

Tvoj

odani N. N.

Druga vrst poziva

(Ova vrst poziva mnogo je obćenitija, te se osobito mnogo upotrebljuje (u Francezkoj).

1. Poziv k zarukam

Gospodin N. N. sa gospojom suprugom umoljavaju se ovim najuljudnije, da bi nas na 15. o. mj. u 5 sati po podne svojom prisutnošću počastili, jer će se u to vrijeme zaručiti gospodin trgovac Franć sa našom najmladjom kćerkom.

Zagreb, 1. svibnja 18 . .

N. N.

2. Poziv na pir

Za blagohotnu prisutnost prigodom vjenčanja gospodina Josipa Jurišića sa našom kćerkom Ivkom Listić, koje će se obaviti na 25. o. mj. u 6 sati po podne u crkvi sv. Marka, pokorno moli

Franjo Listić i Marija Listić.

Zagreb, 16. rujna 18 . .

3. Poziv na pokop

Molim gospodina Jerka Vidovića, trgovca, da bi došao na pokop moga pokojnoga oca, koji će biti na 15. o. mj. u 4 sata po podne.

Ante Kolarić,
trgovac.

Rieka, 13. svibnja 18 . .

4. Poziv na objed

Niže potpisani moli pokorno gospodina Lukića sa gospojom suprugom, da bi mu izkazali čast, te na 20. o. mj. došli u njegovu kuću na objed (ili večeru).

Hinko Blažić,
trgovac.

Zagreb, 18. rujna 18 . .

XI. Ljubavna pisma i bračne ponude

Kao što kod svih pisama, u kojih se izrazuju osjećaji srca, tako i kod ljubavnih listova treba da govori srce; svako pretvaranje i pretjerivanje valja izbjegavati. Razumjeva se, da će mladić pisati oduševljenije i strastvenije, dočim će zreliji muž pisati sa puno toplote, ali bez velike vatre; on mora da bude više nježan, nego li smion. Odgovori gospoja i gospojica treba da budu nježni, a potpuno onda, kad se zaljubljenom šalje nepovoljan odgovor. U ovom slučaju dobro je navesti — samo ako ima zato povoda i prilike, — da ćemo dotičnika cijeniti, te da ne ćemo zlorabiti njegovo povjerenje. — U ovaj razred pisama ubrajaju se i ona pisma, koja pišemo roditeljem ili drugim osobam, koje poznadu ili imadu upliva na dragu. U ovih listovih ne izrazuju se samo osjećaji, već se navode i druge stvari, koje bi možda trebalo izvesti ili poduzeti, da što bolje uspijemo.

1. Gospojici, koju dulje vremena poznajemo

Velecijena gospojice!

U našem razgovoru htio sam Vam više puta priznati, što mi je već odavna na srcu, i o čem ovisi moja budućnost. Al uvijek bi mi zapela rieč u grlu, jer sam se bojao, da nebi mogao dobro izraziti svojih misli i osjećaja, buduć sam, kako i sami znate, dosta slab govornik. Nego na jednom dodje mi u glavu posve obična, al inače dobra misao, naime ta, da povjerim svoja čuvstva papiru, pa da ih predam Vami, da o njima sudite, ili bolje: da odlučite o mojoj sudbini. — Božanstvena Milko, ja neću dugo okolišati, već ću Vam kazati, da Vas neizmerno ljubim, da mi bez Vas nema života na ovom svijetu. Ja sam Vas ljubio još prije nego mi se desio sretni čas, da se s Vami upoznam i da s Vami razgovaram. Vaš um, Vaša duhovitost i ljepota slovila je i slovi na daleko i široko, te je mene nekom nepoznatom silom zaokupila i posvema očarala. Ja sam čeznuo za Vašim poznavstvom, sve u vrućoj želji, da će mi bit laglje otkriti osjećaje srca. Al to su ostale uvijek želje! Kad god bi pošao k Vami, dražestna gospojice, u posjete, nosio sam u duši odluku, da ću Vam se povjeriti; al kad bi bio u Vašoj blizini, kad bi pred menom sinule Vaše duhovite oči, ostavila bi me hrabrest — i ja bi se vratio kući, neopraviv ništa. Tad sam uvidio, da pravo imadu pisci, koji opisuju zaljubljenika, pravoga zaljubljenika, koji se ne šali ljubavlju, već koji, poput mene, ljubi svim žarom duše i srca svoga. Na Vami je sada, velecijena gospojice, da osokolite i usrećite čovjeka, koji Vas ljubi, koji će Vas poštivati i obožavati kao nebesko biće. Vi znate, cijena Milko (liepa li imena!), da sam ja iskren čovjek, zato ću Vam reći, da mi moja duša kaže, da se mogu najboljem nadati. Al ta je nada, poput svake nade, vrlo neizvjestna, zato Vas zaklinjem, da me riješite te neizvjestnosti, pa da mi kojim god načinom javite: mogu li biti najsretniji ili najnesretniji stvor pod suncem, da mi javite, je li našla moja ljubav odziva u Vašem dobrom srcu.

Vaš vjerni štovatelj

N. N.

2. Gospojici, koju smo samo nekoliko puta vidjeli

Dražestna gospojice!

Vi ćete se čuditi, kad dobijete ovo pisamce, kako se usudjuje da Vam piše čovjek, koji Vas je tek par puta vidio, i čije su se oči letimice sukobile sa nebeskim Vašim očima. Dakako, da je to smjelo, al ja ne mogu inače, ja ne mogu da ne kažem, što mi je reklo čitavo moje biće, kad sam Vas prvi put uočio. Ali što da Vam to kazujem, kad Vam je sve odkrio moj pogled: ja Vas ljubim i obožavam, prekrasna gospojice, ljubim Vas svim žarom prve ljubavi, pa ne mogu podnieti, da odputujete, a da me ne saslušate. Pišem Vam, gospojice, da čujem iz Vaših usta svoju sudbu, pišem Vam, da mi javite, mogu li se smatrati naj sretnijim ili naj nesretnijim čovjekom na svijetu. Težkim srcem očekujem tu odluku, jer mi se srce topi u slasti, kad pomislim, da ćete se osmjehnuti kad primite ovo pismo, te ćete mi se smilovati i usrećit me; ali se opet uplašim, kad mi dodje u glavu misao, kako sam smjel, te se usudjujem ljubiti toli divnu djevojku. Medjutim, moram da prestanem umovati, jer tu nema druge, već da doznam, smijem li se nadati Vašoj ljubavi, i hoće li doći vrijeme, da Vas mogu svojom nazvati. Molim Vas, božanstvena gospojice, ne dajte, da dugo ostanem u ovoj neizvjestnosti, te mi odgovorite. Do groba

Vaš

N. N.

3. Ljubavno pismo udovici

Velecijena gospojo!

Vi ste mi, velecijena gospojo, već toliko puta izkazali svoju dobrotu, naklonost i prijateljstvo, da se bez straha usudjujem izraziti Vam želju, koju već odavna gojim, i koja mi izpunjava svu dušu. Neću puno okolišati, već ću kazati odmah, da se ta želja tiče Vas. Prvi put, kad sam Vas vidio, ja sam zaželio, da budete mojom, da mi postanete suprugom. Što Vam do sad nisam o tom govorio, ni pisao, razlogom su moji gospodarstveni odnošaji; ja sam čovjek, koji se drži načela, da se onaj ne smije ženiti, koji ne može primjereno živjeti. Sad su okolnosti na bolje okrenule, moj posao sretno napreduje, te evo dolazim do Vas, milostiva gospojo, da Vam ponudim svoje srce, svoju ljubav. Ja sam uvjeren, da ćemo mi sretno živjeti, jer znam, da su u Vas sva svojstva, koja rese ženu, kakvu sam uvijek želio. Vaše dražesti, milostiva gospojo, obće su poznate, te neću o njima govoriti, već spomenuti druge vrline, koje Vas rese, a to su krotka ćud, ljubav za kućanstvom i štedljivost. Što se mene tiče, mogu reći, da će sa mnom biti sretna žena, koja ne čezne za mladenačkim ljubavnim sanjarstvom, već koja želi razborita muža. Zato, milostiva gospojo, ako ne mate ništa proti meni, ne moje odbijati moje ponude, već me usrećite povoljnim odgovorom, a ja ću sve učiniti, da budete sretni u mojoj kući.

Očekujuć željno Vaš odgovor, ostajem Vaš
iskreni i vjerni štovatelj

N. N.

4. Udovac prosi djevojku

Cienjena gospojice!

Ja sam imao prilike prije nego sam Vas i poznavao, da slušam slavospjeve o Vašoj dobroti i ljubežljivosti, pa kad sam Vas upoznao, uvjerio sam se, da su ti slavospjevi preneznati, jer ni iz daleka ne iztiču svih vrлина, kojimi Vas je Bog obdario. Pa kad je tomu tako, onda nije čudo, što se evo ja, jedan od Vaših obožavatelja, usudjujem da Vam pišem, i da Vas pitam: nebi li Vi bili voljni, da podjete za me, te da mi budete milom suprugom, i ljubeznom majkom momu nekakomu sinčiću.

Prošla su kod mene vremena, u kojih se u ovakovih prilikah gospojicam laska, nabrajajuć njihove čare i dražesti. Uvjeren sam, da se Vami nebi svidjalo; kad bi ja stao u ovom pismu to činiti, jer mišlim, da je dovoljno, kad Vam kažem, da Vas iskreno ljubim. O svojih gospodarstvenih prilikah neću Vam ni govoriti, jer znam, da su Vam poznate. Bolje će biti, da Vas upozorim, da dobro promislite, možete li biti dobrom majkom momu djetetu, jer Vam iskreno priznajem, da nebi bio sretnan ni uz najnježniju suprugu, kad ona nebi bila pravom majkom djetetu, koje mi je milo i drago. A u braku, gdje nisu sretni i zadovoljni supruzi, nema prave sreće ni blagoslova.

Ja se nadam, da Vas nisam uvriedio sa svojom iskrenošću, pošto držim, da ste i Vi uvjereni, da je u ovom pitanju prva iskrenost. Zato Vas, cienjena gospojice i ne molim za oprostjenje, al Vas prosim, da budete i Vi iskreni, kao što sam ja u svojoj izjavi. Očekujem željno Vaš odgovor, te Vas uvjeravam, da Vas neću prestati štovati, pa makar odgovor i ne bio onakav, kako ga ja želim.

Vaš

odani prijatelj N. N.

5. Pismo ocu, u kom ga prosimo za kćer

Štovani gospodine!

Bit će Vam poznato, da sam pred godinu dana u Vašem susjedstvu otvorio trgovinu, koja mi, hvala Bogu napreduje. Nu da se mogu poslu posvetiti, nužno je, da se okanim kućanstva; a kako to ne mogu povjeriti služinčadi, odlučio sam, da potražim vriednu i čestitu suprugu. Nedavno sam bio toli sretnan, da sam se kod gospodina N. upoznao s Vašom najstarijom gospojicom kćerkom, koju toliko hvale, da se usudjujem upitati Vas, bi li ju smio zaprositi. Ja doduše nisam bogat, jer nemam nego kuću, u kojoj stanujem i dućan, u kom ste češće bili, al to je sve bez duga. Ako želite svoju gospojicu kćerku povjeriti mužu, dobra glasa, mužu, koji je radin i štedljiv, onda se mogu ponosno staviti o bok svakomu, koji se ponudi, da Vam bude zecom. Razumieva se, da Vaša dražestna kćerka mora imati proste ruke, pa Vas ja molim, da mi javite, bi li Vam bilo po volji, kad bi me ona odabrala za supruga. Nadajuć se povoljnu odgovoru, bilježim se sa dužnim štovanjem

Vaš

odani N. N.

6. Slično pismo

Štovani gospodine!

Umjesto poslovnoga pisma, šiljem Vam danas list, koji će Vas, kad ga pročitate, po svojoj prilici iznenaditi. Slobodan sam, da Vas pitam, bi li me Vi htjeli primiti za zeta, kad bi mi ljubav ljubavlju vratila Vaša kćerka Danica. — Vi se čudite, kako ja dolazim do toga pitanja! Kazat ću Vam, da posve jednostavno. Pred par tjedana bio sam sretan, da se upoznam sa Vašom gospojicom kćerkom, u koju sam se odmah do ušiju zaljubio. Razumieva se, da bi ja poslie toga bio sam do Vas došao, te nastojao, da zadobijem ljubav ljubezne Danice, al silni poslovi nisu mi toga dozvoljavali, pa mi ni sad ne dozvoljavaju. Nije mi dakle drugo preostalo, već da se latim pera i da Vam pišem, te da Vas pitam, bi li mi što put do Vas koristio, jer gospojice, kao što je Vaša Danica, ne čekaju dok prosci dodju iz daleka.

Pouzdavajuć se u Vašu dobrotu, koju ste mi toliko puta izkazali, nadam se povoljnu odgovoru. Dakako, da ob ovom pismu ne smije ništa doznati gospojica kćerka, jer to bi mi samo škodilo.

Sa odličnim štovanjem

N. N.

7. Trgovački pomoćnik očituje ljubav kćerki svoga principala

Cienjena gospojice

Neznam za pravo, mogu li najsretnijim smatrati onaj dan, kad sam stupio u trgovinu Vašega gospodina oca; jer premda je velika čast i korist po me, da sam se u svom zvanju naobrazio u ovako odličnoj kući, ipak mi je u njoj nestalo mira i pokoja, i to od onog časa od kad sam Vas prvi put vidio. — Sve do današnjega dana sakrivao sam ljubav, koju gojim za Vas, al sad vidim, da više ne mogu da podnosim te muke. Najteže mi je bilo, a i sad mi je, kad vidim oko Vas čitavo jato mladih ljudi, koji su od mene bogatiji i po položaju napredniji. Moj imetak nije velik, pa se bojim, da će Vas gospodin Vaš otac dati onomu, koji se s njim može usporediti, što se tiče bogatstva. Al nije samo to čega me je strah, jer ja strepim, da ćete se Vi na me razsrditi, što sam se usudio, da Vam odkrijem tajnu svoga srca. Ja znam, da je ovo prevelika smjelost, ali nije druge, morao sam Vam pisati, jer ne mogu da podnosim ovu neizvjestnost. Prije nego završim, dozvolite, da Vas zamolim, da mi barem javite, mogu li se, i čemu nadati, a pogotovo, ako bi razlika našega imetka bila povod nepovoljnu odgovoru, bi li mogao kasnije misliti na povoljniji odgovor. Ako mi sudbina ne dosudi, da se mogu ovomu nadati, onda ću nastojati, da zaboravim najljepši san svoga života.

Primite izraz najdublje štovanja od

N. N.

8. Ljubavno pismo mladoj udovici

Cienjena prijateljice!

Premda ste okruženi čitavim jatom prosilaca, ipak se usudjujem da Vam očitujem svojuljubav. To je, doduše, težak korak po me, al, što ću, kad ne mogu da odolim svom srceu. Do Vas me prati nada, koja mi kaže, da ćete se smilovati mojoj molbi, te da ćete me usrećiti, a to tim prije, što poznate moje iskreno srce, a poznate i ostale moje takmace. Meni je poznata Vaša razboritost, Vaše iskustvo, pa znam, da Vas nebi mogao predobiti zvučnimi frazami, zato pišem jednostavno i kažem, da Vas neizmerno ljubim. O svojih gospodarstvenih odnošajih neću govoriti, jer scienim, da su Vam poznati.

Primite izraz štovanja od

Vašega vjernoga

N. N.

9. Ljubavno pismo gospojici

Dražestna gospojice!

Vaše plemenito i dobro srce, Vaša dražest i ljepota tako me je zaniela, da ne mogu na ino već da Vam pišem. Odkako Vas poznajem, srce mi šapće, da Vas je bog poslao na zemlju, da mi budete družicom života. Pa u istinu, čim Vas više upoznajem, tim više se jača u meni ovo uvjerenje. Al ne samo sklonost srca, već i moje gospodarstvo zahtieva, da potražim vjernu suprugu. Zato Vam pišem i molim Vas, da mi odgovorite, bi li htjeli ze me poći? Vi znate, da ja imam priličan dohodak, te da sam spreman, da Vas usrećim, ako se odazovete želji moga srca. Budite, dakle, toli dobri, te mi odgovorite, što mislite; riesite me, molim Vas, ove užasne neizvjestnosti. Ja se nadam, da ćete u svom odgovoru iskreno izraziti svoje osjećaje, kao što sam ja to učinio. Bili ti osjećaji makakovi, ja ću ih uvijek cieniti.

Oprostite, što sam bio toli plah, te povjerih svoja čuvstva papiru, premda sam ih mogao ustmeno pred Vami izraziti. Očekujuć željno Vaš odgovor, ostajem Vaš iskreni štovatelj

N. N.

Odgovori

I

Vele štovani gospodine!

Doista ne mogu da Vam opišem veselje, koje me je obuzelo, kad sam primila Vaše pisamce, tim većma, što sam mu se bila prestala nadati. Vidite, kako i nehotice priznadoh, da sam mu se nadala, da sam ga očekivala i želila. Čitala sam u Vaših pogledih, slušala sam u Vašem glasu ljubav, koju su Vaša usta ipak tako dugo oklievala izreći. A kako je to dugo trajalo, bila sam već počela sumnjati, ne vara li me možda moja slutnja.

Molite me, da odlučim o Vašoj sudbini. Ako je priznanje moje ljubavi sreća po Vas, onda, Stjepane, bit ćete sretni. Moja je vruća želja i sveta mi je namjera,

da Vas vazda, u koliko to bude stajalo do mene, da Vas sretnim učinim. Vjerujete li?

Mislim, da nebi bila iskrena onako kako držim, da sam dužna i kako Vi to zavriedjujete kad Vam nebi priznala, da je moja ljubav za Vas ne tek od malo dana, već da je sakrivena od svieta odavna u mom srcu tinjala. Čitajući Vaše pjesme, koje su me posvema začarale, oćutih duboku simpatiju i poštovanje za pjesnika, koga nisam lično poznavala. Težila sam, da Vas upoznam, te mi Vas je jedne večeri moja prijateljica pokazala u kazalištu. Vaš lik i Vaše ponosno držanje odgovaralo je posvema slici, koju mi je moja mašta stvorila, dok sam čitala Vaše zanosne rodoljubne pjesme. Jesu li moji pogledi privukli Vaše, jesu li nas naše želje ili ljudi upoznali — tko bi to znao! A čemu da se mudruje, kad se ljubi i kad je ljubav iskreno i žarko vraćana! Pa ipak, usrećena priznanjem Vaše ljubavi, gotovo da se i srdim, što toga već davno ne učiniste, jer vele, da sreća nikad ne prerani!

Čini mi se, da Vam imam toliko toga reći, a ipak sve se to stiče oko rieči: Stjepane, ja Vas ljubim! Da, ljubim Vas i ponosim se Vašom ljubavi, te prošim boga, da Vas moja ljubav usreći.

Pozdravlja Vas iskreno

Vaša

Milka.

2.

Štovani gospodine!

Premda sam Vas vrlo rado gledala, kadgod ste k nami dolazili, i premda ne mogu ništa prigovoriti ni Vami, ni Vašim imovinskim odnošajem, ipak me je Vaša braćna ponuda tako iznenadila, da Vas moram moliti, da malko stvar promislim, pa da Vam za koji dan odgovorim. U nadi, da ne ćete za zlo uzeti ove redke, bilježim se sa štovanjem

Ljubica N.

3.

Cijenjeni gospodine!

Vaše me je pismo iznenadilo i razveselilo, ali ja se moram te sreće odreći sbog odnošaja, koji su Vam poznati. Ja smatram svojom svetom dužnošću da ostanem uza svoju staru i bolestnu majku, kojoj sam jedina podpora, dok ona bude živa. Ako promozgate stvar dobro, nadam se, da ćete moj postupak pohvaliti. Da su druge prilike, ja bi se rado odlučila, da budem družicom Vašega života. Premda je dosta težak priegor, kojim napuštam po mene častnu ponudu, ipak ću se tješiti time, da savjestno izvršujem dužnost kćeri, koju dugoje prema svojoj majci.

Uz izraz štovanja ostajem

odana Vjera N.

4.

Štovani gospodine!

Odkako sam Vas upoznala, češće sam pomišljala, da ste Vi muž, koji je svojom vanjšinom, svojom naobrazbom i uljudbom vrstan usrećiti valjanu ženu.

Vaše pismo koje sam jučer primila, dalo je povoda, da sam Vam gornje redke iskreno oćitovala. Od prvoga časa ja sam Vas morala cijeniti, kasnije sam Vas pomalo zavolila, a sad Vas — mogu Vam kazati — iskreno ljubim. Najsretniji časovi moga života bili su, kad ste Vi uza me boravili, pa mislim, da Vas ne moram uvjeravati, da rado pristajem na Vašu braćnu ponudu. Kako već na početku spomenuh, Vi ste muž, koji je vrstan osjegurati sretan život svojoj supruzi, zato Vam rado poklanjam svoje srce. Nadajući se, da ću Vas doskoro vidjeti, ostajem

Vaša vjerna

Mirka N.

5

Dragi prijatelju!

Ja štujem čovjeka, koji mi nudi svoje plemenito srće bez hvastanja, bez zvućnih fraza, štujem čovjeka, koji govori jasno i razgovjetno. Kako dakle da ostanem ravnodušna prema Vašem predlogu, kad ga uzporedim sa praznim ćevrljanjem raznih laskavaca. Istina i laskanje nekako se ne slažu, a moja je narav takova, da volim istinu i sbilju, pa je onda pojmljivo, da moje srće Vami naginje, da Vas ljubi. Moja ljubav neće se ugasiti, a moje srće bit će Vam uvijek posvećeno. Radujem se času, kad ću Vam ljubav vrućim ćjelovom zasvjedoćiti.

Vaša

vjerna Zlata.

6

Mili Zvonimire!

Ja bi se morala na Te srditi, da Te ovako silno ne ljubim. Vjeruj mi, da si zaslužio kaznu. Kako si mogao ostati kod kuće, kad sam te pozvala da dodješ. Ti ne znaš, koliko si mi zadao brige i straha. Ti si pravi zloćo, al si mi ipak mio i drag. Sva sreća po Te, da si se u pravo doba izprićao pismom, koje sam ovaj čas dobila. Tvoji razlozi nekako su netemeljiti, jer si ih po svojoj prilici izhitrio, nu ja Ti praštam, dragane moj, kad se onako liepo kaješ. Da Ti je znati, kako sam ova dva dana bila žalostna; nu sad je sve prošlo, jer me je Tvoje pismo razveselilo. Nego moraš mi obećanje sada održati te na urećeni dan doći. Po tom ću suditi, jesi li se popravio. Željno Te oćekuje

Tvoja

Ivka.

7

Ljubezni Vladimire!

Još nikad nisam bila uvjerena, kako Te silno ljubim, kao što sam sad o tom uvjerena; još do sad nisam znala, da bez Tebe nebi mogla živjeti. Odkad si na put oćišao, tako sam tužna i žalostna, kano da je sve oko mene obumrlo. Dani mi teku toli tužno i polagano, pa i moje milo cvieće kano da je sjaj i ćar izgubilo, odkad si Ti oćišao. A Ti si sad tako daleko, da mi suze naviru na oći, kad pomislim, kako si daleko od mene. Ja mislim uvijek na Te, pa često zaželim, da mi se je pretvoriti u vilu ili lastavicu, da se iznenada stvorim kod Tebe. Uzela sam knjigu, da ćitam opise gradova i zemalja, kojimi Ti putuješ, pa da Ti je vidjeti, kako sam ju sladko ćitala. A kako i nebi, kad svuda Tebe u duhu gledam.

Nu iz knjige sam doznala, da u južnoj Rusiji ima prekrasnih djevojaka, pa mi je to malco ogorčalo moje štivo. Piši mi, dragi Vladimire, jesu li one u istinu toli liepe. Ja sam vrlo uznemirena, jer Tvoje posljednje pismo, čini mi se, da nije nježno kano ostala. Nisu li možda tomu krive krasne Ruskinje? Pa nećeš li Ti možda u daljini zaboraviti na svoju Jelku, koja Te toliko ljubi. Ja toga nebi mogla preživjeti. Piši mi odmah i reci mi, da me ljubiš. Tvoja su mi pisma jedina radost, ja ih čitam nebrojeno puta.

Ostaj mi sbogom, dragi Vladimire, i znaj, da za me nema veselja dok se Ti ne vratiš.

Tvoja vjerna

Jelka.

Ljubljani moj Ivane!

Koli mi tužno osvanulo opet jutro! A kako i nebi bilo tužno, kad znam, da će proći dan, da Te neću vidjeti. Ah, koli teku polagano časovi, od kad si Ti po službenom poslu na put krenuo! Vjeruj mi, dušo moja, da mi upravo treba snage, da mogu bez Tebe sprovdjati život. Pravom mi se predbacuje, da sam u kući samo tuđja. To ja, mili moj, sada najbolje osjećam; meni je onako kano čovjeku, kad dodje medju ljude čiji jezik ne razumije. Zlato moje, u Tvojim prisutnosti ja oživim, u Tvom naručaju neznam nego za sreću, za raj! U ovo kratko vrijeme, mili moj supruže, upoznala sam Tvoje dobro, Tvoje liepo srđce, koje jednakom plemenštinom bije za sve, što je pravedno, što je uzvišeno. Pa kako da čovjek, koji ima takovo srđce ne začara svoju okolinu, a ponajviše onoga, koji je voljan da ga ljubi svim srđcem, svom dušom.

Kazat ćeš mi, ljubezni Ivane, da samo na sebe mislim, da govorimo samo o svojih osjećajih. Da, mili moj, pitat ću Te, kako Ti je na putu, misliš li što na me, a ponajpače, razmišljaš li, hoćeš li uz moju nepromjenljivu ljubav sretan biti? Ja nemam, nego samu sebe, pa ću se sva Tebi posvetiti, da Te usređim, želeći da mi barem malco ljubavi vratiš za moju neizrecivu ljubav. Ti ćeš možebit reći, da Te nekako odviše uvjeravam o svojoj ljubavi, o kojoj si Ti uvjeren. Ma znam ja to, al kad si toli daleko od mene, sve se bojim kano da ćeš ohladniti prema meni. Nu to je suvišni strah. Zar ne, dragi moj? Sad ću završiti, ponavljajući još jednoč, da su sve moje misli svrnute na čas, kad Te budem mogla vidjeti i zagrliti. Bog s Tobom, milo moje! Dobri angjel naše ljubavi nosi Ti nebrojene vruće cjelove od

Tvoje

ženice.

Zagreb, 22. studenoga 18 . .

XII. Brzojavi

Brzojavi se sastavljaju kratko i jezgrovito, a pišemo ih, kad želimo, žurno kakov odgovor iz dalekoga mjesta dobiti, ili kad hoćemo da koga što prije obavijestimo o kakvom dogodjaju. U brzojavu valja označiti u kratko, ali točno adresu onomu na koga brzojavljamo. Mjesto, odakle se brzojavlja, obično se ne označuje, jer to čini brzojavni ured. Taksa za pojedine rieči, koja se plaća u brzo-

javnom uredu, različno je u raznih državah. U Austro-Ugarskoj plaća se za sad 24 novč. temeljne takse, a onda po dva novč. za svaku rieč. Tko brzojavlja u inozemstvo, plaća mnogo više. A cieniu za taj slučaj dozna svatko na brzojavnom uredu.

1. Brzojavka prijatelju, da smo sretno putovali

Stanko Radić, trgovac, Zadar. Sretno smo prispjeli u Zagreb. More mirno. Svi smo zdravi. Brat nas ovdje veselo dočekao. Andrija.

2. Javljam prijatelju radostnu viest

Orlović, Senj. Marija me usređila sinom. Ona je zdravo. Dodji što prije. Kumovat ćeš momu princu. Srđacan pozdrav. Vranković.

3. Javlja se nesreća

Dane Vidović, Zagreb. Ilica. Sinoć je izgorjela čitava ulica u N. Sokolovićeva kuća postala žrtvom plamena, u njoj izgorela naša tetka. Dodji, da se tješimo u nesreći.

4. Brzojavna čestitka

Josipu Jurčiću u Bakru. Srđačno čestitamo imendanu. Slavio ih još mnogo u veselju. Franjo.

Biskup Dobrila I. Trnskomu

Presvietli gospodine!

Da Bog poživi Vas i sve Vaše drage zdrave i nadarene svakim darom nebeskim, i da Vam izpuni svaku dobru i bogoljubnu želju; za to mu se molim svaki dan, a moliti ću mu se što vruće na blagdan sv. Ivana krstitelja, Vašega osobitoga zagovornika na nebesih. Dobri Bog uslišao moje molitve!

Meni je u Trstu podosta dobro. Truda je puno, ali se čovjek rad muči, kad ima mira i zdravlja. Znam, gdje sam i s kim, — i da može u čas nestati mira i blaženstva; nu dokle ga ima, radujem mu se, i hvalim Boga. Ima puno toga, što mi je napopriek i krivo; ali Bog daje, da se koješto popravi i poravna, pak mi poraste srce za borbu i napredak. Neka sladka nada nasmjehuje mi se u nedalekoj budućnosti; ako mi se ona izpuni, biti će dosta dobra tužnoj mojoj braći. Preporučajte i Vi Bogu moju i svoju želju, jer tko je moj je i Vaš, kô što su Vaši i moji. —

Rad bih pošao piti kisele vode u Štajersku, gdje bih valjda sastao s našim milim „kume Bog“; nu dužnost me sili poći u subotu u Istru sve do mjeseca kolovoza, da vidim što čine ljudi i — popi. Doskora će valjda moj susjed u Senj; radujem mu se upravo srdačno.

Pozdravljajac sve, Vas, obitelj Vašu, prečastnoga Tomu, Jurja i sve ostale ljublenike, svim nazivljujuć božju pomoć, ostajem s istinitim poštovanjem i naj-srdačnijom ljubavlju

Vaš

štovatelj i prijatelj J. Dobrila.

U Trstu, dne 21. lipnja 1876.

Sidonia Rubido Erdödy I. Trnskomu

Visokoštovani gospodine pukovniče!

Ne imam zaista dovoljno rieči da Vam, visokoštovani gospodine i prijatelju, izrazim moju duboko osjećanu zahvalnost na častnom odlikovanju, kojim Vi moju malenkost u pripisanoj mi krasnoj Vašoj pjesmici udostojiste.

Nadam se međjutim, da ću pogoditi pravu žicu i istinske osjećače Vašeg domoljubnog srca, ako Vam za uzdarje na toli cijenjeno Vaše pismo odvracam: „Dao sve višnji Bog, da Vaše sveudilj znatne, a moje nekadanje neznatne zasluge jednom za rod i dom najljepšim plodom sreće urode!“ A Vi visokoštovani prijatelju primite samo još izraz moje nepokolebive odanosti i patriotske harnosti s kojom imadem čest biti

Vaša velezahvalna

Sidonia Rubido Erdödy.

A. Šenoa Miji Krešiću

U zlatnom Pragu 19/12 1863.

Velecienjeni gospodine!

Primio sam Vaše čestito pismo, liepa Vam hvala! Bijaše u dobar čas, jer sam prieko bolestan, a od prsobolja i kašlja da poginem. Slati ću Vam i u buduće

Dodatak*

Strossmayer pjesniku Milovu

Vele cijenjeni i vele učeni gospodine! Moj stari prijatelj Ivan Trnski poslao mi je ove dane dvie pjesme pokojnoga našega Preradovića, prevedene na nje-mački jezik po Vami. Jedna je oda izpjevana pokojnikojnikom na čast. Vele cie-cienjeni moj gospodine, Vaši su prievodi vrlo krasni. Bilo je u mene vrlo odlično društvo, kad smo te Vaše prievode čitali i sa originalom prisposobili. Društvo je 'ednodušno prievode Vaše pohvalilo i u zviezde dizalo. Svi smo u jedan glas rekli: da nam ljepota pjesama Preradovićevih istom u Vaših prievodih posve očutljiva biva. To je ukor za nas, koji smo se podobro svomu vlastitomu jeziku otudjili, a tudjem preveć privikli; ali je ujedno i hvala Vaša, koju ste u podpunoj mjeri zaslužili. Ja Vam se, moj vele cijenjeni gospodine, i dopustite da Vas prijateljem svojim nazovem, dvostruko zahvaljujem, buduć se jedan Vaših krasnih prievoda na moju osobu odnaša. Pokojni Preradović bio je jedan od najmilijih mojih prijatelja. Njegova oda nije nikako mjera moje valjanosti i mojih zasluga, nego njegove dobrote i prijateljske ljubavi prama meni. U meni ništa drugo nije, van iskrene i djelotvorne ljubavi prama narodu mome. Moj vrli prijatelj Trnski poslao mi je prevod ode u Vašem rukopisu, Ja ću taj rukopis kano osobitu dragocjenost sačuvati. Slični prievodi ne imaju samo književnu vrijednost, nego su ujedno živim povodom i poticanjem, da se narodi međjusobno približuju, da jedan drugoga štiju, da narod viši i izobraženiji zaostali bez svoje krivnje narod ne prezire, nego po mogućnosti podpomaže i napredku se njegovu iz svega srca raduje. Vele cijenjeni moj gospodine i prijatelju! Toliko ih je danas, koji narode razdvajaju i na osvade potiču da se dosta nahvaliti ne mogu oni riedki muževi, koji o tom rade, da se narodi ne svadjaju i ne razdražuju, nego da se približuju i međjusobno štiju i podupiru. Ja Vas dakle liepo molim, da započeto djelo po mogućnosti nastavite. Tiem ćete i našem narodu i najplemenitijoj svrsi čovječ-nosti liepu uslugu učiniti.

U ostalom s osobitim štovanjem ostajem Vam prijateljem i štovateljem

1. listopada 1877.

Strossmayer,
biskup.

* Dobrotom presvj. g. I. Trnskoga, poglavitoga g. Frana Folnegovića i J. Šenoa dobili smo nekoliko listova od nekih naših pisaca i uglednika, pa ih priobćujemo radi zanimivoga pisanja i sadržaja.

što pjesama i novela, i evo Vam prilazem jednu historičku pjesmu i 8 šipaka. Nu nrecite, osobito što se prve tiče, nikomu, tko je pisac; imam zato važnih razloga. Balavomu „književniku“ odgovorit ća budući put pjesmicom, nek čeljade još više puca i za koj dan ću Vam poslat i izvornu jednu novelu. Sad Vas još jedno molim, i to da mi možete poslat jedan iztisk „Jugoslav. bisera“ napisat ću Vam kritiku potanko.

Drugo je to: preveo sam za naše kazalište iz francezkog komad „Prvi mejdan mladog Richelieu-a“. Neznajući drugog posla, šaljem ga Vam ujedno s namirom. Vi ćete imati dobrotu, taj komad predati odborniku g. Crnadku nek ga odboru za prodaju predloži. Nadam se tvrdo, da ćete mi to prijateljstvo učiniti, jer Vam već rekoh, bolest a u zimi je loša stvar. U ostalom Vas pozdravljam srdačno

Aug. Šenoa.

P. S. Molim samo ne štamparskih pogrešaka.

O. Utješinović I. Trnskomu

Iz Beča 2. pros. 1866.

Moj mili pobre!

Pošto mi je sasvim nestalo moje knjige „Nedjeljka“, pa mi je treba uprav kao dar za nekoje prijatelje, te nigdje je već i nema na raspolaganje, osim ono kod Tebe što je preostalo po mom računu trinaest komada, evo me s prijateljskom molbom, da mi nerazpačane knjige ove čim prije moguće pošalješ u Zagreb na moga brata, vrhovnoga inženiera kod gradjevnoga ravnateljstva, i da mi obavijš kod te prilike, je li moj račun u redu.

Ako je što gotovine unišlo u ime tih knjiga, molim Te pošalji i to mome bratu.

Pa kako mi živiš, dragi pobre, mislim bit ćeš zadovoljan, jer Ti se hoće uvijek da pievaš. Slava Ti!

Naše političko obzorje nekako se oblači; bojati se zla vremena, ali to me tješi, da će opet biti i sunca iza kiše, i tako se veselim onome suncu, koje će sinuti, kad se opet uvremeni.

Javlajući Ti, da mi se je prošastoga mjeseca narodio i drugi sin, te tako imam pod moju starost već troje dječice, mogu zavapiti i ja; „Auch ich war in Arkadien geboren“. — To mi je nešta nova, čemu se nisam već ni nadao, nego evo Bog dade.

Pozdravljajući te milo i drago i u dvoru malo i veliko

ostajem Tvoj iskreni pobre

Ognjeslav.

Vatroslav Jagić I. Trnskomu

Velemožni gospodine! Visoko cienjeni prijatelju!

Pozvan sam prijateljskim načinom od upravljajućeg odbora „Matice ilirske“, da Vam izrazim njegovu veliku želju i još veću nadu, da ćete nam Vi kojom god pjesmicom svoga zlatnoga pera ukrasiti album Zrinjskov. Znamo mi, da je naša

krivnja, što se nemogoste odvažiti na poveće djelo — i sam je Mesić kazivao u sjednici, kako zaželjeste historijskoga gradiva, ali Vam ga nitko ne posla — ali ipak može biti da bi se i bez daljih studija našlo pojedinih motiva, koji bi pjesniku pružili priliku, da ih pjesmom proslavi. Bit će jako žalostno, ako se u Albumu nenadje upravo nijedna pjesmica! Do sada neprijavi nam nitko ništa. Uzmite dakle za Boga ovaj poziv, te ako se ikako može, pritecite albumu u pomoć. Još do konca srpnja nebi prekasno bilo, ako što smožete.

Mesić misli, da bi Vam mozebiti i onom malom knjižicom od Peroka štogodj posluženo bilo. Kad biste htjeli, ja bih Vam poslao i neku razpravu od českoga profesora Križeka, koju Mesić ima. Toliko o tom. Ja sa svoje strane prihvaćam tu zgodu, te Vam srdačno čestitam na velikom odlikovanju, koje Vam izkaza Njeg. Veličanstvo. Radujem se tomu s dva osobito uzroka: što zapade odlikovanje prvoga današnjega hrv. pjesnika, i što je to kako se nadam, tek početak novih i puno većih odlika, koje Vašu osobu čekaju, kako s pouzdanjem tvrdim, na veliku korist domovine.

Ja sam Vaš divni prievod Puškinova Onjegina pročitao te čestitam već u napried hrvatskvj književnosti na takovu uzor prievodu. Što držite, kako da se štampa? Nebi li to djelo bilo dostojno nagrade akademijske? Ako se baš malko i pričekaj — i onako danas nitko nekupuje i nečita hrv. knjiga. Premda se mora i to reći, da tko bi i htio, nema šta da čita.

Vaš

osobiti štovatelj

V. Jagić.

Perkovac Trnskomu

Dragi Ivane!

Kako ljudi nedadu mira, nisam mogao koješta dogotoviti; Dežman je otišao i neće ga biti do pō dana. Molim Te liepo obaviti ono mnogo posla, što se još obaviti ima. Doći će Tvoja pjesma, Grčetićeve pripoviedke konac, Utješinovićeve pjesma, zatim prevod Chateaubriandove pripoviedke od mladoga Vežića. Trebalo bi pod nju napisati opazku, da je Chat. pripoviedke uvijek vriedno priobčivati; ja nisam dospio. Sluga će Ti predati korekture i rukopis. — O kazalištu nisam tegnuo pisati, premda sam pročitao Demetrovu stvar, koja leži na mom stolu. — Govori, molim Te, što prije I., da nas ne ostavi na ejedilu.

Tvoj

iskreni P.

Perkovac Trnskomu

Dragi Ivane!

Kasno dolazim, al Ti ćeš ipak dati, ako imaš. Trebalo bi pjesmu za ovaj broj. Imaš vremena do četvrtka jutra, ako prije nemože biti. Dakako za prvu stranu, jer neimamo ovaj put u „Zabavi“ ništa nova. Ja bi zadovoljan bio i s pomanjom pjesmom ili ljepšim prevodom. Molim Te za odgovor, da se znam ravnati.

Tvoj

Ivan.

Vukelić Trnskomu

Presvjetli gospodine!

Rekoste mi jednom u Bjelovaru, da bi mi valjalo preodjet moju Riminkinju u 11-terac jamb; a ja poslušah.

Dok se okučih ovdje u Smiljanu, gdje me učinilo nekakovim povjerenikom, a to baš pod konac prošloga mjeseca, (jer nedobih do tad stvari iz Bjelovara), namah se latih posla, te evo Franke na ogled; al i na oštri sud.

Moram se potužiti, da mi se je jamb mnogo laglji svidjô, neg mi se je pri poslu pokazô.

U prvom činu, a gdje i gdje i kašnje, umjesio sam i 10-terac jamb., jer m se viđi življi, a po tom za oris prikladniji.

Kako je Franka pošla pred Vaš sud, tako je i u Vašoj ruci, hoće li u „Vienac“ ili narodnom kazalištu.

Moje je sve zdravo, i druga i dječica mi. Vladko mi bijaše teško obolio, došav u Gospić; ali se je opet oteo te već prilično primio lički zrak na se, i liepo napreduje.

Radostan sam, što imadem baš podpunu lasno baviti se knjigom, a bude li mi i u napredak od Vas, presvjetli gospodine, sloboda, slati Vam svoja djelca na ogled, onda tko radostniji od mene!

Da mi treba još dokaza otčinske Vam prama meni dobrote, u tom bi ga najvoljeliji našo.

Ja i svi moji klanjamo se miloj Vam gospodji, liepo pozdravljamo kumicu i kumove, a Vaši smo svi, ko što sam ja sinovkom Vam ljubavi i najvišim Vam štovom

najodaniji

Vukelić,

Smiljan 14. lipnja 1872.

Iz pisma F. Petračića I. Trnskomu

Velemožni i ugledni gospodine!

Ne znam, kako bi Vam zahvalio na Vašem cienjenom pozivu, da i ja perom podupirem beletristički časopis „Vienac“. Visoko cienim tu čast, da me vriednim nalazite uz druga odlična imena podupirati taj književni podhvat, kojemu se istinski radujem. Održe li svi, koji su obećali pomagati, svoju besjedu, neđvojim ni najmanje, da će nam zabavna knjiga pokrenuti novim putem i zabliztati čarobnim sjajem. Za to ću nastojati, da se pribere što veći broj predplatnikâ. Ako taj i ne bude izprvice velik, ja se nadam, da će znameniti sadržaj lista prikupiti štovatelja i podupiratelja, jerbo nam je dosada ljude mnogo odbijao bljutav i nezačinjen sadržaj naših listovâ. Isto tako nastojat ću, da i sam napišem koju što budem znao ljepše i zanimivije. Već sam našao nekoliko predmeta, samo treba. da jlh točno proučim i složim. Tim sam izdao svoje siromaštvo, da nemam skupljena gradiva, ali tomu nisam kriv toliko ja, koliko moje zanimanje, proždiruće gotovo sve vrieme i onako prekratko i malo radinu čovjeku. Toga neznam bolje popraviti,

popraviti, nego obećanjem, da ću svu snagu u to uložiti, da se odužim svojemu narodu što bolje uzmognem. Dotle će list podupirati oni, koji bolje mogu, kojim su povoljniji odnošaji od mojih.

Vaš istiniti poštovatelj

Franjo Petračić.

U Senju 28. prosinca 1868.

Biskup Strossmayer Trnskomu

Hvala liepa, brate Ivane. Bog Vas blagoslovio! Obća je nevolja, da mladji svijet na početku buči, a poslie sramotno glavu pod jaram skući. Ništa za to, mi ostajemo vazda, koji smo i bili i ostajemo prijatelji i braća složna u obrani prava, slobode i poštenja narodnoga. Vaš do vieka brat

Biskup.

21. ožujka 1884.

F. Rusan I. Trnskomu

Veleštovani Ivane!

Na Tvojoj radnji „Pisar i izpisanik“, s kojim si me obradovati dostojao, izražujem Ti ovim najsrdačniju hvalu. Opet nam svjedočanstva, da si nam marljiv i premarljiv, kao marljiva pčelica. Bilo Ti u slavu! Kod mene toga nenaći te nenaći. A i kako da se nadje, molim Te? dočim sam vas potrt, kao stari lonac, ta kao omahovljeno od burna i zla vremena nastradalo i neplodno stablo. Ništa me na svietu već neveseli osim plodova na narodno književnom polju dospjevanih, kao što je to Tvoj gore napomenuti proizvod.

S tim zdravstvuj!

Tvoj štovatelj

F. Rusan.

U Belovaru, 6. veljače 1876.

Prau I. Trnskomu

U Zagrebu 14/3. 1870.

Čestiti prijatelju!

Budući ja opet netšo boležljiv nemogu po ovom vremenu iz kuće, a imao bi nešto s Tobom nužno govoriti o stvari, koja se neda odgoditi — netiče se mene, nego obćega interesa, taj je Tebi isto tako na srcu kao i meni.

S toga, ako Ti ne bude neprilično, liepo bi molio, da bi mi izkazao dobrotu navratit se kod mene danas poslie podne idući u kavanu ili iz nje, na koji časak, a kad bi Ti bio tako dobar javiti mi, u koje po prilici doba bi mi mogao izkazati tu ljubav, ja bi se onda pobrinuo, da nas nitko nebude smetao. Oprostiti ćeš mi poradi stvari, o kojoj se radi, što sam tako slobodan.

Pozdravljajuć s podpunim štovanjem vazda na službu

Prau.

Barun Š. Franu Folnegoviću

Visokorodjeni gospodine!

Primate našu najsrdačniju i najiskreniju zahvalnost, što ste se svih nas prijateljskih sjetili, primite ju tim više, što je danas veoma riedka kriepost, da se sjećamo starih prijatelja. U ostalom, budite uvjereni, da naš mali krug prati s osobitom pozornošću tešku borbu, koju Vi vodite za naša sveta prava i našu milu domovinu, Zahvaljujuć Vam se na iskrenoj čestitki, želimo Vam pobjedu u borbi, te sreću i blagostanje u veleštovanom obiteljskom krugu. Primate itd.

Šulek I. Trnskomu

Dragi brate!

Nedao Ti bog većih dugovah od onoga kojim si se u mene zadužio, a nedao meni Bog gorjih dužnikah od Tebe; kao što ih do sada stekoh, n. pr. u naše slavne narodne vlade, koja me je za 1300 for. oglobila. Nemisli, da prečeravam ili bulaznim, već je to žaliboše gola istina. Dapače Ti si prevršio podpisujuć se dužnikom; jer sam ja od Tebe uzajmio 102 rieči, a danas Ti vraćam 3, dakle jošte dugujem njih 99. Moli strpljenje

Bogoslav.

Zagreb 17/5 1876.

Treći odsjek

Poslovna pisma

A. Trgovačka pisma

I. Vrst i način pisanja

List ili pismo imade u trgovini veliku važnost, pa zato u trgovačkom poslovnom životu i imade najviše vrsti listova. O valjanoj trgovačkoj korespondenciji ovisi napredak i uspievanje posla, pa radi toga treba da trgovac osobitu pomnju toj strani vodjenja svoje trgovine posveti. Podhvati na daljinu, naručivanja robe, kupovanja i prodaje vrlo se često i ne obavljaju inako, van pismom. Razne vrsti trgovačkih pisama jesu:

1. Cirkulari iliti okružnice kod osnivanja, promjene, predaje ili napuštanja trgovine ili trgovačkog posla.
2. Obaviestna pisma ob imovnom stanju i solidnosti trgovačke kuće uz odgovore.
3. Pozivi na poslovno udruženje uz odgovore.
4. Pisma o robi, kao sajamska izvješća, naručbena pisma s odgovori, pisma radi komisije, kupovanja, prodaje itd.
5. Odpremnička pisma.
6. Pisma o pripošiljanju gotovine i ob inkasiranju.
7. Pisma u vjeresijskih i mjenbenih poslovih.
8. Pisma u prilikah stečajnih.
9. Vozni listovi, konosamenti, deklaracije ili popratnice.

Poglavite su okolnosti kod trgovačkog pisma: čistoća, pravilnost jezika, izvjestnost, potpunost, razgovjetnost i kratkoća sadržine, a sve to mora da je zaodjenuto spretnošću i zadahnuto uljudnošću i poštovanjem prema poslovnom prijatelju. Na ove uvjete treba osobito paziti, jer se samo tako mogu poslovnom prijatelju na daljinu predstaviti stvari i okolnosti, koje su za uspjeh naumljenog trgovačkog posla odlučne.

Osim toga valja uredan trgovac da si sačuva uvijek prepis pisma, što ga odašilje. Najbolje je, ako se sva pisma u tako zvanu knjigu za kopiranje unašaju. Naš trgovački zakon to i nalaže u §. 29. gdje se veli: „svaki trgovac dužan je u pohranu staviti primljene poslovne listove, a prepis poslovnih listova,

što ih on odpravi, — u kopiji ili odtisku — zadržati uveden po chronologičkom redu u knjigu prepisa“. Nadalje nalaže §. 30. trgov. zakona, da su trgovci dužni kao što trgovačke svoje knjige, tako i trgovačke listove držati u pohrani barem tečajem deset godina, računajući od dana posljednjeg upisa u knjigu odnosno od dana primitka, dotično odpravka pisma.

Pismo, koje se odpravlja, najbolje je da se otisne u knjigu za kopiranje, dočim se pismo, koje je primljeno, po duljini previje te se na hrbat napiše ime i prebivalište onoga, od kojeg je to pismo stiglo, dan, kad je stiglo i dan, kad je na to pismo odgovoreno, pa se onda to pismo k ostalim priloži.

U početku pisma valja da se napomenu po datumu obavijesti, koje su od poslovnog prijatelja najkašnje stigle. Ako se pismo na daleko, osobito preko mora šilje, običaj je da se kod prve prilike ili u osobito važnih slučajevih odmah zatim odašalje duplikat (dvogubka) a često i triplikat (trogubka) prvog pisma, u kojem slučaju valja navesti, kada i kojom prilikom je prediduće pismo odposlano.

Adresa ili tvrdka trgovačke kuće ne smije se mienjati, već ju valja pisati baš onako kako se sama piše. Pisma se obično sasvim jednostavno bez velikog naslova, jedino s adresom, mjestom i datumom od prilike dva prsta širine izpod gornjeg okrajka započimlju, na pr.:

Gospodinu Pavlu Pavloviću, Zemun.

Zagreb, 13. lipnja 1888.

U adresi rabi se obično rieč „gospoda“ ako je tvrdka trgovačko društvo. Kad se u pismih navode računi ili iznosi robe, tada treba navesti brojke samo jednom i jednostavno, da se izbjegne možebitnoj bludnji, pa isto ih tako valja navesti i u odgovoru.

Opaziti valja, da se okružnice, sajamska izvješća, cienici, tečajne cedulje itd. samo priklapaju. Cienici se najviše sastavljaju alfabetičnim redom po nazivu robe. Sada se takova izvješća skoro na svih tržištih tišću ili litografiju i to ili na koncu godine ili u kraćih razdobljih n. pr. svakog mjeseca, svake nedjelje, pa se onda razasliju. Kod sajamskih izvješća valja pružiti poslovnomu prijatelju kratak ali točan pregled o stanju važnijih vrsti i razreda robe te trgovinskih odnošaja na dotičnom mjestu, da se isti kod novih naručba ili podhvata prema tomu ravnanati može.

Kod naručbenih pisama mora se naručena roba n. pr. u manufakturnih stvari po broju, boji, vrsti i cieni točno označiti, da se ne dogodi smetnja. Kad je kod koje robe moguće priložiti probu ili muštru, neka se i to učini ili neka se pozove na jur primljenu probu ili muštru, jer se inače dogoditi može, da se nešto dobije, što se naručiti htjelo nije, pa se time-obim stranam šteta nanese.

U obavijestnih i izvidnih pismih o imovinskom stanju, platežnoj sposobnosti i poslovanju kojeg trgovca, ili o njegovih osobnih vlastitostih i soliditetu neka se osobito oprezno postupa te se čovjek u tom slučaju prenagli ne smije. Neke se naročito pripomene, da se računa na diskreciju te neka se podjedno pazi na to da li se s dotičnom, obavijest tražećom kućom već dugo u poslovanju stoji ili ne.

Često se napiše ime onog trgovca, o kojem se hoće obavijest da dobije, jednostavno na posebni komadić papira pa se to pismu priloži, bilo za to, da se

dotičniku neće da naškodi, bilo za to, da se neda prilike, da trgovački pomoćnici taj otajni i povjerljivi dio trgovačkog dopisivanja doznadu, jer ako se pismo, u kojem se navode takova imena, recimo, izgubi ili se inače zloupotrebi, mogle bi nastati velike neprilike i neugodnosti.

Odgovor, koj se na takovo pismo daje, valja da se tako sastavi, da udovoljuje onomu, koj za obavijest pita, a s druge strane opet, da izvjestitelju ne nameće odgovornosti. Obično dodaje pisac u tom slučaju rieči: „bez moje predrazsude“ ili „bez moje odgovornosti“.

Pošto napokon obavijesti (i od najiskrenijeg poslovnog prijatelja) mogu biti podvrgnute bludnji a mogu da su i same u sebi protuslovne, to mnogi običavaju u tom slučaju tražiti informacije od više svojih poslovnih prijatelja, pa na temelju svih tih informacija stvaraju sud o dotičnoj osobi, glede koje su se obavijestiti htjele.

2. Primjeri

I. Okružnice ili cirkulari

1. Objava osnivanja trgovine mješovitom robom po nekom dosadanjem poslovdji Gospodinu N. N. u N.

Zagreb, 1. siečnja 1890.

Častim se ovim javiti Vam, da sam danas ovdje otvorio trgovinu mješovitom robom, pa Vas molim, da me izvolite počastiti svojimi cienjenimi naručbami, koje ću uvijek nastojati savjestno i točno izpuniti. Moj dosadanji položaj kao poslovdja u reuomiranoj trgovini gospodina Luke Petrovića, pa onda okolnost, što imadem u ruci potrebni fond, neka Vam budu zalogom, da ću uvijek revno nastojati, da svoje cienjene poslovne prijatelje što bolje zadovoljim.

Moleć Vas dakle, da me svojimi cienjenimi nalozi usrećite, uslobodjujem se upozoriti Vas na svoj podpis te Vam podjedno priložiti svoj cienik. Ako biste pako želili bilo kakvu obavijest o mojem soliditetu dobiti, to je prije imenovani gospodin Luka Petrović rado pripravan, da Vam takovu dađe.

Preporučujući se Vašoj dobrohotnosti, ostajem
s odličnim poštovanjem

Marko Brajdić.

2. Objava ustrojenja mjenbenog i komisijonarnog posla

Gospodinu N. N. u N.

Sisak, dne 5 siečnja 1890.

Providjeni potrebnom vještinom i sredstvi otvorili smo mi današnjim danom pod tvrdkom

P a v l o v i ć i N i k o l i ć

na ovom tržištu mjenbeni i komisionalni posao, pa se preporučamo Vašemu povjerenju u svih Vaših posloviha na ovom tržištu. Naše će biti uvijek vruće nastojanje, da Vašim cienjenim nalogom, za koje Vas molimo, što brže i točnije udovoljimo te da tako Vaše podpuno zadovoljstvo postignemo.

U pogledu našeg soliditeta izvolite se obratiti na ovdješnju trgovačku kuću Petranović i drug i na gosp. Marka Plića u Zagrebu, koji nas već više vremena poznadu. Napokon Vas molimo za blagohotnu opazku našeg potpisa, prilažemo naše tečaje i ostajemo

s potpunim štovanjem i odanošću
Pavlović i Nikolić.

3. Objava otvorenja komisijonarnog posla.

Gospodinu N. N. u N.

Rieka, dne 1. svibnja 1890.

Častim se ovim javiti Vam, da sam se ovdje uz pripomoć raznih uglednih trgovačkih kuća kao pomorski mešetar i poslovni agent, (komisijonar) smjestio.

Svjestan si svoje sposobnosti, da mogu sve povjerene mi naloge brzo, jeftino i u svakom pogledu na zadovoljstvo izpuniti, uslobodjujem se i za Vaše povjerenje zamoliti. Da vas na to sklonem, uvjeravam Vas, da mi nijedan napor neće odviše velik biti, čime bi se samo Vaši interesi promakli i Vaše cijenjene želje izpunile.

U pogledu mog karaktera i soliditeta izvolite se obratiti na ovdješnju trgovačku kuću Scarpa i Cosulich pa izvolite primiti izraz mog dubokog poštovanja s kojim se bilježim

Nikola Jurandić.

4. Objava smrti trgovačkog druga

Gospodinu N. N. u N.

Karlovac, dne 1. veljače 1890.

Sa žalostnim čuvstvom smatramo si ovim za dužnost, da Vas izvijestimo o sbivšoj se dne 28. siječnja t. g. smrti našeg čestitog prijatelja i druga, gospodina Vase Radakovića, čime će nastati promjena u našoj tvrđci.

Naša sredstva neće se pako umanjiti, pa će nam uvijek biti nastojanje, da kao do sada tako i nadalje svoje poslove vodimo.

U svoje vrieme izvijestiti ćemo Vas ob uredbah, koje smo nakanili preduzeti, a za sada Vas molimo, da sa svoje strane poslovanje i dopisivanje ne prekinete, jer smo na to uvijek veliku cieniu postavljali.

Primito i ovom prigodom uvjerenje našeg prijateljskog poštovanja.

Radaković i Mlinarić.

5. Primiće druga u već postojeću trgovinu

Gospodinu N. N. u N.

Zemun, dne 1. lipnja 18 . .

Uslobodjujem se ovim javiti Vam, da sam se odlučio primiti gospodina Nikolu Vujanića za svog javnog druga. Mi ćemo obojica nastaviti poslove dosadanje moje trgovine sjedinjenimi silami pod tvrdkom

Sladović i Vujanić.

Molimo Vas dakle uljudno, da izvolite nvažiti to ime za otvorene račune te da nam poklonite svoje povjerenje i svoju pažnju za naše potpise.

S dubokim poštovanjem

Josip Sladović,

koji će odsada potpisivat: Sladović i Vujanić
Nikola Vujanić potpisivat će: Sladović i Vujanić.

5. Objava novo-otvorene podružnice

Gospodinu N. N. u N.

Zagreb, dne 1. veljače 18 . .

Naša razgranjena trgovina i razprostranjene trgovačke sveze dovele su nas do potrebe, da otvorimo u Sisku podružnicu, koja će od današnjeg dana obavljati sve naše poslove u Vami jur poznatom djelokrugu. Mi smo predali upravu te podružnice svojemuz kroz mnoge godine bivšemu poslovodji Adolfu Pražiću, koji će imati pravo za nas kao prokurista našu tvrdku potpisivati.

Umoljavajuć Vas, da izvolite primiti na znanje njegov potpis te da nas i nadalje svojim povjerenjem počastite, ostajemo

s punim štovanjem

Lukšić i Petrović.

Gospodin Adolf Pražić potpisivat će: p. p. Lukšić i Petrović, Adolf Pražić.

7. Razrješnje društva i nastavak poslova samo po jednom dosadašnjem članu

Okružnica do sada postojale tvrdke

Gospodin N. N. u N.

Senj, dne 1. travnja 18 . .

Čast nam je ovim javiti Vam, da usljed našeg sporazumka i prijateljske nagode prestaje naše dosadanje pod nazivom

O b r a d o v i ć i L i v a d i ć

postojeće društvo te da gospodin Dragutin Livadić prima sam nastavljanje posla.

Obširnije izvolite iz njegove priložene okružnice razabrati pa blagoizvolite od sada pokloniti njemu ono povjerenje, koje ste dobrotivo imali prema nami. Zahvaljujuć Vam na tom, preporučamo se i ostajemo

s veleštovanjem

Obradović i Livadić.

8. Gornjoj okružnici priloženi cirkular druga, koji će sam nastaviti poslove

Gospodin N. N. u N.

Senj, dne 1. travnja 18 . .

Pozivajuć se na gornju okružnicu, čast mi je javiti Vam, da ja pod tvrdkom

O b r a d o v i ć i L i v a d i ć

obstojeći posao nastavljam od danas pod imenom i tvrdkom

D r a g u t i n L i v a d i ć

na svoj račun, pa Vas molim, da izvolite otvorene račune na moju tvrdku prenieti i neuzkratiti mi u buduće svoje povjerenje.

Zabilježite blagohotno moj podpis i dozvolite, da Vam izrazim svoje duboko poštovanje, s kojim se bilježim

Dragutin Livadić.

9. Trgovac obznanjuje, da predaje svomu sinu svoju dosadanju trgovinu

Gospodinu N. N. u N.

Varaždin, dne 1. ožujka 18 . .

Nakon četrdeset godina, što sam ih neprekidno u svojih trgovačkih poslovih probavio, sudim, da mi je moguće starije dane proživjeti u miru i uživanju plodova svojeg truda i napora. Prema tomu predao sam današnjim danom svu svoju trgovinu sa svimi aktivni i pasivi svomu sinu Mirku Kovačiću, koji me je već od desetak godina na moje podpuo zadovoljstvo u mojoj trgovini podupirao.

Zahvaljujuć Vam srdačno na izkazanom do sada meni povjerenju, molim Vas ujedno, da izvolite isto i momu sinu izkazivati, za kojega sam uvjeren, da će ga uvijek od Vas zaslužiti u poslu, što će ga sam bez ikakve promjene u dosadašnjoj tvrdci izključivo za svoj račun nastaviti, o čem Vas on posebnom okružnicom obavješćuje.

S iskrenim poštovanjem

Ivan Kovačić.

10. Okružnica sina, priložena predjašnjoj

Gospodinu N. N. u N.

Varaždin, dne 1. ožujka 18 . .

Pozivno na prediduću okružnicu svog oca, uslobodjujem se ovim, da Vas ubaviestim o preuzeću njegove trgovine, koju ću ja od danas bez ikakve promjene u tvrdci sa svom zalihom, aktivni i pasivi za svoj izključivi račun nastaviti. Preporučam se s toga, da mi izvolite poklanjati jednako povjerenje, kako ste ga i momu otcu uvijek izkazivali, a ja Vas mogu uvjeriti, da ću uvijek biti dostojan nasljednik svog oca te uživati glas i častno ime njegove tvrdke.

Moleć Vas, da me svojim blagohotnimi daljnjim nalozi počastite i da primite na znanje moj podpis, ostajem

s odličnim poštovanjem

Mirko Kovačić,

koji će bilježiti: Ivan Kovačić.

11. Razriešenje javnog trgovačkog društva

Gospodinu N. N. u N.

Zagreb, dne 1. svibnja 18 . .

Čast nam je ovim javiti Vam, da smo s prijateljskim sporazumkom razriešili danas svoje dosadanje postojeće društvo.

Likvidaciju obaviti ćemo zajednički, pa moleći Vas, da izvolite to primiti na blagohotno znanje, ostajem

s dubokim štovanjem

G. Martić i Šarić.

G. Martić podpisivat će: G. Martić i Šarić u likvidaciji.

I. Šarić podpisivat će: G. Martić i Šarić u likvidaciji.

II. Obaviestna pisma

1. Upit o soliditetu neke trgovačke tvrdke

Gospodinu N. N. u N.

Senj, dne 15. travnja 18 . .

Uslobodjujem se ovim uljudno Vas zamoliti, da me izvolite što točnije izviestiti o trgovačkoj kući, imenovanoj na priloženoj cedulji, pošto mi ova obznanjuje, da je otvorila trgovinu, te u mene traži vjeresiju.

Ista poziva se na više uglednih firma u Vašem mjestu, a preporučena mi je probitačno sa više strana.

Medjutim ja držim mnogo do Vašeg cienjenog mnienja, pa Vas molim, da mi izvolite izjaviti, do kojeg iznosa mogu rečenoj kući pokloniti vjeresiju.

Uvjeravajuć Vas, da ću se najobzirnije poslužiti Vašom obaviesti i da ću uvijek spreman biti vratiti Vam uslugu uslugom, ostajem

s odličnim poštovanjem

Petar Borić.

2. Odgovor na predjašnje pismo

Gospodinu Petru Boriću, Senj

Rieka, dne 17. travnja 18 . .

Primivši Vaše cienjeno pismo od 16. t. m. milo mi je, što mogu samo potvrditi povoljne viesti, koje ste već dobili o upitnoj trgovačkoj tvrdci. Ona razpolaže prilično znatnimi sredstvi te uživa obće povjerenje na ovom tržištu.

Nebi se dakle premišljao dopustiti joj vjeresiju na tisuće, što Vam priobćujem bez svake obvezanosti, ostajuć

s dubokim poštovanjem

Ivan Šarinić.

2. Upit ob imovinskom stanju poslovnog prijatelja

Gospodinu Nikoli Bečiću, Rieka

Osiek, dne 1. listopada 18 . .

Uslobodjujem se ovim liepo Vas zamoliti, da mi kretom pošte priobćiti izvolite, da li se nije sbilā kakva promjena glede imetka na priloženoj cedulji zabilježene tvrdke, s kojom već od više godina u živoj poslovnoj svezi stojim i da li nije opasno nepromieniti buduću vjeresiju.

Uvjeravajući Vas, da ću dobrohotnu uslugu uvijek protuuslugom uzvratiti kao takodjer da ću šutiti i tajnu čuvati, ostajem

s veleštovanjem

Martin Ribarić

4. Nepovoljan odgovor na prijašnje pismo

Gospodinu Martinu Ribariću, Osiek
Rieka, dne 4. listopada 18 . .

Žao mi je, što Vam moram priobćiti, da sadašnji odnošaji kuće, za koju me umoliste, da Vam priobćim, nisu nipošto povoljni. Pretjerani podhvati, koji skoro svi ne podjoše za rukom, potresli su njezinom imovinom tako, da je bojazan, da će obustaviti skoro plaćanja.

Moleći Vas, da upotrebite ovo priobćenje sa svim obzirom, ostajem
s poštovanjem

Nikola Bečić.

5. Obaviest glede nekog trgovačkog knjigovodje

Gospodin N. N., Beč
Zagreb, dne 10. svibnja 18 . .

Gospodin Makso Braun zamolio me je, da mu u svojoj poslovnici podielim mjesto knjigovodje, te mi je kazao, da je u Vašoj kući dugo kao takov namješten bio.

Njegova vanjšina i ponašanje odaje čestita čovjeka, nu ja bi želio čuti Vaše mnijenje o njegovoj točnosti i poštenju, pa bi rado znao i razlog, zašto je iz Vašeg posla izstupio.

Molim Vas dakle liepo, da me o tom izviestiti izvolite, a ja Vam na toli dobrohotnoj usluzi već unapried hvalim i uvjeravam Vas, da ću o Vaših povjerljivih obaviestih znati šutiti.

Primate i ovom prilikom izraz mog dubokog poštovanja, s kojim ostajem
odani Vam

Gjuro Milić.

III. Pozivi na poslovnu svezu

1. Prva naručba robe
Gospodinu Ivanu Didoliću, Zadar

Senj, dne 3. siečnja 18 . .

Povodom Vašeg pripisanog mi cienika od 1. tek. mj. umoljavam Vas, da mi prvim Loydovom parobrodom pošaljete

31 metr. centa ulja od vrsti f.

3 metr. centa smokava od vrsti b.

Želim, da roba ne bude lošija kakvoće nego što je ogled, kakva sam vidio u gosp. Šikića, pa nadajući se, da će me ova moja prva naručba zadovoljiti te moju poslovnu svezu s Vami učvrstiti, izvolite za iznos računa potegnuti na mene mjenieu plativu 3 mjeseca a dato.

S poštovanjem

Mile Babić.

2. Naručba usljed posjeta trgovačkog putnika
Gospodinu N. N., Senj

Gospić, dne 3. lipnja 18 . .

Prije nekoliko dana bijaše mi milo vidjeti Vašeg putnika g. N. N., komu sam zaostatak, što ga imadoste dobiti od . . . for. izplatio, čim ste moj račun bez dvojbe izravnali. Ne imadoh povoda, da istomu što god naložim, nu nalazim od onda, da mi nestaje zalihe ruma one vrsti, što sam ju mjeseca travnja t. g. od Vas dobio. Zato Vas umoljavam, da mi prvom dobrom prilikom pošaljete

2 hektolitra iste kakvoće.

Takodjer možete u jednom sanduku dodati

12/1 i 12/2 staklenica Vaše punčevine broj 1.

Nadajući se, da ćete moju naručbu pouzdano izvršiti i što moguće jeftiniju cieniu zabilježiti, preporučam se najodanije

Gavro Momčilović.

3. Odgovor na pismo pod 1

Gospodinu Mili Babiću, Senj.

Zadar, 8. siečnja 18 . .

Odgovarajuć uljudno na štovano Vaše pismo od 3. t. m., čast mi je javiti Vam, da sam naloženu mi naručbinu sasama po Vašem propisu obavio te pošiljku predao na današnji Loydov parobrod.

No budući mi je danas prvi put čast, što Vas mogu poslužiti, nećete mi za cijelo zamjeriti, što sam bio tako slobodan računski iznos od . . . for. . . nč. na tu pošiljku odmah pouzeti.

Ako budem imao čast, da stupim s Vami u postojan poslovni savez, onda ću bez svakog uztezanja staviti u Vas podpuno povjerenje, kad se poblize upoznamo.

Očekujuć rado Vaše daljnje naručbine, ostajem
s dubokim štovanjem

Ivan Didolić.

4. Ponuda robe kolonijalne

Gospodinu N. N., Zagreb

Zadar, 3. lipnja 18 . .

Častim se ovim pismom, da Vas izviestim o stvarih, koje bi, kako se nadam, mogle biti povodom napredka za Vas, a meni pružiti priliku, da stupim s Vašom cienjenom kućom u poslovni savez.

Pri mnogoj vrsti robe, koja bi mogla postati povodom takove prilike, navodim smokve i ulje. Ovo je oboje nečuvveno palo u cieni, nu nije izgleda da bi moglo dugo pri tom ostati.

Nu najmiliji posao bio bi mi ipak sa uljem, jer imadem priliku, da nabavim osobito dobru robu i to uz cieniu, kakova je drugdje jedva moguća. Brodovne prilike do Rieke ima po više puta svakog tjedna. Vožnje su jako sigurne a vozarina umjerena.

Gospodin Pavao Randić na Rieci poslati će Vam na Vaš nalog ogleda gornje robe a i inače dati Vam svako potrebno izvješće.

Prilažem u ostalom ovom pismu i cijenik, koj izvolite pregledati, pa očekujući Vaše cijenjene naručbe, ostajem

sa svim poštovanjem

Ante Štambuk.

5. Druga ponuda robe

Gospodinu N. N., Sisak

Zagreb, 8. kolovoza 18 . .

Slobodan sam ovim poslati Vam svoj najnoviji cijenik robe, nebi li se, pregledavši ga, osvjedočili, da sam nastojao opet sastaviti i obskrbiti svoje skladište što je bolje moguće bilo i da sam s najjeftinijim označenjem cijene gledao po mogućnosti odgovoriti svakoj želji svojih štovanih prijatelja.

Uzprkos velikog prida na srebro, ja sam, kupujući za vremena, samo kod nekih vrsti robe neznatno povisio cijenu.

Budite tako dobri, pa me i u buduće počastite cijenjenimi svojimi nalozi kao što i ovom prigodom primite izraz poštovanja, s kojim ostajem

Dane Ivić.

IV. Pisma o robi

1. Tržišno izvješće

Gospodinu N. N., Pešta

Vukovar, dne 19. rujna 18 . .

Odgovaramo na Vaše cijenjeno od 15. t. m. sljedeće:

Od nekoliko dana nastalo je po naše vinograde nepovoljno vrijeme; kiši neprestance, dani i noći su hladne te groždje slabo dozrijava. Dosele nije još nikakva velika šteta nastala, nu bojati se je takove, ako kiša potraje. Na nikoji način nećemo imati berbu onakovnu kao što je bila prošle godine što se kvaliteta tiče, dočim će kvantiteta ovogodišnja daleko zaostati.

Šljive su ljetos slabije urodile i kod nas i u susjednoj Bosni i Srbiji pa im je već sada poskočila cijena, a poskočit će, kako je sva prilika jošte i više.

U prilogu Vam šaljem izkaz cijene žitka od posljednjeg ovdješnjeg sajma. Izvolite taj izkaz uvažiti, te ako Vam koja vrst konvenira, možemo Vam sa većim kvantomom najbolje poslužiti. Naša promišljenost i opreznost u poslovih poznata Vam je bez dvojbe dobro, pa se nadamo, da ćete nas svojimi cijenjenimi nalozi doskora počastiti.

Pozdravljajući Vas prijateljski, ostajemo

Ponajotović i drug.

2. Nalog glede robe

Gospodinu N. N., Beč

Zagreb, dne 1. rujna 18 . .

Gospodin Ivan Braun pokazao mi je ovdje nedavno uzorak svile, koju robu da je od Vas dobio uz cijenu od . . . fr. a. vr. po klgr. Vidim, da je roba vrlo liepa a cijena umjerena, pa Vas radi toga molim, da mi ovom prilikom pošaljete jedan omot od prilike 100 klgr. ove svile.

Želio bi, ako je moguće, da mi tu svilu pošaljete čim ove redke primite, da ju još na vrijeme dobijem, pošto ću se njom poslužiti kod predstojećeg mog putovanja. Preporučujući Vam dakle što bržu odpremu, ostajem

sa svim poštovanjem

Matija Lalić.

3. Odgovor na gornje pismo

Gospodinu Matiji Laliću, Zagreb

Beč, dne 8. rujna 18 . .

Vrlo mi laska Vaš cijenjeni nalog od 1. t. mj. te Vam za to iskreno zahvaljujem.

Prilažem Vam račun vrhu svile, koju sam danas na željeznicu predao. Iznos od . . . for. izvolite mi u dobro upisati.

Vi ćete naći, da je roba sasvim prema probi, te se nadam, da ćete zadovoljni počastiti me doskora novimi naručbami, rad šta se osobito preporučam.

S odličnim poštovanjem

Franjo Fink.

4. Opoziv naručbe robe

Gospodinu N. N., Zagreb

Rieka, dne 8. lipnja 18 . .

Naše pismo od 5. t. m., koje se častimo potvrditi Vam, križalo se je s cijenjenim Vašim od 4. t. m., u kojem nam glede naručenih 100 vreća kave javljate dalje nove uvjete.

S najvećom pozornosti čitali smo te Vaše redke, pa žalimo veoma, što nam po Vami stavljeni daljnji uvjeti ne dopuštaju izpuniti Vašu naručbu. To nam je tim neugodnije, što smo se nadali, da će se ovom prilikom naša poslovna svezu ustaliti i ojačati, nu Vaši uvjeti daleko se razilaze od onih, što nam ih drugi tamošnji naši prijatelji stavljaju, te ne možemo na nje uz najbolju volju pristati. Mi želimo, da se doskora pruži povoljnija prilika, kako da našu poslovnu svezu uzdržimo, te ćemo sve moguće učiniti, da Vam odnosne pogodnosti pružimo.

Sutra ćemo poslati gosp. Pančiću nov izbor ogleda kave te bi nas veselilo, kad bi Vam se koji dopao.

U tom očekivanju ostajemo

s punim štovanjem

Robert Franković i drug.

V. Pisma u odpremničkih poslovih

1. Nalog radi odpreme

Gospodin N. N., Rieka

Zagreb, 13. veljače 18 . .

Pozivno na Vaše posljednje cijenjeno pismo, molim Vas, da partiju ulja i smokava, koja će Vam usljed pošiljke gospodina Petra Dubokovića iz Šibenika prispjeti, primiti izvolite te da ju onda s izkazom Vaših troškova što prije meni odpremite.

S poštovanjem

Fran Belić.

2. Odpremna objava Riečanina

Gospodinu Franu Beliću, Zagreb

Rieka, 20. veljače 18 . .

Obzirom na Vaše cijenjeno od 13. t. m. javljam Vam ovim, da su mi usljed pošiljke gosp. Petra Dubokovića iz Šibenika za Vaš vrijedni račun u istinu prispjele :

(S) 4 bačve ulja stolnog:

br. 1) 397 kila brutto

" 2) 329 " "

" 3) 325 " "

" 4) 337 " "

1388 kila brutto 1388 kila

3 bačve smokava:

br. 1) 65 kila brutto

" 2) 64 " "

" 3) 54 " "

183 kila brutto 183 kila

7 koli

1571 kila

Ja sam robu odmah po željeznici na Vas odpremio. Izvolite mi pako iznos troškova, koji glasom niže navedenog računa iznose . . . fr. . . nč. u dobro upisati.

Želim Vam, da robu sretno primite te ostajem i na daljnje Vaše naloge uvijek pripravan

s poštovanjem

Niko Katalinić.

Račun troškova

Vozarina od Šibenika do ovuda for. . . nč.

popravak bačava for. . . nč.

poštarina za list for. . . nč.

Gornji.

Rieka, dne 20. veljače 18 . .

3. Odposlanje robe, naručene po zagrebačkoj tvrđci u Spljetu, na riečku tvrđku

Gospodinu Milanu Mohoviću, Rieka.

Spljet, 11. siečnja 18 . .

Mi smo na račun gospode Ivića i Franića u Zagrebu s brodom „Zlatka“ kapetan Randić, glasom priloženog konosamenta na Vas priposlali:

M & B } 30 bačava crnog dalmatinskog vina, svaka bačva

Br. 1 à 30 } netto 200 hektolitara, u vrijednosti od . . . for. a vr.

Moleći Vas uljudno, da izvolite blagohotno asekuraciju obskrbiti i nakon prispjeća robe vladati se prema nalogom gospode Ivića i Franića, ostajem s poštovanjem

Marko Getaldić.

4. Objava o tom Riečanina zagrebačkoj kući, uz izvješće da je asekuracija obavljena

Gospodi Iviću i Franiću, Zagreb

Rieka, 16. siečnja 18 . .

Nakon primitka Vašeg cijenjenog od 1. t. m. ne imam od Vas daljnjih vesti, a međutim sam od gosp. Marka Getaldića iz Spljeta primio konosament o natovarenih za Vaš račun na brod „Zlatku“, kapetan Randić

M. & B } 30 bačava crnog dalmatinskog vina, svaka bačva

Br. 1 à 30 } netto 200 hektolitara u vrijednosti od . . , fr. a vr.,

na što sam platio u ime osiguranja . . . fr. . . nč. uz premiju $\frac{3}{4}\%$. Daljnu odpremu obaviti ću prema nalogu čim roba prispije te ostajem s punim štovanjem

Milan Mohović.

5. Objava riečkog trgovca, da je roba prispjela i da ju je odmah dalje odpremio

Gospodi Iviću i Franiću, Zagreb

Rieka 28. siečnja 18 . .

Pozivajući se na svoje pismo od 16. t. m., na koje ne imam od Vas do danas odgovora, javljam Vam, da sam upitnih 30 bačava crnog dalmatinskog vina brodom „Zlatka“, kapetan Randić danas primio, te da sam ih odmah na željeznicu natovario i na Vašu adresu odpremio. Želim, da robu što prije sretno primite, a molim Vas, da izvolite priloženi račun mojih troškova sa iznosom od . . . for. . . nč., odobriti i namiriti.

S odličnim poštovanjem

Milan Mohović.

VI. Pisma o pripošiljanju gotovine i ob inkasiranju

1. Pripislanje gotovine za namirenje duga

Gospodinu Luki Petroviću, Zagreb

Petrinja, dne 20. ožujka 18 . .

Zaračunanu mi due 20. ožujka kolonijalnu robu primio sam na vrijeme točno te sam Vas za to kreditirao. Danas pako šaljem Vam poštanskom naputnicom svotu od 335 for. 60 nvč. s molbom, da izvolite time moj račun izravnati.

Najodaniji Vam

Lazar Raić.

2. Odgovor na prijašnje pismo

Gospodinu Lazaru Raiću, Petrinja

Zagreb, dne 3. svibnja 18 . .

Uz Vaše cienjeno od 30. prošl. mjeseca primio sam jučer poštanskom naputnicom i svotu od 335 for. 60 nvč., čime sam, najbolje Vam zahvaljujuć, Vaš vrijedni račun izravnao.

Prilažem Vam svoj najnoviji cienik i molim za Vaše daljnje vrijedne naloge.

S dubokim štovanjem

Luka Petrović.

3. Objava pripislanja gotovine na tuđji račun

Gospodinu Filipu Laliću, Osiek

Mitrovica, 3. lipnja 18 . .

Po nalogu i za račun gospodina Joce Kostića iz Zemuna imao sam danas čast poslati Vam poštom iznos od 1800 for. u gotovom, kojega primitak mi izvolite blagohotno potvrditi.

S poštovanjem

Jovan Pavlović.

4. Objava primitka onomu, koji je poslao gotovinu

Gospodinu Jovanu Pavloviću, Mitrovica

Osiek, dne 6. lipnja 18 . .

Potvrđujem Vam ovim primitak jučer mi dojavljene pošiljke vrhu gotovine od 1800 for. — zašto sam priznao gospodina Ivana Kostića iz Zemuna, te ostajem s poštovanjem

Filip Lalić.

5. Objava onomu, za čiji račun je gotovina poslana

Gospodinu Joci Kostiću, Zemun

Osiek, dne 6. lipnja 18 . .

Upravo primih od gosp. Jovana Pavlovića iz Mitrovice gotovinu od 1800 for., što sam Vami u dobro upisao i priznao.

S poštovanjem

Filip Lalić.

6. Platežni nalog

Gospodinu Adolfu Righetti-u, Trst

Senj, dne 6. travnja 18 . .

Umoljavam Vas ovim, da položite u gotovom 120 for. slovi jedna stotina dvadeset forinti a. vr. gospodi Rinaldi i Branchetta tamo na moj račun i umoljavam Vas, da mene time obteretite.

S veleštovanjem

Josip Dobrila.

7. Izvješće kao odgovor o obavljenom nalogu

Gospodinu Josipu Dobrili, Senj.

Trst, dne 8. travnja 18 . .

Usljed Vašeg naloga od prekjučer položio sam danas u gotovom gospodi Rinaldi i Branchetta 120 for. na Vaš račun te sam Vas u to ime obteretio.

S počitanjem

Adolf Righetti.

8. Nalog plateža na tuđji račun

Gospodinu Krausu i drugovom, Beč.

Varaždin, dne 3. srpnja 18 . .

Gospodin Ivan Fischer iz Bečkog Novog Mjesta ima dne 20. t. m. dobiti od nas 600 for.

Pošto ne imamo nikakva drugog saveza s tim tržištem, umoljavamo Vas uljudno, postarajte se to platiti, pak nas, poslavši pismeno, obteretite zato skupa s troškovi.

S veleštovanjem

Bobić i drug.

9. Odgovor na takov nalog plateža

Gospodi Bobiću i drugu, Varaždin

Beč, 12. srpnja 18 . .

Po Vašem nalogu od 3. t. m. dali smo na Vaš račun gospodinu Ivanu Fischeru iz Bečkog Novog Mjesta u gotovom platiti 600 for.

Gospodin Pavao Braun, posredstvom kojeg smo taj platež obavili, zaračunao nam je pristojbe i poštarine 1 for. 50 nvč., tako da smo Vas obteretili sa 601 for. 50 nvč.

Prilažemo ovdje jedan odpis primke i podpisujemo se

s veleštovanjem

Kraus i drugovi.

10. Pripislanje mjenice na inkasiranje
Gospodinu Ignjatu Breliću, Osiek

Sisak, dne 8. lipnja 18 . .

Uslobodjujem se ovim u prigibu pripislati Vam naputnicu vrhu 500 for. plativu na vid na Matu Janića tamo, s molbom da izvolite istu blagohotno inkasirati te mi iznos u račun kao dobro upisati.

S najvećim štovanjem

Dragutin Lampe.

11. Odgovor na prijašnje pismo

Gospodinu Dragutinu Lampe, Sisak

Osiek, 11. lipnja 18 . .

S cienjenim Vašim od 8. t. m. pripislanu nam naputnicu vrhu 500 for. izkupio je g. Mato Janić odmah kod predočbe, te sam prema Vašem zahtievu istu svotu Vam na račun kreditirao.

S poštovanjem

Ignjat Brelić.

VII. Pisma u mjenbenih i vjeresijskih poslovih

1. Zagrebački trgovac objavljuje svoju tezicu (tratu)

Gospodinu Pavlu Jukiću, Rieka

Zagreb, 3. svibnja 18 . .

Usljed Vašeg cienjenog od 1. t. m. razpolazem ovim pismom svojom imovinom, dočim na Vas uzimam fr. 1000 naredba Ivan Franković 2 mjes. a dato. Izvolite izkupiti tu tezicu na moje opterećenje.

S veleštovanjem

Oto Wolf.

2. A. Hiller u Osieku, kupivši u F. Karla u Trstu robu, pisao mu, neka iznosak potegne, izdav mjenicu na Friderika Gasta u Beču. Trščanin dakle obznanjuje svoju tezicu

Gospodinu Frideriku Gastu, Beč

Trst, dne . . .

Ovim Vam odano javljam, da sam danas po naredbi gosp. A. Hillera u Osieku

for. 850 — naredba moja, 3 mjeseca a dato na Vas primio; branite i stavite gore spomenutomu prijatelju u račun.

S poštovanjem

Franjo Karl.

3. Odgovor na prijašnje
Gospodinu Franji Karlu, Trst

Beč, dne . . .

Dobivši već objavu od gosp. A. Hillera iz Osieka, čast mi je na Vaš štovani list od . . uvjeriti Vas, da je Vaša tezica for. 850, naredba Vaša, 3 mjes. a dato pripravno u mene primljena.

Najodaniji

Friderik Gast

4. Praški trgovac izdao je mjenicu na Bečliju i ovomu to javlja

Gospodinu Antunu Braumu, Beč

Prag, dne . . .

Usljed danog mi dozvoljenja u Vašem štovanom od . . t. m. uzeo sam danas na Vas

for. 900 naredba Franjo Lim za 1. listopada,

„ 330 „ Dragutin Streit za 15 prosinca.

Molim Vas, da ove tezice, kad dodju pred Vas, prihvatite i u svoje vrijeme na moje opterećenje izkupite.

Preporučujúc se, ostajem

Petar Sick.

5. Odgovor na prijašnje

Gospodinu Petru Sicku, Prag

Beč, dne . .

Usljed Vašeg cienjenog od . . t. m. ja sam Vaše tezice

for. 900 naredba Franje Lim za 1. listopada i

„ 330 „ Dragutina Streit za 15 prosinca,

izabilježio, te ću ih, kad mi budu predočene, zaštititi i u vrijeme dospjetka točno zkupiti.

S punim štovanjem

Antun Braun.

6. Zagrebački trgovac moli kao remitent prijatelja u Osieku, da se pobrine za prihvrat dvijuh tamo plativih mjenica

Gospodinu Izidoru Kohnu, Osiek

Zagreb, dne . . .

Ovime Vas molim, da izvolite za priložene dvie prime

for. 2000 na Adama Fuchsa pr. 15. lipnja

„ 1700 „ Petra Ilića pr. 10. srpnja

3700

glede prihvata se pobrinuti te nam ih onda blagohotno povratiti.

S poštovanjem

Oskar Kelemen.

7. Odgovor

Gospodinu Oskaru Kelemenu, Zagreb

Osiek, dne . . .

Na Vaše posljednje od . . . t. m. častim se javiti Vam, da je prihvatao pri-
poslanih mi mjenica od for. 2000 na Adama Fuchsa i for. 1700 na Petra Ilića
usludio te Vam iste mjenice povraćam u prigrabu pod %.

S poštovanjem Izidor Kohn.

8. Pismo trasata glede domicila

Gospodinu Mirku Crniću, Zagreb

Senj, dne 8. srpnja 18 . . .

Pozivajući se na moje posljednje od 1. t. m. javljam Vam, da sam
fr. 600 tezicu Gruber pr. 1. listopada
kod Vas domicilirao, te Vas molim, da istu kod dospjetka na moje obterećenje
izkupite.

S poštovanjem Marko Šikić.

9. Odgovor na prijašnje

Gospodinu Marku Šikiću, Senj.

Zagreb, dne 12. srpnja 18 . . .

Usljed Vašeg cienjenog od 8. t. m. zabilježio sam si kod mene domiciliranu
ratu Gjuro Gruber

500 for.

te ću istu u svoje vrijeme na Vaše obterećenje izkupiti.

S poštovanjem Mirko Crnić.

10. Nalog za trasiranje nekomu trećemu na račun nalagodavca

Gospodinu A. L. Prag

Zagreb, dne 7. kolovoza 18 . . .

Vašu pošiljku robe od 15. proš. mj. primio sam te sam Vam zaračunanih
mi 560 for. priznao. Ovime pako ovlašćujem Vas, da ovu svotu za moj račun 2
mjes. a dato na gospodu Meudler i drug. u Beču trasirate te time moj dug iz-
ravnete. Spomenutoj gospodi dao sam već glas, te ostajem, preporučajući Vam se
s poštovanjem

Martin Šarar.

11. Objava nalagodavca, za čiji će se račun trasirati, teznikom radi tezice

Gospodi Mendler i drug, Beč.

Zagreb, 7. kolovoza 18 . . .

Sljedeć moje ponizno od 8. proš. mj., javljam Vam, da sam se danas
uslobodio gospodina Antuna Langa u Pragu ovlastiti, da od Vas za moj račun

for. 560 — 2 mjes. a dato

pouzme. Molim Vas, da izvolite tu tezicu kod prispjeća u svoju zaštitu uzeti, te
mi ju u račun debitirati.

S poštovanjem

Martin Šarar.

12. Objava Pražana bečkoj kući o izdanju mjenice

Gospodi Mendler i drugu, Beč

Prag, 10. kolovoza 18 . . .

Gospodin Martin Šarar iz Zagreba ovlastio me je, da za njegov račun for.
560 — 2 mjes. a dato na Vas potegnem, što sam tako slobodan bio učiniti danas
u jednoj prima-mjenici, naredba Braća Grünfeld.

Spomenuti zagrebački prijatelj bit će Vam to već doglasio bio, a ja Vas
molim, da izvolite moju ratu na njegov teret blagohotno svojim prihatom po-
častiti. U tom očekivanju ostajem

s odličnim štovanjem

Antun Lang.

13. Objava Pražana Zagrebčanu da je mjenicu trasirao

Gospodinu Martinu Šararu, Zagreb

Prag, dne 19. kolovoza 18 . . .

Usljed Vašeg cienjenog od 7. t. m. ja sam danas
for. 560 — 2 mjes. a dato, naredba Braća Grünfeld za Vaš vrijedni račun na
gospodu Mendler i druga u Beču trasirao te sam ovoj kući odnosnu obavijest učinio.

Spomenutom svotom izravnao sam Vaš račun u svojim knjigah te prepo-
ručajući se i nadalje Vašoj dobrohotnosti, ostajem
s dubokim štovanjem

Antun Lang

14. Odgovor trasata izdatnikom mjenice. — Odgovor na br. 12

Gospodinu Antunu Langu, Prag

Beč, 17. kolovoza 18 . . .

Usljed Vašeg cienjenog od 16. t. m. i prema nalogu gospodina Martina
Šarera iz Zagreba mi ćemo od Vas za račun tog gospodina na nas potegnutih for.
560 — 2 mjes. a dato, naredba Braća Grünfeld, kod prispjeća dovoljno zaštititi
te ćemo to s onim prijateljem obračunati.

S poštovanjem

Mendler i drug.

15. Odgovor trasata poslovnomu prijatelju, za čiji će se račun trasirati. — Odgovor na br. 11.

Gospodinu Martinu Šareru, Zagreb.

Beč, 17. kolovoza 18 . .

Primili smo Vas cijenjeno od 7. t. m. te ćemo istim nam objavljenih for. 560 — 2 mjes. a dato, iz tezice gospodina Antuna Langa u Pragu za Vaš vrijedni račun kod dospjetka valjano honorirati te Vami iznosak u teret zapisati.

S odličnim poštovanjem

Mendler i drug.

16. Poziv na platež (Opomenbeno pismo)

Gospodinu Josi Jovanoviću, Zemun

Osiek, 3. siečnja 18 . .

Prisiljeni smo, da neke tražbine unovčimo pa smo se s toga uslobodili upotrebiti i od Vas nam pristojeći saldo od for. 1000, moleć Vas, da izvolite sljedeće popisane tezice zaštititi:

for. 300 — koncem ožujka,

” 500 — koncem travnja,

” 200 — koncem svibnja.

Ukupno for. 1000, što Vam priznajemo kao izravnanje Vašeg računa do današnjeg dana.

Nadajući se, da ćete ovaj postupak obzirom na dulje podijeljene Vam rokove i obzirom na naše velike potrebe odobriti, ostajemo s poštovanjem

Singer i Kraus.

17. Podijeljenje vjeresije

Gospodinu Franku i drug., Beč

Beograd, dne . . .

Pozivajući se na Vaše ugodno posljednje pismo od . . . umoljavam Vas gospodinu Pavlu Iviću u Zemunu ovjeriti na svotu od prilike 10.000 for. a. vr. na tri mjeseca u ime naše i njegove tezice do tog iznosa na naš račun izplatiti.

Najodaniji

Vasa Vozarović

18. Odgovor na prijašnje

Gospodinu Vasi Vozaroviću, Beograd

Beč, dne . . .

Na Vaše cijenjeno od . . . čast nam je odgovoriti, da smo u pogledu Vaše naredbe od 10.000 for. mjeničnog plaćanja na probitak gospodina Pavla Ivića iz Zemuna najpripravnije spremni, da njegove tezice na 3 mjeseca

vremena do spomenutog iznosa po Vašoj zapoviedi na Vaše opterećenje valjano namirimo.

Odani Vam ostajemo

s poštovanjem

Frank i drug.

VIII Pisma u prilikah stečajnih

1. Trgovac oglašuje vjerovniku svoje nepovoljno stanje i moli za popust tražbine

Gospodinu Antunu Kleinu, Beč

Zagreb, dne 1. veljače 18 . .

U koliko mi je teško biti glasnikom svoje vlastite nesreće, moram ipak takov da budem, jer držim, da bi dalnja moja štuja moj i onako nepovoljni položaj još pogoršala. Čujete u kratko, kakov me je težak udarac snašao. Neki nemilosrdni vjerovnik, koj se na nijedan način nije dao na popust skloniti, izveo je za svoju tražbinu sudbenu plienitbu na najveći dio mojeg skladišta robe te mi prieti pogibelj, da ću siromak izgubiti sve i da mi neće ostati ništa do li sviesti, da sam nekriv i nedužan.

Ja vidim, da bi i Vi s mojim padom mogli biti oštećeni za znatnu svotu, a ja Vam mogu jedva ponuditi polovicu. Budite uvjereni, da sam u svem nedužan. Nedavna katastrofa u kući N. i N-a, mojeg višegodišnjeg najtješnijeg poslovnog prijatelja, povukla je i mene sa velike svote. Ja Vas molim u ime moje nedužne obitelji, imajte milosrdja s poštenim sa sdvojnošću se borećim čovjekom. Od Vas zavisi, da se moj položaj poboljša, a ja Vas uvjeram, da ću uvijek nastojati Vaš gubitak umanjiti. Vi ste moj najjači vjerovnik, te ako budete Vi sa mnom milosrdni, lahko će se skloniti na to i ostali manji vjerovnici. Ja Vas za to još jednom vruće molim; budite meni i mojoj nedužnoj obitelji milosrdni, na čem će Vam biti uvijek zahvalan

Vaš ponizni

Stevo Nesretnjaković.

2. Nalog za utjeranje tražbine ili za sklopljenje nagode glede iste (kod tako zvanog zla dužnika)

Gospodinu Gjuri Babiću, Zagreb

Beč, 3. veljače 18 . .

Uslobodjujem se ovim zamoliti Vas za sljedeću prijateljsku uslugu.

Tamošnji Stevo Nesretnjaković duguje mi glasom priloženog izvodka iz moje trgovačke knjige svotu od 10.000 for. Pismom od 1. t. m. ubaviešuje me o svojoj velikoj nesreći, u koju da je nedužan zapao i nudi mi platež od 50%.

Poznavajući Vas kao mnogogodišnjeg iskrenog poslovnog prijatelja, ja se u ovom slučaju posvema na Vas zapuštam, te Vas molim, da ovu moju stvar kod Steve Nesretnjakovića u što boljem mojem interesu uredite. Neprijatelj sam parnica, pa ako vidite, da nije druge, a Vi primite za mene platež od 50% i moju tražbinu izravnajte.

Očekjuć Vaše obaviesti, ostajem

s odličnim poštovanjem

Antun Klein.

3. Odgovor na prijašnje pismo

Gospodinu Antunu Kleinu, Beč.

Zagreb, 6. veljače 18 . .

Potvrđujući primitak Vašeg cijenjenog od 3. t. m., žalim, što mi nije bilo više moguće biti Vam u Vašoj stvari proti Stevi Nesretnjakoviću na uslugu, jer isti je onaj dan, kad sam Vaše pismo primio prijavio već stečaj.

Ne preostaje sada drugo, nego da svoju tražbinu proti stečajnoj masi prijavite, a u tu svrhu preporučam Vam, da se obratite na ovdješnjeg odvjetnika dra. Pravdića, kojemu izvolite poslati svoju punomoć i uputu.

Želeć, da Vam drugom prilikom bolje poslužiti budem mogao, ostanem s poštovanjem

Gjuro Babić.

IX. Vozni listovi

Vozni listovi dijele se u poštarske, željezničke, parobrodarske i obične. Vozni list služi za dokaz o ugovoru, sklopljenom među predavateljem robe i vozarom, koji može zahtijevati, da mu se izda vozni list.

Vozni list sadržaje:

1. označbu robe po kakvoći, količini i obilježju;
2. ime i prebivalište vozara;
3. ime predavatelja;
4. ime osobe, kojoj se imade izručiti roba;
5. mjesto opredjeljenja robe;
6. odredbe, tičuće se vozarine;
7. posebne ustanove, skopljene među strankami glede inih točaka, naročito glede pravca puta, glede vremena do kojega ima roba prispjeti na mjesto opredjeljenja ili glede zadocnenja u tom obziru;
8. mjesto i dan izdatka.

Pošto se na poštah, željeznica i parobrodskih dobivaju gotove tiskanice voznih listova, koje onda valja samo izpuniti, to ćemo ondje navesti samo primjer običnog voznog lista.

Primjer voznog lista.

Po vozaru Marku Kataliniću iz Drežnice dobit ćete niže naznačenu robu, za koju ćete nakon valjane u 4 dana usliediti imajuće predaje izvoliti platiti vozarinu od 14 metričkih centi te ćete postupati prema izvješću.

Jakov Sladović.

Oznaka	Broj	K o l i		S a d r Ź a j	T e Ź a	
		broj	vrst		kilogr.	grama
B. L.	56--60	5	vreće	kava	480	420

Predatnice.

Kod pošiljaka, prostih od vozarine ili na zahtjev predavatelja izdaju se često istomu pismene potvrde učinjene predaje ili svjedočbe koje se zovu predatnice. One ne sadržavaju drugo već ime vozara, njegovo obitavalište, broj odposlatih kola uz njihovu oznaku te datum i podpis izdatnika, pošto se sve ostalo poštom doglasuje. Kod pošiljanja preko mora podpisuje primalac jedino poštom dobiveni konosament te ga izmjenjuje sa onim nepodpisanim, što ga brodar donese.

Primjer

Odpremnik Josip Schwarz iz Zagreba predao mi je danas glasom voznog lista gospode Petrović i drug iz Karlova

1 sanduk poreulanske robe br. 654 ovdje izvagnute:
brutto 340 klgr. franco vozarinu i troškovi, što istom ovim potvrđujem.

Zagreb . . .

Fran Lukić.

Konosament

Ja Josip Šilović, kapetan i gospodar broda „Liepa Danica“, koji sada u ovdješnjoj luci tovari, da u Jakin odputuje, gdje će se iztovariti, priznajem ovim, da sam u taj svoj brod primio od gosp. Petra Šarića u suhom i dobrom stanju:

L. B. & C. 10 svežan a ovčje vune, brutto 1942 klgr. da iste nakon sretno prevaljena puta u istom dobrom stanju predam gosp. Petru Antonini-u u Jakinu uz izplatu vozarine od 8 englezkih lira sterlina uz deset po sto primage i havarije polag pomorskog običaja. Za izpunjenje toga obvezujem se svojom osobom, svojim brodom i svimi pripadnostmi, te sam u dokaz toga tri tovarna lista jednakog sadržaja, koji svi kao jedan jedini vriede, podpisao.

Senj, dne . . .

Josip Šilović.

Deklaracije ili popratnice

imadu se takovim omotom robe pridodati, koji idu poštom ili inom kojom voznom prilikom preko carinske granice. One su obično štampane sa svimi rubrikami, koje se po kakvoći, količini, težini itd. robe izpuniti imadu.

B. Mjenice i naputnice

I. Mjenica i njezine bitne potrebštine

Mjenica je u obliku, mjenbenim zakonom propisanom izdana izprava, kojom izdatnik iste nalaze trećemu, da u roku u njoj naznačenom ili njemu samomu ili u istoj izpravi naznačenoj inoj osobi plati stanovitu opredjeljenu svotu, te koj nalog odnosna treća osoba svojim podpisom na samoj istoj izpravi prihvaća; ili pak je izprava u gore navedenom obliku izdana, kojom se izdatnik sam obvezuje, da će u njoj naznačenom svotu u tamo opredjeljeno vrijeme platiti stanovitoj u istoj izpravi navedenoj osobi.

Prva vrst zove se mjenica tezica (Tratte) a druga vrst mjenica vlastita (Eigener Wechsel).

Mjenica se razlikuje od ine dugovne izprave u tom, što se u mjenici ne naznačuje pravni naslov duga t. j. ne naznačuje se, za što se je dužnik zadužio i kako je dug nastao, nadalje, što mjenicu svaki posjednik na drugoga kratkim putem prenieti može i što je mjenbeni dužnik dužan svakomu posjedniku mjenice na njegovo zahtjevanje mjenbeni dug platiti a da o tom prenosu i nije obaviješten po onom, kojemu je mjenicu izdao bio.

Mjenica daje pravo mjenbenomu vjerovniku, da postupa protiv mjenbenomu dužniku kraćim i strožijim načinom, kako je to uređeno posebnimi zakonskim propisi.

Mjenica tezica da bude valjana, ima se izrazito paznačiti „mjenicom“ t. j. u istoj valja izrazito upotriebiti rieč „mjenica“; zatim valja u mjenici samoj navesti :

a) novčanu svotu, vrhu koje je mjenica izdana, odnosno svotu, koja se platiti ima; ako je na mjenici svota novčana slo i i brojevi naznačena, tad se u slučaju, da se obe ne slažu, smatra kao prava svota ona, koja je naznačena slovi;

b) ime remitenta t. j. osobe one ili tvrdke, kojoj ili po naredbi koje se ima platiti, ako je izdatnik sam remitent, dovoljno je, da se u mjenici naznači, da ima prihvatnik platiti izdatniku, izrazom: „platite na vlastitu odredbu moju“;

c) vrijeme kada se ima platiti; vrijeme ovo mora biti samo jedno za svukoliku mjenbenu svotu, te ne smije biti na mjenici navedeno više rokova za plaćanje mjenbene svote; odnosni pako platežni rok može se ustanoviti ili na urečeni dan, ili na vid (na pokaz, po volji) ili na ustanovljeno vrijeme poslje vida, ili na ustanovljeno vrijeme poslje dana izdatbe ili na sajam koj;

d) podpis imena ili tvrdke izdatnika (teznika);

e) ime teznika ili prihvatnika t. j. ime one osobe ili tvrdke, koja platiti ima;

f) mjesto, gdje se ima platiti; ako ovo izrazito u mjenici označeno nije, to se kao mjesto plateža smatra ono mjesto, koje je označeno pred imenom ili tvrdkom prihvatnika kao prebivalište njegovo;

g) datum izdatbe.

Izprava, kojoj manjka koja od sada navedenih potrebština, ne smatra se mjenicom.

Mjenica vlastita mora imati sve sada navedene potrebštine osim one pod e) navedene, jer kod vlastite mjenice je prihvatnik i izdatnik jedna te ista osoba, pošto se u istoj izdatnik sam obvezuje, da će platiti odnosnu svotu, na koju mjenica glasi, pa se upravo zato i zove takova mjenica „vlastita mjenica“.

Kod mjenice sudjelujuće osobe imaju svoja imena na mjenici vlastoručno podpisati ili one same ili njihovim privoljenjem tko treći. Onaj, koji pismen nije, ne može mjenicu niti izdati niti prihvatiti te rukoznak osobe nepismene na mjenici ne ima nikakove valjanosti.

Onaj pako, koji zna pisati, nu ne može svoje ime radi koje mane tjelesno sam da podpiše, može postaviti svoj rukoznak, nu isti mora biti ovjerovljen po sudcu ili po javnom bilježniku.

II. Mjenbeni obvezanici

Ona osoba, koja mjenicu stvara, zove se izdatnik, kod mjenice tezice napose teznik (Trassant), ona pako osoba, koja se u mjenici tezici pozivlje, da plati, zove se teznik (trassat).

Osoba, kojoj izdatnik mjenicu izda, odnosno, kojoj se ima platiti, zove se remitent.

Ako je u mjenici izdatnik (teznik) tezniku izdao nalog, da ima njemu (izdatniku) samomu platiti, što se u mjenici izrazuje izjavom „na vlastitu naredbu“ (an die Ordre meine Eigene), tada je izdatnik ujedno teznik i remitent.

Ako se teznik na njega upravljenom pozivu odazove te mjenicu prihvati, postaje prihvatnik (akceptant).

Nu može nastati slučaj, da teznik neće udovoljiti platežnomu pozivu, što ga izdatnik tezice na nj upravlja, pa se može dogoditi, da treća koja osoba izjavi, da će ona tezicu umjesto teznika prihvatiti, premda nije na to u mjenici pozvana. Ovakov slučaj zove se posredovanje (intervencija) a onaj koji posreduje te mjenicu prihvati, zove se počastni prihvatnik (Ehrenacceptant). Svrha je pako takovu počastnomu prihvatu, da se ukloni metež, koji bi inače nastao u mjenbenom poslu.

Izdatnik (a i svaki naledjnik) može u samoj mjenbenoj izpravi imenovati osobu, kojoj se ima mjenica na prihvati odnosno platež predočiti, ako teznik platežnomu pozivu udovoljio nebi.

Takov poziv zove se nuždopisom (Nothadresse), osoba pako, na koju je nuždopis upravljen, zove se nuždovnikom (Nothdresat).

Remitent, kao posjednik mjenice, vlastan je sva prava, koja se na ujoj temelje, prenieti na treću koju osobu s tim posljedkom, da će ova treća osoba takodjer biti vlastna prenieti opet dalje sva svoja prava na inu koju osobu.

Ovaj prenos pravā, utemeljenih na mjenici, zove se naledja; onaj, koji mjenicu dalje prenaša, zove se naledjnik (Indosant, Girant), onaj pako na koga se mjenica i sva iz nje izviraća prava prenasaju, zove se naledjovnikom (Indosatar, Giratar).

Prava, proiztičuća iz mjenice, mogu se na treću osobu prenieti jošte i putem mjenbenog ustupa, nu u tom slučaju valja ustup isto tako kao i naledju napisati na samu mjenicu.

Izdatnik, prihvatnik i naledjnik jamče posjedniku mjenice nerazdielno (solidarno t. j. jedan za sve, svi za jednoga) za izplatu mjenbene svote.

Osim spomenutih mjenbenih obvezanika poznaje zakon jošte i mjenbenoga jamca. Jamstvo je pako mjenbeno onda samo, ako se na mjenicu napiše te ako jamac to svoje mjenbeno jamstvo na mjenici jasno iztakne.

III. Vrsti mjenicā

Mjenice mogu na razno vrijeme glasiti, t. j. može biti razno doba kao doba dospjjetka označeno, pa prema tomu razlikujemo:

a) mjenice na ustanovljeni dan;

b) mjenice na vid (na pokaz po volji, auf Sicht, a vista, a piacere);

c) mjenice na ustanovljeno vrijeme poslje vida;

d na ustanovljeno vrijeme poslje izdatka (a dato);
e) na sajam.

Nadalje razlikuje mjenbeni zakon obitovane i neobitovane mjenice.

Mjenica je obitovana (domicilirana), ako je na njoj naznačeno mjesto, na kojem se platiti ima, različno od onog mjesta, koje je na mjenici naznačeno kao prebivalište teznika.

Ako je mjenica na mjestu izdanja plativa, zove se mjestna mjenica (Platztratte), ako je pako na drugom mjestu plativa, zove se mjenica na daljinu (Distanzwechsel).

Po zakonu je dozvoljeno, da se o jednoj te istoj mjenici sačini više primjeraka, dvogubaka (duplikata). U takovom slučaju možemo od mjenice imati primjerak prvi (prima), drugi (secunda), treći (tertia) itd.

Isto tako mogu se po zakonu sačinjati i prepiske (kopije) mjenice, koje nisu ino van jednostavni prepisi mjenice, na koje se stavljaju izvorni podpisi.

Svrha je ovakovu umnožavanju mjenice prikladnost i sigurnost. Prikladno je to za to, jer se jedan primjerak može poslati na prihvata, dočim se drugi primjerak može odmah staviti u cirkulaciju. Sigurnost se pako postizava time, što se mjenica tako lahko izgubiti ne može, jer ako propadne jedan primjerak, ostane drugi.

IV. Mjenbeni čini

Remitent (a i svaki daljni posjednik mjenice) potražiti će na dan dospjetka platež mjenbene svote kod teznika odnosno od nuždovnika.

Ako se pako posjednik tezice želi uvjeriti, da li će se teznik, odnosno nuždovnik odazvati platežnomu pozivu izdatnika, to može predložiti tezniku mjenicu na prihvata, na koju predočbu redovito posjednik mjenice nije obavezan. Ovaj mjenbeni čin zove se predočba radi prihvata.

Ako teznik prihvata uzkrati, vlastan je posjednik mjenice tu uzkratu prosvjedom konstatovati. Takov prosvjed zove se prosvjed radi neprihvata, pa na temelju tog prosvjeda može posjednik mjenice udariti proti izdatniku i svim svojim prednikom zavratom na sigurnost t. j. može tražiti od njih, da mu daju sigurnost, da će mjenica o dospjetku izplaćena biti.

Posjednik mjenice dužan je o dospjetku predložiti mjenicu tezniku (nuždovniku) radi izplate, a ovaj mjenbeni čin zove se predočba radi plateža.

Ako se platež uzkrati, dužan je posjednik mjenice dignuti prosvjed radi neplateža i to najdalje prije izminuća drugog djelatnog dana iza dospjetka, jer ako to propusti, gubi zavratan pravo proti izdatniku i narednjikom (svojim prednikom).

O podignutom prosvjedu radi neplateža mora posjednik mjenice obavijestiti svoga neposrednoga prednika, a ovaj mjenbeni čin zove se obavijest (notifikacija).

V. Biljegovanje mjenice

Ako mjenica nije po propisu pristojbenog zakona biljegovana, to ne upliva ni malo na valjanost njezinu, niti time gube kriepost podpisi na njoj se nalazeći.

Nu sasvim tim valja paziti, da se mjenica valjano biljeguje, jer u protivnom slučaju jamče eraru za prikratu pristojbe i odmeriti se imajuću globu solidarno sa posjednikom mjenice njezin izdatnik, prihvatnik, svaki narednjik kao što i onaj, koji je prosvjed sastavio a nije po propisu prijavio prikratu pristojbe.

Mjenice, glaseće na stanoviti platežni rok kao što i na pokaz i na stanoviti rok poslje pokaza, bez razlike da li su izdane u tuzemstvu ili inozemstvu, te da li se imadu platiti u tuzemstvu ili inozemstvu, a isto tako i sve njihove sugubke (druga, treća itd. mjenica) i svaki dalje naredjeni prepis mjenice imade se biljegovati:

a) ako se već iz same mjenice ne razabire, da se platež imade obaviti kasnije od 6 mjeseci od dana izdatbe, — ako je mjenica u tuzemstvu izdana, — a kasnije od 12 mjeseci, ako je mjenica u inozemstvu izdana, polag svote mjenbene tražbine po ljestvici (skali) I;

b) svaka druga mjenica koja pod a) ne spada, polag svote mjenbene tražbine po ljestvici II.

Pošto ljestvice za biljegovanje svaki lahko dobije (ta tiskane su u svih koledarih), to te ljestvice ovdje nećemo odtisnuti dati.

Primjeri mjenica

1. Tezica

U Zagrebu, dne 1. siečnja 1889.

Na 1000 for. a. vr.

Četiri mjeseca od izdatka platite temeljem ove prve mjenice na naredbu g. Nikole Nikolića svotu od

jedne hiljade forinti austr. vr.

gospodinu Petru Petriću u Varaždinu.

Josip Josipović.

2. Mjenica vlastita

U Zagrebu, dne 1. siečnja 1889.

Na 1000 for. a. vr.

Četiri mjeseca od izdatka platit ću temeljem ove mjenice na naredbu g. Nikole Nikolića svotu od

jedne hiljade forinti austr. vr.

Josip Josipović.

3. Mjestna tezica (Platztratte)

Senj, dne 1. svibnja 1888.

Na 500 for. a. vr.

A vista platite na ovu sola-mjenicu gospodinu Pavlu Pavloviću svotu od pet stotina forinti a. vr.

Gospodinu Marku Vežiću u Senju.

Petrović i drug.

4. Mjenica na daljinu (Distanzwechsel)

Karlovac, 1. siečnja 1889.

Na 100 for. a. vr.

Jedan mjesec a dato platite temeljem ove sola-mjenice gospodinu Šimi Šimiću svotu od

jedne stotine forinti a. vr.
Gospodinu Adamu Laliću u Zemunu. Petrović i Pavlović.

5. Tezica vlastita

Zagreb, 3. rujna 1888. Na 300 for. a. vr.
Tri mjeseca od izdatka platite temeljem ove mjenice gospodinu Savi Petroviću svotu od tri stotine forinti a. vr.
Gospodinu Franu Kuniću u Zagrebu. Fran Kunić.

6. Obitovana mjenica bez obitavaoca

Rieka, 1. travnja 1889. Na 800 for. a. vr.
Dne 1. kolovoza 1889. platite temeljem ove prve mjenice gospodinu Marku Mileusniću svotu od osam stotina forinti a. vr.
Gospodinu Ivanu Biondiću u Zagrebu, plativo u Karlovcu Gažić i drug.
Ova mjenica ima se radi prihvata predočiti.

7. Obitovana mjenica vlastita s naznakom obitavaoca

Osiek, 1. ožujka 1889. Na 200 for. a. vr.
Tri mjeseca a dato platit će ja temeljem ove mjenice gospodinu Vasi Vozaroviću svotu od dvie stotine forinti a. vr.
Meni samomu u Zagrebu, plativo kod Filipa Gjurica. Matija Brelić.

8. Mjenica na naredbu vlastitu

Trst, 1. kolovoza 1888. Na 100 for. a. vr.
Tri mjeseca iza vida platite Vi temeljem ove mjenice na naredbu moju vlastitu svotu od jedne stotine forinti a. vr.
Gospodinu Mani Valjda u Trstu. Luka Bronzini.

9. Sajamska mjenica

Zagreb, 1. lipnja 1888. Na 500 for. a. vr.
O kraljevskom sajmu 1888. platite Vi temeljem ove sola-mjenice gospodinu Mirku Crniću svotu od pet stotina forinti a. vr.
Gospodinu Ivanu Ivaniću u Zagrebu. Luka Lukić.

10. Prva i druga mjenica (prima i secunda)

Senj, 1. svibnja 1889. Na 100 for. a. vr.
Jedan mjesec iza vida platite Vi temeljem ove prve mjenice gospodinu Marku Šikiću svotu od jedne stotine forinti a. vr.
Gospodinu Simi Kartaliji na Ricci. J. Franković.

Senj, dne 1. svibnja 1889. Na 100 for. a. vr.
Jedan mjesec iza vida platite Vi temeljem ove druge mjenice gospodinu Marku Šikiću svotu od jedne stotine forinti a. vr.
Gospodinu Simi Kartaliji na Ricci. J. Franković.
Prva mjenica (prima) nalazi se kod gosp. Roksandića u Karlovcu.

11. Mjenica s naredbama

Mitrovica, 1. svibnja 1888. Na 500 for. a. vr.
Tri mjeseca a dato platite Vi temeljem ove prve mjenice gospodinu Slavku Paviću ili na njegovu naredbu svotu od pet stotina forinti a. vr.
Vriednost primio te ju stavljam u račun glasom izvješća.
Gospodinu Jovanu Siniću u Osieku. Sava Lazić.
Na ledjih (otraga) mjenice:
Za mene na naredbu Luke Vujića, vriednost primio.
Mitrovica, 3. svibnja 1888. Slavko Pavić.
Za mene gospodinu Stevi Jovanoviću ili na njegovu naredbu.
Zemun, 10. svibnja 1889. Luka Vujić.
Za mene na naredbu Pavla Lukanović, vriednost u račun.
Osiek, 25. svibnja 1888. Stevo Jovanović.

12. Mjenica sa nuždopisom

Petrinja, 19. srpnja 1880. Na 900 for. a. vr.
Četrnaest dana a dato platite Vi temeljem ove mjenice gospodinu Tomi Tomiću svotu od devet stotina forinti a. vr.
Gospodinu Jakovu Papiću u Zagrebu, plativo u Karlovcu kod M. Barača. Manojlo Savić.

U slučaju nužde kod gosp. Frana Ivića u Karlovcu.

Naputnice su takodjer izprave, u kojih izdatnik zahtjeva platež stanovite svote u opredjeljeno vrijeme stanovitoj u izpravi navedenoj osobi od nekog trećeg.

Od mjenice razlikuje se naputnica po svojem vanjskom obliku, naročito, što u njoj ne ima oznake „mjenica“. Naputnice se obično rabe kad se imade manja svota platiti.

Kao naputnice trgovačke smatraju se:

1. na naredbu vlastitu glaseće i
2. po trgovcih izdane ili prihvaćene naputnice.

Predmetom takovih naputnica mogu osim novca takodjer biti papiri novčane vrijednosti i ine nadomjestive stvari, pa se i u tom pogledu naputnica od mjenice razlikuje. Za pravnu kriepost naputnice nije potrebno niti naznačenje pravnoga naslova obveze niti priznanje vrijednosti.

Kod svake naputnice postoje tri osobe:

Izdatnik (assignant), koji nalaže assignatu da trećemu (assignataru) plati ili činitbu izpuni. Ovaj potonji dužan je samo onda platiti, ako je prihvatio naputnicu, t. j. ako je stavio ime ili tvrdku svoju na prednju stranu naputnice.

Naputnice trgovačke mogu se kada glase na naredbu prenieti takodjer i naledjem.

Primjeri

1. Naputnica

Zagreb, 1. siečnja 1890.

Na 500 for. a. vr.

Deset dana iza vida platite Vi temeljem ove naputnice na naredbu gosp. Marka Markovića svotu od pet stotina forinti a. vr. i stavite u račun polag izvješća Gospodinu Oskaru Osladiću u Karlovcu.

Ferdo Ferić.

2. Naputnica

A vista neka izvoli g. Tomo Šević u Karlovcu platiti gospodinu Josipu Sladoviću ili na njegovu naredbu tri stotine forinti a. vr. i meni u račun staviti polag izvješća.

Koprivnica, 7. siečnja 1890.

Na 300 for. a. vr.

Herman Bodlović.

3. Naputnica

Poslje vida neka izvoli gospodin Ivan Ivanić platiti Pavlu Pavloviću ili na njegovu naredbu temeljem ove naputnice svotu od dvie stotine forinti te mi u račun staviti, bez izvješća.

Zagreb, 1. siečnja 1896.

Na 200 for. a. vr.

Jovan Jovanović.

Četvrti odsjek

Poslovni sastavci

Poslovni sastavci su takova pisma, koja se sačinjavu radi poredka i boljeg tjeranja međusobnog prometa a nemanje i radi učvršćenja, očuvanja i opredjeljenja prava i dužnosti, koli naših vlastitih toli i onih drugih osoba. Skoro svi poslovni sastavci podpadaju pod stanovite zakone, pa tako se hoće za njihovo sačinjanje uvijek neko manje ili veće poznavanje zakona. Radi toga valja kod takovih sastavaka sa osobitom brigom i pomnjom postupati, te ako čovjek vidi, da mu vlastito znanje ne dosiže, da svoj interes proti svakoj šteti obezbiedi, onda je bolje da sam takova sastavka nesačinja, već da se obrati na kojeg vješta i čestita odvjetnika.

Poslovni sastavci su vrlo različiti. U bitnosti su to pogodbe i kao takove dokaznice ili izprave, koje imadu pravnu vrijednost te se u svakom pogledu sa osobitom pomnjom sastavljati imadu. Izprave se po svom obliku mogu razdieliti u jednostrane, dvostrane i višestranne izprave. Prve služe kao dokaznice ili svjedočbe te se izdavaju po jednoj ili više osoba, dočim su one druge takove, u kojih se dvie ili više stranaka uzajamce međusobno obvezuju na dužnosti i činitbe.

A. Jednostrane izprave

Jednostrane izprave jesu takove privatne izprave, za kojih pravnu valjanost nije od potrebe, da pristane na nje odnosno da ih podpiše onaj u čiju korist su te izprave izdane. Takove izprave mogu biti izdane u različitu svrhu pa ih treba samo izdatnik da podpiše. Među ponajglavnije pako takove izprave spadaju sljedeće:

I. Oporuka — Zapisje

Oporuka jest razredba posljednje volje, kojom stanovita osoba za slučaj smrti svoje uz ine odredbe ili bez ovih cielu svoju imovinu jednoj osobi ili pako stanovite dielove svoje imovine (polovinu, trećinu, četvrtinu itd.) više osobam ostavlja kao nasljednikom. Zapisje ili kodicil jest pako razredba posljednje volje, u kojoj oporučitelj nikoga za svog baštinika ne imenuje, t. j. nikomu ne ostavlja stanoviti dio svoga imetka (polovinu, trećinu, četvrtinu itd.), već samo inako s istim razredjuje ili, što ostavlja same legatate, naime zapiše pojedine stvari stanovitim osobam, ili pako ino što odredjuje.

Oporučitelj mora svoju posljednju volju stanovito očitovati, t. j. on mora sam izrazito navesti, što i komu sve da ostavlja. Mora on tu svoju volju da očituje pri potpunosti svijesti, promišljeno, bez sile, pritiska, prevare i bitne bludnje.

Oporuka ili kodicil može se praviti iz vansudbeno ili sudbeno (t. j. pred sudom), a u jednom i drugom slučaju pismeno i ustmeno.

Oporuku izvansudbenu može oporučitelj ili sam pisati ili po drugom pisati dati.

Ako oporučitelj sam oporuku piše, mora ju i sam vlastoručno potpisati. Datirati razredu posljednje volje nije neobhodno nužno, ali je probitačno, Oporuku, koju je oporučitelj sam pisao i potpisao nije potrebno da svjedoci potpišu.

Ako oporučitelj sam oporuku ne piše ali znađe pisati, mora u vlastoručno potpisati te pred trojicom svjedoka mužkoga spola, od kojih moraju dvojica svakako zajedno prisutna biti i koji ne trebaju da znadu sadržaj sastavaka, potvrditi, da je dotični sastavak njegova posljednja volja; na što se imadu svi tri svjedoka potpisati na samom sastavku i to ili iz nutra ili iz vana, nu uvijek na samom sastavku a ne možda na omotu. Neka svjedoci svomu potpisu dodadu i rieči „svjedoci posljednje volje“.

Isto valja i za slučaj, ako oporučitelj znađe čitati, ali ne može pisati. U tom slučaju mora samo oporučitelj staviti svoj rukoznak u prisutnosti sve trojice svjedoka, od kojih mora jedan ime oporučitelja potpisati te pridodati svomu potpisu rieči: „imena pisac i svjedok posljednje volje“.

Ako oporučitelj čitati nezna ili ako je u obće nepismen, valja se držati istih gore navedenih propisa za sastav oporuke, koju oporučitelj sam ne piše s tom jedinom razlikom, što u ovom slučaju moraju svjedoci da znadu za sadržaj oporuke, pa se radi toga mora sadržaj iste pred sva tri svjedoka pročitati, a ovi imadu sastavak ugledati prije nego što ga potpišu; čitati može upitni sastavak i treća osoba. Upitna treća osoba ili jedan od svjedoka mora da potpiše ime oporučiteljevo iza kako je ovaj sam svoj rukoznak postavio u prisutnosti svih trih svjedoka te potvrdio, da je pročitani mu sastavak njegova posljednja volja.

Oporučitelj, koji želi izvansudbenu ustmenu oporuku praviti, mora prizvati tri sposobna svjedoka mužkoga spola, koji ga dobro poznaju, te mora u prisutnosti sve trojice svjedoka sam ozbiljno očitovati svoju posljednju volju. U takovom slučaju dobro je da svjedoci sami radi lakšeg pamćenja napišu i potpišu ono, što je oporučitelj kao svoju posljednju volju očitovao, jer oni su dužni nakon smrti oporučiteljeve pred sudom izpoviedati sve ono, što je oporučitelj pred njima kao svoju posljednju volju očitovao, pa su to dužni i prisegom potvrditi.

Pred sudom može se oporuka praviti ustmeno i pismeno. U takovom slučaju podučiti će uvijek sud dotičnika, kako mu se kod toga valja držati pa nije od potrebe da to ovdje navadjamo.

Još ćemo navesti nešto glede svjedoka posljednje volje.

Ne mogu biti valjani svjedoci oporuke ili kodicila: članovi duhovnoga reda (fratri, kaludjeri); mladići izpod 18 godina; žene u obće; umobolni, sljepci, niemi, gluhi i gluhoničmi; oni, koji ne razumiju jezika oporučiteljeva; koji su radi zločinstva razbojstva, kradje, prevare ili pronevjerenja kažnjeni bili; napokon nije valjan svjedok ona osoba, kojoj je oporukom što ostavljeno u ime ba-

štine ili zapisa, kao niti iste osobe suprug, roditelji, djeca, sestre i braća te u istom koljenu u tastbini stojeće osobe. ni sluge i služkinje, koje u kući istoga bezplatni stan uživaju, i to svi u pogledu onog diela oporuke, kojom je učinjena razredba o stvari ili baštini upitnoj osobi ostavljenoj. Isto valja i za osobu, koja piše posljednju volju u pogledu njoj u posljednjoj volji ostavljene stvari ili diela ostavine.

U takovom slučaju imade još jedan, četvrti svjedok oporuku potpisati.

Primjeri

1. Vlastoručno pisana i potpisana oporuka

O p o r u k a

Iza moje smrti ostavljam cijeli svoj pokretni i nepokretni imetak momu bratu Stjepanu Blaškoviću kao univerzalnomu nasljedniku.

To je moja posljednja volja.

U Sv. Ivanu, dne 4. travnja 1888.

Antun Blašković, v. r.

2. Još jedna takova oporuka.

O p o r u k a

Kao čovjek, neznajući kada će mi doći posljednja ura, očitujem ovim osiećajući se na tielu slabim nu pri potpunosti svijesti i pameti svoju posljednju volju:

1. Za nasljednika sve svoje imovine imenujem svog sina Mirka Belavića, pa mu preporučam, da bude štedljiv a prema svojoj starici majci ljubezan i obziran.

2. Žena moja imade dobiti iz mojeg imetka najprije svoj miraz od 10.000 for., slovi: deset hiljada forinti, a neka joj se povrh toga iz moje imovine izplati 5000 for., slovi: pet hiljade forinti.

3. Za osnivanje medicinskog fakulteta na hrvatskom sveučilištu u Zagrebu ostavljam zapis od 2000 f r., slovi: dvie hiljade forinti a. vr.

4. Moj pogreb neka bude što jednostavniji, a za to neka moj sin Mirko na dan mog pokopa međ siromake grada Zagreba razdieli svotu od 100 for., velim: jednu stotinu forinti.

Ovu oporuku pisah i potpisah sam vlastoručno.

U Zagrebu, dne 8. svibnja 1888.

Mato Belavić.

3. Oporuka po drugom pisana a po oporučitelju samo potpisana.

O p o r u k a

Iza svoje smrti ostavljam cijeli svoj pokretni i nepokretni imetak svojoj braći Pavlu, Franji i Ivanu Saviću na jednake dielove kao svojim nasljednikom. Oni će pako najdulje za dvie godine iza dana moje smrti imati izplatiti:

1. Ubožkomu zavodu grada Osieka 200 for.
2. „Matici Hrvatskoj“ u Zagrebu 300 for.

To je moja posljednja volja.

Sava Serti, v. r.
svjedok oporuke.

Rudolf Simić, v. r.
svjedok oporuke.

Fran Kučinić, v. r.
svjedok oporuke.

Luka Savić, v. r.

4. Oporučitelj nezna ni čitati ni pisati

O p o r u k a

Ja Marko Lalić kbr. 3, seljak iz Tounja, shrvan težkom bolesti u postelju; nu pri podpunoj svijesti i pameti očitujem ovim svoju posljednju volju.

Svojoj ženi Marici ostavljam svoj vinograd „Puškarevo“, upisan u grunt. ul. br. 35 obč. Tounj, a osim toga u gotovom 400 for. slovi: četiri stotine forinti iz svoje imovine.

Cieli pako ostali moj gibivi i negibivi imetak ostavljam svojim sinovom Ivanu i Franji Laliću na jednake dielove.

Na ovaj u istodobnoj prisutnosti sve trojice potpisanih svjedoka pročitani mi i za pravu moju posljednju volju pripoznani sastavak stavljam svoj rukoznak.

+ Marko Lalić kbr. 3
oporučitelj po meni imena piscu i svjedoku oporuke.

Dragutinu Operman, v. r.

koji sam zajedno s drugimi svjedoci bio kod oporučenja.

Nikola Čudić, v. r.
svjedok oporuke.

Slavko Stanić, v. r.
svjedok oporuke.

5. Posljednja volja u kojoj su sami zapisi

Moja posljednja volja

Iza svoje smrti neka se moj imetak, sastojeci u gotovom u pologu kod hrvatske eskomptne banke u Zagrebu na knjižicu br. 300 ovako razdieli:

1. Momu bratu Ljubomiru Nenadoviću 10.000 for., slovi: deset hiljada forinti.
 2. Za osnivanje medicinskog fakulteta na hrvatskom sveučilištu u Zagrebu 5000 for., slovi: pet hiljada forinti.
 3. „Matici Hrvatskoj“ 5000 for., slovi: pet hiljada forinti i .
 4. Jeronimskom društvu u Zagrebu 5000 for., slovi: pet hiljada forinti.
- To je moja posljednja volja.

U Zagrebu, dne 8. siečnja 1889.

Fran Nenadović, v. r.

6. Ustmena oporuka, stavljena po svjedocih radi lakšeg pamćenja na pismo

O p o r u k a Mile Sertića

Vlastoručno potpisani stavljam ovime na papir radi svojeg boljeg pamćenja ustmenu oporuku gospodina Mile Sertića e. kr. pukovnika u miru, koju je isti pri podpunoj svijesti danas pred nami u isto doba prisutnimi ovako očitovao:

1. Cieli svoj pokretni i nepokretni imetak ostavio je svojoj gđji supruzi Katarini Sertić rođj. Marković, time da ista imade

- a) izplatiti „Matici Hrvatskoj“ legat od 1000 for.
- b) Hrvatskom sveučilištu legat od 1000 for. i
- c) vatrogasnomu društvu u Ogulinu 500 for.

U Ogulinu, dne 5. travnja 1888.

Stjepan Lalić v. r.

Marko Šikić v. r.

Vinko Kušković v. r.

7. Poreka posljednje volje

Ja Mirko Tkalčić predao sam pred godinu dana kod kr. kot. suda u Šidu pod brojem 755 ex 1887. načinjenu svoju posljednju volju. Pošto su se od onda okolnosti u mojoj obitelji promijenile, poričem ovim tu svoju kod rečenog kr. kot. suda pohranjenu posljednju volju, te joj svaku valjanost odričem, pa neželeći praviti nikakve oporuke, neka iza moje smrti u mojoj cijeloj imovini zakonsko nasljedstvo nastupi.

Ovu po meni vlastoručno pisanu poreku potpisujem također vlastoručno. U Šidu, dne 8. lipnja 1888.

Mirko Tkalčić v. r.

II. Namira ili primka, uknjižbena i izknjižbena očitovanja

Primka je pismeno priznanje, da je stanovita stvar u istinu izdatniku primke predana i po njem primljena, dočim se takova primka kad se potvrđuje primitak novčane svote zove napose jošte namira.

Opreznost nalaže, da kad čovjek plaća kakvu svotu ili predaje koju stvar, zahtieva od primatelja, da mu to potvrdi, jer ima ljudi svakojakih, dobrih i zlih, a najpače svi smo smrtnici, pa se čovjeku mogu dogoditi velike neprilike, ako ne ima pismena dokaza u ruci, da je svoju obvezu izpunio.

U namiri neka se navede točno ime dužnika i vjerovnika, neka se točno označi stvar, koja je primljena, odnosno predana, a ako je namira o kakvoj svoti izdana, neka so ta svota brojevi i slovi izrazi. Napokon valja naznačiti dan i mjesto gdje je odnosna obveza izpunjena.

Ako se namirom potvrđuje platež svote, za koju je izhodjena uknjižba prava zaloga na dužničkih nekretninah, neka se podjedno u namiri dozvoli brisanje te uknjižbe. U takovom slučaju zove se namira i brisovna namira. Ovakovu namiru moraju u svakom slučaju i dva svjedoka supotpisati. Isto tako moraju biti dva svjedoka supotpisana na onakovih očitovanjih, kojimi se dozvoljuje uknjižba prava zaloga za kakov dug, o kojem je već prije izdana obveznica, ili kojimi se dozvoljuje, da se uknjižba za kakov dug, koji još nije namiren, sasvim briše ili samo s jedne hipoteke, ako ima takovih više.

Primjeri

1. Primka

Vlastoručno potpisani potvrđujem ovim, da sam primio od g. Mirka Blažića dobro zapečaćeni omot, u kojem po njegovom navodu imade deset komada papirnate rente po 100 for. time, da taj omot najdalje do 15. t. m. predam g. Lovri Jelkoviću n Sisku. Omot je zapečaćen pečatom, na kojem su slova: M. B.

U Zagrebu, dne 10. siečnja 1889.

Vujo Stojadinović v. r.

2. Primka

Potvrđujem ovim, da mi je Pavao Žetić predao danas svotu od 100 for., slovi: jedna stotina forinti a. vr. time, da ju prigodom predstojećeg svojeg putovanja u Zagreb predam rektoru hrvatskog sveučilišta kao njegov dar za osnivanje medicinskog fakulteta na hrvatskom sveučilištu u Zagrebu.

U Virovitici, dne 2. siečnja 1889.

Mojo Medić v. r.

3. Namira jednostavna

Vrhu 300 for., slovi: tri stotine forinti, koje sam ja danas od g. Blaža Blažekovića u ime potpunog namirenuja glavnice, uzajmljene mu temeljem obveznice od 20. lipnja 1888. potpuno primio, što ovim tvrdim.

U Zagrebu dne 10. listopada 1888.

Juro Jurković v. r.

4. Namira vrhu ostatka kupovnine

Na 80 for. slovi: osamdeset forinti a. vr., koje sam ja od g. Ivana Ivanića u ime zaostale kupovnine za prodani mu vinograd „Pesjak“ zvanu, upisan u gr. ul. br. 13 obć. Sv. Jana danas primio te ovime izjavljujem, da mi je time za rečeno trsje kupovna potpuno izplaćena.

U vjeru česa evo moj vlastoručni znak križa pred supodpisanimi svjedoci.

U Jaski, dne 8. srpnja 1888.

Mirko Musić v. r.
kao svjedok

+ Luka Štefić,
po meni imena pisca i svjedoku
Antunu Kovačiću v. r.

5. Namira vrhu dionog plateža dužne svote

N a m i r a

Na 100 for. a. vr., slovom: sto forinti a. vr., koje sam ja danas primio od Lacka Lackovića kao dioni iznos zaostale kupovnine od 400 for., koju mi je dužan ostao za prodanu mu kuću, upisanu u grunt. nap. br. 50 obćine Stubica, tako, da mi sada u ime prenavedene kupovnine samo još 300 for. duguje, što ovim zasjeđavam.

U Bistri, dne 2. kolovoza 1888.

Antun Bestelak v. r.

6. Namira sa izknjižbenom dozvolom

Brisovna namira

Na 1100 for., slovi: hiljadu i sto forinti a. vr., koje sam ja od g. Filipa Filipovića kao povratak na temelju obveznice od 28. ožujka 1884. u ovoj svoti danog mu zajma danas potpuno primio. Radi toga dozvoljujem mu ovim, da može u svako doba bez daljnjeg mojeg saslušanja izhoditi uknjižbu brisanja prava zaloga za istu glavnicu od 1100 for. sa pripadci, uknjiženog u moju korist na njegovih nekretninah u grunt. uložicah br. 280 obć. Zagreb gornji grad, br. 252 obć. Zagreb donji grad i br. 38 obć. Lašćina.

U vjeru česa evo moj vlastoručni podpis pred supodpisanimi svjedoci.

Risto Ristić v. r.

Janko Jančević v. r.

kao svjedok

Petar Petrić v. r.

kao svjedok.

7. Prosto izknjižbeno očitovanje

Dozvoljujem ovim, da se pravo zaloga, koje je za moju korist na nekretninah Frana Franića, upisanih u grunt. nap. br. 30. obć. Zabok za glavnicu od 300 for. sa 6% kamatami uknjiženo, bez svakog mojeg daljnjeg saslušanja gruntovno brisati može.

U Zaprešiću, dne 8. lipnja 1888.

Pavao Pavlić v. r.

Juraj Juretić v. r.

kao svjedok.

Šime Šimić v. r.

kao svjedok.

8. Izknjižbeno očitovanje kod više hipotekâ samo glede jedne od ovih

Brisovno očitovanje

Pošto za moju tražbinu od 1200 for. temeljeću se na obveznici od 28. ožujka 1887. te uknjiženu s pravom zaloga na nekretninah Filipa Filipovića, upisanih u gr. ul. br. 200 obć. Zagreb donji grad, br. 150 obć. Zagreb, gornji grad, i br. 70 obć. Vrabče prve dvie hipoteke dovoljnu sigurnost pružaju, to dozvoljujem ovim, da se moje pravo zaloga za navedenu glavnicu od 1200 for. sa pripadci bez daljnjeg mojeg saslušanja iz grunt. ul. br. 70 obć. Vrabče izknjiži.

U vjeru česa evo moj vlastoručni znak križa pred supodpisanimi svjedoci.

Luka Vukelić v. r.

+ Simo Vučković

kao svjedok.

po meni imena pisca i svjedoku

Gašparu Gašpariću v. r.

III. Priznanica (revers)

Ako se netko nekome obvezuje, da će nešto činiti, dopustiti ili propustiti, što onaj, komu se obvezuje, ne smije zahtievati kao svoje pravo, te se o tom sastavi izprava, a takova izprava zove se priznanica. Takov slučaj može nastati kad na

pr. dozvoljujem ja svomu susjedu, da može prolaziti preko mojeg dvorišta, pa mu dozvolim u to ime stalno pravo služnosti puta, ili mogu ja da mu taj prolaz samo dok se meni bude htjelo dozvolim, pa da se osiguram, da nebi on kakovo stalno pravo iz tog samo za vrieme i do moje volje dozvoljena mu prolaza izvadjao, dadem si od njega napisati shodnu priznanicu.

Primjeri

1. Priznanica

Vlastoručno pred supodpisanimi svjedoci potpisani Marko Brajdić dozvoljujem ovim g. Stjepanu Stanišiću, da može slobodno prolaziti mojim vrtom za svoga života pa mu dozvoljavam, da može on to svoje pravo i uknjižiti dati na moj vrt upisan u z. z. br. 80 obć. Selnica.

U Selnici, dne 12. siečnja 1888.

Slavko Lulić v. r.
kao svjedok.

Marko Brajdić v. r.

Mate Matić v. r.
kao svjedok.

2. Priznanica

Gospodin Stojan Novaković bio je toli uslužan pa mi je dozvolio, da mogu prolaziti njegovim vrtom, ležećim uz njegovu kuću u Petrinjskoj ulici u Zagrebu br. 3, te mi je u tu svrhu uručio jedan ključ od svog vrta. Da se pako nebi ova učinjena mi dozvola mogla smatrati kao dužnost sa strane g. Stojana Novakovića, te očitujem ovim, da tu njegovu učinjenu mi uslugu neću nikada smatrati kao kakvo svoje pravo, te da neću moći nikada nikakva prigovora staviti, ako bi se jednom gosp. Stojanu Novakoviću prohtjelo, da mi dalnji prolaz kroz rečeni svoj vrt zabrani.

U Zagrebu, dne 20. lipnja 1888.

Vuk Šarinić, v. r.

IV. Svjedočba

Izprava, kojom se potvrđuju kakovi događaji, kakove okolnosti, svojstva i vlastitosti koje osobe zove se svjedočba.

U svjedočbi neka se uvijek samo istina tvrdi, jer laž i krivo predstavljanje okolnosti često se ljuto osvećuju.

Primjeri

1. Svjedočba trgovačkomu pomoćniku

Marko Spišić bijaše od 1. siečnja 1885. pa sve do danas u mojoj trgovini mješovitom robom kao trgovački pomoćnik. Kroz cijelo to vrieme bijaše marljiv, pošten i uredan pa ga obzirom na ta njegova svojstva svakomu najtoplije preporučiti mogu.

Iz mojeg posla izstupa radi toga, jer mu oštar ovdješnji gorski zrak nije najbolje prijaao te mu je i liečnik savjetovao, da se u blažiju klimu preseli.

Na Fužinah, dne 10. studena 1887.

Bolfe Bolfić, v. r.

2. Svjedočba služavci

Marija Stipetić iz Ogulina, 21 god. stara, rimokatolikinja, neudata, bijaše kod mene u službi od 1. lipnja 1886. pa do danas, te se kroz cijelo to vrieme vladala marljivo i ćudoreдно. Naročito pokazala se je vješta i u kuhanju pa ju za to svakomu najbolje preporučiti mogu.

U Karlovcu, dne 8. srpnja 1888.

Manda Mandić,
supruga trgovca i građanina.

V. Odpovied

Kada jedna stranka očituje drugoj, da želi da stanoviti med njimi sklopljeni ugovor imade prestati i kada prestaje, čini to izpravom, koja se zove odpovied.

Odpovied se obično rabi kod pogodba o zajmu, najmu, zakupu, o pogodbah vrhu usluga za plaću kao i kod pogodba punovlastnih i društvenih.

Odpoviedi mogu biti pismene ili ustmene, sudbene ili izvansudbene.

Primjeri

1. Odpovied glavnice

Gospodinu Luki Šariću u Zagrebu.

Pošto želim inako razpolagati glavnicom od 1000 for., koju sam Vam uzajmio na obveznicu, izdanu mi dne 1. lipnja 1886., to Vam ovim po glasu iste obveznice odpoviedam rečenu glavnicu od 1000 for. na tri mjeseca, tako, da ćete mi ju povratiti imati dne 1. travnja t. g.

U Zagrebu, dne 1. siečnja 1888.

Pavao Pavlić v. r.

2. Odpovied stana

Štovanomu gospodinu

Simi Petroviću

u Karlovcu

Pošto sam stupio u mirovinu te želim ostatak svojih dana u svom rodnom gradu Karlovcu sprovesti, to Vam ovim odpoviedam stan, što ga imate u mojoj kući br. 7 na Jelačićevom trgu u Karlovcu u prvom katu s molbom, da mi taj stan izpraznite dne 1. siečnja 1889.

U Zagrebu, dne 1. studena 1888.

Gjuro Miškić, v. r.

3. Potvrda ob učinjenoj odgoviedi

Gosp. Gjuri Miškiću

u Zagrebu

Potvrđujem Vam ovim, da sam primio na znanje Vašu odgovied od 1. t. m. glede stana, što ga imam u Vašoj kući br. 7 na Jelačićevom trgu u Karlovcu, u prvom katu, pa ću Vam taj stan za sigurno dne 1. siječnja 1889. izprazniti i na razpolaganje staviti.

U Karlovcu, dne 3. studena 1888.

Simo Petrović, v. r.

B. Ugovori ili pogodbe

Ugovor nastaje suglasnim očitovanjem volje stranaka, gdje jedna stranka nešto obećaje (t. j. da će nešto učiniti ili propustiti) a druga strana to obećanje prihvaća.

Za valjanost ugovora treba najprije, da su obe stranke sposobne ugovor sklapati. Osobe, koje stoje pod očinskom, štitničkom ili skrbničkom vlasti mogu prihvatiti obećanje na njihovu korist učinjeno; nu ne mogu preuzeti nikakve dužnosti ili obveze sebi na teret. U tu svrhu potrebno je privoljenje njihovih skrbnika ili štitnika te odobrenje suda kao nadtutorstvene oblasti.

Nadalje je za valjanost ugovora potrebno, da je privoljenje učinjeno slobodno, osbiljno, stanovito i razumljivo. Ne smije se obećavati, da će se što učiniti, što bi bilo nemoguće ili proti ćudorednosti. Tko se pako za drugoga ugovorom obvezuje, mora od njega imati propisano punomoćje.

Ugovor može se sklopiti ustmeno ili pismeno. Pismeni ugovor moraju obie stranke potpisati. Tko ne umije pisati, mora jedan svjedok od njega rukoznak uzeti te njegovo ime potpisati, dočim se u tom slučaju još jedan svjedok supotpisati mora.

Ako je tko obećao, da će načiniti pismenu pogodbu, može ga druga stranka na to prisiliti; nu mora to zahtievati najdalje za godinu dana poslje ugovorena roka.

Pogodbe su ili jednostrano ili dvostrano obvezatne, prema tomu, da li se njimi samo jedna stranka obvezuje ili obie.

I. Darovna pogodba

Pogodba, kojom se kakova stvar daje komu bez plaće, zove se darovanje.

Iz darovne pogodbe, koja je učinjena samo ustmeno bez prave predaje darovane stvari, daroprimac ne zadobiva nikakva tužbenog prava.

Da se dakle darovana stvar putem tužbe tražiti može, valja da je darovanje pismeno sklopljeno, t. j. da je darodavac dao onomu, kojemu čini darovanje pismenu izpravu, u kojoj očituje, da odnosnu stvar dotičnoj osobi dariva a ova opet, da taj dar prima.

Takova izprava zove se darovnica.

Darovna pogodba ne može se redovito poreći. Nu ako daroprimac ozledi darodavca na tielu ili uvriedi u poštenju ili imovini tako, da se proti njemu može

postupati po kaznenom zakonu, onda može darodavac da poreče takovo darovanje radi nehamosti.

Ako darodavac ili njegovo diete, koje ne bijaše za vrijeme darovanja jošje rodjeno, tako osiromaši, da ne ima ništa za uzdržavanje, onda mu je daroprimac dužan davati kamate od darovane stvari u koliko se ta stvar kod njega jošje nalazi i u koliko i on sam nije osiromašio.

Darodavac može darovati svu svoju sadašnju imovinu. Od buduće imovine može pako darovati samo polovicu. Isto tako može samo polovicu svoje imovine da daruje onaj, koji u vrijeme darovanja imade potomaka, kojim je dužan ostaviti zakoniti dio.

Primjeri

1. Darovnica o pokretnih stvarih

Darovna pogodba

Ja Josip Josipović darujem svojoj supruzi Ani Josipović neopozivno te joj podjedno predajem u posjed i vlasništvo sljedeće svoje vlastite pokretnine:

1. jednu kutiju sa 12 srebrnih žlica; na svakoj žlici urezana su slova J. J.;
2. jedan glasovir od Bösendorfera od god. 1886. itd. (imadu sliediti redom sve stvari, koje su darovane, pa neka se svaka stvar po svih svojih znakovih točno opiše tako, da se od drugih stvari slične vrsti razlikovati može).

Ja Ana Josipović primam sa zahvalnošću gore navedene darovane mi pokretnine te očitujem, da sam ih današnjim danom u svoj faktični posjed primila.

U Senju, dne 8. srpnja 1890.

Marko Žuvić v. r.
svjedok.Josip Josipović v. r.
darodavac.Vojko Vojnović v. r.
svjedok.Ana Josipović v. r.
daroprimateljica.

2. Darovnica o nekretninah

Darovna pogodba

Ja Petar Petrović darujem Gjuri Gjurgjeviću neopozivo moje vlastite nekretnine, upisane u gruntovnom napisniku br. 24 obč. Sv. Nedelja te mu ih predajem ovime u vlasništvo i posjed s dozvolom, da može svoje pravo vlasništva na iste nekretnine u grunt. nap. br. 24 občine Sv. Nedelja uknjižiti dati.

Ja Gjuro Gjurgjević primam ovaj dar te potvrđujem, da sam odmah današnjim danom iste nekretnine u faktični posjed i uživanje preuzeo.

U Samoboru, dne 1. lipnja 1890.

Marko Marković v. r.
svjedok.

Petar Petrović v. r.

Julijo Julić v. r.
svjedok.

Gjuro Gjurgjević v. r.

3 Darovnica, u kojoj si darodavac pridržava pravo doživotnog uživanja

D a r o v n a p o g o d b a

Ja Ana udova Maričić darujem neopozivo svoju kuću, unešenu u grunt. uložku br. 30 občine Krapina gospodinu Franji Maričiću, te mu ju predajem današnjim danom u vlasništvo s dozvolom, da može svoje pravo vlasništva na nju u rečenom gruntovnom uložku uknjižiti dati; nu uz istodobnu uknjižbu prava doživotnog uživanja za korist moju, koje si uživanje na istu kuću ja pridržavam.

Ja Franjo Maričić primam gore navedene darovane mi nekretnine današnjim danom u vlasništvo uz uvjet, da ih je gospodja darovateljica vlastna do svoje smrti uživati.

U Krapini, dne 30. siečnja 1890.

Josip Jagić v. r.
svjedok.

+ Ana udova Maričić,
po meni piscu i svjedoku
Josipu Babiću v. r.
Franjo Maričić v. r.

4. Darovnica, u kojoj si darodavac savjetuje pravo uzdržavanja

D a r o v n a p o g o d b a

Ja Ana udova Maričić darujem neopozivo svoju kuću br. 9 u Ilici u Zagrebu unešenu u grunt. uložku br. 300 obć. Zagreb donji grad gospodinu Franji Saviću te mu ju predajem današnjim danom u faktični posjed i uživanje, pa mu dozvoljujem da može svoje pravo vlasništva na istu u gore navedenom uložku upisanu kuću bez daljnjeg mogjeg saslušanja uknjižiti dati. Nu podjedno biti će on dužan, da meni do moje smrti daje pristojno uzdržavanje, sastojeće od stana od dvie sobe i kuhinje s pripadci u istoj kući, te svakodnevnih zajutrak, objed i večeru u ukupnoj vrijednosti od godišnjih 400 for., odgovarajućoj ukupnoj glavnici od 8000 for., koja se glavnica za moju korist na prenavedenu nekretninu uknjižiti ima.

Ja Franjo Savić primam gore navedenu darovanu mi kuću te očitujem, da sam u faktični posjed i uživanje iste danas stupio, a privoljujem, da se za korist Ane udove Maričić do njezine smrti za godišnju rentu od 400 for. ili ovoj odgovarajuću glavnici od 8000 for. pravo zaloga u gore navedenom gruntovnom uložku uknjiži.

U Zagrebu, dne 15. travnja 1890.

Blaž Pogledić v. r.
svjedok.

+ Ana udova Maričić
po meni imena piscu i svjedoku
Luki Anžeku v. r.
Franjo Savić v. r.

II. Ostavna pogodba

Ako tko preda svoju stvar drugomu na čuvanje time, da mu ju ovaj nakon stanovitog vremena ili na zahtjev povрати, nastaje pogodba ostavna.

Čuvaoc ne ima prava stvar u svoju korist rabiti.

Stvari, dane u ostavu valja točno opisati i pobilježiti. Ako su stvari zapečaćene, treba pečate označiti, jer kad bi se pečati oštetili a ostavnik nebi mogao

dokazati, da se je to oštećenje slučajno dogodilo, to bi on morao ostavitelju odgovarati za sve one stvari, koje bi on pod prisegom naveo, da su pod pečatom bile.

Primjeri

1. Ostavna pogodba

sklopljena med podpisanimi kako sliedi:

Ja Matija Matijević predajem Pavlu Pavloviću kutiju sa 12 srebrnih žlica, označenih slovi M. M. na čuvanje time, da mi ih on povрати, kad se ja sa predstojećeg svojeg putovanja u Beč povratim.

Ja Pavao Pavlović potvrđujem da sam prije navedenu kutiju sa 12 srebrnih žlica od štovanog Matije Matijevića primio te se obvezujem povratiti mu te stvari čim se on sa svoga puta u Beč povрати.

U Dugomseu, dne 8. svibnja 1890.

Mojo Medić v. r.
svjedok.

Matija Matijević v. r.

Miško Mišković v. r.
svjedok.

Pavao Pavlović v. r.

2. Ostavna pogodba

Vlastoručno pred supodpisanimi svjedoci podpisani Marko Petrović priznajem ovim, da sam danas primio u pohranu od gosp. Luke pl. Šantića jedan sandučić, u kojem se po njegovom navodu nalazi zlatna remontoir-ura s lancem, sto carskih dukata i dva zlatna prstena s briljanti. Sandučić je u nakrst vezan špagom i zapečaćen pečatom ostaviteljevim, na kojem je urezan grb ostaviteljev sa slovi L. Š., pa se obvezujem, da ću taj sandučić sa navodno u nutri nalazećimi se stvari predati gosp. ostavitelju na svakodobni njegov zahtjev.

U Karlovcu, dne 7. srpnja 1890.

Stjepan Paučić, v. r.
svjedok.

Marko Petrović v. r.

Nikola Srečković, v. r.
svjedok.

III. Posudbena pogodba

Kada se komu daje nepotrošna stvar bez plaće ili nagrade na porabu za stanovito vrijeme time, da istu tu stvar nakon izminuća ugovorenog vremena predavatelju povratiti ima, nastaje pogodba posudbena.

Primjer

1. Posudbena pogodba

sklopljena med podpisanimi kako sliedi:

1. Ja Marko Marković posudjujem gospodinu Petru Petroviću dva svoja vola šare boje, 6 godina stara na mjesec dana, računajući od danas, nu samo za njegovu vlastitu porabu.

2. Ja Petar Petrović primam u točki I. navedena dva vola te se obvezujem dobro ih hraniti i čuvati a za mjesec dana računajući od danas gospodinu posuditelju povratiti.

3. Gosp. Petar Petrović ne smije te vole nikomu drugomu na porabu dati, jer u protivnom slučaju bio bi ih odmah dužan gosp. posuditelju povratiti.

U Stubici, dne 18. lipnja 1890.

Ivan Ivanić, v. r. svjedok.

Mile Milić, v. r. svjedok.

Marko Marković v. r.

Petar Petrović v. r.

IV. Zajmovna pogodba

Ako se komu daje novac ili ina potrošiva stvar na porabu time, da ima nakon stanovitog vremena povratiti jednaku svotu novca ili stvar iste vrsti, nastaje pogodba zajmovna.

Izprava, kojom primatelj potvrđuje, da je zajam primio, zove se zajmovna zadužnica ili obveznica.

Zadužnica mora ili biti pisana i podpisana po dužniku, ili ako ju je dužnik samo napisao, to moraju biti i dva svjedoka supodpisana. Ako dužnik nezna pisati, onda će jedan od svjedoka njegovo ime s rukoznakom podpisati. Ako se u zadužnici dozvoljuje uknjižba prava zaloga za uzajmljenu svotu, to onda u svakom slučaju moraju biti dva svjedoka supodpisana.

Pri sklopljenju zajma može zajmodavaoc ugovoriti i plaćanje kamata. Kamate mogu se ugovoriti najviše 8%; sve što je više u ime kamata ugovoreno, ne može se ni uknjižiti ni utužiti.

Primjeri

1. Jednostavna vlastoručno pisana i podpisana obveznica

O b v e z n i c a

Na 200 for. slovi: dvie stotine forinti a. vr., koje sam ja podpisani od g. Jakova Jakopovića u ime zajma danas u gotovom izbrojeno primio, pa se obvezujem povratiti mu istu svotu sa 6% tekućimi kamatami od danas do izplate najdalje do 1. siječnja 1891.

U Selih, dne 8. travnja 1890.

Mile Miletić v. r.

2. Obveznica više dužnikâ sa solidarnom obvezom

O b v e z n i c a

na 300 for. slovi: tri stotine forinti a. vr. koje smo vlastoručno podpisani odnosno podkrižani supruzi Mijo i Bara Margetić od štovanog Janka Jankovića u ime zajma danas u gotovom izbrojeno primili. Obvezujemo se pako solidarno povratiti štovanomu zajmodavcu tu svotu sa 7% kamatami od danas tekućimi dne 1. studena 1892.

U Brdovcu, dne 1. siječnja 1890.

Mirko Nikolić, v. r.

svjedok.

Mijo Margetić v. r.

+ Bara Margetić

po meni imena piscu i svjedoku

Blažu Orliću v. r.

3. Obveznica, u kojoj se ugovara posebno mjesto plateža

O b v e z n i c a

Vlastoručno podpisani priznajem, da sam danas od gosp. Pavla Pavlovića, trgovca u Zagrebu, primio u zajmovno ime u gotovom izbrojeno mi svotu od 100 for. slovi: jedna stotina forinti, pa se obvezujem povratiti ovu svotu sa 8% kamatami u Zagrebu gosp. vjerovniku najdalje do 30. travnja 1891.

U Jaski, dne 3. studena 1890.

Joso Jožić, v. r.

svjedok.

Stanko Stanić, v. r.

svjedok.

Pavao Pavlović, v. r.

4. Obveznica s uknjižbenom dozvolom

O b v e z n i c a

na 1000 for. slovi: jedna hiljada forinti, koju smo mi vlastoručno podpisani Juro, Miko i Franjo Lesković od gosp. Ferde Ferića danas u gotovom u zajmovno ime primili, pa se obvezujemo povratiti tu zajmovnu svotu solidarno t. j. jedan za sve a svi za jednoga g. vjerovniku u Zagrebu u dva jednaka obroka i to:

a) prvi obrok dne 1. lipnja 1892.

b) drugi obrok dne 1. listopada 1892.

svaki pako obrok sa odnosnima 6% kamatami od danas tekućimi i pod gubitkom blagodatni obročnog izplaćivanja, ako neb već prvi obrok točno obdržali.

Za sigurnost ove uzajmljene nam svote od 1000 for. sa 6% kamatami i slučajnim troškom utjerivanja u iznosu do 100 for. dozvoljujemo g. vjerovniku, da može u svako doba bez daljnjeg našeg saslušanja izhodići uknjižbu prava zaloga i to na naš trošak na naše nekretnine, unešene u z. z. br. 80 obč. Stubica, br. 25 obč. Bistra dolnja i br. 81 obč. Kraljevvrh.

U Bistri, dne 3. siječnja 1890.

Grga Grgić, v. r.

svjedok.

Gjuro Gjurković, v. r.

svjedok.

Juro Lesković v. r.

Miko Lesković v. r.

Franjo Lesković v. r.

5. Obveznica s odgovjednim rokom

O b v e z n i c a

Na 1200 for. slovi: hiljadu i dvie stotine forinti a. vr., koje sam niže podpisani od samoborske štedionice danas kao zajam u gotovom primio te koje se obvezujem povratiti istoj nakon tromjesečne odpovjedi; do izplate pako obvezujem se plaćati joj svake pol godine 8% kamate.

Za sigurnost rečenog mog vjerovnika dozvoljujem, da se u njegovu korist uknjiži pravo zaloga za cielu gore navedenu svotu od 1200 for. sa 8% kamatami od danas tekućimi i slučajnim troškovi utjerivanja u iznosu od 100 for. na moje

nekretnine, upisane u gruntovnom napisniku br. 30 občine Samobor kao glavna a u gruntovnom napisniku br. 80 občine Sv. Nedelja kao uzgredna hipoteka.

U vjeru česa evo moj vlastoručni podpis pred supodpisanimi svjedoci.

U Samoboru, dne 8. veljače 1890.

Bolfo Bolfić, v. r.

Stjepan Kosović v. r.

svjedok.

Pero Perović, v. r.

svjedok.

6. Pupilarna obveznica

O b v e z n i c a

Na 800 for. slovi: osam stotina forinti, koje sam ja Antun Antunović usljed dozvole kr. kotarskog suda kao nadtutorstvene oblasti u Sisku od 15. svibnja 1888. br. 859/gr. u ime zajma dobio iz gromade mlđb. Frana Jerkovića te koje sam danas iz sirotinske pjeneznice kr. kotarskog suda u Sisku u gotovom i pod-puno izbrojene primio.

Od iste glavnice obvezujem se plaćati svake pol godine i to svakog 1 siečnja i svakog 1. srpnja u napried 6% kamate u sirotinsku pjeneznicu kr. kot. suda u Sisku, glavnice pako samu obvezujem se povratiti nakon tromjesečne odpovjedi.

Ako nebi najduže za mjesec dana iza gore ustanovljenih polugodišnjih rokova platio kamate, vlastno je tada zastupstvo gromade malodobnog Frana Jerkovića zahtievati odmah i bez odpovjedi povratak iste glavnice od 800 for. sa dospjelim kamatami.

Za osiguranje uzajmljene mi glavnice od 800 for. sa 6% kamatami od danas tekućimi i troškovi slučajnog utjerivanja u iznosu od 100 for. zalažem svomu vjerovniku gromadi mlđb. Frana Jerkovića sav svoj gibivi i negibivi imetak, naročito dozvoljujem, da si u svako doba bez daljnjeg mojeg saslušanja izhodi uknjižbu prava zaloga na moje nekretnine, što no su upisane u gruntovnom napisniku br. 85 občine Sisak.

U vjeru česa evo moj vlastoručni znak križa pred supodpisanimi svjedoci.

Ivan Ivković, v. r.

+ Antun Antunović v. r.

kao svjedok.

po meni imena piscu i svjedoku

Gašparu Gašpareu v. r.

V. Ustupnica

Ako tko prenaša svoje kakvo pravo na drugoga, zove se to ustup a iz-prava o tom sačinjena ustupnica (cesija). Onaj, koji ustupa, zove se ustupnik (cedent) a onaj, komu se ustupa (ustupovnik, cesijonar).

Tražbina se može ustupiti za plaću ili bez plaće. Čim je ustup obavljen, valja o tom obavijestiti dužnika, jer ovaj može dok god mu to nije dojavljeno, platiti pravovaljano dug prvomu vjerovniku.

Primjeri

1. Jednostavna ustupnica

U s t u p n i c a

Svoju na obveznici od 1. lipnja 1885. temeljeću se zajmovnu tražbinu proti Miji Miliću od 100 for. ustupam ja Fran Franković u vlasništvo gospodinu Ivana Ivaniću.

Ja Ivan Ivanić prihvaćam ovaj ustup.

U Senju, dne 3. srpnja 1890.

Fran Franković v. r.

Ivan Ivanić v. r.

2. Ustupnica, nahrbcena na samu obveznicu

U s t u p n i c a

Predstojeću glavnice od 200 for. ustupam ja gospodinu Pavlu Pavloviću u vlasništvo.

Ja Pavao Pavković prihvaćam ovaj ustup.

U Petrinji 3. lipnja 1890.

Gjuro Šević v. r.

Pavao Pauković v. r.

3. Ustupnica tražbine, temeljeće se na osudi

U s t u p n i c a

Vlastoručno pred svjedoci podpisani Mile Katkić ustupam svoju na osudi kr. kot. suda u Zagrebu od 5. siečnja 1888. br. 109/gr. temeljeću se tražbinu od 150 for. sa pripadeci proti Stevi Paviću gospodinu Andriji Andriću u vlasništvo s pravom ovršnog utjerivanja.

Uručujuć gospodinu ustupovniku izvorni primjerak rečene osude, potvrđujem, da sam za ustupovnu valutu podpuno namiren.

Ja Andrija Andrić prihvaćam ovaj ustup.

Jovan Simić, v. r.

Mile Katkić v. r.

svjedok.

Šime Kartalija, v. r.

Andrija Andrić v. r.

svjedok.

4. Ustupnica sa uknjižbenom dozvolom, nahrbcena na samoj obveznici

U s t u p n i c a

Na gornjoj obveznici od 13. siečnja 1888. temeljeću se svoju tražbinu od 300 for. sa 6% kamatami od danas tekućimi ustupam ja u vlasništvo gospodinu Petru Petroviću, pa mu dozvoljujem, da može u svako doba bez daljnjeg mojeg saslušanja izhodići uknjižbu prava vlasništva na ustupljenu mu ovim tražbinu od 300 for., koja je za moju korist s pravom zaloga uknjižena na nekretninah dužnika Mirka Hadžića, upisanih u grunt. nap. br. 13 obč. Brdovac.

Jamčeeć mu za istinitost i likvidnost ustupljene mu tražbine ali ne i za utjerivost, potvrđujem, da sam za ustupovnu valutu namiren.

Ja Petar Petrović prihvaćam ovaj ustup.

U Zaprešiću, dne 5. svibnja 1890.

Lujo Vukelić, v. r.
svjedok.

Mirko Crnić v. r.

Vuk Žigrović, v. r.
svjedok.

Petar Petrović v. r.

5. Ustupnica uz pristup dužnika, o sebi stojeća izprava

U s t u p n i c a

Svoju na obveznici od 5. lipnja 1888. temeljeću se zajmovnu glavnicu od 100 for. proti Martinu Martiću ustupam ja Josip Josipović Luki Lukanoviću u vlastništvo.

Ja Luka Lukanović prihvaćam ovaj ustup.

Ja Martin Martić primam ovaj ustup na znanje te ću od sada poznati samo g. Luku Lukanovića kao svog pravog vjerovnika, dočim priznajem obstojnost po meni dužne i ovim ustupljene g. Luki Lukanoviću zajmovne glavnice od 100 fr.

Na Sušaku, dne 5. kolovoza 1890.

Božo Božić v. r.
svjedok.

Josip Josipović v. r.
Luka Lukanović v. r.

Imbro Imbrišević v. r.
svjedok.

Martin Martić v. r.

6. Ustupnica s uknjižbenom dozvolom i s pristupom dužnika

U s t u p n i c a

kojom vlastoručno potpisani Matija Matić iz Zagreba ustupam svoju tražbinu proti Niki Katušiću kbr. 18 iz Brdovca, temeljeću se na nagodi, sklopljenoj pred kr. kot. sudom u Zagrebu dne 12. lipnja 1888. br. 19585/gr. od 158 for. 13 nvč. sa 6% kamatami od 18. rujna 1887. tekućimi, parbenim troškom od 7 for. 23 nvč. i troškom ovršne uknjižbe od 9 for. 80 nč. štovanomu Franji Vrhunčiću iz Lužnice u vlastništvo s pravom ovršnog utjerivanja, pa ga ovlašćujem, da može izhoditi za svoju korist uknjižbu prava vlastništva na ovu sada ustupljenu mu i u z. z. br. 145 obć. Brdovec s ovršnim pravom zaloga de pr. 23. srpnja 1888. br. 580/z na moju korist uknjiženu tražbinu od 158 for. 13 nvč. sa pripadci, pa nadalje, da može za istu ustupljenu mu tražbinu po meni započete ovršne korake nastaviti i tražbinu za svoju korist utjerati. Uručujući mu izvornu uredovni odpravak spomenute nagode i izvornu odluku ob ovršnoj uknjižbi br. 22366 od god 1888. pod ./. potvrđujem da sam za ustupovnu valutu sa iznosom od 185 for. 33 nč. slovi: jedna stotina i osamdeset i pet forinti 33 nč. a. vr. podpuno namiren.

Ja Franjo Vrhunčić prihvaćam učinjeni mi ustup gornje tražbine od 158 for. 13 novč. sa pripadci.

Ja Niko Katušić kao dužnik primam ovaj ustup na znanje te priznajem obstojnost i likvidnost gornje tražbine od 158 for. 13 nvč. sa 6% kamatami od 18. rujna 1887. tekućimi, parbenim troškom od 7 for. 23 nvč. i troškom ovršne uknjižbe od 9 for. 80 nvč.

U Zagrebu, dne 25. studena 1880.

Luka Šantić, v. r.
svjedok.

Stevo Babić, v. r.
svjedok.

Matija Matić v. r.
Franjo Vrhunčić v. r.
Niko Katušić v. r.

VI. Punovlastna pogodba

Pogodba punovlastna zove se ona pogodba, kojom se tko prima naloženog mu kakva posla, da nastoji o njem u ime drugoga.

Punovlastna pogodba može se sklopiti ustmeno ili pismeno. Izprava pismena, koja se o tom sastavi, zove se punomoć iliti punovlašće.

Punovlašće može biti obćeno ili osobito, kako se kad komu nalaže, da nastoji oko svih posala ili samo oko nekih. Može nadalje biti neograničeno ili ograničeno.

Prvo je onda, kad se daje punovlastniku t. j. onomu, koji je opunomoćen, pravo, da nastoji oko povjerena mu posla kako najbolje zna i kako ga savjest uči, dočim se u ograničenom punovlašću opredjeljuju granice dokle i način kako da punovlastnik oko posla nastoji.

Sljedeći poslovi zahtijevaju posebno punovlašće, glaseće na istu vrst posala, ako se stvari u tuđe ime otuđuju ili primaju za plaću; ako se čine pogodbe o uzimanju ili davanju zajma; ako se dižu novci ili vrijednost njihova; ako se zameću parnice; ako se nalažu prihvaćaju ili uzvraćaju prisege i ako se nagodbe činiti imaju. Ovi poslovi moraju se dakle naročito napomenuti u punomoći. Nu ako valja kakovo nasliedstvo bezuvjetno prihvatiti ili odbaciti; ako treba sklopiti ortačke pogodbe; ako se imadu učiniti darovanja; ako se ima komu dati vlast, da odabere obranika ili ako treba odreć se prava bez plaće, tada je za svaki ovakov posao od potrebe posebno punomoćje. Kad se izdaje obćenita punomoć, dovoljno je za ovakove poslove, da se u njoj naročito napomene svaka takova vrst posla.

Primjeri

1. Posebna punomoć

P u n o m o ć

Ja Juraj Jurjević opunovlašćujem ovim g. Janka Jankovića, da u moje ime sklopi sa gospodinom Andrijom Andrijevićem kupoprodajni ugovor u pogledu moje kuće broj 7 u Mesničkoj ulici u Zagrebu, upisane u gr. ul. br. 502 obć. gornji grad Zagreb, da ugovori kupovninu po svojoj razsudi (ili do iznosa od . . . for.)

te da glede izplate kupovnine ustanovi najviše tri platežna roka, od kojih treći ne smije preći dvie godine od danas računajući.

U Zagrebu, dne 1. siečnja 1890.

Niko Nikolić, s. r.
svjedok.

Juraj Jurjević v. r.

Pavao Pavlić, v. r.
svjedok.

2. Punomoć za zastupanje kod bagatelnog suda

P u n o m o ć

Ja Fran Franić ovlašćujem ovim gospodina Mišu Miškića, da me zastupa na ročištu, naredjenom odlukom kralj. kot. suda u Zagrebu od 5. siečnja 1889. br. 126/gr. u mojoj maličnoj parnici proti Stevi Steviću radi 90 for. sa pripadci na dan 8. veljače 1890. Naročito ga ovlašćujem da po svojoj najboljoj uvidjavnosti može i za mene obvezatnu nagodu sklopiti kao što i sve učiniti, što mu se za najbolje svidilo bude, a ja već unapried odobravam sve, što on u tom predmetu učinio bude tako, kao da bi sam ja to učinio bio.

U Stenjevcu, dne 5. veljače 1890.

Fran Franić v. r.

3. Sveobća punomoć

P u n o m o ć

kojom ja vlastoručno potpisani opunovlašćujem gosp. Josipa Turkovića za se i za svoje nasljednike, da me zastupa u svih sgodah izvan suda i pred sudom, da u moje ime sve pravne poslove sklapa; izrazito ga pako ovlašćujem, da može po razsudi svojoj sve pokretne i nepokretne moje stvari otdjiti, primati stvari za plaću, činiti pogodbe o uzimanju i davanju zajma, da može dići novce i novčanu vrijednost, zamećati parnice, primati prve odluke na tužbe izdane, nalagati, prihvaćati i uzvracati prisege, nagodbe činiti, nasljedstva bezuvjetno prihvaćati ili odbacati, sklapati ortačke pogodbe, činiti darovanja, odabirati obranike i odricati se svih prava bez plaće.

U Zagrebu, dne 1. ožujka 1890.

Filip Filipović, v. r.
svjedok.

Marko Kunić v. r.

Mihalj Mihaljević, v. r.
svjedok.

4. Sveobća punomoć za odvjetnika

P u n o m o ć

Opunovlašćujem gosp. odvjetnika dra. Ljubu Pravdića u Zagrebu, da mene (nas) i moje (naše) nasljednike zastupa u svih mojih (naših) pravnih poslovih na sudu i izvan suda, da može parnice zamećati i postupati po svom razboru, primati

prve tužbe, prve naredbe i odluke svake vrsti, a osobito u poslovih zemljišt-nika; moliti rokove i povrate i na nje pristajati; navraćati, primati i uzvracati prisege svake vrsti; izhoditi osiguranja, sekvestracije, zabrane, zatvore, zabilježbe, predbilježbe i uknjižbe u javne knjige; odustajati od tužba, nagadjati se, prizivati se radi osuda i moliti, da se pregledaju; podnašati tužbe ništovne, uticati se proti odlukam i odustajati od pravnih sredstva; dizati novce i novčanu vrijednost i o tom izdati valjane namire, bilo i na uknjižbu brisanja založnoga prava; izhoditi ovršbe svakoga stupnja; napokon ovlašćujemo ga ovim naročito, za sve poslove, za koje §. 1008. o. g. z. zahtieva posebnu punomoć.

Ako nebi sam poslovati mogao, neka si izabere drugoga kojega odvjetnika daviš mu ovu ili drugu koju ograničenu punomoć, naročito gosp. dra. Mirka Sebi-radovića u Zagrebu, riečju, vlastan je u svih mojih (naših) poslovih učiniti sve, što mu se vidi za me (nas) potrebito i koristno. Zato mu obećajemo da ću (ćemo) odobriti sve, što on ili njegov gosp. namjestnik po ovoj punomoći učini, te naplatiti mu u Zagrebu sav trošak, posao i trud. — Napokon za sve poslove gori naznačene i pod istim uvjeti u slučajevih ustmenoga postupka, u koliko ih nebi mogao obavljati ni sam ni po drugom odvjetniku, imenujem svojim punomoćnik-om u smislu §. 31. gpp. gosp. dra. Šimuna Šimića odvjetn. perovodju u Zagrebu.

Da ovo bude vjerovano, evo moj vlastoručni znak križa.

Dano u Zagrebu dne 8. veljače 1889.

Polde Pavlić, v. r.
svjedok.

+ Petar Petričević kbr. 8.
iz Bunjaka
po meni piscu i svjedoku
Dragutinu Dragoviću v. r.

VII. Zamjenbena pogodba

Tko stvar svoju drugomu ustupi za njegovu stvar, taj čini zamjenu, a med obojicom nastaje tada pogodba zamjene.

Ako stranke ugovore, da će međusobno zamijenjene stvari predati u stanovitom roku, pa medju tim jedna stvar propadne sasvim ili izgubi u svojoj vrijednosti preko polovice, zamjena smatra se kao da nije ni sklopljena.

Do dana, ugovorena za predaju, pripadaju koristi od zamijenjene stvar, posjedniku, od tog pako dana dalje, primaocu.

Tko hoće da predaju ište, mora da je sam svoju obvezu izpunio ili treba, da je pripravan izpuniti ju.

Primjer

Z a m j e n b e n i u g o v o r

sklopljen med Mirkom Mirkovićem i Nikolom Nikolićem na sliedeći način:

1. Mirko Mirković daje Nikoli Nikoliću svoju oranicu, zvanu „Čič“ i upisanu pod parcelarnim brojem 300 u gruntovnom napisniku br. 3 občine Zdenčina u njegovo vlasništvo i to u zamjenu za njegovu sjenokošu, zvanu „Pod briegom“ i upisanu pod parcelarnim brojem 360 u gruntovnom napisniku br. 60 občine Zdenčina; a Nikola Nikolić sa svoje strane daje Mirku Mirkoviću svoju sjenokošu

zvanu „Pod briegom“ i upisanu pod parc. brojem 360 u grunt. napisniku br. 60 občine Zdenčina te prima za istu u zamjenu njegovu oranicu, zvanu „Čič“ i upisanu pod parc. br. 300 u gruntovnom napisniku br. 3 občine Zdenčina.

2. Mirko Mirković i Nikola Nikolić dozvoljuju si zamjenito, da može svaki od njih o svom trošku izposlovati gruntovni prepis zamijenjenih ovim ugovorom nekretnina.

3. Svaka od ugovarajućih stranaka stupa danas u fizički posjed i uživanje u zamjenu primljene nekretnine te nosi od nje od danas sve občinske i javne poreze i daće.

4. Trošak ovog ugovora kao i odmjeriti se imajuću pristojbu nosi svaka stranka u polovici.

5. Ovaj ugovor izdan je u dva jednako glaseća primjerka te je obima strankama pročitana, po njima odobren i potpisan pred supodpisanimi svjedoci.

U Zdenčini, dne 18. travnja 1890.

File Filić, v. r.
svjedok.

Mirko Mirković, v. r.

Tade Tadić, v. r.
svjedok.

Nikola Nikolić, v. r.

VIII. Kupoprodajna pogodba

Kad tko drugomu ustupa kakovu stvar za neku određenu svotu novaca nastaje pogodba kupoprodajna.

Kupovna cijena

1) mora sastojati u gotovom novcu; ako se stvar prodaje nešto za novce, nešto na inu koju stvar, pogodba je ili kupovna ili zamjenbena prema tomu, da li je vrijednost u novcu veća ili manja nego običajna vrijednost stvari; ako li je vrijednost u novcu i u stvari jednaka, tad se pogodba broji među kupovne;

2) mora biti stanovita ili opredjeljena; cijenu mogu ustanoviti same ugovarajuće stranke ili mogu to prepustiti trećoj osobi;

3) ne smije biti protuzakonita, što vrijedi kod takovih stvari, koje su taksi potvrđene, te u tom slučaju ne smije biti cijena veća nego što je taksa.

Dok stvar nije predana, prodavaoc zadržaje pravo vlastnosti; ako li je prodavaoc stvar predao a nije kupovninu dobio, onda je stvar prodana na vjeru i vlastnost stvari prelazi odmah na kupca.

Prodavaoc mora brižljivo čuvati stvar do ugovorenog vremena predaje, a kupac mora u vrijeme ugovoreno stvar primiti i kupovnu cijenu platiti, jer mu inače prodavaoc nije dužan stvar predati.

Proti jednom sklopljenoj pogodbi mogu ustati koli kupac toli i prodavaoc, ako su oštećeni u vrijednosti preko polovice.

Kod kupoprodaje pokretnih stvari sklapa se pogodba obično ustmeno pa se stvar u pravilu odmah prodaje i preuzimlje. Kod prodaje pako nekretnih stvari, sastavlja se redovito o tom izprava t. zv. kupoprodajni ugovor.

Glavne točke kod kupoprodajnog ugovora, na koje valja osobito paziti, jesu sljedeće:

1. predmet t. j. nekretnina mora se točno označiti po imenu i grunt. parc. broju kao i navesti dotični broj i občinu gruntovnog napisnika. Gdje se nalazi već nova gruntovnica t. j. gruntovni uložci, tamo valja navesti katastralni broj parcele kao i broj dotičnog gruntovnog uložka. Ako se od kakve parcele samo jedan dio prodaje, onda valja ili u tekstu samog ugovora narisati nacrt dotične parcele ili valja taj nacrt, po strankah potpisan napose ugovoru priklopiti;

2. kupovna cijena mora se točno označiti, a ako nije odmah kod potpisa ugovora izplaćena, onda valja u ugovoru navesti rok, do kojeg se ista izplatiti mora;

3. mora se navesti vrijeme, kad će se prodana nekretnina kupcu predati, ili ako je kupac već kod potpisa ugovora nekretninu preuzeo, valja to u ugovoru naznačiti;

4. prodavaoc mora u ugovoru izrazito kupcu dozvoliti, da može svoje pravo vlasništva na prodanu mu nekretninu gruntovno uknjižiti dati; napokon

5. mora kupoprodajni ugovor datiran biti, pa ga moraju kupac i prodavaoc vlastoručno potpisati, a u koliko jedan od njih pisati nezna, ima svoj rukoznak dati. U svakom slučaju pako moraju ugovor dva pismena svjedoka supodpisati, od kojih jedan može biti i potpisatelj imena nepismene ugovarajuće stranke. Ako je jedna od ugovarajućih stranaka malodobna ili ako je pod skrbištvom, tad valja da za nju potpiše ugovor dotični njezin tutor ili skrbnik, pa valja da onda sud kao štitnička ili skrbišćka oblast takov ugovor odobri.

Posebne vrsti ili pobočni ugovori kupoprodajne pogodbe jesu:

a) priuzdržanje prodanu stvar nazad kupiti ili pravo nazadkupnje t. j. kad kupac povraća kupljenu stvar u nepogoršanom stanju a prodavaoc povraća kupovninu. Koristi, koje je međjutim kupac od stvari a prodavaoc od kupovnine imao, prebijaju se međjusobno. Pravo nazadkupnje pripada samo prodavaocu dok je živ i to prema svomu kupcu, a prema trećoj osobi samo onda ako je to pravo u gruntovnici upisano;

b) priuzdržanje stvar kupljenu natrag prodati ili pravo nazadprodaje, a pri tom vriede pravila ista kao i kod nazadkupnje;

c) pravo prekupa t. j. kad se stvar prodaje pod uvjetom, da kupac, ako bi htio tu stvar dalje prodati, ima najprije prodavaoca odkupom ponuditi; to pravo ne može se ustupiti trećemu niti se može prenieti na nasljednike, a prodavaoc kad mu bude odkup ponudjen, mora pokretne stvari za 24 sata a nepokretne za 30 dana odkupiti;

d) kupovanje na ogled t. j. kupac si pridržaje pravo, da može kupljenu stvar natrag vratiti; ako nije ustanovljeno vrijeme ogleđa, pokretne stvari mogu se za tri dana, a nepokretne za godinu dana povratiti;

e) prodaja pod priuzdržajem boljeg kupca t. j. kad prodavaoc ugovori, da može, ako za neko stanovito vrijeme nadje boljeg kupa, ovom. d ati prvenstvo; tko je bolji kupac, prosudjuje sam prodavaoc;

f) nalog prodaje t. j. kad se kakva stvar preda komume, da ju u određeno vrijeme za stanovitu cijenu proda; kad to vrijeme mine, mora primalac

ili stvar povratiti ili kupovnu cieniu predati a dok to vrijeme ne mine, stvar pripada onomu, koji ju je predao.

Kod sastavka kupoprodajnog ugovora neka strankam uvijek pred očima lebdi, da se svi uvjeti, što su ih ugovorile, u ugovor napišu, jer zakon izrično veli, da se na ustmene i istodobno sa pismenom pogodbom učinjene posebne ugovore ne smije nikakov obzir uzeti. Ti ustmeni ugovori, ako hoće da budu valjani, moraju se dakle u samu izpravu napisati.

Primjeri

1. Kupoprodajna pogodba, kojom se prodaju sve nekretnine, upisanu u jednom gruntovnom uložku

K u p o p r o d a j n a p o g o d b a

sklopljena danas med Stankom Stankovićem kao predavaoocem s jedne i Matijom Matijevićem kao kupcem s druge strane na sljedeći način:

1. Ja Stanko Stanković prodajem gospodinu Matiji Matijeviću a ja Matija Matijević kupujem nekretnine, upisane u gruntovnom uložku br. 80 obč. Zagreb donji grad za sporazumno ustanovljenu kupovninu od 500 for., slovi: pet stotina forinti a. vr.

2. Kupovninu od 500 for., slovi pet stotina forinti platio je kupac prodavaocu kod podpisa ovog ugovora, pa mu potonji to namiruje i svojim podpisom na ovom ugovoru potvrđuje.

3. Prodavaoc dozvoljuje kupcu, da može u svako doba bez daljnjeg njegovog saslušanja izhoditi za svoju korist uknjižbu prava vlasništva na prodane mu u točki 1. nekretnine, upisane u grunt. uložku br. 80 obč. Zagreb, donji grad.

4. Kupac stupa danom današnjim u fizički posjed i uživanje kupljenih nekretnina te nosi od danas sve poreze i daće, občinske i javne, s posjedom istih skopčane. kao i pogibelj slučajaja.

5. Obe stranke odriču se prava pobijati ovaj ugovor radi prikrate preko polovice obične vrijednosti.

6. Troškove i biljege skopčane sa sastavom ovog ugovora, kao i pristojbe i trošak gruntovnog prenosa nosi kupac iz svoga.

7. Ovaj ugovor sastavljen je u dva jednakoglaseća primjerka te je obim strankam pročitan i po njima odobren kao i podpisan pred supodpisanimi svjedoci.

Bogdan Oštrić, v. r.	Stanko Stanković, v. r.
svjedok.	prodavaoc.
Živko Živković, v. r.	Matija Matijević, v. r.
svjedok.	kupac.

2. Kupoprodajna pogodba kao prijašnja, samo jednostavnija

K u p o p r o d a j n a p o g o d b a

Ja Mile Miletić prodajem svoje nekretnine, upisane u gruntovnom napisniku br. 185. obč. Petrinja gospodinu Pavlu Pavloviću za kupovninu od 500 for. slovi: pet stotina forinti, koju mi je on odmah namirio, te mu ih predajem u vlasništvo i fakični posjed uz dozvolu, da može dati na iste uknjižiti svoje vlasništvo.

Ja Pavao Pavlović kupujem i primam gore navedene nekretnine u svoje vlasništvo te potvrđujem, da su mi po prodavaocu odmah i u fakični posjed predane.

U Petrinji, dne 12. prosinca 1890.

Franjo Franić v. r.,
svjedok.

Mile Miletić v. r.

Božo Božić, v. r.
svjedok.

Pavao Pavlović v. r.

O p a z k a. Za valjanost kupoprodajnog ugovora nije potrebno, da se u nj uvrsti i ustanova: „da su se obe strauke odrekle prava pobijati kupoprodajni ugovor radi prikrate preko polovice vrijednosti“, jer je ova ustanova samo iznimka te ju valja uvrstiti u ugovor samo onda, ako su se stranke u istinu toga po zakonu im pristojećeg prava odrekle.

3. Kupoprodajna pogodba, kada se kupovninu podpuno ne izplati te se ostatak iste gruntovno osigurati ima

K u p o p r o d a j n a p o g o d b a

Gavro Gavrilović prodaje svoje nekretnine, upisane u gruntovnom napisniku br. 30 občine Ogulin Petru Petroviću za kupovninu od 1000 for. slovi: jedna hiljada forinti te mu ih ovim predaje u vlasništvo i fakični posjed.

Na račun kupovnine od 1000 for. položio je kupac svotu od 500 for. slovi: pet stotina forinti, što mu prodavaoc podpisom ovog ugovora namiruje. Ostatak pako od 500 for. sa 6% kamata od danas tekućimi obvezuje se kupac platiti prodavaocu najdulje do 1. siečnja 1891.

Prodavaoc dozvoljuje kupcu, da može izhoditi uknjižbu prava vlasništva za svoju korist na prodane mu nekretnine u grunt. napisniku br. 39 obč. Ogulin, nu samo uz istodobnu uknjižbu prava zaloga na njegovu (prodavaočevu) korist za ostatak kupovnine od 500 for. sa 6% kamata i slučajnim troškovi utjerivanja u najvišem iznosu od 100 for.

Petar Petrović kupuje i prima gore navedene nekretnine u svoje vlasništvo i fizički posjed te dozvoljuje, da se ostatak po njem dužne kupovnine od 500 for. sa pripadci kako je prije rečeno gruntovno osigura na kupljene nekretnine za korist prodavaoca.

Obe stranke odrču se prava pobijati ovaj ugovor radi prikrate preko polovice vrijednosti.

U Ogulinu, dne 18. prosinca 1890.

Juraj Miletić, v. r.
svjedok.

Gavro Gavrilović v. r.

Nikola Pejaković, v. r.
svjedok.

Petar Petrović v. r.

4. Kupoprodajna pogodba, kojom se samo pojedine čestice iz jednog gruntovnog napisnika prodaju

Kupoprodajna pogodba

1. Marko Marković prodaje Iliji Ilijiću svoju sjenokošu „Dugava“ zvanu i upisanu u grunt. napisniku broj 32 obč. Šestine pod parc. br. 315 u površini od 2 rali za sporazumno ustanovljenu kupovninu od 400 for. slovi: četiri stotine forinti a. vr.

2. Kupac Ilija Ilijić izplatio je prodavaocu Marku Markoviću odmah u gotovu celu kupovninu od 400 for. slovi: četiri stotine forinti a. vr. što mu potonji podpisom ovog ugovora namiruje i potvrđuje.

3. Prodavaoc Marko Marković dozvoljuje kupcu Iliji Ilijiću da može u svako doba izhoditi, da se parcela br. 315 iz grunt. napisnika br. 32 obč. Šestine odpiše te s pravom vlastništva na njegovo ime i korist prepíše.

4. Kupac stupa danom današnjim u posjed i uživanje kupljene sjenokoše te nosi od danas sve terete, poreze i daće, skopčane s posjedom iste.

5. Obe stranke odriču se prava pobijati ovaj ugovor radi prikrate preko polovice vrijednosti.

Pošto bje ovaj ugovor obim strankam pročitani i protumačen, bude po njima odobren i podpisan odnosno podkrižan pred supodpisanimi svjedoci.

U Maksimiru, dne 13. siečnja 1890.

Mirko Koritić, v. r.
svjedok.

+ Marko Marković
po meni imena piscu i svjedoku
Stevanu Stekoviću v. r.
Ilija Ilijić v. r.

5. Kupoprodajna pogodba vrhu diela jedne čestice

Kupoprodajni ugovor

sklopljen s jedne strane međ supruzi Franjom i Marijom Mračić iz Zagreba kao prodavaoci te supruzi Maksom i Fanikom Verlić iz Koprivnice kao kupci s druge strane na sljedeći način:

1. Supruzi Franjo i Marija Mračić prodaju i prodaje a supruzi Makso i Fanika Verlić kupuju i kupiše prema priloženom danas po obima strankama podpisanom nacrtu od parcele unešene u grunt. uložku br. 30 obč. Zagreb dolnji grad pod katastralnim broj 96/3 jedan dio pod novom parcelarnom katastralnom oznakom katastralni broj 96 3/b u površini od 150 četvornih hvati za sporazumno ustanovljenu kupovninu od 5250 for. slovi pet hiljada dvie stotine i petdeset forinti a. vr.

2. Kupci supruzi Makso i Fanika Verlić obvezali su se platiti ugovorenu kupovninu od 5250 for. slovi: pet hiljada dvie stotine i petdeset forinti a. vr. prodavaocem odmah u gotovu, što su u istinu i učinili, pa im to prodavaoci supruzi Franjo i Marija Mračić podpisom ovog ugovora namiruju i potvrđuju.

3. Kupci stupaju današnjim danom u fizički posjed i uživanje kupljene nekretnine pa preuzimlju od danas i sve javne terete, poreze i daće kao što i svu hasan i pogibelj s posjedom, iste skopčanu.

4. Prodavaoci se obvezuju kupcem pribaviti bezteretni gruntovni prepis ovim ugovorom prodanog im diela parcele pod oznakom kat. br. 96 3/b na njihovo ime i o njihovom trošku, dočim se kupci obvezuju na sebe uzeti te iz svoga platiti sve troškove i biljege ovog ugovora kao i sve prenosne i uknjižbene pristojbe od ovog pravnog posla.

5. Prodavaoci dozvoljuju prema točki 4. ovog ugovora već sada kupcem Maksi i Faniki Verlić, da mogu u svako doba bez daljnjeg njihovog (prodavaoca) saslušanja izhoditi gruntovni odpis iz grunt. uložka br. 30 občine Zagreb, dolnji grad prodanog im diela parcele kat. br. 96/3 pod novom oznakom kat. br. 96 3/b u površini od 150 četvornih hvati te prepis istog na svoje ime i korist.

6. Obe stranke odriču se izrično prava pobijati ovaj ugovor radi prikrate preko polovice obične vrijednosti.

U Zagrebu, dne 8. veljače 1890.

Martin Zvezdić v. r.

svjedok.

Oskar Šumanović v. r.

svjedok.

Prodavaoci:

Franjo Mračić v. r.

Marija Mračić v. r.

Kupci:

Makso Verlić v. r.

Fanika Verlić v. r.

6. Kupoprodajna pogodba o pokretnih stvarih

Kupoprodajna pogodba

Ja Josip Jožić prodajem Andri Jandriću svoje vlastite pokretnine, i to:

a) glasovir od Bösendorfera od god. 1886. od 6 oktava, jedan metar i 78 centimetara dugačak; na jednoj nozi manjka mu kotačić;

b) pisali stol, politiran, sa jednom ladicom u sredini a sa tri na svakoj strani, zatim sa postavom sa dva razdiela za knjige; zeleno sukno, koje se nalazi u sredini pisaćeg stola, zamrljano je s desne strane do sredine tintom, a na lievoj je strani poderano;

c) ormar politirani sa dva krila i iz nutra pet razdiela; politura ima više pukotina, a navlastito na desnom kraju nalazi se pukotina po cijeloj duljini — za kupovninu od 400 forinti, slovi: četiri stotine forinti a. vr., koja mi je izplaćena, pa predajem kupcu ovim sve prenavedene pokretnine odmah u vlastništvo i faktični posjed.

Ja Andro Jandrić primam sve sada navedene stvari u svoje vlastništvo te potvrđujem, da sam ih odmah danas u faktični posjed preuzeo.

U Brodu na Savi, dne 18. siečnja 1890.

Nikola Pauković v. r.

svjedok.

Lavoslav Lovrić v. r.

svjedok.

Josip Jožić v. r.

Andre Jandrić v. r.

IX. Uporabna pogodba

Pogodba, kojom se daje komu poraba kakove stvari nepotrošne za neko vrijeme i za određenu cienu. zove se u obće pogodba uporabna.

Ako se stvar, koja je dana u uporabu, može upotrebiti a da se dalje neobradjiva, tad se pogodba uporabna zove pogodba o najmu; ako se pako stvar može uživati samo marljivošću i trudom, što ga treba u nju uložiti, tad se to zove pogodba zakupna.

Uporabna pogodba sklapa se kod manjih stvari obično ustmeno, nu kod važnijih stvari valja na svaki način sačiniti pogodbu pismenu.

Onaj, koji daje stvar u porabu, zove se uporabodavac (kod najma: najmodavac, kod zakupa: zakupodavac), onaj koji stvar prima, zove se uporabprimac (kod najma: najammik, kod zakupa zakupnik), dočim se svota, koja se za porabu stvari plaća, zove uporabnina (najamnina, zakupnina), a sama stvar uporabština.

Kad se uporabna pogodba sklapa, valja točno opisati stvar, koja se u porabu daje, nadalje treba naznačiti vrijeme dokle će uporabna pogodba trajati ili na koliko se vremena mora odpovjed unapried učiniti. Zatim valja naznačiti kolika će se uporabnina plaćati i kada. Ako će se uporabprimac, osobito kod uporabne pogodbe na dulje vrijeme, da osigura, neka si uvjetuje u ugovoru da se pogodba u gruntovnici uknjiži, jer ako pogodba nije uknjižena, a uporabodavac kasnije proda uporabštinu, ukida se uporabna pogodba.

Pogodba zakupna i najamna traje tako dugo, dok izrično ugovoreno vrijeme zakupno ili najamno nemine. Ako vrijeme, dok zakup ili najam trajati ima, ugovoreno nije, valja zakup odpovjedati 6 mjeseci prije, nego što se zakupni predmet povratiti ima. Kod najma pokretnih stvari valja u tom slučaju odpovjedati 24 sata prije. Kod najma pako kuće, pojedinih stanova ili inih kućnih prostorija (dućana, skladišta) ako je odpovjedno vrijeme izrazito ugovoreno, tad valja odpovjedati samo u odnosnom ugovorenom roku. Ako nije nikakov odpovjedni rok ustanovljen, ali je ugovoreno, da najamna pogodba najmanje godinu dana trajati ima, tada valja najam odpovjedati tri mjeseca prije nego što odnosna godina izmine. U svakom inom slučaju bez razlike, da li se plaća najamnina svake pol godine, tri mjeseca ili mjesec dana i to ili u napried ili naknadno, valja uvijek najam odpovjedati samo 14 dana prije nego što izmine najamno vrijeme. Samo za grad Zagreb postoje sliedeći iznimni propisi:

Ako stranke ništa posebna ugovorile nisu, što im je uvijek slobodno, valja da najmodavac ili najammik odpovjeda stan (a i dućan, skladište, magazin), za koj se plaća najamnina u dva ili više mjesečnih obrocih (svake četvrt ili pol godine) samo od 1. do 14. svibnja i od 1. do 14. studena te prema tomu iztiče vrijeme za izpražnjenje stana kod odpovjedi, učinjene 1. do 14. svibnja posljednjeg dana mjeseca listopada; a kod odpovjedi, učinjene od 1. do 14. studena posljednjeg travnja. Stan pako, za koj se najamnina mjesečno plaća, ima se odpovjedati prije izmaka najamnog mjeseca, a najam tada traje kroz cijeli daljnji mjesec.

Primjeri

1. Najamni ugovor

Med gospodinom Vinkom Kriškovićem, trgovcem ovdje i gospodinom Aleksom Cebićem, kr. kotarskim pristavom ovdje, sklopljen je danas sliedeći najmovni ugovor:

1. Gospodin Vinko Krišković daje i predaje u najam stan u drugom katu svoje kuće br. 8 na Berislavićevoj obali, sastojeci od 4 sobe, kuhinje, pivnice, drvarnice i odkazanog prostora na tavanu gospodinu Aleksi Cebiću na dvie uzastopce sliedeće godine uz godišnju najamninu od 400 for. slovi: četiri stotine forinti a. vr.

2. Gosp. najmoprimac obvezuje se plaćati najamninu u četvrtgodišnjih svakog 1. siečnja, 1. travnja, 1. srpnja i 1. listopada u napried dospievajućih obrocih po 100 for.

3. Gosp. najmodavac obvezuje se tri sobe napram ulici parketirati kao i sva sobna vrata popraviti dati.

4. Gosp. najmoprimac obvezuje se spomenuti stan nakon izminuća ovog ugovora u dobrom stanju natrag predati, dočim će trošak za bojadisanje soba sam iz svoga nositi.

5. Obe stranke imadu ovaj ugovor pol godine prije njegovog izminuća jedna drugoj odpovjedati. Ako li to nijedna stranka učinila nebi, tad se ovaj ugovor na daljnje dvie godine produljenim smatrati ima.

U Senju, dne 1. siečnja 1890.

Vladoje Pulanić v. r.
svjedok.

Vinko Krišković v. r.

Sava Krajačić v. r.
svjedok.

Aleksa Cebić v. r.

2. Najamni ugovor

Ja Adam Adamović dajem u najam svoju kuću broj 3 u Dugoj ulici u Zagrebu ležeću te upisanu u gruntovnom uložku br. 158 občine gornji grad Zagreb gospodinu Luki Luketiću počam od 1. siečnja 1890. za vrijeme od tri godine za godišnju najamninu od 600 for. slovi: šest stotina forinti, koju mi imade svako pol godine unapried plaćati te uz medjusobno ugovorenu šestmjesecnu odpovjed; podjedno dozvoljujem da se ovo pravo najma za korist gosp. Luke Luketića u gruntovnom uložku br. 158 občine gornji grad Zagreb uknjiži.

Ja Luka Luketić primam gore navedenu kuću broj 3 u Dugoj ulici u najam uz uvjete prije naznačene.

U Zagrebu, dne 14. prosinca 1889.

Mile Crnković v. r.
svjedok.

Adam Adamović v. r.

Nikola Spanić v. r.
svjedok.

Luka Luketić v. r.

3. Zakupni ugovor

Ja Marko Marković dajem od svojih vlastitih nekretnina, upisanih u grunt. uložku br. 180 občine Belovar parcelu br. 160 oranicu „Rebra“ zvanu i parcelu br. 162 sjenokošu „Stelnik“ zvanu štovanomu Jovi Joviću uz godišnju unapried plaćati se imajuću zakupninu od 100 for. slovi: jedna stotina forinti počam od 1.

travnja 1890. za vrijeme od pet godina time, da ima za ovo vrijeme državni i občinski porez sam nositi.

Podjedno dozvoljujem, da se ovo pravo zakupa u korist Jove Jovića u gruntovnom uložku broj 158 občine Belovar uknjiži.

Ja Jovo Jović primam prenavedene nekretnine u zakup pod gore naznačenimi uvjeti.

U Belovaru, dne 30. ožujka 1890.

Šime Rogić v. r.
svjedok.

Marko Marković v. r.

Dragutin Dragičević v. r.
svjedok.

Jovo Jović v. r.

4. Zakupni ugovor

Ja Filip Filipović dajem u zakup gospodinu Antunu Antunoviću svoju krčmu, sastojeću od tri sobe, kuhinje i pivnice u kući br. 53 u Požegi sa regalnim pravom krčmarenja od 11. studena 1889. počamši na tri uzastopce sljedeće godine za godišnju u polugodišnjih u napried dospievajućih obrocih plaćati se imajuće zakupninu od 200 for. slovi: dvie stotine forinti a. vr.

Ja Antun Antunović primam ovaj zakup uz gore naznačene uvjete.

U Požegi, dne 1. studena 1889.

Josip Srkotić v. r.
svjedok.

Filip Filipović v. r.

Medo Hadžić v. r.
svjedok.

Antun Antunović v. r.

5. Najamno-zakupni ugovor

Uporabna pogodba

promišljeno i slobodnom voljom sklopljena medju podpisanimi kako sledi:

I. S jedne strane mi supruzi Ivan i Marija Barberić, vlasnici kuće broj 3 u Petrinjskoj ulici grada Zagreba dajemo gospodi suprugom Ferdi i Mariji Keleminović, fotografom u Zagrebu:

a) u najam prizemni stan na desno od ulaza u gore spomenutoj našoj kući, sastojeći od dvie sobe na ulicu s alkovenom, za tim od jedne sobe na hodnik, kuhinje i izbe s izgledom u vrt, napokon prostor, odkazan u pivnici i na tavanu, a

b) u zakup dajemo istim suprugom Keleminović komad vrta k našoj kući spadajućeg u dužini od 12 a u širini od 6, ukupno od kojih 70 četvornih metara, tičući se gore pod a) navedenog stana i uz susjednu kuću gosp. Marka Dragovića u tu svrhu, da na tom prostoru, izkrčivši postojeći nasad o svom trošku podignu fotografski ateljer. Jedan i drugi predmet dajemo u najam odnosno u zakup rečenoj gospodi Keleminović na sedam uzastopce sljedećih godina, počamši od 1. veljače 1889. pod sljedećimi uvjeti:

1. da nam u ime najammine za stan pod a) plaćaju godišnjih 300 for. slovi: tri stotine forinti a. vr. u tromjesečnih anticipativnih obrocih;

2. da nam od uporabštine gore pod b) navedene plaćaju prve dvie godine godišnjih 100 for. slovi: jedna stotina forinti a. vr. a poslje toga godišnjih 120 for. slovi: jedna stotina i dvadeset forinti a. vr., jedan i drugi iznosak u anticipativnih tromjesečnih obrocih.

3. Ako bi najammnici dotično zakupnici želili, neka im bude slobodno spojiti stan pod a) sa prostorom pod b) dotično s atelierom i u tu svrhu iz sadašnje kuhinje probiti vrata u atelier, nu to im je slobodno samo o svojem trošku pak uz osnovu, po ovlaštenom i odgovornom graditelju sastavljenu i redarstveno odobrenu te da podjedno preuzmu dužnost nakon izminuća ovog ugovora postaviti sve u prijašnje stanje i o svom trošku.

4. Isto tako ako bi najammnici dotično zakupnici u atelieru peć ili bud kakovu spremu za loženje vatre trebali, dužni su dimnjake izvesti u već obstojeće dimnjake u našoj ili susjedovoj kući.

5. Ako bi stranke nakon izminuća uporabnog vremena htjele ovaj ugovor razriešiti, dužne su šest mjeseci prije nego što prestane kriepost ovog ugovora, odkazati ga, jer će se inače uzeti, da je nazočni ugovor muće produljen na godinu dana.

6. Najammnikom dotično zakupnikom nije dozvoljeno bez našeg naročitog privoljenja ustupiti i prenieti nazočni uporabni ugovor na druge osobe kao podnammnike ili podzakupnike.

II. S druge strane mi supruzi Ferdo i Marija Keleminović prihvaćamo nazočni ugovor te se podlažemo svim njegovim ustanovam kao i ustanovam dobro nam poznatog kućnog reda, pa obrićemo, da ćemo sve dužnosti s ovim ugovorom preuzete i u točki I. navedene točno i bezprigovorno izpunjavati.

III. Ovaj ugovor sačinjen je u dva primjerka, te je obim strankam pročitan po njima odobren i podpisan pred supodpisanimi svjedoci.

U Zagrebu, dne 15. siečnja 1890.

Joso Gržetić v. r.
svjedok.

Ivan Barberić v. r.

Tomo Didolić v. r.
svjedok.

Marija Barberić v. r.
Ferdo Keleminović v. r.
Marija Keleminović v. r.

X. Pogodba vrhu uslugâ za plaću

Ako se tko obveže, da će učiniti kakvu uslugu ili da će što napraviti za određenu plaću, nastaje pogodba radnje za plaću ili uslugovna pogodba.

Uzima se po zakonu, da je onaj, koj je naručio kakovo djelo, pristao i na primjerenu plaću. Ako plaća nije ustanovljena ni pogodbom ni zakonom, onda ju određuje sudac.

Pogodbe uslugovne sklapaju se bud za kakve službe, na pr. za gospodarstvo, za upravu kakova poduzeća, tvornice, trgovačkog posla itd. ili se sklapaju za obavu kakova djela n. pr. obvezuje se radnik, da će obaviti kakovo djelo,

tvorničar, da će producirati stanovitu tvorinu, itd. ili se sklapaju za izvedenje kakove sgrade ili gradjevine itd. Med pogodbe uslugovne spada i tako zvana pogodba učevna, koju sklapaju roditelji ili tutori, kad daju svoje dječake kojemu majstoru u zanat.

Primjeri

1. Uslugovna pogodba

sklopljena med gospodinom Ilijom Vukovićem, posjednikom parnog mlina u Daruvaru s jedne i gospodinom Dušanom Parčetićem s druge strane kako sliedi:

1. Gosp. Dušan Parčetić stupa danom 1. ožujka 1890. u parni mlin Ilije Vukovića u Daruvaru kao poslovođa,

2. Kao takov bit će dužan ne samo voditi čitavi posao mlina već će imati nadzirati cijelo radničko osoblje, voditi poslovne knjige i imati upravu blagajne, što sve obećaje on, da će na što bolju probit gosp. Ilije Vukovića obavljati, dočim potonjemu pristoji pravo, da traži svake nedelje od užjega položenje računa kao što i da preduzme uvid u poslovne knjige i stanje blagajne.

3. Gosp. Ilija Vuković obvezuje se platiti gosp. Dušanu Parčetiću u ime plaće svakog 1. od mjeseca unapried svotu od 80 for. slovi: osamdeset forinti, a osim toga dati mu u mlinu stan, sastojeći od dvie sobe i kuhinje kao i potrebni ogriev.

Ovaj ugovor imade svaka stranka, ako želi da prestane, jedna drugoj dokazati barem tri mjeseca u napried.

U Daruvaru, dne 10. veljače 1890.

Joco Maksinović v. r.
svjedok.

Ilija Vuković v. r.

Tomo Tomić v. r.
svjedok.

Dušan Parčetić v. r.

2. Uslugovna pogodba

sklopljena med Mijom Mihićem vlasnikom sjenokoše „Lug“ u Bistri s jedne i Pavlom Pavlovićem s druge strane na sliedeći način:

1. Ja Pavao Pavlović obvezujem se, da ću za osam dana pokositi i u kupove spremite dati čitavu travu na sjenokoši „Lug“ gospodina Mije Mihića u Bistri po svojih nadničarjih.

2. Ja Mijo Mihić obvezujem se Pavlu Pavloviću platiti za to njegovo djelo svotu od 80 for. slovi osamdeset forinti a. vr. čim bude sieno u kupove složeno.

3. Trava se mora kositi do korjena, a sieno ne smije se kod sušenja razbacivati, već se mora grabljami liepo pokupiti.

U Bistri, dne 15. svibnja 1890.

Dinko Ljubić v. r.
svjedok.

Mijo Mihić v. r.

Marko Bulić v. r.
svjedok.

Pavao Pavlović v. r.

3. Gradjevni ugovor

sklopljen med gosp. Gavrom Gavrićem, vlasnikom kuće br. 7 na Jelačićevom trgu u Zagrebu s jedne i gosp. Milom Kasumovićem, graditeljem u Zagrebu s druge strane na sliedeći način:

1. Gosp. Mile Kasumović obvezuje se, da će porušiti trošnu dvokatnicu br. 7 na Jelačićevom trgu u Zagrebu i sagraditi ondje novu trokatnicu po osnovi, kao ju je on sam naertao i koja se prilaže ovomu ugovoru.

2. Gosp. graditelj se obvezuje, da će o svom trošku staru sgradu srušiti, ruševine i nepotrebno gradivo odvesti, a novu sgradu sagraditi, upotrebivši od starog materijala jedino sačuvane još dobre opeke.

3. Gosp. graditelj obvezuje se, da će novu kuću sagraditi za osam mjeseci od danas računajuć, te da će jamčiti za valjanost i solidnost gradnje kroz dvie godine od dana kako kuća posvema sagradjena bude, te će kroz to vrijeme sve manjke, koji bi se možda pokazali, o svom trošku popraviti dati.

4. Za sve ovo obvezuje se gosp. Gavro Gavrić, da će gospodinu Mili Kasumoviću platiti šestdeset hiljada forinti u ime troška i truda, i to dvadeset hiljada čim bude stara sgrada porušena, a ostatak od četrdeset hiljada, čim mu se preda nova gotova trokatnica.

5. Gosp. Gavro Gavrić ostavlja sve gradivo stare razrušiti se imajuće kuće osim uporabivih još opeka gosp. Mili Kasumoviću u vlastništvo.

Ovaj ugovor bje obim strankam pročitan, po njima odobren i podpisan pred supodpisanimi svjedoci.

U Zagrebu, dne 15. travnja 1890.

Ivan Šarić v. r.
svjedok.

Gavro Gavrić v. r.

Bolto Boltić v. r.
svjedok.

Mile Kasumović v. r.

4. Učevni ugovor

Danas sklopili su gg. Marko Lalić, posebnik u Vukovaru i gosp. Gjuko Gjurić, bravarski meštar u Vinkovcih sliedeći ugovor:

1. Gjuko Gjukić obvezuje se primiti u svoj zanat Ivu Lalića, sina gosp. Marka Lalića počam od 1. veljače t. g. na tri godine uzasebce, obučavati ga u svem brižljivo, pridržavati ga, kako bi bio u svem pomnjev i uredan, te postupati s njim kroz sve to vrijeme dobro; davati mu zajuttrak, objed i večeru primjereno i dovoljno te odrediti mu valjanu postelj na odredjenom mjestu.

2. Naprama tomu obvezuje se gosp. Marko Lalić plaćati za svog sina Ivana gosp. Gjuki Gjuriću svake godine 1. siečnja u napried svotu od 50 for. slovi: petdeset forinti te odievati svoje diete sam iz svoga kako se pristoji a u slučaju bolesti platiti i liečenje.

U Vinkovcih, dne 15. siečnja 1890.

Šime Simunić v. r.
Ivan Polić v. r.

Marko Lalić v. r.
Gjuko Gjukić v. r.

svjedoci.

XI. Društvena ili ortačka pogodba

Društvena ili ortačka pogodba nastaje, kad dvie ili više osoba pristanu na to, da ulože ili samo svoj trud ili svu svoju imovinu ili samo jedan dio iste radi zajedničke koristi.

Vrsti ortakluka jesu različne a prava njegova protežu se više ili manje polag ugovora, medju ortaci učinjenog, po kojem ti ortaci među u zajednicu samo pojedine stvari ili svote ili cilu vrst stvari n. pr. svukoliku robu, svekolike plodove, sva nepokretna dobra i najposlije cilu svoju imovinu.

Društvena pogodba sklapa se najčešće med trgovci, pa se takove pogodbe prosudjuju po trgovačkom zakonu, koj pozna sljedeće vrsti trgovačkih društva i to:

1. Trgovačko društvo javno, koje postaje, kad dvie ili više osoba pod zajedničkom tvrdkom uz neograničenu i solidarnu obvezu tjeraju obrt trgovački.

2. Društvo komanditsko, koje postaje, kada pri poslu, tjeranu pod zajedničkom tvrdkom, jedan ili više (tako zvanih vanjskih) članova jamči samo ugovorno opredieljenim uložkom imovine, dočim jedan ili više (t. zv. nutarnjih) članova nosi neograničenu i solidarnu odgovornost. Glede članova nutarnjih, ako ih je više, smatra se društvo ujedno javnim trgovačkim društvom.

3. Društvo dioničarsko koje se sklapa glavnicom unapried ustanovljenom i sastojećom od dionica (cilih ili na dielove razstavljenih) opredieljenog broja i jednake vrijednosti i pri kojem vlasnici dionica jamče samo do iznosa svojih dionica.

4. Zadruga trgovačka t. j. društvo imajuće neopredieljen broj članova i sklopljeno, da uz zajedničko vodjenje posla, dotično na temelju uzajamnosti unapriedjuje vjeresiju, privredu i gospodarstvo svojih članova. Amo spadaju poimence: predujmovna i vjeresijska društva, društva radi zajedničkog nabavljanja sirovina, društva baveća sa gradjenjem kuća, uzajamna osiguravajuća društva itd.

Društva trgovačka mogu pod svojom tvrdkom sticati prava, preuzimati obveze, sticati vlasništva i ina prava na pokretna dobra te u parnicah stajati pred sudom kao tužitelji i tuženici.

Prigodna društva t. j. sdruženja, sklopljena na zajednički dobitak ili štetu glede jednoga ili više poslova trgovačkih ne spadaju pod ustanove trgovačkog zakona, glaseće o društvih trgovačkih.

Kod takovih sdruženja doprinašaju, ako stranke nisu ugovorom inako odredile, dionici u jednakom razmjerju k zajedničkom podhvatu; u dobitku i šteti diele se oni u pomanjkanju ine ustanove na glave.

Primjeri

1. Običan društveni ugovor med trgovci

Društveni ugovor

Med gospodinom Ignjatom Brajdićem i Mirkom Oršićem sklopljen je danas sljedeći društveni ugovor:

1. Obe stranke složile su se, da će od 1. siečnja u Zagrebu na Savskoj cesti otvoriti trgovinu mješovitom robom, u koju će svaki uložiti temeljnu glavniciu od 6000 for. slovi: šest hiljada forinti.

2. Taj posao vodit će se pod tvrdkom „Brajdić i Oršić“ te će tvrdku svaki od dionika pravovaljano podpisivati moći kao što će solidarno obvezani biti za svaki pod tom tvrdkom makar i po jednoj samo strani sklopljeni posao.

3. Obvezuju se obe stranke, da će ostati u društvu kroz osam uzastopce sljedećih godina, da će upotriebiti sav mar i radinost, da se zajednički posao što bolje podigne. Ako bi jedna od ugovarajućih stranaka nakon izminuća ugovorenog vremena htjela iz društva izstupiti, bit će dužna najaviti to godinu dana prije, jer će se inače društvo smatrati produljenim na daljuje četiri godine.

4. Ako bi koja od ugovornih stranaka bilo iz kojeg važnog uzroka, koj mora po drugoj strani priznat biti, htjela izstupiti iz društva prije izminuća ugovornog vremena, bit će dužna, da uz predhodni četvrtgodišnji odkaz, ili nadje drugoj strani pristalog novog druga ili da ostavi svoju imovinu u društvu još godinu dana uz 5% kamate.

5. Svake godine imade se u mjesecu veljači sastaviti inventar.

6. Svi potrebni izdatci, kao što su: najamnina za dućan, plaće trgovačkih pomoćnika, porez itd. imadu se namirivati iz zajedničke blagajne.

7. Svaki dionik vlastan je za svoje potrebe uzeti na godinu iz blagajne po 500 for. slovi: pet stotina forinti; ono pako što nakon namirenja ostalih izdataka preostane, imade se pripojiti glavnici te za trgovinu upotriebiti.

8. Ako bude potrebe, da se uzme tuđjih glavnica, ne smije se to učiniti bez znanja i privoljenja obijuh dionika.

U Zagrebu, dne 18. prosinca 1890.

Stjepan Stjepanović v. r.
svjedok.

Ignjat Brajdić v. r.

Velimir Velimirović v. r.
svjedok.

Mirko Oršić v. r.

2. Društveni ugovor za tjeranje trgovine žitom

Društveni ugovor

Mi podpisani: Lovro Lovrić, vlastelin u Martinskoj vesi i Petar Petrović, trgovac žitom u Sisku, složili smo se, da ćemo osnovati zajedničku trgovinu žitom te smo o tom danas sklopili sljedeći ugovor:

1. Kao glavnica za tjeranje trgovine opredieljuje se svota od 30000 for. slovi: trideset hiljada forinti, pa imade svaki član da kod podpisa ovog ugovora uloži u društvenu blagajnu polovicu od te svote t. j. petnaest hiljada forinti te ne smije od toga prije izminuća ugovornog vremena ništa za sebe pod bilo kojim imenom podignuti.

2. Ovaj posao vodit će se pod zajedničkom tvrdom „L. Lovrić i P. Petrović“, koju će svaki od članova pravovaljano podpisivati moći pa će i jamstvo za podpis svakog člana solidarno biti.

3. Glede vodjenja posla složile su se obe stranke onamo, da će g. Lovro Lovrić obavljati prodaju i uredno popisivanje posala, dočim će gosp. Petar Petrović preuzeti kupovanje i u tu svrhu potrebno putovanje.

4. Dobitak ili šteta dielit će se na izmaku svake godine med oba druga jednako; dobitak se pako imade svakomu članu u gotovom izplatiti, jer se neukazuje nuždnim pomnažati glavnica. Ako bi se pako, što nedao Bog, glavnica umanjivala, onda bi ju oba druga u jednakom razmjeru u gotovom nadopuniti imala.

5. Obe stranke obvezuju se, da će jedan drugomu o sklopljenih poslovih točno računne polagati, da se tako uredno popisivanje tečaja trgovine obavljati bude moglo.

6. Trajanje ovog društva ustanovljuje se za sada na tri godine i to počam od 1. ožujka 1890. a prije izminuća tog vremena može se ugovor ovaj razriešiti samo iz kojeg od zakonskih razloga, u kojem slučaju će gosp. Lovro Lovrić imati gospodinu Petru Petroviću njegovu tražbinu iz društvenog posla u gotovom izplatiti.

Konačno potvrđuju si obe stranke jedna drugoj učinjeni glavnični uložak kao što i njihov sporazumak glede svih točaka ovog ugovora pred supodpisanima svjedoci.

U Sisku dne 20. siečnja 1890.

Nikola Šimatović v. r.
svjedok.

Lovro Lovrić v. r.

Gjuro Morović v. r.
svjedok.

Petar Petrović v. r.

3. Razriešna pogodba

Med gosp. Matijom Matijevićem i gosp. Simom Simonovićem kao članovi tvrdke „Matijević i Simonović“ sklopljena je danas sliedeća razriešna pogodba:

1. Med prije imenovanimi članovi tvrdke „Matijević i Simonović“ trgovina mješovitom robom sklopljeni dne 1. siečnja 1883. na osam godina društveni ugovor prestaje danom 1. siečnja 1891.

2. Gospoda članovi rečenog trgovačkog društva razdielili su već med sobom prema ugovoru društveni imetak te su se sporazumili temeljem sastavljene i po njima odobrene konačne bilance, kako da se njihovi uložci njima povrate i dobitak med nje razdieli.

3. Obvezuju se gospoda članovi rečenog društva, da će do dana brisanja njihove tvrdke iz sudbenog registra solidarno jamčiti za sve obveze, koje bi do tada još pod društvenom tvrdkom možda preuzele.

U vjeru česa evo njihovih vlastoručnih podpisa pred supodpisanima svjedoci.

U Gospiću, dne 1. prosinca 1890.

Boleslav Brković v. r.
svjedok.

Matija Matijević v. r.

Radoslav Rakić v. r.
svjedok.

Simo Simonović v. r.

XII. Ženitbeni ugovori

Ženitbeni ugovori zovu se one pogodbe, koje se radi saveza ženitbenog čine o imovini, a imadu navlastito za predmet:

1. Miraz t. j. ona imovina, što ju žena ili za nju treći tko daje ili obećava mužu, da bi lašnje uzdržao troškove, skopčane sa ženitbom.

2. Uzmirazje t. j. ono, što mladoženja ili ako je on malodoban, tko drugi za njega (roditelji, tutor) određuju od njegove imovine za pomnožanje miraza.

3. Jutrnji dar t. j. dar, što ga muž obećava svojoj ženi prvo jutro.

4. Zajednica dobara. Ako supruzi žele, da im bude imovina iza sklopljena braka zajednička, imadu to izrazito ugovoriti. Ugovorena zajednica dobara daje pravo onomu od supruza, koj drugoga preživi, na polovicu onog imetka, što su ga u zajednicu stavili te što no još nakon smrti drugog supruza preostaje. Ugovoriti mogu supruzi zajednicu dobara u pogledu celog imetka, naime sadanjeg što ga prigodom utanačenja ugovora posjeduju, i budućeg, što će ga tečajem braka steći, ili mogu opet tu zajednicu ugovoriti samo u pogledu sadanjeg ili samo u pogledu budućeg imetka.

5. Udovička plaća t. j. ono, što se određuje ženi za življenje, ako obudovi. Ovo pristoji udovici odmah poslje muževljeve smrti i valja da joj se vazda tri mjeseca unapried plaća.

6. Pogodbe nasliedovne. Muž i žena mogu u jednoj te istoj oporuci postaviti zamjenito sebe za nasliedni ke. Medju mužem i ženom može se takodjer sklopiti pogodba nasliedovna, kojom jedna strana obećava drugoj svoju buduću zaostavštinu ili dio njezin, a ova to prihvaća. Nu da takova pogodba pravovaljana bude, mora se napraviti pismeno i mora imati sve zakonite potrebštine, koje se ištu za pismenu oporuku.

Primjeri

1. Ženitbeni ugovor kad su obe stranaka punoljetne

Ženitbeni ugovor

Podpisani Mijo Mihić i Ana Rogulić stupili su u ženitbeni brak te ustanovljuju sporazumno u pogledu svojeg imetka tečajem trajanja ženitbenog braka sliedeće:

Mijo Mihić posjeduje nekretnine, upisane u gruntovnom napisniku br. 207 občine Jaska i to kuću pod brojem 213, vrt pod parc. brojem 214, oranicu pod parc. brojem 218, sjenokoše pod parc. brojevi 608 i 1613 i šumu pod parc. brojem 1016.

Ana Rogulić posjeduje kuću pod brojem 806, upisanu u gruntovnom napisniku br. 30 obč. Samobor, jednu uložnicu prve hrvatske štedionice br. 20387 od g. 1880 vrhu 3000 for. i 200 for. u gotovom.

Ovu sadašnju imovinu i cielu buduću imovinu, uračunav u ovu izrazito i onu, koju će jedan od gore navedenih supruza putem nasliedstva steći, izjavljuju oba supruza od današnjeg dana zajedničkom svojom imovinom, koju će uživati nerazdielivo, dok u braku živili budu.

Podjedno daju si navedeni supruzi zamjenito dozvolu, da može Ana Rogulić dati na polovicu nekretnina, upisanih u gruntovnom napisniku br. 207 občine

Jaska, a Mijo Mihić na polovicu kuće br. 806, unešene u gruntovnom napisniku br. 30 občine Samobor uknjižiti svoje pravo vlasništva.

U Jaski, dne 1. kolovoza 1890.

Ivan Kovačić v. r.
svjedok.

Mijo Mihić v. r.

Ivan Majcenić v. r.
svjedok.

Ana Rogulić v. r.

2. Ženitbeni ugovor, kad je jedna stranka malodobna

Ženitbeni ugovor

koji je danas med gospodinom Lackom Ivkovićem kao zaručnikom i malodobnom gospodjicom Bertom Kavić, kao zaručnicom, uz privoljenje njezinog štitnika gosp. Andrije Šajatovića i uz nadtutorstveno odobrenje od 15. siečnja 1889. br. 690 prema nadtutorstveno odobrenom nacrtu pogodbe uz sliedeće uvjete sklopljen:

1. Obojica zaručnikâ obećavaju si uzajamno stalnu bračnu vjernost i ljubav, pa imade ovaj ugovor odmah nakon što bude vjenčanje usliedilo, u kriepost stupiti.

2. Gospodjica zaručnica daje gospodinu zaručniku od njezine u sirotinjskoj blagajni položene, od roditelja nasliedjene gotovine svotu od 5000 fr. slovi: pet hiljada forinti kao miraz, te će g. zaručnik kod podignuća te svote imati o tom pravovaljanu namiru izdati.

3. Gospodin zaručnik uzvraća svojoj zaručnici ovaj miraz sa svotom od 5000 fr. slovi pet hiljada fr. kao uzmirazje, pa će koli miraz toli i uzmirazje ukupno sa deset hiljada forinti pripasti onoj stranki, koja drugu preživi.

4. Dozvoljuje gospodin zaručnik ovim, da se ovih 10000 for. slovi: deset hiljada forinti kao miraz i uzmirazje bez daljnjeg njegovog saslušanja a na njegov trošak gruntovno uknjiži na njegovu kuću br. 30, upisanu u grunt. napisniku br. 30 obč. Petrinja.

U vjeru česa evo vlastoručni podpisi zaručnikâ, štitnika i dvojice svjedoka.

U Petrinji, dne 25. siečnja 1890.

Milenko Šumađinac v. r.
svjedok.

Lacko Ivković v. r.
Berta Kavić v. r.

Blaž Bonifačić v. r.
svjedok.

Andrija Šajatović v. r.
štitnik zaručnice.

3. Nasliedovna pogodba

Nasliedovna pogodba

sklopljena danas med gospodinom Ilijom Rapajićem, gostioničarom u Gospiću i njegovom suprugom Petkom Rapajićkom, rođj. Vukadinović na sliedeći način:

1. Očituje gosp. Ilija Rapajić, da od njegovog imetka, što nakon njegove smrti preostane, imade pripasti polovica njegovoj supruzi Petki, rođjenoj Vukadinović kao nasliednici.

Naproti tomu imenuje potonja svog supruga Iliju Rapajića, ako bi ju on preživio, takodjer nasliednikom na polovicu njezinog prigodom njezine smrti nalazećeg se imetka.

2. Preživjeloj stranci imadu se njezini zahtjevi, koje bi ona osim toga bilo iz nasliedovne pogodbe, bilo iz kojeg drugog naslova naproti ostavini podignula, uračunati u polovicu nasliedstvenu, koja će joj iz ove nasliedovne pogodbe pripasti.

3. U ovu nasliedstvenu polovicu imat će se nadalje uračunati svi ostavinski dugovi, tako da druga polovica sačuvana bude za možebitno, slobodno očitovanje posljednje volje.

U Gospiću, dne 10. veljače 1890.

Jovo Stojadinović v. r.

Ilija Rapajić v. r.

svjedok nasliedovne pogodbe.

Petka Rapajić v. r.

Mile Magdić v. r.

svjedok nasliedovne pogodbe.

Viktor Ratković v. r.

svjedok nasliedovne pogodbe.

XIII. Pogodba o dosmrtnom prihodu

Kada tko komu daje stanovitu svotu novaca ili pokretne ili nepokretne stvari (kuću ili zemljišta), u novcu procijenjene uz obvezu, da ga dotičnik do smrti hrani, odnosno da mu pruža podpunu obskrbu ili pako da mu na godinu dade stanoviti dio koristi iste stvari ili svotu novaca, a ovaj upitne stvari uz odnosnu obvezu prima, tada nastaje pogodba o dosmrtnom prihodu.

Pogodba dosmrtnog prihoda prestaje u pravilu smrću onoga, koji dosmrtni prihod vuče. Nu može se i ugovoriti, da pogodba prestati ima i onda, kada umre dotičnik, koj je preuzeo obvezu dati dosmrtni prihod.

Primjeri

1. Pogodba o dosmrtnom prihodu

Ja Amalija Alavanić ustupam do smrti svoje kuću svoju br. 15., upisanu u gruntovnom uložku br. 35. občine Karlovac g. Franji Franiću u uporabu t. j. u faktični posjed i uživanje, tako, da ima pravo sve koristi kuće pobirati, ali da je dužan i sve terete nositi, sve uz uvjet, da me je dužan doživotno uzdržavati t. j. dati stan i podpunu hranu (može se sada navesti, od kojih prostorija ima stan, a od česa hrana sastojati); podjedno dozvoljujem mu, da može svoje pravo uporabe u gore navedenom gruntovnom uložku uknjižiti dati.

Ja Franjo Franić primam u uporabu i uživanje gorenavedenu kuću, te se obvezujem podavati Amaliji Alavanić gore naznačeno uzdržavanje.

U Karlovcu, dne 1. travnja 1890.

Ilija Ilić v. r.

Amalija Alavanić v. r.

kao svjedok.

Bolto Boltužić v. r.

Franjo Franić v. r.

kao svjedok.

2. Pogodba o dosmrtnom priходу.

Ja Marija Savić ustupam do smrti svoje kuću svoju br. 15. upisanu u gruntovnom uložku br. 35 občine Karlovac g. Ivi Ivkoviću u uporabu t. j. u faktični posjed i uživanje tako, da ima pravo sve koristi kuće pobirati, ali da je dužan i sve terete nositi, nu uz uvjet, da mi je dužan u ime moğa uzdržavanja sve do moje smrti platiti svaki mjesec naprvo svotu od 50 fr. (može se i ovdje dodati: „time da će se pogodba ukinutom smatrati, ako bi u plaćanju jednog samo obroka zaostao“); podjedno dozvoljujem da se pravo uporabe na korist Franje Franića sa gore navedenim uvjetom u gruntovnom uložku br. 35 občine Karlovac uknjiži.

Ja Ivo Ivković primam u uporabu gore navedenu kuću, te se obvezujem Amaliji Alavanić plaćati svaki mjesec naprvo 50 for. sve do njezine smrti.

U Karlovcu, dne 1. travnja 1890.

Franjo Franić v. r.
kao svjedok.

Luka Simić v. r.
kao svjedok.

Marija Savić v. r.

Ivo Ivković v. r.

Peti odsjek.

Lječnik u kući

Od Prof. Dr. A. Lobmayera

I. Zdravoslovje

Zdravlje. Zdravlje je najljepši dar božji. Nikoje blago na svietu ga nadomjestiti ne može; bez njega neima sreće, bez njega život ne vrijedi ništa. Najljepši darovi uma bolestniku su blago bez ikakve vrijednosti, jer bolestnik ne samo da nije kadar ma čim koristiti, on je i društvu i rodbini, a i sebi na teret.

Pa koliko je dragocieno blago zdravlje, to se ipak malo cieni i uvažuje, lakoumno se kviri i ruši. Kad je čovjek bolestan ili kad mu je veoma zlo, onda veli: „neima ništa bez zdravlja“, ali malo tko zdrav misli na pogibelji, koje ovom dragocienomu blagu naškoditi ili ga satrti mogu. Čovjek dok je zdrav, obično najmanje cieni zdravlje, šta više, ponajviše ga manje čuva, nego svoju odjeću. Tek kad ga je izgubio, pa obolio, vrijedi mu zdravlje više, nego sve drugo, nu obično samo dotle, dok traje bolest; kako ozdravi, opet je stari lakoumnik.

Uredan i prirodan način života najbolje i najtrajnije će nam uzdržati i ojačati zdravlje, ovo najljepše zemaljsko dobro.

Ima doduše ljudi, koji misle, da je suvišno davati im pravila, po kojih da žive; nu ako je i koje tielo kadro, da podnaša pogrješan život duže, nego slabo tielo, to se ipak prestupak proti zakonom prirode kad tad osvećuje; posljedice neurednoga života nikada ne izostaju.

Pravila, po kojih treba živiti, nisu zakoni po miloj volji, nego ih izkustvo i razum propisuju, a priroda ih zapovieda.

Svakomu je dakle potrebno znati, o čem njegovo zdravlje ovisi, kako lako ga može izgubiti i kako da ga čuva. Nezna li to, može ga veoma lako izgubiti ili mu bar veoma naškoditi i ovako znatno svoj život pokratiti.

Nu reći će nam tko god možda, da nemože svatko živiti po zdravstvenih pravilih, jer mu to njegovo zvanje nedopušta. Istina doduše, ali svatko može toliko za svoje zdravlje učiniti, da bar najveće povrede njegove ukloni. Možeš se doduše navikom na povrede zdravlja naučiti, tako da se čini, kao da ti i neškodje: ali sasna opravdano je pitanje, nebi li mnogo zdraviji bio, da uvijek po zdravstvenih pravilih živiš.

Ovi redci pokazat će, kako da upotriebiš ono, što ti je potrebno za tvoj tjelesni i duševni život, da ga tim zdravo i ugodno sprovedeš.

1. Zdrav i čist zrak. Zrak je prva i prieka potreba za život, bez kojega čovjek nemože živjeti.

Disanjem čistimo krv ovako: udisanjem primamo u pluća zrak, koji svojom najvažnijom sastojinom, kisikom, pretvara crnu, izkvarenu krv, koja je u plućima, u zdravu i crvenu, koju srce u sve strane i dielove tiela šalje i tim ga oživljuje, pokreće i hrani. Izdisanjem pako izbacuju se iz tiela pokvarene i nepotrebne sastojine, naročito ugljičnu kiselinu.

Ako dišemo u čistom zraku, bivamo krepčiji, živci nam se jačaju, sladje jedemo, a san nam je mirniji i čvršći; zato je od znatne važnosti, da li je zrak čist ili nečist, prost ili zatvoren, svjež ili pokvaren.

Zrak se lako kvari;

a) U sobah i spavaonah, gdje ima mnogo ljudi, dielom izparivanjem kože, dielom opet izdisanjem.

b) U niskih, uzkih slabo provjetrenih prostorijah, jer zatvoreni zrak izkvari se, te nikako neprija čovjeku. Treba dakle sve sobe svaki dan u svakoj dobi godine dobro provjetrivati.

c) U stanovih, gdje se peći kađe, svjetiljke gore i gdje ima jako vonjajućih tvari, naravno je, da u pluća dolazi mnogo neugodnih i škodljivih primjesa, ako se te prostorije često ne prozračuju.

d) U sobah, gdje se odviše loži. Našemu zdravlju najviše prija umjerenina toplina, pošto ova našu kožu steže i tim ju jača, kolanje sokova pospješuje, a probavu olakšava. Jaka vrućina naproti razteže našu kožu i tim nas slabi, pošto se jakom vrućinom sokovi razredjuju, odviše naglo kolaju, mi se znojimo i tim mlitavimo i slabimo.

e) U sobah, gdje se kuha, pere, suši, kao i u novo sagrađenih kućah i u sobah, koje su na novo bojadisane ili ribane.

To vrijedi za zrak u sobah.

Nu najzdraviji i najčišći zrak svakako je u prostoj naravi, moglo bi se reći pravi melem čitavomu čovječijemu organizmu. Došav u prostu narav, prsa nam se šire, slobodnije dišemo, svaki organ življe radi, duh nam je bistriji i poletniji, riečju čovjek je ko preporodjen. To nam najbolje pokazuju ljudi, koji su uvijek u zatvorenih prostorijah i u gradovih; ovi su obično slabi, blijedi i kržljavi, seljaci pako krepki i zdravi su.

Zrak u prostoj naravi različito djeluje, suhi naime i hladni zrak jača i steže pluća, ali ih takodjer ponešto i podražuje, zato ga se ljudi slabih prsiju čuvati moraju. U obće najbolje nam prija suhi i umjereni topli zrak, manje pako hladni vlažni zrak. Za to se moramo čuvati, da neizlazimo u jeseni jutrom i večerom.

Što se tiče vjetrova — sjeverni vjetar veoma oživljuje, nu pošto ujedno veoma podražuje, moraju ga se ljudi, koji se lahko prehlade, veoma čuvati; a još više iztočnoga, koji još većma izsuši i podražuje disala. Južni vjetrom tielo veoma slabe, jer se onda mnogo znojimo, zato se treba tad laglje odievati; najškodljiviji su topli, vlažni zapadni vjetrom, koji prieče izparivanje kože i tim se lako prehladimo, zato se treba pri zapadnih vjetrovih dobro odievati. U

obće možemo reći, da nagla promjena vremena svakomu lako naškoditi može, te se treba naučiti, da se po svakom vremenu svaki dan prošećemo, da tielo otvrdne i tim nepogode svakoga vremena podnositi može.

Bura (vihar) jakomu, zdravomu tielu prija; iza bure čovjek sladko jede i dobro spava. Tko proti buri ide, neka ide polako i zatvorenim ustima; dobro je takodjer često se odmarati, okrenuv ledja buri.

Propuha se valja čuvati, jer škodi ne samo bolestniku, nego i zdravomu.

U proljeću je zrak najkrepčiji iz jutra, ljeti u večer, jeseni poslje podne, a zimi u počne. Dobro bi bilo u to doba svaki dan šetati se, i to što duže. Duge šetnje probitačne su osobito onim, koji nagingu na bolesti trbuba, žuljeve, hipohondrom i onim, koji su svoje tielo razmazili, ti svaki čas boluju od katarha, trganja i kostobolje.

2. Svjetlo. Tek onda očitimo oživljujući upliv zraka, kad ujedno sa traci sunca na naše tielo djeluje, jer bez sunčanog svjetla ne možemo biti podpuno zdravi. To nam je sasvim jasno, ako se sjetimo, kako se povoljno osjećamo za liepih svjetlih, sunčanih dana, a kako nužno i turobno za tamnih, kišovitih dana. Koli veseli i živahni se čutimo, kako su naši živci napeti, naš se duh lako opire žalostim i brigami te energičnije poslu prijanja! Koli težak nam je pako svaki posao, kako nam srce briga i žalost obuzimlje, koli lako nam svaki posao dosadjuje, ako za više dana, kadkada i za više tjedana, gusti tmasti oblaci nebo zastiru, tako, da nijedna zraka miloga sunašca ne može do nas doprieti, a zrak je pun vlažnih para. Često za takovih dana osjećamo, da nam sile malakšu, neće nam se nikako raditi, jer krv polaganije kola, živci omilitave, te svi organi slabije rade.

Živi dokaz tomu su nam blijedo lice i kržljavi stas onih ljudi, koji u velikih, veoma napućenih gradovih stanuju, te riedko kad iz uzkih tamnih ulica izlaze. Takovi su i rudari i radnici, koji po noći rade, a po danu spavaju.

Veoma grieše oni, koji sebi ne priušte ni jednoga sata na dan, da se u sunčanom svjetlu prošeću, nego misle, da je dosta izaći istom na večer, kada je već sunce zašlo.

Treba svoje tielo što više sunčanom svjetlu izložiti, koli u prijaznih, svietlih stanovih, toli u prostoj naravi. Nu za vrućih, ljetnih dana valja se žarkih sunčanih zraka čuvati, osobito gologlav, jer krv odviše naglo kola, osobito ako se uz to krećemo: krv navali prama glavi, te možemo od glavobolje, dapače i od sunčanice oboljeti. I oči treba čuvati, da izravno nedopiru u nje sunčani traci.

3. Hrana. Jest i valja samo onda, kad je želudac prazan i kad osjećamo glad. Ne valja neposredno prije jela svoje tielo ili duh odviše napinjati.

Jela ne treba odviše prebirati, ali se takodjer ne smijemo samo na jedno jelo priučiti, jer tada probavne mišice oslabe. Pri tom valja misliti na to, da jedno jelo bolje prija, nego li drugo, da nisu sve jestvine za svakoga i svagda zdrave. To ovisi mnogo o tjelesnom ustroju i o drugih prilikah. Jednomu prija jelo, koje drugomu može naškoditi; jedan može više, drugi manje jesti; jednomu prija sladko, drugomu kiselo itd. Svatko u tom pogledu, treba da bude svoj vlastiti liečnik, da pazi, što mu prija, što li mu škodi, te da se po tom ravna. Zdravomu

želudcu valja davati lako i teško probavljiva jela, jer se tim vježba i jača, a dobiva li samo lako probavljivu hranu, ne vrši dovoljno djelatnost, a tim i tijelo slabi.

Naša hrana treba da je sastavljena koliko moguće od istih tvari, od kojih je naše tijelo sastavljeno i treba da je što više raztopiva, da se naime sasvim u tekućinu pretvarati može.

Dok našem zdravlju ljeti više prija hladna, kapljевна, nakisela, biljevna hrana, osobito voće, to je bolje zimi čvršću hranu, osobito meso jesti, da želudac što više radi i što veću nutritivnu vrućinu proizvodi.

Ne valja odviše mješati sladkih i kiselih, hladnih i toplih jela, pa je i nezdravo jesti odviše slanijih paprenih jela, mnogo riba, frižkoga kruha, žganaca, valjušaka, tjestenine, sira, tvrdih jaja, tvrde govedine, mnogo sočiva; jer se tim probava kvari. Čovjeku će biti najprobitačnija takozvana „mješovita hrana“, t. j. jela od životinja i od bilja.

Jesti ne valja odviše brzo, nego treba čvrsta jela dobro prožvakati i slinom promješati, tko to ne učini, probavu sebi sasvim pokvari, a tim i zdravlje.

Ljudi, koji, ne imaju zubi, nesmiju čvrste hrane jesti ili bar veoma malo; za takve ljude najzdravije je govedska juha, žutanjak od jaja, pečeno meso, dobro vino i čokolada. Još više nego kod odraslih treba paziti na to, da djeca jela dobro zvaču, jer ona skoro i ne mogu probavljati, ako jela dobro slinom ne promješaju.

Ako si dobre volje, dok jedeš i poslje toga, najviše češ svomu zdravlju ugoditi, jela će ti se najbolje probavljati; ništa pako toliko ne škodi, kao kad čitaš, ili drugčije duh svoj napinješ, dok jedeš.

U jelu valja biti umjeren, te uvijek se stanovitoga reda držati. Tko više jede, nego što probavljati može, oboljet će. Nekoji ljudi brže probavljaju, te mogu više jesti, drugi, koji sporije probavljaju, moraju i manje jesti. Osobito ljudi, koji mnogo sjede, moraju se čuvati, da se odviše jelom ne natrpaju. I za vrućih ljetnih dana treba veoma umjeren biti, pošto velika vrućina veoma slabi probavne sile.

Čudjekoji misle, da što više jedu, to se i više hrane i jačaju; nu to nipošto nije istina. Zdravlje ovisi o tom, što i koliko probavljamo, a ne o tom, što i koliko jedemo. Tko dakle odviše jede, odviše napinje svoje probavne sile, slabi ih, te ne može dobro da probavlja, a ono što ne probavljamo, ostaje u želudcu, ukiseli se, prelazi u gnjiloću, kvari sokove, koje krv u se prima, tim više tijelo naginje na bolesti.

Ako tko pita, koliko čovjek hrane treba, da održi svoje tijelo, možemo mu ovo načelo reći: čovjek neka toliko jede, dok se prilično, ali ne posvema nasiti. Primjereno nosičen je čovjek onda, ako mu više ne prijaju obična jela; onda mora prestati jesti, a ne svoj želudac sasvim natrpati; to pokazuje i staro pravilo: „Kad ti je najsladje jesti, prestani“.

Savršenija umjetnost kuhanja tako pikantno i tečno znade prirediti jela, da nam se čini, da želudac ono zabtjeva, što okus zaželi. Ovako čovjek nezna, kada je dosta jeo, ali ujedno i gubi najveću obranu svoga zdravlja. Tko poslje ručka ne može ništa više da jede, već je odviše jeo.

Želudcu treba takodjer odmora, naime mora kadkada i prazan biti. Medju jednim i drugim obrokom neka bude stanka od 6 sati.

Ako je čovjeku želudac pokvaren ili ako mu nije sladko jesti, najbolje je pol dana postiti, mnogo bolje, nego odmah kojekakve kapljice ili bljuvala uzimati.

Odmah poslje ručka valja mirovati. Tko može najbolje čini, ako poslje ručka malo spava, a onda da se prošee.

Ali čovjek ne mora samo jesti nego i piti; on gubi neprestanim izlučivanjem: znojem, mokraćom, stolicom itd. mnogo vlage, a ovu mora opet nadomjestiti. I za to treba da pijemo, da se jestvine u želudcu raztapaju i da se krvi dosta tekućine dovadja. Ima ljudi, koji ne paze dosta na to, na što nas priroda sjeća, te često zaboravljaju, dapače odučavaju se piti. Kod ovih ljudi jela se veoma teško raztapaju, sokovi su gusti i oštri, odlučivanja i izlučivanja neuredna su, usljed toga nastaju svakakve bolesti: bolesti jetara, hipohondrija itd. Pred jelom, za jela i odmah poslje njega, ne valja mnogo piti, jer tim se želudačni sok odviše razredjuje i probavu otežava. Nu slobodno je medju svakim jelom malo vina ili piva piti.

Koliko čovjek svaki dan treba da pije, ovisi kod svakoga od posebnih uvjeta. Već staro pravilo kaže: nepij prije, nego si žedan, i samo toliko, koliko ti je potrebno, da žedju ugasiš. Tko odviše pije, tomu bivaju i sokovi više vodeni a utroba omlitavi, želudačni sok tako se razredjuje, da probavnu moć sasvim gubi. Onda se želudac neumjerenim pilom veoma razširi, ne može više dobro da se steže, te po tom ne može ni mekanično na jela djelovati, a to je uzrok slaboj probavi. Prije ili kašnje oboli svaki pijanac od vodene bolesti ili od drugih bolesti, kojim je uzrok poremećenje trbušnih organa.

Najbolje piće je voda. Gotovo kod svih drugih naravnih ili umjetnih pića jest pogibelj, da se sokovi stranima škodljivim stvarima pomješaju. Voda mora da bude frižka, bez boje, bez teka; ali ne valja nikad piti mrzle vode kad smo vrući.

Ako mnogo vode na jedan put pijemo, odviše se znojimo i oslabimo. Dobro je takodjer kad se pije voda ujedno kretati se, jer ono inače razhladi i slabi. Dobro je, da se naučiš na večer prije nego legneš, popiti čašu vode, jer pospješuje drugo jutro lahku stolicu.

U predjelih, gdje ne ima dosta vode, dobro je piti i pivo, ali ovo ne smije da bude premlado, a ni prejako, jer jako pivo odviše tjera krv u glavu. Debeli ljudi, kojim krv polagano i mlitavo obtiče tijelom, ne smiju piva piti.

I mlieko je veoma zdravo piće, ono ne samo da žedju gasi, nego i hrani. Mlieko je u obće jedno od najnaravnijih, i najjednostavnijih i najlakše probavljivih hranila. Ono tijelo jača, ali ga ne podražuje.

Osobito djeci mlieko veoma prija, te se može frižko ili kuhano, sa šećerom ili bez njega piti.

Kuhano mlieko ne ukiseli se tako lako, kao nekuhano, te pošto ne ima u njem ugljične kiseline, nismo od njega naduti. Ali i nekuhano mlieko ima dobrih svojstva: laglje se probavlja, te ima mnogo balzamičnih dielova, kojih ne ima u kuhanomu. Kisela i kuhana pića ne valja skupa sa mliekom piti. Mlieko ne prija

hipohondrom, onim koji mnogo alkoholičnog pića piju, te ni strukovnim ljudem koji mnogo sjede. Toplo mlieko izpod krave i šetnja na frižkom zraku svakom prija.

Veoma zdrava pića jesu osobito ljeti: kiselo mlieko i frižke stepke.

Ako topla pića svaki dan piješ, omlitavit će ti se mišice i vlakna, čitavo tielo ti se slabi, te ćeš rano ostariti.

Kava ne škodi zdravim ljudem, koji su se na nju privikli, samo ne smije biti ni preslaba ni prejaka. Nu ljudi kojim krv rado navali u glavu i djeca bolje će učiniti, ako ju nepiju.

Mnogo gorje od kave djeluje čaj, osobito ako ga svaki dan piješ; on bo narkotično djeluje, te slabi želudac i pričeći probavu. Ljudi, koji čaj piju, ponajviše boluju od bolesti trbuha. Ako se je tko tako naučio na čaj, da ga se odučiti ne može, neka barem ne pije zeleni kinezki, nego crni ruski čaj; te neka nepušeća vodu tako dugo na lišću, dok ova pocrni.

Najviše moramo oprezni biti, kad pijemo alkoholična pića; ona bo krv razdražuju, te ako ih odviše pijemo uništuju naše sile.

Rakija nije ni potrebna, ni korisna za život. Rakija škodi zdravlju i slabi pamet, uda počimaju drhtati. Ona slabi probavu, tako da ti se ne rači jesti. Ima doduše ljudi, koji su ostarili pijuć rakije; nu to nije dokaz, da rakija ne škodi, jer sigurno bi bili još veću starost dočekali, da nisu rakije pili. Šećer i mirodije ponješto oslabe žestinu alkohola, ali su ipak likeri škodljivo piće.

Ako pijemo umjereno vino razveselit će nas i jačati nam tielo. Ako pako prekomjerno pijemo ili do pijanstva, mjesto da nas jača, slabi nas; veselost pretvara u nužnost. Što je čovjek mladji, to manje treba ovoga podražujućega sredstva; nu starim ljudem veoma koristi, ako ga umjereno piju, onda u istinu izpunjuje svoju svrhu, naime razveseli i jača.

4. **Odjeća.** Izbirajuć odjeću, trebalo bi, da više pazimo na svrhu u koju ju nosimo, ne pako, kao što obično biva, da se više po taštini i modi ravnamo.

Kod odjeće moraš paziti na ovo:

a) da odgovara podneblju, godišnjoj dobi, dobi dana, vremena, broju godina, tjelesnom ustroju, spol i običaju.

b) Da sve dielove tiela jednako grije, ali da zrak ipak do njih doprieti može. Odjeća ne smije biti ni pretopla, ni prehladna. Tko se odviše toplo odieva, odviše se znoji, koža taj znoj opet usiše, vlakna tim oslabe, te se lako prehladi. Ovdje kao svagdje najbolje je sredina, isto tako škodi prehladno se odievati, kao i pretoplo.

c) Odjeća mora da je uvijek čista. Odjeću i rubeninu treba često mienjati tako isto posteljinu. Tko nečistu odjeću nosi, mora oboljeti, jer koža izhapljivanju iz zamazane rubenine, opet u se prima.

d) Odjeća ne smije da je pretiesna. Pretiesna odjeća škodi: ona stišće i nagrđjuje tielo, ili posebne dielove njegove, te pričeći kolanje krvi. Ljeti ona kožu draži, na veću djelatnost, te nas tim većma slabi; zimi pako nas nečuva dosta od studeni. Mišice ne mogu se dosta razvijati, dapače se često može tielo nagrđiti. Zato se treba čuvati tiesnih ovratnika, kaputa i prsluka; pretiesnih i preuzkih rukava, čarapa i cipela. Osobito pako treba se čuvati pretiesnih

steznika, jer prsa se onda nemogu dobro razvijati, što je uzrokom, da matere ne mogu svoju djecu dojiti, a često će prsa oboljeti i od raka. Srdce ne može pravilno djelovati, želudac i crieva se stašću, kolanje krvi je nepravilno. Istom u u kasnijih godina opažamo, koliko smo sebi naškodili prejakim stezanjem.

e) Gornju odjeću ponajviše pravimo iz biljevnih ili živinskih vunenih lataka, rubeninu pako iz platna. U novije doba mnogo se nosi Jaegerova rubenina i odjeća, koja se pravi samo od životinjske vune, a nose ju i staro i mlado i lieti i zimi. Za bolestnike i slabe ljude ovaj „Wollregime“ nije loš, nu pitanje je, da li će se u buduće obično uvesti i da li će se dugo održati. Veoma sumnjamo!

Glavu ne smijemo pretoplo pokriti, jer se onda odviše znoji. Topli šeširi tište takodjer glavu, a to glavobolju prouzrokuje. Valja uvijek na to paziti, da bude glava hladna, a noge da su tople. Nu ako glavu zimi odviše izvržemo, isto nam tako škodi, kao kad smo duže bez šešira na suncu. Ljeti valja nositi lahak biec šešir. Po noći nositi spavaću kapu, nije zdravo.

Mokre haljine valja sa suhimi zamieniti, da se neprehladimo. Podnipošto ne valja nositi haljine, koje je bolestnik u svojoj bolesti nosio, jer se ovako veoma lako bolest prenaša.

Nekoji ljudi običavaju uvijek, dapače i kod kuće nositi bundu (kožuh). Ovaj običaj ne prija ni najmanje zdravlju, jer mlitavi vlakna i mišice, zrak ne može do naše kože doprieti, izparivanja kože ne mogu izhlapiti. Krznenu morali bi samo stari ljudi, te u cicioj zimi nositi.

Upotrebljujuć posteljину valja paziti na zdravstvena pravila. Perje smije se samo za malu djecu i za stare, slabe ljude upotriebiti, inače nije zdravo. Tko na perju spava i perjem se pokriva, mnogo će se znojiti i veoma oslabiti. Osobito ljeti ne valja na perju spavati, jer veoma izparivanje kože u se prima. Najbolji materijal za posteljину jesu konjske strune, osobito za madrace, kao i za vanjkuš. Vunenim pokrivalom (poplunom) pokrivati se najzdravije je.

5. **Stan.** Kod stana valja prije svega paziti na položaj. Ovaj neka bude takav, da sa svih strana može do njega doprieti svjež zrak. Okolica stana mora biti prijazna i suha; ako je u blizini voda ili močvara dobivaju stanovnici, koji u blizini stanuju, groznicu i druge bolesti. Isto tako je mnogo zdravije u visokih predjelih stanovati, nego li u niskih, jer je tamo zrak uvijek čišći i zdraviji, te epidemične bolesti mnogo ljuće haraju u niskih predjelih, nego li u visokih.

Sobe neka su visoke, suhe i prostrane, svietle te prama suncu okrenute. Veoma zdravo je u blizini stanova drveće posaditi, jer veoma čiste zrak, zato su stanovi u vrtovih ili u šumi osobito zdravi.

Veoma škodljivo je stanovati u novih kućah, u novo bieljenih ili ličenih sobah. To prouzrokuje mnogo bolesti, osobito bolesti trbuha, groznicu, reumatizam i kostobolju. Ako su gdje prilike takove, da moraš u novo sagrađenom stanu stanovati, treba barem koliko moguće učiniti, da ukloniš škodljivu mokrinu i izhapljivanje.

Prije svega valja često i izdašno zračiti, onda valja 1½ ili 2 kilograma gašenoga vapna u jednoj posudi u kutu sobe postaviti. Dobro je takodjer u vlažnoj ili novo ličenoj sobi spaliti 50—60 grama sumporovih niti ili oprezno zapaliti

malo baruta. Posteljina, što je u stanu, zastore itd. treba često izprašiti i izkefati, da se tim od praha i izhlaplivanja očiste.

Toplina u sobah neka nije nikad veća od 13° R, zato bi trebalo, da je u svakoj sobi toplomjer, jer nas vlastito osjećanje u tom pogledu često vara.

6. Kretanje tiela. Svakdanje kretanje tiela na svježem zraku potrebno je, da ostanemo zdravi.

Tko se često u frižkom zraku prohoda, tomu krv živahnije i pravilnije obtiče tielom, sladje jede, laglje probavlja, mirnije i krepčije spava, koža mu se bolje izhlapljuje, živci se jačaju, mišice i svi organi su krepčiji i elastičniji.

Hodanje najzdravije je kretanje tiela, mnogo zdravije, nego se voziti i jašiti, samo se mora ovo prema zdravstvenom stanju urediti. Vozenje je zdravo, jašenje zdravije, hodanje najzdravije. Svaki dan treba se kretati jednu uru na svježem zraku, bilo liepo ili ružno vrijeme: tim nam se tielo jača, na promjene vremena se priučti, mogli bi reći uzduhom se sprijateljti, izkustvo nas učti, da ljudi, koji uvijek u sobi sjede, najviše pate od hunjavice i kostobolje.

U jutro odmah, kako ustanemo, ne valja se naporno i dugo kretati, jer odveć brzi prelaz od mira na djelatnost, nenaravan je, te slabi i umori.

Dobro je u društvu šetati se, te često mienjati predjele, jer se tim i duh razbistri. Šećemo li se sami, ne valja mnogo misliti. Hodati ne valja ni odviše brzo, ni suviše polako; ako odviše polako idemo, premalo se pojedini dielovi tiela kreću; idemo li opet prebrzo, odviše se razžarimo, te sile nam se preko mjere oslabe.

Trčanje zdravo je, ako ne trčimo prečesto ni predugo. Trčanjem veoma se vježbaju trbušne mišice, te se dihalo šire. Ljudi slabih prsiju ne smiju trčati.

Najvažnije pravilo kod svakoga ma kakvoga kretanja jest: polako početi, te isto tako prestati. Počimljemo li se ujedan put brzo kretati, krv na jednom odviše brzo kola, žile se odviše razšire, pak onda prouzrokuju tjeskobu, nesvjest i druge nevolje.

Gombanje veoma prija, nu valja pri tom uvijek paziti, da se kakva nesreća ne dogodi. Gombanje razveseli i jača tielo i duh. Osobito onim, koji iz ma kojega uzroka ne mogu se svaki dan prošetati, veoma zdravlju prija gimnastika u sobi, prije nego legnu i kada stanu.

I ples možemo medju zdrava kretanja tiela ubrajati, nu žalibože često neumjereno, odviše brzo plešu ili sred plesa mrzle vode piju i tako zdravlju veoma škode. Tko odviše dugo i brzo pleše, ne samo da zdravlje svoje sasvim kvari, nego može i naprasno nmrieti. Treba i paziti, da poslie plesa ne idu kući, dok se nisu sasvim ohladnili. U obće treba da plešu samo odrasli; djevojčicam u razvoju veoma škodi.

Boležljivi i slabi ljudi, koje zvanje sili, da su mnogo u sobi, obrtnici, kod kojih jedan dio tiela naporno radi, a drugi posvema miruje, dobro će učiniti, ako cijelo tielo često trljajući frotiraju. Frotiranje komadom flanela i to tako dugo, dok se koža ugrije, nadoknadit će jim kretanje tiela, ako ovo frotiranje u jutro i na večer ponavljaju. Kroz to nam sokovi po tielu bržje kolaju, nigdje i nikada ne zapinju, a nepotrebne tvari uredno se izlučuju. Ljudi, kojim je tielo veoma slabašno, razmaženo i razdraživo, bolje će raditi, ako se samo rukom trljaju, te

ne odviše dugo na jedan put, nego radje često ponavljaju. U obće valja paziti kod trljanja, koliko tielo podnaša, da se ovo odviše ne ngrije i ne razdraži.

Trljati treba najprije glavu, onda ledja, pak onda druge dielove tiela.

Ako kod djela sguritimi i pregnutimi prsi sjediš, ne mogu ti se pluća dosta širiti, ne možeš dostatno i pravilno disati, a to je veoma važno za priugotavljanje i kolanje krvi, pak za sama pluća može da ima osobito zle posljedice, to je bo najvažniji uzrok, da ima toliko ljudi, koji boluju od sušice.

Oni, koji kod djela sjediti moraju, treba da se veoma čuvaju svih uzkih haljina, ovratnika, itd. jer onda krv još teže može obticati tielom. Kod posla, na koji treba svu pazljivost i napor obratiti, treba na časove prestati te duboko udisati i izdisati da kolanje krvi bude pravilno; onda treba, da se što ravnije sjedi, prsa neka se ne pritismu k stolu, a noge neka se ne prebace jedna preko druge. Dobro je takodjer neko vrijeme, stojeć, a neko opet sjedeć raditi; stolci od drva ili trske bolji su od stolaca sa vanjkusi, jer ovi su veoma topli, te često žuljeve prouzrokuju. Ljudi, koji mnogo sjede, ne smiju mnogo jesti, ni piti. Kako da se tielo drži kod sjedenja, veoma je važno pitanje, osobito za našu školsku mladež, što takodjer mnogo o dobrom ustroju školskih klupa ovisi.

Sile našega tiela jačaju se i onda, ako se vozimo ili jašimo, jer onda brže dišemo, krv brže obtiče tielom, ošit se uzdrma, te laglje probavljamo. Nu kao što svagdje, treba i tu da smo umjereni, jer neumjerenošću bivaju i najkorisnije stvari škodljivimi.

7. Duševni napor. Kao što kretanje tiela veoma utiče na naše zdravlje, isto tako i duševna djelatnost. Duševni rad jača tielo, kao što i tjelesni, komu je duh naobražen, tomu je i tielo izrazitije i ugodnije. Prekomjerni duševni napor pako veoma slabi živce i probavila, osobito ako nerado koji duševni posao obavljamo. Prekomjerni napor duha slabi tielo. U noćno doba ili vremenom probave neka duh miruje. Veoma škodljivo je takodjer umjetno svoj duh razdražiti alkoholnim pićem, kavom itd. Najbolje je vrijeme za duševni rad jutro.

Duševni rad valja uvijek pred tjelesnim radom obavljati, a ne poslie njega sjediti i misliti poslie napornoga tjelesnoga rada ili kretanja nezdravo je.

Razgovaranje je za duh, što je kretanje za tielo, jer mu je najnaravnija i najkorisnija djelatnost, koja veoma koristi duhu i tielu, ako se kod nje ne uzrujamo. Razgovarajuć duh se bistri, a dihalo se vježbaju i jačaju.

8. Potres duše ili ganuće srđca. Da nam se zdravlje dobro uzdrži, potrebno je, da se čuvamo svakoga ganuća srđca.

Ako smo vesele ćudi, krv brže obtiče tielom, nutrunji i vanjski organi tiela življe rade, svaki užitak života nam je sladji, te laglje podnašamo nevolje života, neizpunjene želje, nade itd.

Dobra volja, zadovoljstvo i pokoj duše najveće su obrane našega zdravlja, a žalost uništjuje rek bi život u nami. Zato treba da gledamo, da smo uvijek dobre volje i vesele ćudi.

Žalostna ganuća srđca, koja iznenada na nas djeluju, jesu kao otrov, koji sve naše sile uništjuje; izkustvo učti, da najveći broj bolesti tiela i uma, proiztiče iz nenadanoga afekta straha, srđbe, nesretne ljubavi itd. Kao što razna ganuća

srдца veoma utiču na naše zdravlje, tako još većma utvaranje. Nebi čovjek vjerovao, koliko promjena prouzrokuje ovo u našem tielu.

Utvaranje nas čini sad boleznimi sad zdravimi, a najviše djeluje kod ljudi slabih probavila; ovi utvaraju sebi bolesti, kojih ne imaju, te su tako u istinu nesretni ljudi.

Žalostna ganuća srдца svaki čovjek manje više doživljuje, jer podpune sreće ne ima na svijetu; nego se moraju sretni dani sa nesretnimi izmjenjivati, te ne može sreću bez ne sreće, veselje bez žalosti ni pomisliti. Nu ne leži u našoj naravi, da smo uvijek mirni i veseli, za harmonični razvoj tjelesnih i duševnih sposobnosti, značaja i talenta potrebno je žalosti i veselja. Neugodnosti povisuju užitak ugodnosti. Duga teška žalost, koja tielo i duh ubija, ništa nebi koristila, niti bi nam izgubljeno blago povratila, niti okolnosti poboljšala.

Odveć velika žalost nesretnika još nesretnijim čini. Ako hoćemo ipak žaliti nad nećim, što nam srđce razzalosti, treba da idemo u prostu božju narav, tamo udisujuć svježji zrak, bit ćemo manje žalostni.

9. San i bdjenje. Najvažniji uvjet zdravlja jest, da u stanovito vrijeme cijeli organizam miruje. Ima naime dvie vrsti mira, onaj, gdje samo pojedini dielovi tiela miruju, to je odmor i zabava; onda mir, gdje cijeli organizam miruje, to je san.

Naše tjelesne i duševne sile ne mogu uvijek raditi; ako su duže napete, iztroše se i oslabe. Ove sile pako opet se oživljuju i jačaju u snu. Najbolje ćemo sačuvati svoje zdravlje, ako točno opredielimo vrijeme, kad ćemo spavati, te kad bditi. Tko premalo spava, ne može biti zdrav; nego trpi od glavobolje, slabljine, mlitavosti, kapi itd. Zato se valja strogo svega čuvati što bi nas moglo buniti u mirnom snu. Jer samo miran san oživljuje naš organizam, hrani, kriepi, razveseli, daje nam veselje i jakost za rad.

Koliko da zdravi čovjek spava, ne može se stalno opredieliti; to ovisi o starosti, spolu, ustroju tiela i naviki. Djeca spavaju obično više nego odrasli, debeli više nego sulhi. 6—8 sati mirno spavati dosta je za staro i mlado. Samo slabi ljudi i boležljivi moraju više spavati. Ako odviše spavamo, duh nam se otupi, živci oslabe.

Najbolje je rano leći i rano ustati; tko u jutro budan još duže u postelji ostaje, škodi tielu i duhu svojemu.

San poslje objeda ne možemo u obće preporučiti, osobito punokrvni ljudi neka poslje objeda nipošto ne spavaju; starim, slabim i boležljivim ljudem veoma dobro će doći. Poslje objeda ne valja duže spavati od pol sata.

Tko ne može lako zaspati, neka se malo prošee na svježem zraku, ali ne dok se umori, jer onda će još teže zaspati. U obće ne valja tielo ili duh odviše naprezati prije nego što ideš spavati.

Spavaća soba neka je visoka i prostrana, da se zrak u njoj odviše brzo ne pokvari. U alkovich bez prozora ne valja spavati, jer se zrak u njih ne može dovoljno znavljati. Ne valja takodjer u istoj sobi spavati, u kojoj stanujemo ili u loženoj sobi, jer u onoj sobi zrak je izkvaren, a umjetna toplina razmazi tielo. Ako više čeljadi u jednoj sobi spava, treba o tom nastojati, da se zrak u njoj neprestano izmjenjuje — ventilacijom — ili vrata susjednih soba otvoriti, da se

može zrak dovoljno obnavljati. Psi, mačke, svjetiljke, cvieće, zamazana ili mokra rubenina, u obće sve, što zrak kvari neka nije u spavaćoj sobi.

Punim želudcem nevalja nikada ići spavati, jer onda nemirno sanjamo, znojimo se, te se često probudimo. Dobro je prije nego što idemo spavati, čitavo tielo ili barem trbuh trljati 8—15 minuta.

Najbolje vrijeme za san je noć. Ljuto se varaju oni, koji misle, da ako po noći ne spavaju, da će to nadoknaditi po danu. Danju koješta utiče na tielo: svjetlo, toplina, buka, vika itd., zato san danju nikada toliko ne okriepi, kao noćju. Osobito prije polnoći zdrav je san; moglo bi se reći, da je zdravije spavati dva sata prije polnoći, nego četiri poslje ponoći.

Ako legnemo spavati, treba sve do rubače svući, jer ako odjeveni spavamo, krv nam ne može pravilno obticati, tielo se odviše razžari, te nemirno spavamo. Isto tako nam je san nemiran, ako u postelji čitamo, jer nam čitanje dušu uznemiruje. Ne valja glavu ni previsoko, ni prenizko položiti; ako previsoko ležimo, stisnuta su nam prsa i trbuh; ležimo li prenizko, lako nas zaboli glava. Na leđjima ležati nije zdravo; najbolje je, da ležiš sad na jednoj, sad na drugoj strani, jer ako uvijek na jednoj strani ležiš, ova se odviše krvlju napuni. Usta treba u snu zatvoriti. Nezdravo je ako više čeljadi zajedno u jednom krevetu leži, osobito ako su razne dobe i različitog ustroja tiela, jer razna izlučivanja jedan od drugoga udiše, što nipošto nije zdravo; najviše pako se valja čuvati sa holestnikom u jednom krevetu spavati, dapače ako se radi njege u jednoj sobi spavati mora treba često ruke karbolnom otopinom prati, često čistu rubeninu obući, te ako je bolest priljepčiva, treba da se karbolna otopina u sobi razprši.

Da možeš skoro zaspati, dobro je sve brige i misli iz glave izbiti; nevalja da si uzrujan i razdražeu, kada legneš u krevet. Zdravomu dobro će biti na večer čašu vode izpiti.

10. Izlučivanja i odlučivanja. Da čovjek zdrav ostane, treba da mu se svi strani, nepotrebni dielovi iz tiela uklone. Ovi nepotrebni dielovi odlučuju se stolicom, mokraćom i izhlapljivanjem kože. Zdrav čovjek treba da svaki dan ide od sebe, te valja paziti, da to redovito biva, može se dapače navikom naučiti, da to svaki dan u isto doba biva. Najbolje vrijeme zato je jutro. Veoma je škodljivo naučiti se na liekove, a još gore je uzdržati se. Ima ljudi, koji su se tako na kojekakva čistila naučili, da drugčije ne mogu ići na polje. Čistila veoma slabe, te se nebi nikad smjela uzeti bez dozvole liečnika. Ako se pako iz ma kojega uzroka uzdržavamo, patit ćemo od zatvorena tiela, od žuljeva itd.

Mokraću može mjehur (bešika) dosta dugo držati, jer se ovaj veoma raztezati može; nu odviše dugo, osobito silom, ne valja se uzdržavati, jer od toga mogu ustroji u trbuhu veoma oboljeti.

Kad koga sili na vodu, a on dugo je ne pušta, može mu mjehur biti kljenut ili se u njem načini kamenac, dapače može mjehur i razpuknuti. Kad treba mokraću puštati, ne valja se prenaljiti, nego mirno čekati, dok se mjehur podpuno ne izprazni, ako prije prestaješ, veoma se slabe močila. Isto take ne valja prečesto mokriti. Mjehur se tada dovoljno ne razteže, nego se sve više steže, te takovi ljudi konačno mogu samo veoma kratko vrijeme mokraću držati.

Izparivanjem kože mnogo se nepotrebnih i škodljivih tvari izlučuju iz tiela, koje prouzrokuju razne bolesti, ako u tielu ostanu, dapače može čovjek od njih i zaglaviti. Da nam koža vazda dovoljno izhlapljuje, moramo svoje tielo veoma čistiti, noge moraju uvijek tople biti, te se valja često kretati u frižkom zraku; pokoj i veselost duše takodjer mnogo tomu doprinosaju. Ne valja odviše onakovih jela jesti, koja izparivanja kože priče, n. pr. mast, mastno meso, sir, tvrde proste tjestenine itd.; isto tako valja se koliko je moguće čuvati ganuća srca i mnogog promišljanja. Zima, vjetar i propuh grčevito stežu rupice kože, da ne može koža ni nepotrebne tvari izlučivati, ni usisati tvari, koje su od pričke potrebe za čišćenje i obnavljanje sokova i za podražanje živaca. Kod koža to duže tako ostaje, može oboljeti od raznih bolesti živaca, kostobolje i drugih bolesti.

Oni, koji izparivanje kože odviše pospješuju, mogu svôjemu zdravlju veoma naškoditi. Koža odviše izhlapljuje ljudem, koji se odviše naglo kreću kod šetnje ili posla, koji stanuju u pretoplih sobah, koji se odviše tople odievaju te odviše jeđu i piju.

Ovi moraju veoma paziti, da se neprehlade i tim najedanput izparivanje kože ne preprieče. Ako nam je tielo toplo, te se znojimo, ne valja odmah mirovati, nego se valja još duže polagano kretati, da se malo po malo ohladimo. Osobito štetno je na pod ili u hladnu travu leći i tu spavati, izvirgavati se hladnom uzduhu, propuhu ili vjetru. Ako smo topli, ne valja svući cipele ili šešir skiniti, ne valja ni hladna pića piti; ova su, kad smo vrući, pravi otrov.

Prehladom pluća ili prsa nastaje hunjavica, kašalj, upala, sušica; prehladom trbuha, grčevi, lijavica; prehladom pojedinih uda trganje, reumatizam, kljenut. Ako si se prehladio, treba izparivanje kože opet izazvati ovako: na večer pij čašu čaja od bazge, te leži ranije u krevet, a da ništa ne jedeš, osobito ne smiješ piti alkoholična pića. Ako si žedan, ne valja piti sasvim hladne vode.

Poslje nekoliko sati pojavit će se znoj.

11. Njegovanje kože. Koža veoma utiče na zdravlje našega tiela, zato je veoma važno, da sv. ju kožu zdravu uzdržimo. O jelu i piću najvećma ovisi zdravlje i ljepota naše kože. Ako lako probavljiva jela jedemo, bit će nam koža nježna i fina; ako pako teška, mastna jela jedemo, u kojih ima mnogo mirodija, sokovi veoma na kožu utiču, te dobivamo po njoj osipa, prišteva itd.

Da koža zdrava ostane, veoma je važno, da se dovoljno i dosta izpariva. Izparivanje se ne smije nečistoćom ili prehladom prepriečiti, nego moramo veoma paziti, da uvijek na redu ostane. Ovo ćemo najbolje postići radom i kretanjem na svježem zraku. Ako se ne krećemo svaki dan dosta, udišuć pri tom svježi zrak, ne možemo podnipošto uzdržati svoje zdravlje i ljepotu kože.

Pošto koža sveudilj izhlapljiva, ostaju na njoj izhlapljene tvari, znoj i druge nečistoće, a tim se preprieči slobodna djelatnost rupica i živaca kože. Zato treba veoma marljivo čistiti kožu svih dijelova tiela.

Najbolje čistimo kožu hladnini i toplimi kupelji te čistim pranjem. Kupati ili prati ne smijemo kožu odmah, kada ustanemo, nego istom onda, kada se je ova ohladila, po prilici pol sata; inače se lako zaustavi izhlapljivanje, te možemo dobiti osip, reumatizam itd.

Mnogo bolje je prati se i kupati kišnicom, teknućom vodom iz rieke ili ribnjaka, nego li vodom iz bunara i vrela, jer od one koža postaje mehka, od ove pako tvrda i hrapava. Za zdrave najbolje je prati se i kupati u hladnoj vodi; hladna bo voda jača tielo, topla pako mlitavi ju i slabi. Kad se u mrzloj vodi kupamo, treba da pazimo na ovo:

Ne valja kupati se punim želudcem i treba se prije po vema ohladiti. Veoma dobro je odmah potonuti, te se živalno kretati u vodi, najbolje plivati. Ako nas počme zebsti, treba odmah izaći iz vode, odievati se, te se brzo kretati.

Svakdanje trljanje tiela mekom kefom ili flanelom veoma jača i tvrdne kožu. —

Ne valja ići na hladan zrak ili propuh odmah, kako smo se u hladnoj vodi umili ili njom prali ili kad smo iz kreveta ustali; osobito pako kad se znojimo.

Ako pojedine dijelove tiela stišćemo n. pr. steznikom ili čvrsto vežuć čarape i opravu, te ako nekoje dijelove tiela odviše tople, nekoje opet odviše slabo pokrivamo, sokovi nam ne mogu čitavim tielom jednako obticati, a koža ne može svagdje jednako djelovati.

Čuvati se treba dakle, da se ne prehladimo odviše slabom odjećom itd. kao i da se odviše ne ugrijemo brzim plesom, u toploj sobi, pretoplom odjećom itd. Isto tako ne valja jesti odviše slana, mastna, kisela i mirodiva jela; ne valja piti mnogo toploga pića n. pr. mnogo čaja, kave itd. jer tim postanu sokovi oštri, a koža nečista. Još se treba čuvati i dima, ugljične pare, vlažnih, toplih soba i žarke sunčane žege.

Tvari, kojim tobože tielo poljepšavaju, često su veoma škodljive koži i čitavomu tielu; ali pronašla je novija kosmetika sredstva, koja nisu tako štetna, te ipak svrhu kosmetičnih sredstava sasvim izpunjuju.

12. Njegovanje zubi i kose. I zube i kosu treba osobitom pažnjom njegovati.

Da li su nam zubi zdravi od velike je važnosti za zdravlje cijeloga tiela, jer zubni žvač mo jela; pokvareni zubi priugotavljaju hrdjave sokove, te i kod govora nam smetaju. Da nam se zubi ne izkvare, treba paziti na ovo:

Zube treba izpirati toplom vodom svako jutro i poslje svakoga obroka, jer ostanci jela, koji među zubni ostaju, prelaze u gnjiloću, kvare zube, a dah nam neugodno zaudara.

Kadkada moraju se zubi takodjer čistiti praškom i keficom, i to gornje zube odozgor dole, a doljne odozdo gore.

Voda, kojom zube izpiramo, ne smije biti ni pretopla, ni prehladna; ova prouzrokuje reumatizam, ona pako upalu živaca i zuberine. Zato treba usta zatvoriti, kada idemo iz tople sobe na veliku zimu.

Kefica ne smije biti ni premehka, ni pretvrda, te se mora vazda poslje svake uporabe dobro očistiti.

Prašak za zube ne smije imati onakovih stvari, koje bi mogli zubima naškoditi. Najjednostavniji prah je najbolji.

Ne valja pretopla, ni prehladna jela i pila uzimati. Ako smo što toploga jeli, ne valja odmah mrzlo piti i obratno.

Ne valja jesti često veoma kisele stvari, jer ove otupe zube, te ih kvare. Ako smo takva što jeli, odmah valja zube izpirati.

Ne valja uvijek jesti mekana i vodena jela, nego kadkada i tvrda, da se zubi vježbaju.

Treba da se priviknemo, da grizemo na obadvie strane.

Zubmi ne valja odviše tvrde stvari griziti, n. pr. orase, šećer, konac, špagu itd., jer se timi zubi kvare.

Zube ne valja čistiti stvarmi od kovine. n. pr. iglami, vilicom itd.; nego komadom šiljastoga drva ili rezanim perom.

Ako nas zubi bole, ne valja svakojaka sredstva na svoju ruku upotriebiti, nego valja vještoga zubara ili liečnika pitati. Šuplji zubi najbolje mogu se izpuniti gutaperchom, koja je u toploj vodi raztopljena.

I zdravlje kose od velike je koristi. Zato treba da češljamo kosu svako jutro i da ju dobrom kefom čistimo od praha i peruti; jer ako to ne činimo, ne samo da kosa ne može rasti, nego se i šupljinece oglavine zabuše, te onda koža ne može djelovati kako treba. Kosu treba često malo prerezati, inače se ciepa, te se onda posuši. U bolesti i zimi ne valja kosu rezati, jer se onda lako prehladimo. Kosu ne valja prečvrsto vezati i plesti, jer se onda ne mogu vlasi dosta hraniti, mnoge se iztrgaju i tako postaje ćelava glava. Onda valja paziti, kad upotriebimo zavojke; ako prečvrsto vežemo kosu, lako će izpadati. Kosu treba tek malko pokriti, da ju očuvamo od sunca, vjetra, prašine i kiše.

Kosa nam ne uspieva, ako tielo i duh svoj odviše napinjemo, ako odviše alkoholičnog pića pijemo, ako se mnogo brinemo i žalostimo.

13. **Njegovanje ćutila.** Ćutila znatno utiču na zdravlje ćitavoga tiela, zatic valja sveudilj nastojati, da ih jačamo i uzdržavamo njegovom i vježbom.

Okus kvarimo, ako jedemo i pijemo prevruća ili veoma podražujuća jela i pila, te ako potrošimo više sline, nego treba, kao što to biva kod ljudi, koji odviše puše. **Vonj** trpi: a) ako ne čistimo nos. Dobro je naučiti se svako jutro uvući u nos frižke vode, jer se tim nos otvrdne, pak ne ćemo onda toli često oboljeti od hunjavice, a vonj nam se jača. b) Ako se često prehladimo, pak hunjavicu zapuštamo. c) Ako u nos dopiru oštre pare ili prejaki mirisi. e) Ako šmrkamo burmut. Onda se mnogo više sline odlučuje, a živci se draže i otupe, da konačno ni ne očute finije mirise.

Najvažnije od svih ćutila je **vid**. Oči treba osobito njegovati, te pri tom ravnati se po ovih pravilih:

Svako jutro treba oči prati sa prilično hladnom vodom, nu istom pol sata kasnije, nego što smo ustali. Treba paziti, da kod svakoga posla radimo uvijek pri jednakom svjetlu. Slabo svjetlo škodi očima; ako oči napinjemo u sumraku ili kod slaba svjetla, vid se jako slabi. Onda škodi očima, ako radimo kod jaka svjetla ili kod refleksa bijelih zidova. Kod svakoga rada treba stol tako namjestiti, da svjetlo dolazi s lieve strane. Veoma škodi ćitati ili šivati kod prežarkog svjetla, hodajuć, vozeć se u željeznici ili na kolih, u sjeni drveća, te često u vatru gledati. Osobito škodi očima nagla promjena svjetla i mraka. Nevalja oči predugo napinjati, nego se valja često odmarati, osobito na večer kod umjetnog svjetla. Kad radimo, ne valja oči previše približavati ili udaljiti od posla; tim bo

lako postanemo kratkovidni ili dalekovidni. Valja se svega ćuvati, što tjera krv u glavu n. pr., da prekomjerno ne napinjemo oči, da ne sjedimo predugo, da ne vežemo vrat prečvrsto itd. Oči ne valja trljati prstima ili suhimi rubci, jer se onda upale. Obole li oči, ne valja na svoju ruku upotriebiti razne masti i vode, nego se treba popitati kod vještaka liečnika.

Sluh. Poslje vida sluh je najvažnije ćutilo. Sluhu možemo naškoditi: a) ako ne čistimo sluhovnicu i što je oko nje. Ako ima odviše sluha u sluhovnici, valja ga sa malo pamuka ukloniti. Slih se inače otvrdne i onda slabo ćujemo. b) Ako upotriebimo za ćišćenje uha tvrde, šiljaste stvari, jer se tim opna od bubnjića lako može ozlediti. Ako se slih stvrdnuo, najbolje se može ukloniti, ako uštreamo u uho toploga mlieka, da se ovaj omekša, onda se lako može izvaditi malom žličicom (ali ne iz kovine, najbolje iz kosti od kornjaće). c) Ako je glava sad prehladna, sad pretopla. d) Ako ne oprezno udarimo koga po uhu ili okolo njega. e) Kad na jedan put ćujemo veoma jak prasak ili ako tko više u uho.

I **osjećaj** važno je ćutilo. O njem ovisi, kako se ćuti ćitavo tielo naše. Sve valja koliko moguće ukloniti, što bi moglo osjećaju naškoditi, dakle sve, što bođe, peče itd., kad je veoma toplo u sobi ili na suncu, kad odviše teške poslove obavljamo ili kožu svoga tiela ne držimo ćisto, ako se prečesto toplo kupamo, sebe razmazimo itd.

II. Prva pomoć, kada tko nastrada

1. **Nesvjestica.** Ako srdce ne radi, kao obično, nego je prekinuto u svom radu, bilo kakvom boleću u samom srdcu, bilo kakovim jakim duševnim potresom, strahom, radoću, gnjevom itd. ili u stisci i vrevi, gdje ima mnogo svieta ili na mjestu, gdje je pokvaren zrak, srdce je onda za vrijeme, što no rieć, uzeto, pa ne šilje gore u mozag onoliko zdrave (kisikom napunjene) krvi, koliko mozgu treba za njegov obični rad, te onda nastupi ono, što zovemo nesvjesticom.

Kod omanje nesvjestice ne treba mnogo pomoći, ova sama prodje, ako bolestnika metnemo na frižki zrak, te mu razriešimo haljine. Jača nesvjestica, kod koje se ćovjek iznenada sruši, pa nit ne miće, nit osjeća, kao da je izdahnuo naprećac, može biti veoma opasna, jer prelazna uzetost srdeca može proći u trajnu, da sasvim prestane obćicanje krvi u tielu, te se ćovjek nikada više i ne probudi.

Takvoga nesrećnika valja vodoravno položit, te ga dovoljno poprskati hladnom vodom; zatim ga dobro protarite po koži komadom sukna, flanela ili keficom, osobito noge, ruke, želudac i grudi. Onda mu podražite kožu otcom (sircetom) ili rakijom, a noge i ruke mu grijte ćim toplim. Ako onesviešćeni počme dihati, podražite mu nos sircetom, kolonjskom vodom, burmutom, lukom, octom itd.

Možete mu napokon dati i žestoka i jaka pića, ako se je od slabljine onesviešćio. Dajte mn piti jake crne kave, jaka vina, vinske juhe, rakije, žlicu ili dvie etira, Hofmanovih kapljica po 10 do 20 kapi na šećeru ili u vodi. Od jakoga pića krv življe obćiće tielom, a osobito potiće u srdce i u pluća i tako će udisati sve više zdravoga kisika i osvježiti mozag i tielo.

Ako je onesviešćeni punokrvan, presjecite mu žilu.

2. **Kad koga grom udari** treba mu odmah skinuti haljine, pa ga položiti na tle. Ako je u sobi nastradao, iznesite ga na svjež zrak, polievajte ga po glavi i prsima hladnom vodom i to najbolje iz visine i tankim mlazom. Ako se nevoljnik i na to ne probudi, onda mu podražite nosnice nisadorovicom, (čipavcem) pošakaljite mu ždrielo prstom ili perom, dajte mu hladan klištir, tarite mu grudi i uda vlažnim četkama ili hladnim vlažnim krpama — nu pazite, da ga ne tarete i ondje, gdje ga je munja ožegla — pa ga pobudite, da diše. Liečnika treba također pozvati u pomoć. Kad je nevoljnik k sebi došao i malo se oporavio, valja ga čuvati kao i drugoga bolesnika: mir, čistoća, dobra njega i hrana najglavnije je, da se sasvim oporavi.

U gdjekojih krajevih zakopaju od groma ošinuta u zemlju ili ga zasiplju zemljom ili pjeskom. To ne valja, a nesretniku to više škodi, nego pomaže. Rane od munje valja isto tako liečiti, kao rane od vatre.

3. **Kad se tko smrzne.** Čovjek se najlakše smrzne, kad se umorio dugim hodom ili ka l je dugo gladovao ili premnogo pio žestoka pića, primjerice rakije. Takovomu malakše snaga, krv ne može obticati tiel-m kako treba, napokon mu snaga sasvim klone, san ga svlada i smrzne se. Čovjek se smrzne ne samo onda, kad je čiča zima, nego često i na slaboj studeni. Kad se tko umori, te sjedne da se odmara, a pri tom zaspi, m že se smrznuti, ako mu oštar vjetar brzo oduzima životnu toplotu.

Ako je dakle jaka zima, a vi morate kamo ići pješke, treba da su vam noge toplo obuvane. Ponesite sobom nešto vina i jake rakije i koji zalogaj kruha ili što drugo, da možete uješto založiti kada ogladnite. Nemojte za boga sjesti da se odmarate, jer je to vrlo opasno, nego se zaklonite kamo pod krov, ali podnipošto u toplu sobu, jer vam se ohladnjeli dielovi tiela mogu užgati. Prevalite li sretno put, ali su vam ruke i noge sasvim ukočene, da ih jedva kretati možete, tarite ih svojski najprije sniegom, pa istom onda udjite u toplu sobu, kad vam koža nije više jako crvena a rukama i nogama možete dobro kretati, no još i tada ne idite blizu peći.

Vozite li se na kolih, pa vam se noge i ruke smrzavaju, sidjite kadikad iz kola, te koracajte neko vrijeme uz kola, da vam krv življe potječe tielom te da se ugrijete.

Ako se čovjek smrzo, tada jedva čujete, da mu srđce kuca; bila na ruci ne ćete osjetiti. a disanje prestalo je posvema. Sve se tekućine u tielu smrzavaju, noge i ruke su ukočene, modre, a ostalo tielo blijedo je i hladno. Ta ukočenost može trajati nekoliko sati, pače i po dan, dva, a da život još nije posve ugasnuo. Zato treba smrznutu tako dugo pomagati, da oživi, dok god se na njem nepokažu pouzdani znakovi smrti.

I smrznuta čovjeka ne smijete naglo ugrijati. Ako mu se tielo sasvim sledilo i ukruntilo, onda treba dobro paziti, kad ga prenašate, da se koja kost ne prelomi. Prenesite ga u hladnu, a ne ugrijanu sobu, razporite mu oprezno haljine sve do gole kože. Položite ga u snieg i pokrijte ga sniegom. U tom sniegu neka leži dotle, dok mu se po tielu uhvati tanka kora od leda, u znak, da se je nesretnik počeo kraviti i mekšati. Tada je vrijeme, da se nesretnik prenese u hladnu postelju i da se zavije u hladne vunene marama.

Čim ga unesete u sobu, dražite ga da diše i tarite ga sniegom, hladnim mokrimi krpama i pošakropite ga mlakom, dapače i vreloom vodom po želudcu i po hrbtenici; držite mu nešto jaka pod nosom (nišadorovice, etra, ribanoga hrena itd.) Kad bolesnik već može gutati dajte mu nešto čaja, mlieka, juhe, vina. Kad se tko smrzne, nigda ne propustite, a da ne pozovete liečnika.

4. **Kad se tko objesi.** Ako naidjete na obješena čovjeka, za kojega mislite, da bi još mogao živ biti, upotriebite sve moguće, da ga k životu privedete. Prije svega odriešite ili prerežite brzo uže sa vrata, ali pazite, da tielo obješena kakogod ne padne na zemlju i ne povriedi se, nego ga položite polagano na tle.

Posadite ga tako, kao da sjedi; skinite mu odjeću s vrata i prsiju, očistite mu nos i usta, pošakropite mu lice i prsa hladnom vodom, obložite mu glavu hladnim oblozi, pošakaljite mu ždrielo perom ili prstom, držite mu pod nos nešto oštra (nišadorovice, dim sumporače, žigice), a na listove mu postavite kaše od gorušice dotle, dok mu koža ne pocrveni.

Nesretniku valja žilu prosjeći. Ako nebi htjela krv proteći, onda mu metnite rogove na ramena i pleća. Ako je tielo već ohladnilo, onda mu odmah ugrijte noge vrućim ciglami, tarite ga po tielu toplim krpama ili četkom. Topla kupelj i vrlo topli krevet veoma će prijati obješenomu. Onda valja svoja usta primaknuti ustima nesretnikovim, pa zatvorivši mu nozdrve. počinite uduhati mu zrak na usta. Iza svakoga uduhanja, mora se zrak iz pluća nesretnikovih tjerati, tim što ćete mu prsa malo pritisnuti i trbuh prema plućima tiskati.

Ako obješeni oživi, dajte mu čaj od kamilice sa nješto vinskoga otea ili vina; a na glavu mu metnite mrzle obloge.

5. **Pomoć ugušenu.** Najčešće se ljudi uguše, udišuć ugljičnu paru. Siromašni ljudi, koji ne imaju za što da kupe skupa drva, lože peći kamenitim ugljevjem, pa da im je i noćju toplo, zatvaraju onaj zalistak, što je od zada na peći; nu tada se nakupi toliko ugljevne pare u sobi, da će čovjeka omamiti pa i ugušiti. Često su već po gradovih našli u jutru svu čeljad mrtvu u posteljah, ugušenu od takove ugušljive pare.

Kod nas po selih žali bože često biva, da se tko u ugljevnoj pari zaguši, ne toliko, što zatvaraju na pećih zaklopku, nego što se služe žeravkom u posudju ili na limu.

Ugljevna para najlaglje će umoriti spavajućega čovjeka, ali i bdijućega će ona tako uloviti, da će ga uz nješto glavobolje omamiti, te neće iz takove prostora izaći; on će se onesvjestiti i zamrieti, pa ako mu tko skoro ne dodje u pomoć, poginut će.

Onda se mogu ljudi ugušiti svjetlećim plinom, koji se nakupio u kojoj sobi, kad nisu pipu dobro zatvorili ili kada je koja ciev pukla; tonjom, t. j. onom kužnom parom, koja se nagomilala u starih bunarih, u zahodih, jamićih, kanalih, u davno neprovjetrenih dućanih, u rudah itd.; nadalje ugljičnom kiselinom, koja se razvila u prepunjenih prostorijah ili u podrumih, gdje vrije novo vino ili pivo; a napokon i parom od petroleja, ako se lampe premalo ili previše navijaju, ako se ne drže čisto ili se svaki put ne odreže izgorjeli komad stienja ili ako u prekončnoj svjetiljki sasvim slabo gori.

Onesvieštenoga ili prividno mrtva treba prije svega iznieti na polje na svjež zrak. Nu treba, da to činite vrlo oprezno, da nebi i sami nastradali.

Ako treba da udjete u sobu punu ugljevine pare, valja vrata širom otvoriti i razbiti iz vana prozore. Privežite si pred nos krpu ili spužvu umočenu u vodu, pomičšanu na polak sirćetom. Ako se je u sobi nakupio svjetleći plin, onda naravno ne smijete u sobu ući gorućom sviećom ili lampom, jer će se sav plin upaliti i razprsnuti, nego udjete u sobu i tražite u mraku prozor, pa ga širom otvorite.

Ako se tko spustio u kakovu jamu, pa se ondje onesvjesti, znajte, da je zrak u toj jami pokvaren i opasan. Gđjekoji spuštaju goruću svieću, da vide hoće li se ugasmuti, nu to ne vriedi, jer svieća može goriti primjerice u sumporovodiku, a opet može čovjek u takovu zraku zaglaviti. Tim ne treba vrieme gubiti, nego pošaljite odmah po ljestve, po užeta i zavoj za usta i nos (sirćetom nakvašenu krpu), onda gledajte, da kakokod iztjerate otrovni plin. To će vam poći za rukom, ako u jamu izpalite pušku ili bacite omot zapaljene slame. Onomu, koj se hoće spustiti dolje, da iznese onesvještenika, mora se oko struka i ramena obaviti i privezati pojače uže; a za jednu ruku uže, kojom će dati znak, ako mu je zlo. Ako opazite, da spuštjeni slabiti počima t. j. da ne miče više rukom, za koju je uzica privezana, treba da ga s mjesta izvučete.

Došav dolje onaj, koji se spušta, treba da brzo priveže onesvještenika za uže, te neka dađe znak uzicom, da ih obojicu izvučete gore. Čim se ugušeni iznese na svjež zrak, treba odmah nastojati oko toga, da mu se povrati život umjetnim disanjem, hladnim polievanjem i drugim sredstvi.

6. Pomoć utopljeniku. Da se utopljeniku povrati život, treba mu prije svega skinuti mokre haljine i osušiti mu kožu. Utopljenika valja onda položiti potrbuške, s jednom rukom pod glavom, a glavu nešto niže od ostaloga tiela; onda mu čistite usta i nos od mulja; udahnite mu zrak, trljajte ga toplim flanelom, kefajte mu noge, dajte mu klištir od duhana, soli, vinom ili rakijom, podražite nos i usta nišadorovicom. Možete nesretniku i presjeći žilu, ali samo ako je punokrvan.

Kada se napokon život već na toliko povratio, da stradalac može opet gutati, onda mu dajte nješto toploga da pije na male žlice, nješto tople vode, kave, vina, rakije itd.

7. Kad se tko opeče. Opržine diele se na tri razna stepena; kad se čovjek tek olako opeče, da samo koža poerveni; kad poskoče po koži mjehurici napunjeni žučkastom vodom ili gnojem; te kad jaka vatra izprži i pokožicu i kožu, pa za njima podkožnu tkaninu i sve mehke česti do kosti, a gđjekad i samu kost. Prema ovim stepenom treba da se udesi pomoć ljudska.

Prije svega treba da uklonite sve, što pokriva ono mjesto, koje je oprženo. Kad se tkogod opeče olako, onda je dovoljno, da oprženo mjesto oblažete hladnim oblozi; možete si i tako pomoći, da na povredjeno mjesto metnete smolnjaču ili papulu od oljuštenih sirovih krumpira i da ove obloge obnavljate, čim se ugriju. Mogu se rane oblagati i listovi od kupusa, kelja, repe i t. d.

Kad odskoče mjehuri valja ih čuvati i održati. Mjehure valja prekidati, da ona žučkasta ili crvenkasta voda izcuri. Prekidat ih valja tankom iglom, te ne

na vrhu, nego na dnu. Onda valja ranu kojim blagim sredstvom zavijati, da se mjehuri ne ozlede i zrak do njih doprieti ne može. Narod ima za to čitav niz liekova, ali svaki nije dobar. Među na takove rane vodu i rakiju, posipaju brašnom i mekinjama, kredom i crvotočinom. Najbolje je sredstvo ulje, osobito lane-
no ulje.

Valja napraviti melem od lanenoga ulja i vode vapnenice. Taj melem namažite na čistu krpu i privijajte na ranu, a preko toga metnite čist zavoj. Ovomu ulju valja primiešati kakove antiseptične tvari, n. pr. nješto karbolne kiseline ili timola.

Ako nam je skočila u oko iskra, najbolje je metnuti hladne obloge.

8. Kad se tko otruje, mnogo o tom ovisi, da li se je otrovao mineralnim otrovom ili biljevnim otrovom. Najstrašnije je kada se tko otruje mineralnim otrovom.

Ako se čovjeku, koji je do sada bio zdrav, iza kakova jela ili pića na jedan put smuča ako bljuje, ako ga grčevi tresu, osjeća boli onesvješćuje se itd., pa tako iznenada oboli i umre, onda je velika sumnja, da je u ovom jelu ili piću bilo nješta škodljiva i ubitačna, da je bilo otrova.

Kada takova nesreća koga snadje, najvažnije je doznati, kakov je otrov.

Ovo nije uvijek lako saznati običnim ljudem, jer i naučeni ljudi imadu kadkad muke i velikoga truda, dok to dokuče: ali u životu ima slučajeva, da se to odmah vidi i zna i onda bi samo još valjalo znati, što će se činiti s onim čovjekom, u kom je taj otrov tako užasno djelovao, da se izbavi od smrti. Često biva, da djeca jedu sjemenje od tatule, cviet i lišće od bunike ili da tkogod hotimice nastruže šibice, raztopi, pa onda popije onu otopinu.

Kada opazite, da se je tko otrovao, dajte mu piti mnogo mlieka i stepke i čim prije bljuvalo, da se otrov iz tiela izbaci. I klištir mnogo olakšava nesretniku. Kod biljevnih otrova, daj dobroga sirćeta. Najobičnije se ljudi otroju sićanom, pranicom, sumpornom kiselinom, salitrovinom, karbolnom kiselinom, lužinom, bakrom, olovom, živom; to su mineralni otrovi; onda velebiljem, bunikom, tatulom, trubeljkom, paskvicom, pustikarom, naliepom, modričinom, duhanom, driemkom ili otrovnimi gljivami; to su biljevni otrovi. Kada je bolestnik bljuvao, metnite ga u krevet, te šaljite po liečnika.

9. Pomoć kod kapi. Kap ili kaplja je ono, kada čovjeku pukne koja žila u mozgu, pa se krv izlije u mozag ili među one kožice, kojimi je mozag prekrit. Žile u mozgu puče se, kada su krhke, kao što u starijih ljudi (preko 50 godina) ili kada mozga okolo žila biva sve manje, pa se ove razširiti i napokon pući moraju; kao što to biva iza težkih bolesti. Napokon mogu žile u mozgu pući, ako se ovaj neprekidno prenapunjuje krvju, kao kod onih ljudi, koji mnogo piju žestoka pića i mnogo jedu krepka jela. Čim je veća žila, što je pukla, tim će se više krvi izliti u mozag, a tim je manje nade, da će stradalac ozdraviti.

Čovjeka, komu je kap pala, poznat ćete po tom, što se na jedanput onesvješćuje, na zemlju se sruši, a lice mu se obično na jednoj strani izkrivi; on ne osjeća ništa, a ne može nijednim dielom tiela pokrenuti, lice mu je sasma blijedo i modro on ne može pravo da diše, a bilo mu se jedva ili nikako ne osjeća, zatim ga / buzme,

duboki hrčućí san. Tim znakovom pridružuje se obično i kljenut svega tiela ili polovice njegove, a nesretnik će u skoro umrieti.

Ako bolest nije tako žestoka, može se stradalac opet osviestiti, ali to ne traje dugo, on počima bulazniti, bljuvati, grčevi ga kidaju i napokon ga svlada san, iz kojega se ne probudi više.

Ako je čovjeka samo nje što dirnula kap, on će se u brzo opet osviestiti, a malo po malo će opet moći gibati rukama i nogama, samo će mu teško biti, kad hoće da govori ili da misli. Takav čovjek nikada više neće sasvim ozdraviti, ili će mu uda ostati uzeta ili će mu za koje vrijeme na novo kap pasti.

Tko god naginje na tu veoma pogibeljnu bolest, valja da živi tako, kako će joj se oteti. Naginju pako na kap više mužkarci, nego li ženske. Takovi ljudi većinom su manjega stasa, krupni, debeli, glava im je razmierno velika, vrat kratak i debeo. U licu su crveni i vidi se, da su punokrvni.

U obće valja, da takovi ljudi sve uklone, što pričeći obticanje krvi iz mozga, kroz vrat u prsa, kao n. pr. tiesne rubce oko vrata. Ovakovi ne smiju dizati težkih stvari, neka ne trče, ne plešu, ne plivaju, ne pjevaju predugo, neka ne trube u muzikalne instrumente, neka ne spavaju glavom niže položenom od tiela itd. Onda valja da uklono sve, što pospješuje uticanje krvi u mozag n. pr. nesmiju mnogo da piju žestoka pića, kave, čaja ili da pretrpaju želudac, ne smiju naporno tjelesno ili duševno raditi, neka ne goje žestoke strasti, neka ne idu naglo iz toploga na hladno.

Ako komu kap padne, treba odmah poslati po liečnika. Dok ovaj ne dodje, odriješite mu odielo na vratu i pasu, položite ga tako, da mu glava bude nješto viša, tako da bolestnik više sjedi, nego li leži. Na glavu mu metnite mjehur napunjen ledom ili ako toga odmah nemate, oblagajte ju hladnimí oblozi, dajte mu klištir od otca i vode, metnite mu gorušičnu kašu na listove i prsa, noge i ruke tarite ovlaženimí četkama i dajte mu nješto jaka, da miriši. Ako su mu ruke i noge ohladnile, treba ih grijati toplimí krpami. Liečnik kazat će, da li je potrebno, da mu se krv pusti ili ne.

10. **Kad se komu kost slomi.** Kostí su čvrste ali su i krhke; kad na njih utiče kakva sila iz vana, prelome se kao staklo ili porculan, često se čuje i osjeća, kako pucaju. Da je kost slomljena poznaje se po tom, da kost nije više upravna, jednaka, nego se na onom mjestu, gdje je slomljena skrivila, pa je i kraća; da ozleđenik osjeća žestoku bol i napokon, da osjećate neko čagrtanje, kad jedan slomljeni kraj uz drugi malko mičete.

Na krajevih slomljene kosti naslaže se nova neka koštana tvar (kalus), koja će ih sliepiti, kao kada sliepite oba kraja slomljena pečatna voska.

Ako tko slomi kost, a liečnika nema s mjesta, može se zavijati na brzu ruku, da slomljena kost ne probije kožu, te da uminu grózne boli. Gledajte da dobijete koju dasku, šindre, letvu, držalo od metle, kuhače, štap, kišobran, suncobran, koru od drveta, komad od plota itd.; iz svega ovoga možete načiniti udlage, koje ćete postaviti vatom, flanelom, kudeljom, sienom ili mahovinom, da budu mekše. Udlage možete pričvrstiti ma čim; možda ćete gdje naći povoja, džepnih marama, ručnika, ubrusa, špagu itd. Povredjeno udo možete

sasvim povijati u vatu, vunu, kudelju itd. dok ga dvojica izpravljaju, pa onda privežite udlage s obiju strana.

Ako se ranjenik tuži, da ga slomljene kosti jako bole ili ako dugo traje, dok prispíje liečnik, oblagajte mu povredjeno udo hladnimí oblozi preko zavoja.

Kad se ranjenik prenaša, mora se veoma paziti, da je ozleđeno udo poduno na miru. Liečnik, kojega morate odmah zvati, čim ste u mjesto došli, napravít će zavoj od sadre, ljepila, tutkala, vodenog stakla, tripolita itd. Ovaj zavoj mora ostati tako dugo, dok god kost ne zaraste, a to biva za 4 do 6 nedelja.

Šesti odsjek

Kućanica u kući

Napisao **Ivan Jagić**, župnik u Sv. Šimun.

Ne samo po našem društvenom redu, već i po samom prirodnom zakonu upućen je muž, da se kreće u svijetu, a žena da ostaje u kući. Po tom je poglavita dužnost ženi, da se stara, da bi bila kuća, u kojoj stanuje njezina obitelj, što zdravija, udobnija i čišća.

Kućanica, koja je samo zavirila u školu, zna danas, da za tjelesni razvitak i za zdravlje nije čovjeku ništa preče i nužnije od zraka. S toga dužnost je kućanici, da pomno o tom nastoji, da bude u njezinu stanu uvijek čista zraka. Svaki živi stvor troši zrak, dišući ga i uvodeći kroz pluća u krv; i ljudi udišu čist zrak a izdišu takav, kakav ne prija zdravlju ni životu. Ovaj nečisti zrak valja nadomjestiti drugim, zdravim, a to biva zračee stanove. Stan valja dnevice zračiti, inače budu ukućani blijedi, slabi, kržljavi i vidi im se na licu i držanju, da im manjka zdrav zrak. Često čujemo, kako se u proljeću tuže ljudi, da su slabi, umorni; to je od tuda, što su zimi najveći dio vremena proveli bez čista zraka u zatvorenih sobah, dočim su ljeti i u jesen živjeli najviše na polju u čistom zraku.

Zračiti valja stan ljeti i zimi, svaki dan bez iznimice i to dobro i dosta dugo, toliko duže, koliko je stan tjesniji.

Mnogi ne zrače zimi stana; jer misle, da je zima to isto što čist zrak; nu može zrak da je mrzao pa je ipak pokvaren. U zdravu zraku valja da ima dovoljan razmjer kisika; jer bez kisika ne vrijedi za disanje i za obnovu krvi.

Kako se najbolje zrači stan? Otvarajuć prozore, i to ne samo s jedne strane, već sa svake, gdje ih ima, da bude propuha, koji pokvaren zrak tjera na polje, a s druge strane privlači čist u stan. Tko ima više soba, neka se udalji u drugu, dok se prva zrači; tko nema van jednu, neka izadje na polje; ako je pako neprijatno vrijeme, neka se bolje obuče i pokrije; jer će mu nauje nauditi onaj proguh, nego li da čitav dan živi u nezdravu zraku. Otvarajuć češće u isto doba sve prozore ili prozore i vrata u isti čas, mnogo uspješnije zračimo stan, nego li, ako smo tek jedan prozorčić ostavili otvoren više sati. Najviše vrijedi zračenje stana za visoka sunca, dakle ne rano u jutro ni kasno u več.

S osobitom pomnjom valja zračiti vlažan stan. Vлага nastaje u stanu sa istom pobieljenih ili obojadisanih stiena, s nova poda od mokrih, neizsušenih dasaka, s takova pokućstva, s mokra, neuzdignuta i neizsušena tla, na kojem kuća stoji, primjerice, ako je građena izpod brda, u jami, u zaklonu, kamo ne dopiru vjetrovi itd. U takih stanovih rastu iz poda gljivice, a zida hvata se pliesan. U ovakih stanovih truhne pokućstvo, rublje i odielo uvijek je vlažno, piknjasto i zaudara po pliesni, stanovnici take kuće blijedi su i skloni na razne bolesti kože i krvi.

Zračee marljivo može se vlažan stan oprostiti takih neugodnosti; nu jedno valja upamtiti: da za mokra vremena ne valja u takom stanu otvarati prozora; jer bi se upravo tim uvuklo u kuću jošte više vlage. Osobito valja na to paziti, da ne idemo u stan, što je tekar obieljen ili obojadisan, dok se nije osušilo vapno ili boja. Sa takovih stiena odlučuju se sa izparom čestice vapna i boja, u kojih redovito ima rudnih otrova: sičana (arsenika), olova i drugih. Tko pako mora da se seli u takove stanove, neka prije postavi u sobe, u svaki kutić posudicu, zdjelicu ili eriep vapnena solana (solno kisela vapna) smuporana (sumporne kiseline) ili nešto chlorova vapna.

Stanujuć u sobi, koja nije posve suha, valja motriti, ne pojavljaju li se gdje god gljivice pliesni te ih valja odmah do kraja otrti.

Pod u stanu jeste stvar, što puno odlučuje po zdravlje. U nogama čovjeka najprije zebe; s toga valja gledati, da bude tlo u kući ne samo popodjeno, već ako je soba građena povrh prostora, koji se zimi ne grije, uzmimo povrh podruma, hodnika itd. onda je dobro, da bude prostrt sagom ili kakom mekanom hasurom Barem u noći imao bi biti pod uz krevet prostrt, ako ne čim boljim, barem kakom čistom vriećom ili ponjavom, da čovjek toplom nogom ne stupi na hladan pod. Kućanice, živuće na selu, imale bi usrdno upućivati seljanke, neka na to paze, imenito neka upotriebe svu svoju moć i vriednost kod muževa, da ne stanuju u komorah, gdje nema drvena poda; jer je neopodjeno tlo u komori, gdje se za vlažna vremena pravi blato, a za dugotrajne suše prašina, gotova bolest za zdrave, a za bolestne sigurna smrt.

Valja ipak imati na umu, da se u sagove na podu kupi smeće i prašina te ih treba svaki dan izklopiti nešto dalje od stana, a ne u kući, bilo na hodniku ili triemu, da ne sjedne prašina opet u ljudski stan.

Razumije se, da ima kućanica dati dnevice podove pomesti i sve pokućstvo oprášiti; da ormare i stolove valja otrti vlažnom krpom po više puta na dan. U sobi, gdje ima knjiga i papira na gomile, gdje ima krpa za šivanje i krpanje, valja svaki komad napose dići s mjesta i oprášiti; isto tako valja metlom poseći pod krevete i ormare, da ne ostanu gomile prašine na mjestih, kojih doista možda svatko ne opažava, al od kuda se ipak prašina diže i ukućanom na pluća sjeda.

Da bude stan do kraja čist, treba pod barem svake nedjelje krpom otrti i oprati, što ho velimo: „oribati“. Kad je pod opran, ne valja ići u sobu, dok se ne osuši. Lako je kod bogatih ljudi, gdje je pod lašten, a ako i nije, gdje se može u drugu sobu, dok se prva osuši: Lako je gdje se može u drugu sobu, dok se prva osuši. Lako je, gdje se može zimi dobro naložiti peć i otvoriti prozore, nu tko mora da šteti drvi ili ih ni nema? Takav neka gleda, da pralja, što pere pod, oprano mjesto, dobro otare suhom krpom; tad će se skoro osušiti.

Tko ikako može, neka gleda, da pod u kući obojadiše i ulašti. To ne stoji puno. Evo, kako se to čini:

Ako se daska sa daskom savršeno ne sklada, već ima pūči, bilo što je daska pukla ili se okrnjila ili što su se daske osušile te je između njih nastala praznina — tad valja najprije te pūči izpuniti bud ugotovljenimi skalami (Leistnen) bud cementom. Tad se ovako popravljen pod opere i osuši; a onda se namaže hladnim lanenim uljem, a zatim šelakom, raztopljenim u vinovici ili špiritu. Ovako raztopljeni šelak zove se „firnis“; vinovica ima biti jaka 40—44° C. Firnisom ima se oličiti pod, dok jošte nije lanena ulja savršeno upio; jer će ovako dublje u drvo prodrti. Pošto se iznovice osuši, tad ga valja još dva puta omazati lanenim uljem i firnisom, svaki put nakon 3—4 sata; nu nikako prije, dok se nije svaki put pod osušio. Radeć ovakim firnisom, ne valja ga ulievati u lonac u jedan mah više od 1 litre; jer vinovica iz njega hlapi te firnis okružuje i nije za porabu.

Nakon 24 sata pod će se toliko osušiti, da se može po njem stupati. Ostruže li se s kojega mjesta ovakov namaz, može se odmah ošteta izcieliti, a ne stoji van najviše 2 nvč. za prostor od četvorne stope — dakle četvorni metar oko 7—8 nvč. Ovako olašteno drvo, jer je upilo máz, biva tvrdje, trajnije i laglje se čisti. Tko hoće, da se gospodski uredi, neka ulije u ulje boje, kakovu hoće.

Sad da još kažemo koju o toplini stana. Veoma je dobro, da bude toplina uvijek jednaka oko 14—16° R, ili 17—20° C. Tko ikako može, neka nabavi toplomjer, da se po njem ravna; jer bez toplomjera nije moći sigurno pogoditi, kolika nam je toplina u kući. Bolje je, da bude stan nešto hladniji, nego li da je prevruć; jer se čovjek najlaglje pokvari, kad naglo izadje iz velike vrućine u zimu.

Najzdraviji su oni stanovi, koji su tako udešeni, da se parom griju; nu obične manje kuće neće toga tako skoro doživiti, da se griju parom. Peći najbolje su ruske; jer dugo drže toplinu te u isti čas griju gornje i donje slojeve zraka u sobi. Naše stare hrvatske peći sa pećnjaci imaju tu prednost, što se brzo ugrijavaju i brzo tople stan, pak i dugo drže toplinu. Nu valja ih tako udešiti, da se i ušće željeznima vratašcima dobro zatvara; jer ovako, kakove su danas te peći na selu, s otvorenim ušćem, ide pola vrućine u dimnjak.

Glinene peći, što se iz sobe lože, veoma su zdrave; jer čiste zrak u kući, trošeć kisik, nuždan za gorenje i privlačeć iz vana drugi u kuću. Nu nema sumnje, da ovake peći troše mnogo više drva od onih, što se iz vana lože.

Najbrže u griju vaju se željezne peći, nu one se skoro i ohladjuju. One vriede za stanove, u kojih se sveudilj ne prebiva, već u stanovito doba dana, primjerice: za urede, pisarene, poslovnice itd. Dokazano je, da željezna peć, ako je tako vruća, da se usja — da se razbije — razastire oko sebe ugljični kis, koji je otrovan; s toga su željezne peći u nekih naprednih zemljah za škole zabranjene.

Siromašni ljudi postavljaju u svoje stanove mjesto peći željezne štednjake. Ovaki štednjaci služe dvojoi svrsi: griju i vare hranu. Sirotinji nije moći toga zabraniti ni odvrćati ju od take štednje; nu valja ju putiti, da stan, gdje stoji takav štednjak, valja dobro i često zračiti i da ne valja toliko ložiti, da

bude željezo usjano; jer to nesumnjivo škodi zdravlju. Povrh toga valja paziti, ako se u takoj sobi i spava, da budu cievi, što vode dim iz štednjaka napolje, uvijek čiste; jer da se zatrpaju, ili bi ugasla vatra ili bi se iz žeravice uzeo razvijati pomenuti otrovni plin.

Uputno je dodati, da se glinene peći, ako izpucaju, najbolje zaliepljuju razmočenom sadrom (gypsom) ili zamazkom od pepela, soli i vode. Drugi preporučuju u govedjoj krvi nakvašenu smjesu od jednakih dielova željezne piljevine (pilotina) i u prah smrvljena stakla te nagašena vapna.

Prozore držati će dobra kućanica uvijek čiste. Sramota je imati na prozorih stakla, preko kojih ne može božje svjetlo u stan; jer su zaprljana i zakaljana.

Kućanica ima o tom nastojati, da budu stakla na prozorih, koliko je moguće, uvijek suha; jer, čim je sunce pripeklo u mokro staklo, ono će odmah kano zardjati. Kad se zimi otapa led s prozora, treba da se često otaru stakla suhom krpom. Zamrljani prozori peru se vodom i brišu se krpom. Lugom ne pere se staklo. Opranih prozora ne valja kvačiti ili vjesiti u stožere, dok nisu otrti i osušeni.

Jošte valja upamtiti, da za pranje prozora ne valja uzimati puno vode, jer će curiti na liep (kit), kojim su stakla pričvršćena okviru pak će kvariti liep i drvo. U jutro uputno je brisati rosom nabrekle prozore bud krpom bud mekanim papirom. Ako su stakla jako zamazana, dobro je da se najprije nataru razmočenom kredom, a jošte je bolje, da se smrvljena kreda usipa u vinovicu te se njom omažu stakla. No kreda ina biti na sitno smrvljena, da ne ostane u njoj oštirih mrvica, kojimi bi se moglo staklo oštetiti. Koprive dobre su isto tako za pranje prozora, kako za čišćenje inoga stakla.

Ako su stakla jako stara te su već izgubila prozornost, mogu se ovako očistiti: Kažiprst obavije se suknom, te se umoči najprije u vodu, a tad se zahvati njim sitno smrvljene morske pjene (Bimsstein), u prah stučena ugljena od tvrda drva, krede ili tripolitha. Ovom se mokrom prašinom otaru mrlje te se za tim olašte kožom, što smo ju umočili u tripolith ili prosto maslinovo ulje.

Prozori se zaprljaju osobito, kad se je soba bielila ili bojadisala; lako ih je očistiti, ako se navlaže octom te otaru mekanom kožom ili papirom.

Prije zime dobro je dati sva stakla iznovice liepom (kitom) pričvrstiti; jer će inače voda dopirati do gola drva te oštećivati okvire prozora.

Ogledala ili zrcala čiste se najlaglje spužvom, koju smo umočili u vodu, a tad živo iztisli te nešto malko ovlažili vinovicom ili razriedjenom salmijakovom žestom. Ogledalo se najprije tom spužvom otare, a tad se na tanko popraši u prah smrvljenim modrilom (plebom, Waschblau). Nakon toga tare se mekanom, najbolje jelenjom ili srnjom kožom i napokon se obriše svilenim rubcem. Razumije se, da se u okvir ne smije dirati nikakvom spužvom, krpom ni kožom.

Pokućvo ima se svaki dan otrti. Lakovano posoblje, ormare, glasvir, stolove itd. valja brisati vlažnom, platnenom krpom, no ulaštena (politirana) posoblja ne valja ni malo močiti; jer se politura vlagom oštećuje. Ako je ulaštena stvar izgubila sjaj, može ju svaka kućanica sama opet ulaštiti. Na 65 gr. biela voska nalije se 50 gr. terpentinova ulja, te se to u kozici (rajnli) na vatri svrući, dok

se sasvim raztali. Tad se odmakne sa vatre i pričekava se, dok se toliko ohladi, da počne bieliti i malo ne stinjavati se; sad se u tu smjesu polagano ulieva jak špirit, miešajući ju sveudilj. Špirta treba 33 gr. Ovom se židčiom pomoću suknene krpe naliči drvo te se tada istom krpom lašti upravo kako se kefom lašte cipele.

Ima li u drvu na ormaru ili stolu izdubina, ošteta, oderina itd. valja ih zamazati ovim tiestom: 16 dielova voska raztopi se u toliko terpetinova ulja, tomu se onda pridaje dio stučene drvene smole (Harz) i toliko indijskoga crvenila, koliko ga treba, da bude židčina iste boje, koje je ormar, stol itd. Ima li u ormaru crvotočine, valja ju zalijati terpetinovim uljem ili može se načiniti ovaj máz:

Uzme se po 2 gr. ulja: bergamotova, kafrina, lovorove, klinčićeve (Nelken) i terpetinova, špirta 1 i pol litre, izrezana španjolskoga papra 22 gr., sve se to u boci izmučka, začepi i ostavi osam dana na toplu mjestu. Tad se preciedi kroz organtin ili riedku erpu i jošte propusti kroz filter.

Ova židčina malo da nije bez ikakve boje te ne škodi drvu.

Mnogo smetaju čistoći pokućstva te okvira i stakla muhe. One su inače gadne i dosadne; osobito ubogi bolesnici na selu gorko se tuže na te svoje nastavnike. Kućanica bila bi presretna, da ih se može kako riješiti; nu na koji način? Ima donekle pomoći; nu valja dosljedno paziti, da odbijamo muhe, i da ih ne vabimo u kuću. Ako imamo dosta prozora sa strane, kamo ne dopire sunce, otvarajmo nje, kad zračimo, a onih ne, koji su izloženi suncu. Mora li biti, da otvaramo ove, jer bome zbog muha ne možemo da se odrčemo čista zraka, tad nabavimo riedku tkaninu, što se prodaje pod imenom „Gaze“, od kakove se prave ženske koprene ili velovi, dajmo ju napeti u lak okvir, tolik da pristaje u prozor i neka tu ljeti uvijek stoji.

Za tamanenje muha ne valja uzimati otrova, bilo u papiru, židčini ili gubi. Najbolje je nabaviti obične staklene krugle, što se postavljaju na pladanj ili tanjur, na kom ima nešto slađora ili slađke vode a u kruglu se meće vino, ocat itd. Jošte je jevtinija ova domaća loyka: velika čaša pokrije se tankim komadom kruha, ovaj se u sredini probuši, koliko je prst debeo; čaši se pokrije dno po dva prsta visoko m lekom, slađkom vodom, medom, sirupom itd. Kad što valja izagnati muhe, otvoriv vrata i prozore te tjerajući ih zelenim granjem.

Ima i drugih buba i kukaca, koji zadavaju skrbnoj kućanici mnogo jada te ne ćemo, da ju ostavimo bez naputka, kako će se te kućne nevolje najlaglje oprostiti.

I tu valja ono, što smo već nekoliko puta spomenuli, a to jeste: da je čistoća kuće ujedno najsigurniji način, kojim ju čuvamo od gamadi i buba. Gdje kućanica često zaviri u svaki kutić, gdje njezina metla dopire i do najskrovitije luknje, tu se razorava gnjezdo i pristan gamadi i bubam.

Ljeti svakako su najneprikladnije buhe. U dobro zračenu stanu, gdje se podovi često i savršeno peru, nema puno buha; biti će ih jošte manje, ako se podovi operu vrućom vodom, u kojoj se varilo nešto kolokvinta, uvarka, što se dobiva u ljekarnah. I to je sigurna zaprieka razplodjivanju buha, ako se ne puštaju u sobu psi i mačke. Tko misli, da bez toga kućnoga društva ne može da bude, neka živinu i podove posipava praškom „bubomorom“ (Insektenpulver).

Moljci nisu samo dosadni, već i štetni; i oni se najuspješnije uništavaju praškom bubomorom, ako se njim pospu: krzno, perje, okrajci nadjevenoga pokućstva, kao što su divani, fotelji itd.

Kažu da molja jajašca ubija u prah stučena zelena galica, a živi moljci da ne podnose mirisa od pačolija, tvari, koje se dobiva u ljekarnah te se u papirnih vrećicah polaže na mjesta, gdje inače moljci štetu čine.

Komarci puno dosaduju u močvarnih krajevih. Od njih nema obrane, van obasrti krevet mrežicom. Spavaću sobu možemo od njih osloboditi, ako u njoj utrnemo u večer svieću, a u bližnjoj ju sobi upalimo; komarci će svi k svjetlu, tad valja zatvoriti spavaću sobu pak će biti do jutra mira.

Od stjenica, tih gadnih nametnika u mnogih, osobito starih stanovah, teško se je osloboditi, premda ima u svih novinah ponuda, da ima sigurnih i jevtinih sredstava. Nekoja tih sredstava takova su, da se ne mogu upotriebiti van uz opasnost, da ćemo nagrditi stiene, zamazati pokućstvo, zadobaviti se u stan novoga smrada itd. Druga su dosta skupa, a ne pomažu ništa.

Valja znati, da stjenice legu jaja u ožujku, svibnju, srpnju i rujnu; u ovih mjeseci valja upotriebljivati sredstva, što ih zatiru. Evo nekoliko takih sredstava.

1. Ušja mast (Merкурова) razriedjena uljem. Tim se namažu sve laknje i reške;
2. Bieleć sobe, uzmimo k vapnu mjesto čiste vode taku, u kojoj smo kuhali pelina ili kolokvinta, te bielimo ne hladnim već toplim, ovako ugotovljenim vapnom.
3. U boju umieša se nešto žive, kad se liče kreveti, okviri itd.
4. Kuhanim keljem valja oličiti pukotine i reške, gdje sumnjamo da ima steničjih jaja ili stjenica. Ovo je dobar način utamaniti ih lrpimice.
5. Solno kiseli zinkov oksyd, dobro je sredstvo; njim se oliče sumnjiva mjesta.
6. Prašak bubomor.
7. Voda, iztisnuta iz krastavaca ubije stjenice.

Ne pomaže li ni jedno od ovih sredstava, onda valja upotriebiti radikalnu obranu, koja stoji u tom: da se najprije skinu sa svoga mjesta slike, okviri, ogledala, te očiste; zatim valja zidove ostrugati, vratnice otrči i izmijeniti. Vapno i žbuku, ostruganu sa stiena, valja nekamo daleko od kuće odnesti.

Ima jošte jedan radikaln način osloboditi se insekta, a to je onaj, kojim se u obće izvodi razkužba stana ili desinfekcija. Pisac ovih redaka može ga preporučiti; jer ga je sam izkušao.

Od zidova odmakne se pokućstvo, sa stiena skinu se slike i metnu se na stol ili stolce, okrenuv gore stražnju stranu slike ili ogledala. Prozori se zatvore, a usried sobe položi se na pod na criep željezna posuda (ponjvica ili kozica) puna žeravice. Na nju se baci nekoliko komada sumpora, kakav se dobiva u dućanu u obliku štapića. Čovjek, koji je položio sumpor u žeravicu, izadje što brže te zatvori za sobom vrata. Soba ostane zatvorena najmanje 6 sati, a uputno je, da ostane i duže. Tad se otvore vrata i prozori, da se soba dobro prozrači. Istom tada smije se u njoj prebivati.

I najjače okužen stan na ovaj se način tako očisti, da ne oстане u njem ni u kojoj režki ni buha ni stjenica ni moljac.

Još nam je dužnost, da podamo kratak naputak, kako će se kuća osloboditi miševa. Prvo i nesumnjivo sredstvo jesu mački, nu ne gladni, već oni, koje redovito hranimo, podavajuć hrane, koliko im treba, nu opet ne toliko, kano da ih pitamo; jer pitani mačak ulieni se te spava dan i noć. Gdje se drže tek pojedince miševi, moći ih je pohvatati običnom mišolovkom, u koju rad ide miš na kukuruzno brašno, na orah ili konopljino sjeme. Miševi ne podnose kame-n o g a u l j a (Steinöl); s toga će se odseliti s prostora, u kojem smo amo tamo položili krpu sukna ili vune, namočene u tom ulju.

Otrovi, koji truju miše, a čovjeku ne huđe, jesu ovi: 1. Prah negašena vapna, pomiešan sa stučenim bielim sladorom tako, da ovoga ima više; u blizini valja da stoji zdjelica vode. Nažderav se brašna, piju miševi dotle, dok poginu. 2. U mišje luknje pomeću se krugljice od željeznih pilotina, umiešanih sa kvasom.

Kućanica u kuhinji

Najprije da kažemo nekoliko najznamenitijih pravila, kojim se valja u kuhinji bezuvjetno pokoravati, hoćemo li da štedimo i da dobro i čisto jela gotovimo.

Grijemo li drvom, valja da je posvema suho i izsječeno na što sitnije komade t. j. da bude što kraće i što tanje. Kad se postavlja jelo, vatra ima biti što jača; kad je voda s jelom zakipila, tad valja tek po komadić drva dolagati; jer se toplina vode ne može dići iznad one, što ju ima kad kipi. Što je dakle goder više topline na ognjištu, nego li je treba, da kipi, sve je to suvišno te se drva pale bez potrebe i koristi. Inamo li na vatri mlieko ili maslo, ne idimo iz kuhinje, dok nije gotovo; jer te stvari, čim uzkipe, prevriju te idu po zlu.

Razpuštajuć maslac na vatri, valja ga uvijek miešati; jer će inače prigorjeti.

Soliti valja oprezno i u pravo vrijeme; meso kad zakipi; varivo odmah, čim se pristavi.

Puno se uštedjuje, ako je sva posuda na vatri pokrivena. Poklopaca ima zemljenih i od željezna lima. Prvi riedko gdje poklapaju posudu savršeno; drugi se brzo uvinu, ako nisu nešto veći od posude. Sada ima u dućanih dvostrukih poklopaca od željezna lima sa cievčicom, na koju izilazi para. Ovi su poklopci velika blagodat; jer savršeno zatvaraju posudu, te ne puštaju topline na polje i jelo je izpo njih skorije vareno nego li inače.

Zemljena posuda dobra je, nu uputno je, da se daje oplesti prije nego li će na oganj.

Bakrena posuda vriedi, kad valja variti na otvorenu ognju, bilo u kuhinji bilo vani. Nu taki kotlići valja da imadu dvostruko dno. Jedno može biti i posvema tanko, nu valja paziti, da se u kotlu ne mieša hrana (žganci, polenta, kaša itd.) oštrim orudjem; jer bi se moglo dno podrti, već drvenim.

Radeć u kuhinji, valja odmah očistiti i staviti na svoje mjesto svaku stvar, koje više ne treba. Voda, u kojoj se što pralo, ne smije stajati u kuhinji, već, ako je mastna i dobra za porabu, neka se izlije u napoj, kamo spada, ili na polje.

Isto tako ne smiju se razni odpadci, bilo od mesa bilo od variva itd., bacati na pod, već onamo, kamo spadaju. U kuhinji prvi je uvjet redu i valjanosti čistoća.

Puno je važno pitanje: kakova je posuda najbolja? Posude ima danas najviše glinene (zemljene) i željezne. Premda je ova druga prvu malo ne iztislala ne samo iz gospodskih već takodjer iz jednostavnijih kuhinja, mi se ipak ne ustručavamo reći: da je najbolje imati jedne i druge. Za mlieka i kisela jela bolja je glinena posuda; za hranivo, koje valja da bude brzo gotovo, treba svakako gvozdene posude. Povrh toga preporučili bismo gdje koji komad najprostije glinene ne c a k l e n e n e posude, kakovu gotove naši zagorski lončari, da se u njoj čuvaju hladni ostanci hraniva, koje će se prigrinjati. Bogatiji mogu u istu svrhu da imaju kamenitu posudu, koja dakako nije ocaklena.

Izabiruć lončarsku, bolju, ocaklenu posudu budimo oprezni, da ne kupujemo van dobro, jednako i gladko ocaklenu posudu. U sastavinu, kojom se cakli posuda, meće se redovito olovo i druge kovine, primjerice bakar, koje su čovječjemu ustroju štetne, otrovne. Kad se posuda oprezno ocakluje, mora da caklina probije u glinu, te se s njom sluči; tad se ona ne odkida nikada; dočim kod neoprezna rada caklina ili glasura tek da posve tananom kožuricom obuče nutrašnjost posude. Taka se caklina odkida te dolazi u jelo i biva otrovom za čovječje zdravlje. Čim je caklina ogrebena ili je pukla, glinena posuda ne valja više, da se u njoj jelo na vatri gotovi.

Da, tako oštećena posuda nije ni za to dobra, da u njoj stoje hladni ostanci jela, osobito kiseloga.

Da caklina ne puca, uputno je novu posudu prije porabe napuniti hladnom vodom i pristaviti ju vatri da polagano zakipi. Nu ni one posude, u kojoj smo jur varili i pekli, ne valja naglo izlagati jakoj promjeni topline, primjerice mrzlu stavljati na vatru ili s vatre odmah na hladan prozor ili na led itd.

Soli ne valja držati u glinenoj ocaklenoj posudi, već ili u najprostijem lončarskom loncu ili u drvenoj posudi.

Željezni, lievani lonci ocakleni običnim načinom, mogu biti takodjer zdravlju opasni, ako s njih caklina odpadne te dospije u hranu. Inače dobri su; jer su trajni.

Svakako je danas pravom najviše obljubljena posuda od željezna lima te emaljovana. Emalj jeste proizvod skroz neopasan, bez mrve otrovne kovine, te takova posuda jeste u istinu najzdravija. Uz to je laka, liepa, brzo u njoj kipi židčina, a ne škodi joj ni nagla promjena topline.

Bakrena posuda danas se malo i gotovi; ona je doista veoma trajna, nu u puno prilika veoma opasna. Stoji li u njoj hranivo, u kojem ima kiseline, slučuju se s njom česti bakra te proizvode otrov. Ne pazi li se jako na bakrenu posudu, da bude uvijek čista i suha, hvata se je bakren cviet (Grünspan), s kojega se može otrovati hrana. Ne samo u kiselini, u ulju, u masti, u mnogih solih, već i u vodi razstavlja se bakar uz pristup uzduha (atmosfernoga zraka) te prelazi u hranivo ili židčinu, što stoji u takoj posudi. Da i na zraku, ako je malo vlažniji, stvara se na bakrenoj posudi mjeden ili bakren zeleni cviet, koji ako se ne odstrani, može, pa da ga je jošte tako malo, otrovati čovjeka. Zato bakrenu

posudu cinjem (Zinn) ocakluju; nu ni to nije sigurno; jer se i cinj polagano odkida u vrućini sa bakra te opet dolazi bakar u dodir sa hranivom i zrakom.

Kućanica, koja ima bakrenu posudu, pak se boji, da se ne otruje, može sama kod kuće ugotoviti emalj i emaljovati kotlić, lončić itd. Neka kupi biela, polusvjetla jedovca (*Spathum fluoricum*) u ljekari, neka ga u prah smrvi, neka ga sažeže s isto toliko sadre, miešajući ga sveudilj; neka doda vode te u staklenu mužaru razgnječi sve to u riedku kašu i neka pomoću kista (pinsel) omaže posudu. Najprije se ovako omazana posuda osuši, tad se polagano na vatri ugrije, a napokon se stavi u jaku vatru.

Kako se čisti kuhinjsko posudje? Zemljena, glinena i kamenita posuda pere se u vrućoj vodi hvoščem ili vunenom krpom. Željezna i mjedena posuda čisti se kožom, ovlaženom u mekanoj vodi te uvaljanom u pilotinu jednako koga kova. Pričekava se, dok se pilotina kože prihvati, te se na njoj osuši, tad se njom tare posuda. Mjeden zelen cviet skida se s bakrene posude žezenom glinom. Komu pri tom rabi ocat ili kiselo mlieko, neka posudu, čim ju je očistio, opere jošte čistom vodom. Mast, što se je u ugibe posude oko dna nakupila ili je zapala u ogrebine, gdje je caklina izpucala, odstranjuje se najlaglje lugom. Bakreni kotlovi dobro se čiste slamom i bielim pieskom, nu moraju da se jošte izplahnu čistom vodom. Jošte je bolje, ako se piesak razkvasi sláhom rakijom (patoka, plaviš). Prije nego će se očišćena bakrena posuda metnuti u pohranu, valja ju oprezno osušiti, da se je ne uhvati zelen cviet (Grünspan).

Stakleno posudje, čaše i boce, ako se iz njih dugo pije vino, mineralna voda, a još više obična voda, potamnjuju, na njihovu dnu sakuplja se žut, suh talog, koji se neda očistiti običnim pranjem. Kućanice pomažu sebi octom, bolji je dućanski nego li vinski; nu jošte je bolja solna kiselina, kojoj valja prilijati isto toliko vode. Nu tim ne treba upravo prati čitave boce, već valja tako pomno gospodariti, da se ta židčina tek takne svakoga mjesta na staklu, što je zaprljano. 40—50 kapi dovoljno je, da se očisti čitava flaša. Nu tad ju treba po više puta jošte izplahnuti čistom vodom, da izadje iz nje vapneni solan i željezni oksyd. Stakla, u kojih se mlieko drži, čiste se pepelom i vodom; jer se kalij, što je u pepelu, slučuje s mliečnom masti u sapun.

Flaše dobro se čiste stučenom jajačjom lupinom. Gdje je stajalo ulje, take se flaše kuhaju u lugu ili se peru lugom, u koji smo usipali nešto malo negašena vapna. Ovako se čiste i stakleni cilindri s petrolejskih svjetiljaka.

O običnu pečenju i kuhanju ne govorimo ovdje; već volimo da malko obširnije razpravimo o načinu pečenja i kuhanja, koji je danas slabo u nas udomaćen, al zaslužuje, da se uvede obćenito. To je pečenje i kuhanje u pari.

Danas ima u dućanih željeznih lonaca i tava, što su udešene prema ovakovu načinu gotovljenja jela. Stvar nije tegotna ni zamršena.

Lonac ima biti gradjen u obliku okrenuta, odsječena čunja, upravo tako kakvi su lonci za cvieće (tegli). Usried lonca od prilike, iz nutra, ima jak rub da može zaustaviti uložak jošte jače nego li ga zaustavlja sam po sebi oblik lonca. U lonac uloži se na ime drugi s luknjastim dnom, koji dopire samo do toga ruba, te valja da pristane točno na rub. Ovakav, pravo govoreć dvostruk lonac, ako varimo na otvorenu ognjištu, ne na štednjaku, ne smije se polagati na

vatru, već na gvozden tronog iznad vatre; na štednjaku smije stajati, kako i svaki drugi lonac.

Kad se ima pristaviti vatri hrana u takovu loncu, nalije se u nj čiste vode toliko, da dopire blizu uložena, probušena ili luknjasta dna, nu nikako ne smije, da je ima iznad njega.

U uložak sa izluknjanim dnom postavi se osoljena stvar, koju hoćemo da kuhamo: meso, korun, sočivo itd. Lonac se poklopi poklopcem, koji posve dobro pristaje. Kad se voda u loncu izpod uložka ugrije do stepena vrienja, počinja se izparivati i para se diže kroz luknje uložka u sám uložak i meso ili što je u uložku, ne vari se i mekša u vodi već u pari. Ovako voda ne prodire u staničeve hrane već ona biva mekanu i raztvora se pod uticajem vruće pare. Nu para ne smije sva ostati u uložku; jer bi i najjači lonac puknuo, kad bi se iz vode sveudilj razvijala nova para, a nebi mogla nikuda napolje. S toga valja da je poklopac na vrhu ili sa strane probušen.

Isto se ovako i peče meso, tek što je posuda za pečenje niža. Može se peći u cjevnjaku (Rohr) ili na otvorenoj vatri; u prvom zarudjeti će pečenka kao da se peče na običan način; nu kad se peče na otvorenu ognjištu, ima se onda, kad je već prieko izpečeno, na poklopac posude vrći nešto žeravice, da i odozgor zarudi.

Kod kuhanja i pečenja ima se paziti, da ne bude u loncu izpod uložka premalo vode; jer čim voda izlapi, prestaje razvitak pare, te bi se limeni lonac, koji je sastavljen, na vatri razstavio, lievani bi pako puknuo, te bi se u uložku hranivo bez pare osušilo.

I glineni lonci i kozice (rajnle) dale bi se, da se grade u pomenutom obliku, udesiti za parno kuhanje i pečenje. Dapače spretan čovjek može obični lonac udesiti za parno kuhanje, ako u njegovu sriedinu iz nutra učvrsti od čista drva križ, izpod kojega će stajati voda, a iznad križa meso. Ovakova priprava jela ima više prednosti prema običnom današnjem načinu; i to: 1. ono je mnogo ukusnije, jače, mekše i ljepše; 2. brže se vari; 3. uštedjuju se drva ili ugljen; 4. zadaje manje posla; jer ovakav lonac ne može da prekupi, jelo ne treba okretati ni pečenke polievati i izprebadati; 5. ložeć vatru bilo čim, ne prima se jela vonj od ugljena, koka, zakaljanoga drva itd. 6. ovaj način mogu uvesti i najsiromašniji ljudi, što u sobi kuhaju i peku.

Meso može se i po Liebigovu propisu jako dobro kuhati i peći. On ide za tim, da se hranivu ne oduzme kuhanjem ili pečenjem da bi koja njegova hraniva čest. Meso valja vrći u ključalu, vrijuću vodu te ga u njoj ostaviti nekoliko minuta. Tad se dolije u isti lonac toliko hladne vode, da toplina vode s mesom padne na 70—74° C. Ovako se ostavi lonac s mesom i vodom nekoliko sati, nu tako, da znatno ne ohladi, al opet da se toplota znatno ni ne digne. Po tom biva, da se u mesu, kad smo ga metnuli u vrelu vodu, stine sva bjelančevina na njegovoj površini te se kano obloži korom, da ne može u meso prodirati voda; to ipak ne priedi, da se toplina vode priedi čita vom komadu mesa do njegove unutrašnjosti, te bude ono posvema dobro kuhano ili, ako hoćete, pečeno. Meso na taj način ugotovljeno biva sočno i tečno, kano

da je pečeno; jer u njem ostaju sve njegove najbolje česti. Nu dakako, da ona voda, u kojoj se meso ovako vari, nije onako dobra juha, kako inače.

Komu je pako do juhe, neka ne radi tako, već neka stavi meso u hladnu vodu i neka gleda, da polagano zakipi, a tad da sveudilj mirno kipi. Ovako se razstavljaju najbolje česti mesa te se priobéuju vodi, koja po tom postaje krepkom juhom; nu voda se obratno priobéuje mesu, te ovo ostaje sama voda i prazno mesno vlakno. Što tanji komad mesa, to prazniji, a juha toliko bolja. Bjelančevina diže se iz kuhana mesa u obliku pjene; tko tu pjenu obire te odstranjuje, baca na polje najhraniviju čest juhe. Meso iz ovake dobre juhe niti je hranivo niti probavno, zato i jeste običaj, da se jede uz dobre začine ili sose.

Dobra govedja juha može se brzo ugotoviti ovako: sitno izsjječena govedina, bez loja, metne se u malo vode, osoli se i pristavi na vatru. Pošto je to uzavrelo i nekoliko minuta kipjelo, odmakne se, saspe u ejedilo i izgnječi. Ako smo uz govedinu metnuli u lonac nešto sa sladorom pržena luka i druge zeleni, što ju obično mećemo u govedsku juhu, biti će da ne može ljepša ni bolja.

Ako se ostavi juha s ovako sasjećenim mesom da duže kipi, sgustjeti će, zarudjeti, te razprostirati miris poput dobre pečenke. Ostavimo li, da do kraja pokipi te ostane sam talog u loncu, dobit ćemo crvenkastu, mekamu kašu, kojom možemo u svako doba načiniti dobru juhu, ako 16 gr. te mase uspemo u pol kgr. tople vode.

Da kažemo koju sada, kako se vare sočivice: grah, pasulj, grašak, leća, čičak itd.

Biva, da ostaje varivo tvrdo, ma ga varili više sati. Tomu je lako pomoći, ako se dielu, koji je dovoljan za šest osoba, uspe u grah, leću itd. po jedna malena (kavna) žličica sodina bicarbonata, što se dobiva u svakoj ljekarni pod jednostavan naziv: soda. Nu sodu valja polagano usipavati; jer se pjenu te bi prevalila na polje po ognjištu. Tko ima mekane, potočne vode, neka stare sočivice u njoj vari, pak mu neće trebati sode ni drugoga dodatka.

Sočivice se u obće dosta polagano vare, ma bile i ovogodišnje; tko hoće, da brže na vatri u loncu umekšaju, neka uspe u nje po žličicu sitno smrvljena biela šećera; ovako će pospješiti varenje i jelo bit će puno bolje.

Krumpir troši se puno u građovih i na selu, te je nužno, da o njem posebice koju kažemo.

Krumpir, u kom je odviše vode — vrsti slabo brašnate — valja osam dana prije, nego li će se variti, metnuti na toplo mjesto, da se osuši. Uputno je, da se prije, nego li se vari, obieli i da se kuha u slanoj vodi.

Prema proljeću redovito krumpir biva gori nego li je prije bio. Misle, da je tomu uzrok, što mu koža ožilavi te ne može kroz nju da dostatno djeluje toplina. S toga da u proljeće valja, kad se pristavlja krumpir, svaki gomolj na dva tri mjesta urezati nožem.

Najbolje je svakako, da se krumpir bilo kad, da li u jesen ili u proljeće kuha u pari a ne u vodi. Tomu služe lonci, kakove gore više opisasmo.

Krumpir pečeni u svako je doba zdraviji od kuhanoga.

Ne bismo zadovoljili naše kućanice, da im ne kažemo koju o varenju mlieka i vrhnja ili skorupa, kajmaka.

Ljeti teško je očuvati mlieko, a osobito vrhnje, da se, kad ga kuhamo, ne usiri. Neki tomu vele: mlieko mi se sgrušalo, drugi kažu „izvarilo“. To se osobito zgadja za burna vremena, dočim za vedre noći i dana može mlieko da se uzdrži dobro. Preprieka usirenju jeste pepeljika ili potaša. Dobiva se u ljekarni; nju valja u čistoj vodi raztopiti i držati u začepjenoj staklenci na suhu, hladnu mjestu. Kad ima razloga sumnji, da će se mlieko sgrušati, metne se u svaki litar, prije nego se vatri pristavi, po pol manje žlice te raztopine. Da, to se smije i onda učiniti, kad je već mlieko na ognjištu, te se čini, da će se grušati. U malenih obiteljih može se ljeti mlieko bez ikakva dodatka i tako sačuvati, ako se kuha pak se, pošto je kuhano, odlije toliko, koliko za ovaj čas treba a ostatak se u istoj posudi, gdje se kuhalo, mirno stavi na hladnije mjesto. Ne treba li nam za budući obrok čitave količine onoga kuhana mlieka, valja svakako pristaviti na vatru čitavu posudu pa za porabu uzeti, koliko treba čim je opet zakipilo, a ostatak opet staviti na svoje mjesto, dok se sve potroši.

Ni kave ne kuh a svaka kućanica, kako bi trebalo. Najprije valja iztržiti kavu, nije li obojadisana. To biva tako, da nekoliko zrna peremo u mlakoj vodi, jošte bolje u špiritu ili rakiji ili barem u octu. Toliko za probu, da li je bojadisana; jer će se s bojadisane kave odmah boja odapirati. Takova kava redovito ne valja, te je od najlošije vrsti. Nu i ne bojadisanu kavu uputno je prije porabe oprati; jer ima u 16 gr. oprane kave toliko snage, koliko u 25 grama neprane. Nu prane kave ne treba toliko peći, koliko nepranu. Kavu valja prati po dva puta u mlakoj vodi, a tad ju po čistom stolnjaku ili ponjavi razastriti.

Kad se oprana kava savršeno osušila, valja ju pržiti. Prženje valja da bude brzo gotovo, a ne da se kava polagano više suši nego li prži. Čim je tamnosaiva kao surina, dobra je. Tko kavu žeže da bude crna, taj joj je prženjem uzeo više od polak snage. Na zraku izhlapljuju iz pržene kave najplemenitije njezine uljevne čestice, s toga ne valja je ni malo držati otvoreno, već u dobro začepjenoj staklenci; najbolja je čaša sa brušenim staklenim čepom.

Voda, u kojoj se kava vari, mora da u istinu vrije; nu, mnogi ljudi zamjenjuju vrijuću vodu toplom ili makar vrućom vodom. U kavi ima sastojina, koje se ne izlučuju van kipećom vodom. Za jednu čašu crne kave dovoljno je uzeti 4 grama pržena zrnja kave; dakle iz jednoga kilogr. pržene kave može se dobiti preko 200 čašica kave; nu to je moguće pod uvjet, da se kava vari kako treba, dočim dvojinom toliko kave daje jedno piće, ako se naopako ugotavlja.

Za pravilno kuhanje kave nije dovoljno, da voda kipi, da je kava dobro pržena i smrvljena, već je nužno i to, da bude voda doista dugo u dodiru sa kavom, kako će iz nje izvaditi sve česti, što se dadu izvaditi.

U Njemačkoj mnogi tako vare kavu, da nastave na lončić limeni lievack (trahter) obuku ga krpom platna ili parheta (Barchent) sasiplju u nju smrvljenu kavu i naliju vrijuće vode, da se kroz kavu i krpnu prociedi u lončić. To ne valja ništa; jer se ovako kava tek pere a ne da se vari. Mnogo je umniji način kod naših seljaka i ubogih ljudi, koji kavu u lončiću vare, samo bi imali paziti, da bude kava što manje odkrivena i da se vari u lončarskom lončiću, nipošto u željeznom.

Danas ima tolika množina svakakih sprava za kuhanje kave, da je suvišno o njih govoriti; nu čini se, da su sve udešene za bogate ljude; jer se u njih kava ne kuha, već se kroz nju voda procjeđuje.

Tko hoće da pije dobru kavu, neka ju melje u mlinu, koji sitno mrvi ili neka ju tuče u mužaru, kako naši Bošnjaci rade. I bez sprave može se izkuhati dobra kava u zemljenu lončiću ovako: uzme se lončić tolik, da može u nj toliko vode, koliko želimo čaša kave. U nj se najprije saspe smrvljena kava, te se na nju nalija vrijuća voda. Na što se lončić pokrije poklopcem, koji savršeno na nj pristaje. Ovako se ostavi na toplu mjestu pol sata, a tad se istom prociedi kroz dva sitašca, kakova su uložena u obične sprave, u tako zvane: kavne mašine.

Kućanica u izbi i komori

Pohranjivanje mesa. Ove stavke ne pišemo za gradjanke, koje imadu svaki dan otvorene mesnice te na izbor mesa; već pišemo za seljakinje, koje redovito mogu kupiti frižka mesa tek u nedjelju i svetac, a zgodi se, da će im ga trebati za koji dan, bilo za bolestnika, da ima juhu, bilo što očekuju odlična gosta itd.

Predsuda je, da se meso drži u svako vrijeme zdravo zimi duže nego li ljeti. Tomu nije svagda tako. Ako meso zimi smrzne odmah pošto je govedče ubijeno, pa tad se na skoro opet otopi, pokvariti će se zimi upravo tako brzo, kao i ljeti. Najzdravije ostaje zimi meso onda, kad je doista hladno vrijeme, al nije tolika čiča, da bi meso smrzlo. U jesen za suha vremena ostaje meso dosta dugo zdravo, nešto manje u proljeće, ljeti dakako najmanje. Najslabije se drži za vlažna vremena; jer se tad surovo meso ne suši, već pače usisava vlagu iz zraka i počinje skoro gnjiliti. Najbrže se kvari meso ljeti za sparna, omarna vremena, kad vladaju oluje i nepogode; u takih prilikah ne stoji meso zdravo ni 48 sati, a za 72 sata gotovo je netrošljivo.

Nu u prostoru zračnu, čistu, hladnu i suhu može se meso i ljeti držati 5—6 dana, a da ne zaudara niti ne gnjili.

Izkušano je, da se meso svake životinje ne drži jednako: najduže drži se meso velike divljači, zatim govedje, onda sitne divljači, tada svinjsko, za ovim teleće i ovčije.

Meso ne smije ležati ili biti naslonjeno, već valja da visi, da ga može okruživati zrak oda svih strana; mora li pako da leži; jer se ne može objesiti, tad neka se ne meće na drvenu stvar, već na kamen, porculan, glinenu ploču itd. jer drvo vuče u se sok iz mesa. Leži li meso, valja ga dnevice barem dva puta okrenuti.

Meso može se dobro pohraniti: 1. ako se umota u krpu, što je umočena bila u sirutki ili octu: 2. ako se drži u kiselu, obranu mliieku. Mliieko valja izmientiti prvi dan dva puta, a kasnije dnevice po jedan put. U mliieku ostaje meso i ljeti zdravo 6—8 dana; mliieko nije izgubljeno, mogu ga svinje pojesti; 3. ako se omota dračem (biljkom) što se zove pasji luk (Bärenknoblauch); na tako omotano meso ne idu muhe.

Sušeno ili udjeno meso spravlja se ljeti u peć, omotano u čistu raženu slamu ili se polaže u kakav badanj u čist i suh pepeo od bukova drva. Komad ne smije da se tiče komada, već svaki valja, da je oda svuda obložen pelom. U pepeo ne leže jaja nikoja buba te meso ostaje zdravo. Komu je do toga, da ne mora meso puno prati prije porabe, neka svaki komad umota u čist papir.

Kako se pohranjuju jaja. Najprikladnija za pohranu jesu jaja, što ih nesu kokoši u mjesecih: svibnju i rujnu za hladna vremena. Valja upamtiti, da se oplodjena jaja (sa zavezom) ne mogu sigurno pohraniti; s toga valja odstraniti kokote od kokoši, kojih ćemo jaja za zimu pohraniti. Zatim treba znati, da jaja valja metati u pohranu dokle su jošte posve bistra i čista; jer se inače ne drže. Svako jaje valja posebice izpitati prije, nego li će se položiti k drugom. To biva ovako: svako se jaje jezikom takne najprije na šiljastijem okrajku, onda na gornjem, širem; friško jaje na ovom kraju znatno je toplije nego li na šiljastom; ako je jednako hladno na oba kraja, znak je, da nije više posvema zdravo.

U čem stoji sva vještina kod pohranjivanja jaja? U tom, da se zaprieči do sadržine jaja pristup zraku. Lupina od jaja veoma je šupljikava te kroz te šupljine probija zrak i kvari ih. Neki spravlja ju u vlažne komore i pivnice, nu vlaga ne prija nijednoj stvari pak i jaja u takih mjestih postaju truhljiva.

Trajnost jaja zavisi i od položaja, u kom se pohranjuju; stavljaju li se ležeć u pohranu, ne drže se tako dugo, kako onda, kad se razvrstavaju osovce. Evo nekoliko načina za spravljanje: 1. razvrstaju se u koš ili slažinu na pepeo tako, da tupi kraj ostaje dolje a šiljasti bude gore; prostor između i iznad jaja izpunjuje se pelom. Kad je posuda puna, pokrije se poklopcem i stavi se na suho, zračno mjesto. 2. Jaja se razvrstaju u sječku ili žito (proso). 3. Omaže se svako jaje židkim staklom (Wasserglas) i osuši se. 4. Polažu se u vapnenu raztopinu. Ovaj zadnji način danas se najviše preporuča; nu da vapno ne prodre kroz šupljine s čega bi jaje zaudaralo po vapnu, valja vapnenu raztopinu dobro osoliti, tako obilato od prilike, kako se soli kupus, da se ukiseli. Ovo svjetuje prokušani francezki gospodar Kubel.

Kako se pohranjuje maslac ili putar? Maslac meće se ili bolje nagnjeći se u kameni lonac, koji se pokrije i oveže vlažnim mjehurum pak se jošte i zalije raztopljenim maslom. Ovako udešeni lonci sa maslacem stavljaju se u hladnu vodu.

Maslac može se dugo sačuvati i u trgovini dobro prodati, ako se usoli. To biva tako, da se maslac, pošto smo ga iz bučkalice (čubrenke) izvadili, ponovno izpremiesi, da se iz njega sirutka odstrani te hladnom vodom izpere. Napokon se ovako izmiešen maslac soli, uzimajuć na pol klg. po 33 gr. soli; nu svu sol ne valja u jedan mah vrći u maslac, već polagano, mieseć ga uz to neprestano. Ovakav se maslac ugnjete u kameni lonac, koji valja prije izplahnuti dobrim vinskim octom. Kad je lonac pun, metne se u maslac na dva tri mjesta do dna lonca čist štap i odmah se izvadi, površina maslaca osoli se, a lonac stavi u hladno mjesto. Ako se sol za dva tri dana ne raztopi, navlaži se malko vodom. Prije porabe ovakav se maslac pere, da ne bude preslan.

Kako se pohranjuje sir? I od sira valja odvrćati zrak, te ga u tu svrhu omotati krpami ili spravljeti u pljevu, izlužen i osušen pepeo, stučeno

ugljevlje. Nu i vlaga luđi siru. Zato valja sir za pohranu najprije na zraku osušiti a tad ga metnuti u hladan podrum. Sir rado uzavre, što mu nije u korist, za to ga solimo ili umatamo u platnenu krpu, nakvašenu dobrim vinom. Da se sir ne mrvī, valja ga, čim se je osušio, očistiti, u badanj ili vjedarde razvrstati te svaki red obložiti jalšnim (jošinim) lišćem ili gopšnim cvietom (*Hypericum perforatum*, *Johanniskraut*) ili divljim biljem. I najviša naslaga sira pokrīje se lišćem bilo koje ovih bilina.

Spravljanje voća za zimu. Raztopljeni slador, med, ocat i rakija mogu voće sačuvati, da se ne mienja, već stoji čitavo i duže nego li godinu dana. Mi ćemo ovdje govoriti tek o spravljanju voća najobičnijim načinom, t. j. da se ukuha sa sladorom.

Redovito čini se to tako, da se na slador nalije nešto vode te se stavi na vatru u zemljenoj posudi i vari, dok se toliko ukipi, da bude židak al ipak dovoljno gust. Taj se židki slador nalieva na voće budi topao budi hladan. Bolje je, da se slador ne kuha toliko, da se do kraja sgusti, već tek toliko, da bude židak pak se tako riedak nalieva na voće, tad na njem 24 sata stoji, s njega se opet ociedi pa onda još jednoč do gusta kuha i opet na voće nalije i ujedno s njim kuha.

Veoma sočno voće, primjerice: trešnje, dinje, jagode među se umah u čaše, u koje će se spravljati, i to tako: da se razvrsta red voća te se pokrīje sladorom, onda opet red voća i opet slador, sve do vrha. Tad se čaša oveže platnom, za tim mjehurom ili pergamentovim papirom i metne se u posudu, u kojoj ima do polovice čiste vode. Odozgor pokrīju se sve čaše čistim sienom i mokrom krpom te se stave na jaku vatru, da zakipi voda u posudi i čak voće sa sladorom u čašah. Kipjeti ne mora voće dugo, dovoljno je, da kipi kojih 5 minuta, tad se odstrani sa vatre, da se ohladi.

Voće, što je na prije opisan način ukuhano u slador, ne treba da u čašah iznovice kipi, već se jednostavno ujedno sa onim, na gusto ukuhanim sladorom preloži u čaše, koje se oveže platnom i mjehurom ili pergamentovim papirom i sprave na koje mjesto.

Ukuhano voće valja držati u hladnu, suhu i zračnu prostoru, kamo treba češće zaviriti, da se vidi, da li ne pliesni voće ili nije li se židčina uzpjnila. Ako je tako, tad valja pljesnivo voće očistiti i potrošiti; jer se neće držati; ako se uzpjnilo, valja pjenu odstraniti, čašu iznovice zavezati i ukuhati, kako prvi put. Ako se je slador ugrudnuo, ima se čaša postaviti u vruću vodu, dok se grudvice razidju, tad se ima slador sa voća ociediti, iznovice na vatri razpustiti dok uzavre i natrag na voće nalijati. Napokon se čaša zaveže kao prvi put. Neki među u ukuhano voće razne mirodije: cimet, klinčac itd., drugi vele, da je voće najbolje samo bez ikakva dodatka izim sladora.

Kiseli kupus i repa. Spremajuć kupus i repu, valja poglavito paziti, da se priredi badanj, kakav treba da bude. Najbolje su bačve, u kojih je bilo vino ili zdravo, čisto ulje. Moramo li uzeti za taj posao novu bačvu ili badanj, valja da ga priredimo za taj posao. To biva tako, da ga iz nutra nataremo dobrim octom ili kvasom od hljeba. Ona posuda, u kojoj je već stajao kiseli kupus, ima se, čim je prazna, dobro oprati, osušiti i staviti u suho mjesto, osovljena, kako se, čim je prazna, dobro oprati, osušiti i staviti u suho mjesto, osovljena, kako se stoji, nipošto okrenuta. U jesen, prije nego li će se u nju kupus ugnjesti, ima se

oprati i sumporom zasumporiti. To biva tako, da se na dno badnja ili bačve u tavicu metne nešto žeravice i komadić sumpora; na što se badanj gunjem pokrīje te tako ostavi nekoliko sati. Zatim se badanj iznovice izplahne čistom vodom. Gdje se po malo kupus troši, tu je uputnije, da se spravlja u više manjih posuda nego li u jednu veliku.

Svaka glava kupusa nije jednako dobra; valja za kisenje odobri što raniji kupus te ga odmah izrezati i u badanj vrći. Ne valjaju glave, što su dugo ležale na polju za mraza i smrzljivine.

Iz glava vadi se kocen pomoću noža, koji je u tu svrhu udešen, a ima ga svaki bolji željeznar; tko ne ima takova noža, neka vadi kocen iz svake glave običnim nožem. U badanj slaže se jedna vrst izrezana kupusa, a druga u čitavih polutkah; svaki se red dobro usoli te još te posipa s nešto borova zrnja, kumina i odrezaka divlje tunje, jabuke.

Da se pospješi kisenje, može se ugažen ili batom zbijen kupis (svaki red valja dotle nabijati ili gaziti, dok iz njega izpišti voda) ostaviti koji dan nepritlačen kamenjem i nepritisnut šarafom.

Ne će li kupus da uzkipi; jer nema u njem dosta kiseline, valja mu je dodati ili vinskim octom ili kvasom od tiesta ili običnim, kiselim vinom.

Čistim živcem kamenom ili šarafom utlačen kupus valja da izprva stoji u prostoru, gdje ima topline od 8—13° R. Kad kupus mirisom i voda kiselinom pokaže, da je kupus odavro, prenese se u hladan prostor, nu ipak takav gdje se ni zimi ne smrzava.

Kad se kupus vadi za obrok, valja površinu u badnju izravhati, mutnu vodu spužvom ili krpom izvaditi i čistom vodom nadomjestiti; jer na površini kiselu kupusa valja uvijek da ima vode. Isto tako valja svaki put zelje pritlačiti i pokriti te što se više prieči zraku pristup do kiselu kupusa, to je on bolji i trajniji.

Ako pokrov badnja, pošto biva kupusa sve niže, ne doseže točno do dužica badnja, valja taj prostor izpuniti čistimi platnenim krpami, da kupus ne bude ni malo odriven. To se zgadja osobito ondje, gdje se kupus drži u bačvah, koje su u sredini šire, jer su izbočene.

Počinje li kupus izvauredno mekšati, treba ga razgledati i ako ima što gnjilo, posvema mekano, to valja baciti te na ostatak nalijati vina ili octa. Koliko soli treba kiselu kupusu, o tom nisu na čistu ni najbolji praktičnjaci; nikako ne valja, da se kupus odviše soli. Dokazano je, da kupusu ne treba soli ni u tu svrhu, da se ukiseli ni da bude trajan i zdrav; bez soli ukiseljen kupus tečniji je od slanoga. Tko je zelje presolio, neka nalije na nj u badanj čiste vode.

Poprieko propisuju ipak na 50 klgr. kupusa 1 i pol kilo soli t. j. 3%.

Repa ukiseljuje se u jednaku posudu, kako i kupus. Može se pako ukiseliti izrezana (na ribež izribana) ili čitava. Reže li se, valja ju ugaziti, ne soliti mjesto soli redove posipati raženim brašnom ili još te bolje, nasuti na utlačenu površinu sloj ražena brašna s nešto kvasa od tiesta. Inače se radi kao i kupusom.

Čitava repa opere se, izreže joj se korien i srce, iz kojega niče lišće (perje, cima, nat) te se razvrsta u badanj red po red, posipav svaki red raženim brašnom, ne osoliv repe ni malo.

Ovako ukiseljena repa veoma je dobra, ostaje biela do ljeta te ostaje svjež, ne pretvrda niti premekava. Izvadi se svaki put toliko, koliko se treba za porabu, a drugo se pokriva. Tako spravljene repe ne treba toliko čvrsto pritlačiti, koliko kupus ili rezanu repu.

Obielci od repe dobra su hrana za svinje i krave.

Klanje domaće životinje

Od vjeka vlada običaj, da se domaća životinja, što se hrani, da bude zaklana za kućnu porabu, tori ili pita. Sisarom: svinjam, volovom, teladi itd. davala se jaka, krepka hrana u tolikoj množini, koliko je godier svinja mogla i htjela da ždere. — Perad tovali su trpajuć u nju silomice hranivo i držeć ju na mirnu i tiesnu mjestu, gdje se ne može kretati. Sisari pitaju se i danas, kako nekoć; nu perad ne pita se silomice, već se njoj podaje što krepčije hranivo, da ga ždere po volji.

Ne spada ovamo da tumačimo sustave pitanja; jer to ne spada na kućanicu, koja ima tim više posla kod klanja.

Medju veće i važnije kućne poslove spada klanje svinja. Na selu jeste dan klanja čitava svetkovina; jer taj dan ima u kući svega do volje; nu i gradjani, koji danas nemaju svagdje ni prilike ni dozvole, da svinje hrane, gledaju, da zimi, kad su svinje jevtinije a vrijeme mrzlo te se ne kvare meso ni kobasice, kupe na trgu koje svinjče pa ga zakolju, da bude u kući dobre, nekvarene masti i domaćih kobasica.

Tko kupuje svinju za domaću porabu, neka radje kupi od mlinara i seljaka, nego li od podhvatnika, koji kupuje svinje te ih tovi ostanci i odpadci iz tvornica piva i žeste; jer je u svinja, što jedu žitak i brašno, meso slasnije i mast jedrija.

Svinjče, koje ćemo sutradan klati, valja da dan prije mirno počiva te ne ždere, van da pije napoja s posijami ili mekinjami.

Kad se svinjče kolje, ima se njegova krv pokupiti u lonac ili zdjelu, te živo miešati dokle je jošte vruća, da se ne ugrudva. Ona će se ljepše raztopiti i jednako ostati židka, ako se ulije u nju nešto malo hladne vode ili baci šaka sniega.

Kako će se svinjče razsjeci i razkomadati, to spada na mesara; kućanica ima tek to odlučiti, koji će komadi u dim, a koji će se odmah upotriebiti. Redovito spravljaju se u dim: butovi ili šunke, lopatice, rebra, hrbtište ili pleće i zajac. Sitniji komadi: vrat, glava te drob, jetra, pluća, srce itd. idu u kobase. Kobase pravimo: mesne ili par excellence: kobasice te krvavice i jetrenjače.

Za kobasice pokupi se meso od vrata, što visi sa butina u malenih krpah, isto tako sa lopaticom, zajca itd. To se ne kuha, već se surovo sasieće ne posve sitno, tad se razriedi vodom, u koju smo iztisli soka iz dvie tri mohune biela luka ili češnjaka te se osoli i bielom paprom zapapri.

Francezi među u take kobasice uza sol nešto salitra, da budu crvenije i da se tako lako ne kvare; jer inače običaju isto mastnije kobasice da budu žarke.

Kobasice nadievaju se obično u govedja crieva; jer se svinjska crieva redovito potroše za krvavice i jetrenjače. Bilo da uzmemo crieva od svinje ili

govedja, valja da se dobro očiste čistom vodom i da se okrenu te da se s njim dljen sastruže drvenim nožem.

Ovake se kobase među u dim; nu valja, da se prije nataknu na gladak štap te ociede i otaru suhom krpom redom svaka na pose.

Što kanimo potrošiti neudjeno, to valja nadjeti u tanja crieva, meso sitnije sasjeci, slabije ga soliti, ne usipavati salitra, već mjesto njega usipati nešto veoma sitno izkosane limunine kore.

Krvavice pravimo puneć sriednja crieva, ne prekrupna ne najtanja. Izim što imamo paziti, da budu crieva podpuno čista, razgledati nam je krv, te ako ima u njoj što god krutih česti, grudava, valja ih baciti na stran te uzeti samu židku krv.

Izvan krvi treba prirediti za krvavice nešto malo u kocke izrezane slanine (špeka), svinjski obradak t. j. ono slaninom obraslo meso oko čeljusti, komad vrata, srce, jezik, bubregte te nešto jetara i pluća; sve se to u kotliču skuha, da bude mekano, tad se sasieće da bude kao kaša. Ima li na jetrima mjehura, valja ih pomjivo izrezati, da se ne izciedi po zdravih dielovih jetara ona židčina, što je ima u njima; slezenu neki bacaju; drugi vele, da su po njoj krvavice sladje i bolje.

Jošte se priredjuje za krvavice u srednju ruku izkuhana kaša, bilo: helđina bilo rižkaša te nešto malo sgnječene zemlje, što se je prije vrglo u mastnu juhu, da se nadune.

Povrh soli, meće se u krvavice, nešto mirodija: klinčaca, majčine dušice (mažurana) gjumbira i biela papra, sve to sitno smrvljeno ili stučeno. Sve ovo, što rekosmo, valja živo izpremiešati te, ako je pregusto, razriediti mastnom juhom.

Što se god više meće u krvavice, to hrvatskom želudcu ne prija: više raznih mirodija, vrhnja ili mlieka itd. Gotove krvavice moraju se u čistoj vodi kuhati dotle, dok svaka izpliva na površinu vode; da ne popucaju, izprebodu se amo tamo iglom ili gumbačom.

Jetrenjače. Za nje uzimlju se deblja svinjska crieva; nadievaju se polglavito surovima, sitno skosanima ili na ribežu izribanima jetrima te kuhanim mesom i ostatkom pluća i srca. Povrh toga meće se u nje dobro kuhana riža ili žitna (proseno) kaša te nešto sgnječene zemlje. Izvan soli začinjaju se jetrenjače mirodijama: paprom, klinčići, mažuranom i timjanom. Kuhaju se, kako i krvavice pak se mogu i uđiti, kako god i one.

Svinjski želudac pune mnoge kućanice smjesom od kuhanih komada mekane kože, jezika, uha, gubice i slanine, a uzimlju po i koji komad kuhana mesa. Želudac se izpere i okrene, pa kad je nadjeven, sašije se jakim predjom ili vijatkom (špagom). Tad se kuha čitav sat, pri čem se izprebode iglom. Kad se ohladi, utlači se medju daskami, kojih se gornja obtereti kamenom. U toj preši ostaje 24 - 36 sati, a tad se objesi u dim.

O udjenja mesa govoriti ćemo niže.

Telad i jagnjad kolje se jednako; hoćemo li, da nam se meso ove zaklane životinje duže drži, ne valja ga prati, već otrti suhom krpom i objesiti na hladno, zračno mjesto. Možđjane valja odmah potrošiti, jer će oni najbrže usmrđiti se. Mnogi, svlačeć tele, skidaju kožu i sa glave teleta; nu

drugim je koža s glave te uha najmilije jelo, s toga u gradovih redovito ostavljaju glavu s kožom.

P e r a d. U nas su najznamenitija perad purani ili tukci. Ima li se zaklati odrasli puran ili pura, valja da posti barem 12 sati. Nekoliko sati prije nego li će se zaklati, ulije mu se u grkljan dobra žlica kojega žeženoga pića, najbolje ruma ili šljivovice. Ovaj napitak ne samo da omami živadče, te mu oduzme strah i uspava ga, već poda čitavomu mesu bolju duhu i okus. U obće neka bude kućanici pravilom, da životinja ima prije, nego li će se zaklati, mir i da se čin ubijanja obavi što hitrije. To ište čovječnost, a s druge je strane dokazano, da je meso take životinje zdravije.

Puranovu glavu gdje koji jedu, nu ne vrijedi puno; pametnije je, da se tukcu odsieče glava. Ovako on najmanje trpi, a najbolje se iz njega izciedi krv, što nije malen uvjet, da bude meso bolje i stalnije. Perje skube se s njega, čim smo sigurni, da je poginuo.

Kad ćemo klati kokoš, kopune ili piliće, valja uzeti u lijevu ruku oba krila i glavu te urezati oštrim nožem u vrat tik do crvenih resica; u urezu valja zaokrenuti nožem, da grkljan skroz proreže; tad neka se izciedi krv do kraja. Veća živad skube se suha; manja oparuje se vrelom vodom, tada se izvadi iz nje i orulji se te izčupa perje. Jošte je bolje oprati zaklano živadče najprije u hladnoj vodi, tako ga izažeti (ožmeknuti), a onda opariti vrelom vodom. Oskubena perad otvori se i očisti, tad se ostavi u čistoj, hladnoj vodi ljeti po sat, dva; a zimi makar i šest sati. Perad za pečenku ne valja soliti van tek koji sat prije nego će se peći; isto tako ne valja surove pečenke, kad se poštom kamo šalje, soliti; jer će meso pocrveniti i osušiti se.

G u s k e i r a c e ne kolju se prorezujuć im grkljan, već u glavu i to na samom tjemenu.

Tu valja prije oskubsti perje i tada urezati oštrim nožem. Mnogi veoma rado jedu pečenu i varenu krv gusaka i raca te ju primaju u zdjelu, kad se živadče kolje; da bude ta krv bolja, valja u nju, dok curi iz glave, ulijati koju kap vinskoga octa. Ova se živad najsavršeniije čisti, ako se, čim je mrtva, natare u prah smrvljenom bielom smolom te se tada čupa; pošto je skinuto s nje sve perje, otare se vunenom krpom i mekinjama ili posijama.

Obćenito je pravilo, da je svaka pečenka bolja, ako je zaklana ljeti barem nekoliko sati (12—20) prije porabe, zimi dva tri dana. Iz gusaka i raca valja ljeti i zimi odmah izvaditi drob; purani i kopuni mogu ujedno s droblju visjeti zimi makar tri dana.

Udjenje mesa

Udi se najviše meso svinjko, kad što govedje, ovčje, a od peradi guščije.

Meso valja usoliti solju, kojoj je primiešana polovica smrvljena salitra. Usoljeno se meso složi u nizku kadu ili korito, koje valja malko koso položiti, podmetnuv pod dno jednoga kraja kamen ili suk drveta; to za to, da se osoka s mesa ciedi na jedan kraj, gdje se može kakom zajimačom (šeflom) grabiti te

po mesu polievati. Osokom valja polievati meso svaki dan, dok leži u razsolu, barem po jedan put. Nekoji ostavljaju meso u razsolu po nedjelju dana i duže, što ne valja; jer razsol svakako čini meso praznim i suhim. Dosta je, da se kvasi tri dana. Da, danas umni gospodari preporučuju, da se meso ne kvasi u razsolu, već rade ovako: običnu kuhinjsku sol valja na peći osušiti, stući, dodati joj nešto malo salitra i biela sladora te tim meso dobro natrti.

Okolo kosti ima se jače soliti i dobro je utisnuti jošte ovamo nešto smrvljena papra. Ovako natrto meso vjesi se odmah u jak dim, tu se može meso omotati, mekanim papirom ili uvaljati u obične posije ili mekinje. Što je duže meso u dimu toliko je stalnije, nu ujedno tvrdje, praznije i manje hranivo i probavno; što se kraće vrieme udilo, toliko sočnije i zdravije, nu nestalnije.

Kad valja meso s dima uzeti, to uči izkustvo: pravilom neka vrijedi to: da meso ne smije nikad biti suho poput drva; jer tada nema nikake hranive vrijednosti. Ako nije posve suho, neka se dosuši u komori. Dakako, da su u tom najsigurniji koji imaju dobre sušionice, u koje se može dim po volji uvesti ili zatvoriti, da ni ne ide u nje. U takih sušionicah može ostati meso makar koliko dugo.

Udeć meso, obično se misli neka je dim kakav mu drago, tek da je dim od drva a ne od kamenoga ugljena. Nu to nije jedno. Dim od borova drva, od hrastova lišća i iverja te navlastito od hrastove kore pak i od hrastova lišća podaje udjenu mesu nekakav posebni miris. Za to tko ne može, da ovimi stvarmi loži vatru izpod sušionice, neka barem metne na vatru borova granja, koju pregršt borova zrnja ili naručaj hrastova lišća.

Ne valja za udjenje dim s enogorice; jer četinjasto drvo ima puno smole, malo kiseline, a ove treba se razvitak stvari, što se zove „kreozot“ te štiti meso od kvarenja. Meso sušeno na takom dimu zaudara po smoli. Glasoviti sušioći englezki udeć meso, siplju u vatru mirisave stvari: kalmusova koriena, lovorova lišća, klinčića, cimeta itd. po čem udjeno meso zadobiva ugodan miris te se može prodati u bolju cieniu.

U udionici valja da visi svaki komad osebece, da se ne tiče jedan drugoga niti stiene, već da ga može dim oda svuda obači. Tko nema sušionice te suši meso u običnoj kuhinji s otvorenim ognjištem, neka objesi meso toliko visoko, da ga ne kadi posvema vruć dim. Manje komade i koji su bliže vrućem dimu, valja omotati papirom, platnom ili barem ovaljati u posijah ili mekinjah. Kobasice valja objesiti najdalje od vrućega dima, pak će se ipak najbrže posušiti.

Po dobrotu mesa veoma je važno, da se udjenje ne prekida, već čim je jednoč započelo, da ne prestane dim meso okruživati; s toga izpod vještačkih udionicah lože vatru dan i noć, dok je meso podudjeno.

Udjeno meso pohranjuje se, kako smo na drugom mjestu napisali, u pećih, zračnih komorah, u pepelu itd. U Vestfalskoj među u mjesecu travnju podudjeno meso u bačve, koje zabiju te ih istom u mjesecu lipnju otvaraju i vade meso na polje te ga vjesi u komore. Čine to za to, što kažu, da su u svibnju udjenu mesu muhe najopasnije. U ostalom kažu, da je moći očuvati butine od upljuvaka i tim ako se svako neravno mjesto i ono oko kosti dobro natare u vodi razmućenim paprom.

Ima tri načina, kako se može u svako doba meso veoma brzo posušiti, i to:

1. U vodi raztopi se toliko salitra, koliko inače treba ovom komadu mesa soli, u toj vodi kuha se meso, okrećuć ga više puta, dotle, dok dobar dio vode izhlapi i tad se ovo meso objesi u dim. Za 48 sati jeste podudjeno.

2. Dvadeset četir sata leži meso uvaljano u sol sa salitrom, nu valja ga koji put okrenuti. Za nekoliko dana posušit će se savršeno.

3. U vrelu vodu turne se meso; kad voda s mesom zakipi, izvadi se na polje, natare se solju i salitrom, suši se 24 sata na peći ili nad ognjištem, tad se objesi u dim.

Riba za udjenje razpolovljuje se (i glava) natare se solju i salitrom, raztegne se na šiljaste štapiće i objesi u dim. Pošto ih se dim uhvatio, skinu se, omotaju u mekan papir i opet se objese u dim. Nekoliko dana dovoljno je, da bude riba dovoljno udjena.

Govedina. Veći komadi mesa turnu se uzastopce nekoliko puta u vrelu vodu, ociede se, nataru solju i salitrom te objese u dim, nu dobro je, da se uvaljaju u mekinjah. Govedje jezike ude vestfalci ovako: jezike polože u korito tako, da je svaki šiljastim krajem prema dnu okrenut, osole ih i ostave kroz noć u toplijem mjestu; drugi ih dan oškrope octom te ih tad ostavljaju na hladnu mjestu tri, četiri dana. Sad se slažu u bačvu, na svaki red nareže se nešto cikle i osoli se, nalije se na sve smjesa vina, vode i octa, obtereti se sve težkim kamenjem i složi. Ovako ostaju tri nedjelje. Onda se razvjese u jak dim.

Guske. Za udjenje dobre su samo veoma tuste guske. U tu svrhu ne treba upravo, da se pitaju, već je bolje, da se dobro hrane, zatvorene u dosta toplu prostoru. Gdje se u velike bave oko udjenja gusaka, pokolju ih u jedan dan sve; krvlju hrane se ukučani, isto tako potroše vratove, krila i drob. Ostalo se udi razkomadav svaku gusku u dvie posvema jednake polovice. Sve polovice slože se u osovljenu bačvu, u kojoj se osole te ostaju u njoj osam dana u hladnu prostoru. Onda se izvađe i svaki se komad uvalja posebice u čiste pšenične posije i ovako moka i posijami obučen objesi se u hladni dim. U dimu vise sliećehi osam dana na tavanu; poslje se skinu, otaru se s njih smotanom krpom mekinje ili posije te se čuvaju bud u pepelu bud kako ostalo suho meso.

Kućanica u pivnici

Odkako su povišene razne daće na vino, što se na malu kupuje, nema jače hrvatske obitelji, da ne drže u pivnici vina u sudu po 100 i više litara; jer je ovako vino jeftinije, a povrh toga zna kućanica, da nema u njem vode ili škodljivih primjesa. Uputiti nam je prema tomu kućanicu najprije o tom, kako ima postupati bačvom.

Ako je bačva istom kupljena od bačvara, njegova je dužnost bila, da ju je učinio, kako ne će u njoj vino povući u se iz hrastavine, od koje se bačve grade, suviše trieslovine te pocrniti i postati trpko. To obično bačvari i čine; nu dobro je, da kućanica i sa svoje strane učini, da bačvu do kraja ugotovi za vino.

Najjednostavniji način za to jest: ulijati u bačvu od 100 lit. 5 litara vrele vode, u koju smo usipali 2—3 kilog. soli. Ulijav vodu, začepi se bačva te se kotrlja amo tamo, da se iz nutra sva dobro izpere pak se tada ostavi na miru sat, dva. Tad se ova voda iz nje izlije i bačva se izpere drugom hladnom vodom. Pošto se i ova voda izlijala te bačva stajala otvorena kojih 6 sati, da se osuši, ulije se u nju čaša čiste vinovice (spirita) pa se opet kotrlja, da vinovica barem okvasi svaki prostor dužice i današca iz nutra. Sad je posuda gotova, da se u nju ulieva vino.

Tko kupuje bačvu, neka izabere onakovu koja ima vratašca i dosta prostran vranj (gornji otvor, pilku, Spund); jer se samo takva bačva da valjano očistiti.

Kad se bačva izprazni, ako imamo čim da ju odmah iznovice napunimo, ne treba drugo, van izvaditi vratašca, izciediti iz nje ostatak, koji se može očistiti, ako se prociedi kroz vrećicu, obloženu bugaćicom (flispapirom, bibulom) ili kroz klobučinu, složenu u oblik klobuka. Tada se opere hladnom vodom.

Ima li bačva ostati duže vremena prazna, valja ju jošte kefom dobro otrti i otvorenu osušiti, tada užgati u nju komadić čista sumpora (kakav se dobiva u dobroj vinskoj trgovini) te dobro začepiti. Kad treba istu bačvu opet napuniti, valja ju otvoriti, kefom dobro otrti i oprati. Ima li tko bačvicu bez vratašca neka lancem (verigom) vodu u njoj izprevorda, i neka ju mjesto vode zapari slabim vinom, ugrijanim do vrijeua.

Pokvari li se posuda bud od vlage, bud da je u njoj bilo smrdljivo ili bolestno vino, valja ju izliečiti, i to:

1. Ako zaudara po pliesni, prvi način za popravak jest ovaj: otare se platnenom krpom i jošte kefom, a zatim se zapari vrućom vodom, u koju smo ulijali jednu desetinu sumporne kiseline. Za bačvu od 10—100 lit. dovoljno je 2 lit. vode sa 2 decilitre sumporne kiseline. Poslje 6 sati izlije se zapara, bačva se do čista opere hladnom vodom.

Drugi način jest: Ako ima u bačvi vidljive pliesni, ostruže se željeznom kvaćicom ili žlicom, otare se suhom kefom ili krpom te se zapari sa 10 lit. vrele vode i 10 dekagrama vapnena bisulfeta, koja se postojina dobiva u ljekarni. Izlijav poslje 6 sati zaparu, osuši se bačva te se iznovice zapari sa 5 lit. vode, osoljene sa četvrt kilog. obične kuhinjske soli. To za bačvu od 100 lit.

2. Zaudara li bačva po praznini. Raztopi se u nekoliko litara vode obične sode (na svaki litar 2 dekagr.) te se usipa u nju, sve na 10 lit. po 1 do 2 kila trieslovine (Lohe) i ostavi se, da se kvasi 4 do 5 dana. Tada se voda ociedi s trieslovine i njom se dobro pere bačva.

3. Zaudara li po octu. Na 10 lit. vode uzme se 1 kil. živa vapna te se ulije u bačvu, izprekotrlja se više puta, a tad se čistom vodom pere dotle, dok nestane iz nje vapna do kraja.

Ima li bačva bilo kakav neugodan vonj, valja ju zapariti vrućom vodom, te onda, pošto se osuši, dobro trti zelenim lišćem breskve. U nas se za to ni ne zna, a u Francezkoj se obćenito taru tim lišćem bačve, prije nego li će se u nje vino ulievati. U nas mjesto toga uzimlju mnogi hrenovo lišće.

Čišćenje vina. Kriva je vjera, da čišćeno vino ne vri-di koliko ne-čišćeno; ono je pače zdravije od nečišćenoga, pak je i stalnije. Tko hoće, da vino drži u bocah ili flašah, ne smije ga u boce puniti, dok ga nije očistio.

Što je čišćenje? Vještina je ljudska pronašla više sastavina, u kojih ima u vodi raztopive bjelančevine; a ona ima tu vlastitost, da se sastavi sa trieslom, što ga više manje ima u svakom vinu, te pomoću kiseline obara bjelančevinu vinsku na dno.

Bjelančevina čistila djeluje na dva načina na vino. Nekoja se čistila raztapaju u židčini te se sa treslovinom sastavljaju u nerazdjelivu masu, koja pada na dno vina. Ovo i jest uzrok, za što su čišćena vina manje trpkja od nečišćenih.

Druga čistila razprostiru se u vinu poput mreže te padaju na dno, hvataju sobom i obaraju sve nerazlučive česti vina.

Kako se pripravlja vino za čišćenje? Ako čistilo i čisti vino od tvari, koje čine, da je mutno, ono ipak ne može zapriečiti, da se vino nikad više ne uzmuti.

Očišćeno vino može, da se na putu ili i kod kuće kod natakanja opet uzmuti. Da se uvjerimo, je li vino prikladno, da se za uvijek očisti, učinimo ovo: Uzmnu se dvie vinske boce (butelje), metnimo ih u prostor, gdje ima topline preko 20°, jednu napunimo do vrha, druge ne smijemo napuniti, već tek da bude u njoj istoga vina do polovice. Ovu zadnju začepimo i stresimo što možemo. Tad ju odčepimo te pokrijmo jednostavno papirom. Ako vino oстане u obih bocah čisto, kako je bilo, ima jamstva, da se ne će više uzmutiti. Sad se može čistiti, pak će biti savršeno jasno i stalno.

Ako se vino u obih bocah uzmuti, to je siguran znak, da će se ovo vino uzmutiti i onda, ako ga očistimo.

Nu može se zgoditi, da se uzmuti samo ona druga, do polovice napunjena boca. To je znak, da ima u vinu tvari, koje se pod uticajem zraka raztvoravaju.

Ovomu vinu treba, da se jošte nekoliko puta pretoči i to otvoreno, ne kroz ciev ili mieh. Ovo biva osobito kod vina sa loze, koja je s medljike (peronospora) stradala. Hoćemo li ovakovo vino očistiti, valja u nj prije čišćenja usipati 5—10 deka kiseline (acidi tartrici) po hektolitru. U Francezkoj, gdje je tako strogim zakonom zabranjeno svako dodavanje raznih umjetnih tvorina u vino, ovaj je dodatak naročito proglašen dozvoljenim.

Koliko topline treba vinu, koje se čisti? U mrzlini stine se u vinu čistilo i ne može da se po njem prostre; za prevelike vrućine, može vino ujedno se čistilom uzavrieti. Najprikladnija je toplina od 7—12° za čišćenje.

Čime se čisti? Najobičnija sredstva jesu: jajačji bjelanac i riblji mjehur. Jajem čisti se ovako: Na 1. hektolitar vina uzmu se 2 bjelanca kokošnjega jajeta, te se svaki osoli sa 1 deka soli. Šibom se tuče bjelanac, dok se uzpjeni, tad se ulije u bačvu. Vino se izpremieša buđ korbačem od željeznih verižica (vinskim bičem) buđ da se bačvica ostavi na vrhu po dva tri prsta prazna pak se začepljena dobro uzkotrlja amo tamo, a tada se do vrha zapuni.

Ribjega mjehura treba 15—20 gr. po hektolitru. Najprije se moči u mlaku vinu, tad se raztopi i doda se više vina, na što se sve uzmieša i ulije u bačvu kojom se radi kao i prije.

I francezkim keljem (Lainé) dobro se čisti vino, a radi se kako i ribljim mjehurom. Neki ga čiste krvlju, neki mliekom, nu to ne valja. Očišćeno vino valja, čim bude posve čisto, pretočiti ili u drugu bačvu ili u boce. Ne će li vino, da se čisti, dodajmo mu po svakom hektolitru 10—15 gr. tanina iz ljekarne i 20—30 gr. kiseline — acidi tartrici.

Sad da čujemo, kako se vino natače u boce?

Ne da se opredieliti jednaki rok, kad vino dozrieva za utakanje u boce. Obična vina, slaba, kiselasta, što imadu skoro da se popiju, ulievaju se u boce odmah prve godine. Hoćemo li, da vino trajno stoji u bocah, valja pričekati, da se tekar onda toči, kad ostari. Riedka biela vina: moslavac, bjelina, plemenka i zelenika dozrievaju ranije nego li gusta: mnškat, risling, traminac itd. ova dozrievaju kasnije.

Vino se uvijek mjenja; kad dostigne stanovit stepen dobe i zrelosti, onda je najbolje, poslje mu vriednost pada. Dozrievanje svakako se poskorava pretakanjem, najpače puneć ga u boce.

Da se smije vino ulievati u boce, valja da je:

1. dovršilo alkoholno vrienje t. j. da nema u njem gotovo ništa neraztvorena sladora;
2. valja da je očišćeno, i to, ako se nije prvi put razbistrilo, onda da se čisti po dva i tri puta;
3. da nema magle.

Butelje, bilo da su nove ili stare, valja oprati, prije nego li će vino u nje; zatici ili čepovi da su od pluta i to čitavi, neprobušeni. U boce se toči samo ono, što je posvema bistro, ima li što taloga u boci, on se li prociedja na filter ili se ostavi, dok se sam izbistri pak se onda troši. Čepovi moće se prije porabe u hladnoj vodi, izabiru se takovi, koji se tanjom stranom mučno utiskuju u vrat od boce, a dublje zabijaju se spravom, kakova se dobiva u svakoga tokara za 20 novčića.

Kad se zabije čep, koliko ga može u bocu, odreže se ono, što štrši iz boce te se zalije voskom, koji se dobiva u vinarah, al se može ugotoviti i kod kuće ovako: u kozici nad vatrom raztope se ove stvari: 1 kg. biele drvene smole (Pechharz); 1/2 kg. burgundske drvene smole, 1/4 kg. žuta voska ili 100 gr. loja te 1/8 kgr. kita. Kad se raztapa ova smjesa, ima se podjedno drvenom žlicom miešati. Ova množina dovoljna je za 300 boca. Pune boce razvrstaju se ležeć po drvenoj štelazi tako, da stoje vratom dolje, da bude čep pokriven vinom. Mogu se boce i u piesak položiti. Utaloži li se vino u boci, valja ga polako pretočiti u drugu manju i začepiti na novo; talog se metne u ocat ili se prociedi i popije.

Ocat (sirče, jesih). Premda ocat ne spada u pivnicu, neka je i o njem ovdje spomenuto, što se ima znati; jer kućanica laglje živi bez vina nego li bez octa.

Tko drži u kući u veliko vino, bilo bi mu sramota, da vinski ocat kupuje već valja, da ga sam kod kuće gotovi.

Ostatak vina, koji se ne pije, jer je gust talog, ulije se u boce od kisele vode; nu tako da ne bude ni jedna puna, već da seže vino nešto od prilike više od polovice boce. Boce se ne začepljuju, već tek toliko, da ne mogu u boce muhe što se može postići, ako se vrat boce pokrije i slabo sveže organtinom ili starom

platnom krpom. Te se boce stave na toplo mjesto i za 14 dana gotov je ocat. Ako se ipak ne bi htjelo vino uociti, neka se metne u svaku bocu ili komad ocatne matice ili nekoliko krpa oštije ili crna, najbolje ražena hljeba. Kad ima jednoč kućanica maticu octa, onda je obskrbljena za uvijek, samo treba, da nabavi lončarsku ocatnicu (šćuric, ocatnicu, štucu) pak da sav ocat sa maticom u nju ulije. Koliko se octa potroši, toliko valja dolijati sabranimi ostanci vina.

Jošte brže ukisa se vino, ako se na toplu mjestu drži u otvorenih, lončarskih zdjelah, tako zvanih lamburah. Tko hoće, da ima više octa u drvenoj bačvi ili kaci, neka ju prije, nego li će metnuti u nju vino, koje hoće da se uociti, zapari vrelim (80° vrućim) octom, pa to makar i više puta.

Bude li ocat preljut, neka se razriedi mekanom vodom ili kišnicom ili čistom potočnicom.

Može se kućanica pomoći veoma lako za dobar ocat po propisu doktora Haenla, koji eto priobćujemo doslovce, s naročitim primjetbom, da smo se uvjerili o njegovoj shodnosti.

Dajte načiniti dva nova hrastova buranca (lagvića, bačvice,) svako od 10 litara. Da budu trajnija, dajte ih okovati željeznimi obručima. Postavite ih u hladnoj komori ili u pivnici, gdje ne držite vina u veliko, na gantorice. Prvi neka ima luknju za pipu, kako ju ima obično svako burance; ravno iznad pipe ili slavine no visoko gore, samo poldrug palac izpod češlja (ruba od bačve) neka je druga malena tek $\frac{1}{4}$ palca u promjeru prostrance luknja, da može kroza nju zrak u bačvicu. Sad se ovo prvo burance ili bačvica napuni izvrstnim octom do one više luknje te se ostavi 14 dana, da ocat dobro prodre u drvo. Nakon tih 14 dana, iztočite na slavinu 2 litra octa i ulijte ga u drugo prazno burance: prazninu u prvoj bačvici naknadite sa 2 litra čiste, vrela (kipeće) vode, u koju ste usipali oko 3—4 decilitra dobrog alkohola, no čistoga, zdravoga, što ga dobijete u ljekarni ili u dobrom dućanu za 20 novč. Za dva tjedna izvadite opet 2 litra i naknadite ga kako i prije. Tako uvijek radite svakih četrnajst dan. Za porabu toči se ocat iz drugoga buranca, a u prvom se sveudilj pravi nov ocat.“

Svatko vidi, da g. Haenel nema vina ili mu je preskupo, nu mi možemo to isto činiti ne vodom i alkoholom, već slabim vinom bez alkohola te ćemo imati uvijek dobra vinska octa. On će dakako biti nešto skuplji od današnjega tvorničkoga octa, al će biti zdraviji.

Ako je ocat mutan, može se očistiti upravo tako, kako vino, i to „lainéom“ ili „ribljim mjehuróm“

R a k i j a. Biva, da mora kućanica držati u kući i rakijske, s toga ne škodi, ako joj pripomenemo, da rakijske valja imati u dobro začepljenih staklenkah. Ako je dobila šljivovice ili droždjenice, što je pocrnila, neka ju očisti „lainéom“. U vodi raztopljeni „lainé“ neka ohladi, tad ga valja ulijati u rakijsku, te dobro izmućkati i ostaviti na miru 8 dana; onda neka se pretoči u drugu flašu. Rakijska ima biti jasna kano sunce.

Kućanica kod kruha

Običnu kruhu ili hljebu treba brašna, vode i kvasa. Naš narod zove domaći, od tiesta ugotovljeni kvas kvasom, a onaj, što se gotovi od taloga u tvornicah piva i žeste, zove kvascem. Kruh valja da je šupljikav. Koliko su u kruhu šupljine manje i gušće, toliko je bolje kruh umiešen; jesu li velike i riedke, znak je, da je kruh zlo miešen; ima li ih malo i malenih, nije bio dobar kvas ili kvasac. Ako je na kruhu kora mjehurasta, znak je, da se kruh prenaglo dizao ili je uzelo odveć kvasa. Neravna, izpucana, gubava kora potječe od prevruće vode kod miešenja ili što su hljebovi bili u peći sgnječeni; premekana kora sjeća na slabu vatru ili je kruh prenaglo ohladio ili je vruć ležao na mokru mjestu, po čem nastaju u hljebu sirovi potezi, poput remena; odkida li se kora s kruha znak je, da se kruh prekinuto dizao, jer se mienjala toplina u mjestu, gdje je stajao, da se diže; predebelu koru skrivilo je to, što je predugo ostao u peći ili nije bio hljeb okvašen vodom i brašnom prije, nego li je metan u peć.

Usuprot hljebovi bivaju gladki, svjetli i zarudjeli, kad je svaki oličen bjelanaem ili vodom i brašnom te je metnut u peć, što je mokrom metlom, omotanom mokrim krpama, ometena. Isto je tako veoma dobro, da se ušće (vrata) peći, pošto je kruh u njoj, zatrpaju mokrom slamom.

Kruh od nesuha brašna ili od takova, što je samljeveno od žitka, koji nije podpuno suh, brzo pliesni, isto tako, ako je umiešen zločestom vodom ili je zatvoren u škrinju ili ormar prije, nego li je do kraja ohladio. Tko nema drugoga brašna te mora od ovakova kruha da peče, on neka tiesto jače soli nego li inače pa neka u nj metne droždjenice žganice ili slatkoga januša ili kumina.

U brašno za kruh može se bez bojazni usipati nešto malo pepeljike (potaše) te ovakav kruh neće brzo pliesniti. I ugljiko-kiseli amonijak, jeste jako dizalo za kruh, on izhlapi u peći te ne škodi. Na 1 kilo brašna može ga se uzeti $1\frac{1}{2}$ dekagrama, taj prašak valja usipati u vodu, kojom će se tiesto umiesiti. Dobar je i „sal alkali“ u istu svrhu.

Kruh jučerašnji bolje nasićuje od današnjega i zdraviji je od friškoga; topao pako kruh udi zdravlju; još je štetniji, ako se jede s maslacem. Mliekom umiešeni kruh dobar je, nu kad ostari ne valja i ne prija zdravlju. Najlaglje je peći pšenični kruh, on je najlaglji, najhraniviji i najzdraviji. Raženi kruh teži je, za to ni ne prije slabim želudcem te stvara kiselinu, od koje nastaje žgagavica (žgaravica); nu za zdravi želudac bolji je od pšeničnoga i otvara narav; on ostaje duže mekan od svakoga drugoga. Ječmov kruh i uz najbolju pripravu slabo se diže, suh je, tvrd, puca; nu veoma je zasitan, probavljiv za ljude, koji teško rade te se mnogo kreću, nu nadima one, koji rade sjedeć. Usuprot kruh od $\frac{1}{4}$ ječma a $\frac{3}{4}$ raži dobar je i zdrav. Zob daje veoma suho brašno, od kojega se kruh veoma mrviti te biva gorak.

Kruh gotovi se i peče ovako. Brašno se presije barem jedan put, a dobro je da se to učini više puta, da pronikne u nj zrak savršeno; tad je jedan dio brašna, koje odlučismo za kruh, odieli i s čistom vodom pomieša, da bude od tuda riedko tiesto, u koje se razdieli kvas ili kvasac; tomu se veli: „kvas je zamiešen.“ Ovo se riedko tiesto posipa suhim brašnom i pokrije čistim platnom

(stolnjakom) te se ostavi kroz noć ili danju 3—6 sati na umjereno toplu mjestu. Ovakvo se je kvas dignuo te se umiesi u ostatak brašna pomoću vode, koja se oprezno dolieva, da je ne bude odveć ni premalo. Isto se tako pazi, da ne bude kruh neslan ili presoljen. Sad se ovo tiesto što jače umiesi; koliko dublje prodiru ruke u tiesto i koliko se ono jače izpremieša, toliko bolji kruh; jer toplina ruku podaje mu toplinu a premetanjem otvara se pristup zraka od svih česti tiesta.

Umiešeno tiesto pokrije se toplim platnom te se ostavi, da se diže barem pol sata; nu to nije uvijek jednako; jer se tiesto u toplu mjestu diže brže a u hladnu polaglje. Pošto se diglo, prave se odanj hljebovi, koji se opet ostavljaju u korpica ili inih posudah na toplu mjestu, da se dignu. Hljebovi od ražena brašna dok se dižu, omažu se češće mlakom vodom, da im površina ne izpuca; to biva i neposredno prije, nego li idu u peć.

Za kruh najbol a je voda kišnica; voda iz vrela i studenca toliko je bolja, koliko je čišća i prostija rudnih česti i soli; gdje ima čiste vode u potoku, bolje je da se kruh njome miesi nego li onom iz vrela ili zdenca. Nije dobro ovaku vodu prije uporabe do vrenja kuhati, jer od nje bude kruh slinav.

Tvrda voda popravlja se, ako se pomieša s nešto posija ili mekinja ili mlika (1 kilo posija na vedro vode ili 3 litra mlika) ili ako se usipa u nju nešto malo pepeljike (potaše) te pričekava, da obori voda talog, koji se, ociediv s njega čistu vodu, baci. Voda za kruh ima biti mlaka. Pšenično brašno zahtieva hladniju vodu od raženoga; zimi ima biti toplija nego ljeti, isto tako toplije vode treba za krupno brašno nego li za sitno; tko ne kani dosta dugo miesiti ili hoće da mu bude kruh više suh, neka uzme topliju vodu. Toplija voda stvara deblju koru, nu takova kora puca više te kvari valjanost kruha. Koliko brašno starije i koliko više suho, koliko se duže miesi, koliko se jače soli, koliko će se manji hljebovi praviti, toliko više valja uzeti vode; više je treba zimi nego li ljeti, više u suho vrijeme nego li za kiše i vlage. Koliko se više uzme vode, toliko je kruh spužvastiji, toliko više šupljast, toliko vlažniji i toliko manje biel i toliko više gubi težine kad obleži; koliko manje vode, toliko se teže tiesto miesi, toliko se teže diže, toliko je manje probavljiv i zasitan.

Poprieko računa se, da treba za 100 funti brašna 50 do 70 funti vode. (Stara holba vode teži stari funt).

Brašno valja sušiti; ne valja od njega peći kruh, čim je donešeno iz mlina, već tekar sutra dan.

Koliko treba kvasa ili kvasca, to odvisi od toga: kakav hoćemo da nam bude kruh, kakav je kvas ili kvasac, koliko je suho brašno i kakovo je vrijeme ili doba godišta. Poprieko računa se na 10 klg. tiesta 10—12 deka kvasca; na 100 kila tiesta malo manje od 1 kila kvasa.

Soli treba na dvie sto žlica brašna po 1 žlica i to valja soliti poslje drugoga diranja. Sol čini, da bude kruh bolje suh, a po tom bjelij i da se bolje diže, koliko više soli, toliko se smije uzeti više vode, toliko je kruh trajniji i ljepši.

Miesiti valja u toplu prostoru. Za velike hljebove ima biti tiesto tvrdje nego li za malene.

Naglo ne smije se kruh dizati, jer gubi na dobroti; nu ni odveć polagano ne smije da se diže, jer ne će biti dosta mekan, već više žilav.

Peć, ako se pravilno loži vruća je $\frac{3}{4}$ sata toliko, da će se u njoj dobro izpeći obični hljebovi kruha. Pravilno loži se peć tako, da se najprije naloži vatra sasvim u dubljini, pa kad je ostala sama žeravica, prikupi se grebljicom do sredine peći te se opet tu naloži hrpa suhих drva i pričekava se dok ostane od njih sama žeravica; tad se žeravica odavle grebljicom potegne do blizu ušća peći pa se i tu nalože drva i pričekava se dok izgore do žeravice. Sad se žeravica prikupi na stranu do ušća i kuša se brašnom peć, je li dovoljno vruća, naši kajkavci vele, je li kurna? Uhvati se prstima nešto brašna i baci na tarac peći: poerni li brašno, valja pričekati; jer je peć odveć usjana, ostaje li biel, valja jošte ložiti vatru, porumeni li — s kruhom u peć!

Kad je kruh unutra, dobro je oškropiti ga hladnom vodom, bit će hljebovi ljepši; ako nije to učinjeno, tad valja svaki hljeb, čim se izvadi, omazati vodom ili još bolje mliekom; jer će po tom kora liepo požutjeti. Kruh umiešen vodom, brže je pečen nego li onaj, što je umiešen mliekom, pšenični brže od kukuruznoga, ovaj skorije od raženoga.

Poprieko drži se, da bielu hljebu od 3 klg. treba 1 sat, isto toliku kukuruznu 1 i pol sata; bieli hljeb od 6 kila treba da ostane u peći 2 sata. Kruh je pečen, ako donja kora zvoni, a gornja, čim se pritisne prstom, odmah ustaje. Hljebovi, pošto su izvadjeni iz peći, imaju se okrenuti, da stoje na gornjoj kori, te ohlade, tad se tekav stavljaju u komoru ili ormar. Ako je kora nešto precerna, pokriju se bljebovi, dok su vrući, ubrusi ili stolnjakom.

Koliko se težak hljeb dobiva od stanovite količine brašna, to odvisi od toga, od kojega je žitko brašno te je li suho više ili manje, pak napokon i od toga, kako je kruh pečen. Obično se računa, da kod domaćega kruha biva od 2 kila brašna $3\frac{1}{4}$ kil. težko tiesto a 3 kila težak hljeb. Od fina pako ražena brašna dobivamo od 2 kila tek slaba $2\frac{1}{2}$ klg. hljeba. Žemalja dobiva se od $1\frac{1}{2}$ kila brašna manje nego 2 kilograma.

Ima domaćih sredstava, što pomažu, da se hljeb bolje diže i da bude sočniji. Ovamo spada: droždjenica žganica i šećer, a najpače posije ili mekinje. Voda, kojom će se miesiti kruh, neka se u večer prije nalije na posije; sutradan sciedi se s njih voda i miesi se njom kruh, a posije među se u napoj za svinje ili krave.

U raznih krajevih običaje sviet da osim brašna miesi u kruh druge plodine: krumpir, brašno od boba, graha, leće, bukvice i žira.

Najobičnija primjesa kruhu jeste krumpir. U tu svrhu krumpir se izpeče ili izkuha u pari te obieli i razgnječi. Ovu kašu valja staviti u veliku zdjelu ili korito te ju polijati hladnom vodom. Pošto se je krumpir utaložio, odlije se s njega voda a krumpirova kaša umiesi se u ostalo tiesto. Ne valja ipak odveć krumpira dodavati tiestu; ako se uzme toliko krumpira koliko brašna, bit će kruh dobar, nu treba ga barem $\frac{1}{4}$ sata duže peći nego li obični raženi kruh. Veoma je dobar kruh, ako se umiesi tiesto od dva diela ražena brašna i 1 diela sgnječena krumpira te se tiesto kroz noć ostavi, a drugi mu se dan primiesi jedan dio ječmova brašna te se osoli i kuminom pospe.

Jošte ja bolje, ako se krumpir skuha, obieli i razgnječi, a tad sasipa na dobro vruću tavu (mjedenicu) te na vatri dotle mieša dok bude suh i sitan kao brašno.

Ovakova krumpirova brašna uzima se u kruh polovica, a polovica pravoga brašna. Mjesto pšenična brašna može se uzeti bilo raženo, kukuruzno ili ječmovo. U kukuruzni kruh dapače najbolje pristaje dodatak krumpira isto tako, kako i u kukuruzne žgance, koji po krumpiru postaju mnogo mekši i rekli bismo elastičniji.

Jedna trećina samljevena graha (pasulja, bažulja) umiešana u pšenično brašno, daje veoma dobar kruh; nu pasuljevo brašno valja ponovno prosijati a tiesto umiesiti sa više vode.

Grašak (Erbse) sa $\frac{3}{4}$ ražena brašna daje dobar hljeb; nu valja isto upamtiti, što rekosmo o miesenju pasuljeva kruha.

Primjesa leće ne vrijedi.

Žir i divlji kesten također je prokušan kao dodatak brašnu za kruh. Jedno i drugo miesi se u kruh kao i krumpir.

Sušenje voća za domaću porabu

Za kućnu porabu može svaka kućanica nasušiti voća bez posebne sušionice u običnoj krušnoj peći. Ipak bismo svjetovali svakoj, koja to čini, da dađe vrata od peći tako udesiti, da budu na njihovoj spolnoj česti namješteni zasuni (šuberi), kako će se moći u svako doba stvoriti na njima zjalce, kroz koje će moći u peć iz vana zrak. To je za to potrebno, što voće, dok se suši, izhlapljuje vodu paru te ona ostaje na njem i priehi sušenje. Ako pako dopire kroz vratašca zrak u peć, on nosi izparu s voća te ju tjera kroz luknju, koju ima svaka krušna peć u svom svodu, na polje te se voće suši i toplinom i propuhom.

Za sušenje voća valja ugotoviti lesice, toliko duge, koliko je duga peć, a široke koliko je široko ušće peći. Lesica neka ima sa svakoga kraja po četir prsta visoku ogradu od daske ili najbolje od letve, da se može na nju položiti druga, al da ipak ne tišti na njoj prostrta voća.

Krupnije voće obieli se i razreže se na tanke, plosnate komade a sitnije obieli se i razvrsta po lesici. Najbolje je, da je lesicom razastrta tek jedna vrsta ili jedan red voća, nu ne udi puno, ako bude i nagomilano, tek da ne leži u debeljoj hrpi; jer bi se teško sušilo. Peć ima biti toliko vruća, kakova je, kad se iz nje kruh vadi; nu ta se jednaka toplina ne može dotle uzdržati, dok bude voće do kraja suho, a ipak je najprikladnije, da sušenja ne prekidamo na dugo. Za to čim se je peć dobrano ohladila, valja uzeti lesice na polje te opet u peći vatra naložiti. Kad je peć dovoljno vruća, razstavi se žeravica u kutove peći, od kuda će toplinu nadomieštati a opet ne će spaliti voća. Neki upućuju, da smije slaba vatra sa strana i plamenom gorjeti; tek da plamen ne liže voća; nu mi ne bismo toga preporučili; jer tad suho voće puno zaudara po dimu.

Prostije voće može se u peći sušiti i bez lesica na ometenu taracu peći; samo valja na to gledati, da se često okreće, što se ne mora baš rukom činiti, već grebljicom ili lopatom. I ono voće, što se suši na lesicah, ima se često okretati.

Valja upamtiti, da voće sušimo a ne da ga udimo kao meso; sušec voće raztvaramo u njem židke česti u novu tvar, bez koje ne vrijedi. Sušimo li ga u prejakoj vrućini, nema židčina vremena, da se do kraja raztvori i priedje u novu

tvar, već izhlapi ili se osuši. Ovo valja osobito upamtiti za tako zvano koščasto voće, kao što su: breskve, kajsije itd. Ako se pre naglo suši nema niti prave slasti niti teka. Za to sušec ovo voće imamo ga staviti u slabu toplinu te ju postepeno dizati, da bude na svršetku sušenja najjača. Usuprot sušec pečkasto voće (jabuke, kruške) valja da ga metnemo u razmjerno jaku toplinu, koja tada polako pada te je najmanja onda, kad vadimo iz peći voće.

Važno je pravilo, što ga se valja držati, da u isti čas, u istoj peći ne sušimo pomiešano voće, koje je različito po množini svoga soka; jer se sočnije voće mora duže sušiti nego li manje sočno.

Pečkasto voće valja očistiti od pečaka i ljusaka, isto tako koščasto od koštica. Jabuke, čim su obieljene i razrezane valja metnuti u peć, da ne pocrne. Peć ima da je za nje topla, koliko godier smije biti, da ne izgore; jer one treba da se brzo suše; u prejakoj vrućini izpucaju odrezci jabuka, te nisu liepi, kad se osuše. Čim su komadi jabuka suhi, izvade se lesice iz peći te se stave na zrak, a u peć metnu se druge lesice. Kad budu ove gotove, metnu se u peć one prve jošte jedan put, te budu tako suhe jabuke puno tečnije i slastnije. Rezke jabuke ne istu toliko topline, koliko sladke. Nikad ne smije suho voće da bude posve tvrdo i kruto, kad se vadi, a najmanje smije da bude crno; nu jošte je gore ako se izvadi vlažno te tako spravi, jer će pliesniviti i truhnuti.

Smrzle jabuke mogu se obieliti i s mjesta vrći u peć, da se suše. Za sušenje više vrijede rezke, nego li sladke jabuke. 250 lit. jabuka daje 50 lit. suhih.

Kruške suše se kao i jabuke; nu ne smiju da budu toliko suhe, koliko one, već da su mekane, kad ih vadimo iz peći. Nu one se polaglje suše od jabuka te im treba više drva. Najpače kruške valja da dodju najprije u slabu toplinu, a tad da biva peć sve toplija; ovako će one izaći veoma slatne i sočne.

Dobro je, da se izrezane kruške, prije nego li će u peć, osuše na rešetku ili makar na lesicah u zračnu mjestu ili na suncu, nu valja ih nečim pokriti, da ih muhe ne onečiste. Premećuć kruške i odabiruć ih, dobro je, da se svaki put, prije nego će iznovice u peć, posiplju stučenim sladorom. Od 3-50 hektol. krušaka bude 50 lit. suhih.

Tunje suše se kao i kruške; nu režu se u mnogo tanje odrezke. Neki običavaju male odrezke tunja, kad se voće suši, dodati svakoj vrsti; jer kažu, da je po njih svako suho voće veoma mirisno i ugodno.

Najbolje voće za sušenje jesu šljive a napose bistrice.

Šljive, što će se sušiti, neka su do kraja zrele, najbolje je, da im je koža jur nabrana (nagurana). Pišljive (pišine) šljive ne valjaju za sušenje, nezrele ostaju i onda kisele, kad se osuše; povrh toga nezrele šljive običaju izpuccati, dok se suše. Peć nema biti s početka pretopla, već se ima dizati toplina sve više, kad su jur šljive u peći dobro uvele; inače bi šljive izpuccale te bi iz njih sok izcurio. Hoćemo li, da nam budu suhe šljive svojim oblikom i bojom liepe, ne smiju ostati u peći, dok se ohlade, već ih valja izvaditi vruće na polje, na zraku dosušiti. Lesice se u peći imadu izmijenjati i predstavljati gornje dole, a donje gore, da se šljive na svima jednako suše. Najbolje će biti suhe šljive, ako se suše izmjence sad u peći sad u zraku. U tu svrhu, čim su prvi put dobro nabrekle u peći, valja ih izvaditi te na zrak staviti, tad ih valja za koji sat opet vrći u

peć, pa iza dva tri sata izvaditi, tad opet metnuti u peć, pri čem valja, da bude peć svaki put sve toplija.

Šljive suše mnogi ujedno s košticama; jer se boje truda oko kalanja šljiva i vadjenja koštica; nu to nije tako tegotan posao, kako tko misli. Pošto su šljive u peći dobro nabrekle, te se skoro na pol osušile, izvade se i svaka se nožem izpod klička ureže do koštice. Šljiva se stisne palcem i kažiprstom te koštica izleti napolje. Tad se ovako prazne šljive opet razvrstaju lesicom, nu tako, da su razpuklinom, na koju je izašla koštica, gore okrenute, pak se koji sat suše, a tad se izvade i do kraja na zraku dosuše. I mrzle šljive dobre su za sušenje. Od 50 lit. šljiva bude 12 lit. suhih.

Renklode, Mirabele i ostale okrugle šljive suše se kao i bistrice; nu kako su puno sočnije od bistrice, a koža im je tanana i slaba, biva, da u većoj toplini pucaju, te se iz njih sav sok izciedi. S toga valja, da se, suše ih, toplina u peći polagano diže. Osobito valja paziti, da se, pošto su za prvoga stajanja u peći, nabrekle, izvade na zrak, pa tad da se opet vrgnu unutar; jer će samo ovako biti liepo svietle.

Prunelle zovu se u trgovini suhe šljive, što su prije sušenja obieljene, koštica oproštena i sgnječena, da budu posve plosnate. Za ovako sušenje uzimlju se samo podpuno zrele, nasmežurene šljive i renklode. Sušeć u ovaj oblik šljive, mećemo ih u slabo ugrijanu peć, te istom kasnije, pošto su uvele, dižemo toplinu, da se posvema osuše. Pošto smo ih izvadili iz peći, suše se jošte nekoliko dana na zraku. Pohranjuje se u malenih slažinah ili škatuljah, u koje valja da su na tiesno ugnjetene.

Trješnje suše se kako i šljive. Redovito uzimaju se u tu svrhu rezke trješnje, od sladkih ne valjaju za taj posao van one najkrupnije i tvrde. Ako se suše bez kličaka, valja ih polagano sušiti, da ne izcuri iz njih sok. Ako se nasmežuruju (namrežkavaju) za sušenja, tad je slobodno peć nešto jače ugrijati, te nastaviti sušenje. Nu u peći ne smiju se trnšnje do kraja osušiti, već ih valja na pol suhe izvaditi i na zraku dotjerati. Ovako ostaju trješnje sočne, pune i dugo se drže. Ni ohladjeti ne smiju u peći, već ih valja vruće izvaditi i ostaviti, da na zraku ohlade, ovako budu svietle i gladke. Pa ako bi i potamnjele, može im se sjaj povratiti, ako se opet svruće i naglo izvade te izpostave na zrak. Tko hoće, da ih oslobodi koštice, može i to lako učiniti, ako ih izvadi iz peći, čim su uvele, tad će moći dvama prstima košticu iz njih iztisnuti. 50 kg. trješanja daje 17 kg. suha voća.

Osušeno voće ne spravlja se nikada dokle je vruće, već ima na zraku, da se izvjetri, a tad se u suhoj komori na daske ili hasure razastre i ostaje na njima 6—8 dana. Inače će se suho voće upliesniti, ne će biti dobro i ugniezditi će se u nj kukei i crvi. Svaka vrst suhoga voća pohranjuje se osebice, i to u mjestu, gdje ga ne mogu osmraditi mačke ni kućna gamad i glodavci. Najbolje se drži u kovčegu, bačvi, slažini dobro zatvoreno, te smješteno u hladnu komoru. Ako bi se pliesan pojavila, valja ga ponovno u peći presušiti.

Kućanica oko rublja

Ne doista svaka, al mnoga gospodarica mogla bi dobar dio sapuna, što ga u kući treba, sama ugotoviti, a da je ne bi ni na pol toliko stojao, koliko stoji kod sapunara i trgovca. Za sapun ne treba samo loja, već i masti i pepela i mozga, što amo tamo u kostih ostaje itd. U svakoj, osobito većoj kući, ostaje ocviraka; koji se ne mogu potrošiti, ostaje mastnih komadića od butova, ostaje kosti itd. to valja pomno spravljati, da se upotriebi, kad se bude sapun kuhao.

Ipak je poglaviti dio gradje za sapun: loj, i to bud govedji bud ovčiji. Da bude sapun biel, može se loj očistiti. Loj se na vatri raztopi, te se u nj usipa pol kgr. kromokisela vapna i pol kgr. sumporne kiseline; pošto se to u loj usipalo, ima se dobro miešati. Za koji čas loj će pozeleniti; nu zelenila će nestati, čim se polije vrućom vodom. Odmaknuv vruć loj od vatre, hladi se, po čem će se sasvim biel loj dići na površinu, a preostala voda ima se odstraniti.

Uza to valja prirediti lug od pepela; najbolji je bukov pepeo, nu nemamo li njega, dobar je i drugi, samo neka je čist. Pepeo se najprije prosije, tad se razastre po gladku podu ili stolu, oškropi se vodom i pokupi u hrpu. Hrpa se u sriedini udubi, poput lievka (trahture) i u tu udubinu usipa se ne grašena, smrvljena vapna; jedan dio vapna na četir diela pepela. Vapno polije se vodom i smjesta se pokrje pepelom, da se ono pod njim samo gasi. Kad se vapno ugasilo, premieša se čitava hrpa i saspe se u badanj, u koji se pepeo inače spravlja. Najbolja je u tu svrhu banja, u kaku se mast meće, od hrastova drva a okovana željeznimi obruču. Blizu dna neka je jedna dužica provrtana, da se može namjestiti u nju pipa za iztakanje židčine.

Taku banju valja iz nutra razdieliti u dva diela te u sredinu od prilike udjelati drugo, probušeno dno, koje se može, kad treba, izvaditi. Možda je najprilicnije, da se u sredinu banje udjela popriečni križ, na kojem može da stoji probušeno dno. Na ovo gornje, probušeno dno saspe se s vapnom pomiešani pepeo te se na nj nalije vruća voda, koja će se kroz luknje dna odmah sciedjati kao lug u donji dio banje. Banja ima stojati na posebnoj, dosta visokoj postavei ili na križu, na kakovom stoji parenica, kad se rublje pari, da se može na pipu lug izciedjati.

Da bude lug jači, valja učiniti, da voda kroz pepeo prenašlo ne curi, što se polučuje tim, ako se na luknjasto dno razastre čista slama, te se na nju saspe pepeo i živo pritlači, a na vrhu opet pokrje slamom. Pošto je prvi lug izcurio na spodnje dno te smo ga na pipu iztočili, možemo još koji put nalijati na pepeo hladne vode, pak ćemo dobiti jošte nešto slabijega luga. Lug, na kom pliva jaje, jeste jaki lug; onaj pako u kojem kokoške jaje tone jeste slab lug. I zadnji lug, što će se prociediti kroz banju valja barem za pranje i čišćenje sapuna.

Gotoveć sapun, metne se u kotao 11 kgr. loja, te se nalije na nj 1 vedro jakoga luga, nu valja paziti, da ne bude kotao pun, da ne provre na polje, kad bude lug kipio. Loj se sa lugom kuha 5—8 sati tako, da sveudilj mirno kipi. Za toga vremena često se lug sa lojem mieša, te se dolieva polagano jakoga luga toliko, da se ne nalije u kotao, izim onoga prvoga, više od $\frac{2}{3}$ one mjere,

koliko smo ga odmah s početka u kotao nalijali. Tad ima ova smjesa jošte dotle vrjeti, dok bude toliko gusta, da se sa drvene kuhače, kad se izvadi iz kotla, ciedi poput kuhana liepka ili kelja što se daje oko kuhače omatati; ako se ta vruća masa izlije na hladan kamen, ima se stinuti poput guste hladetine ili galerte.

Ako nije takova, ne valja je vaditi iz kotla, već se ostavlja, da sveudilj kipi, pri čem joj se polagano dolieva jakoga luga sve dotle, dok bude onakova.

Kad je masa takova, onda se soli, i to uzme se na 11 kgr. loja 2 i pol klg. soli; nu ona se ne meće na jedan mah u kotao, već polagano, miešajući masu sveudilj, dok bude kao kuhana krupica (gries) te se počne od nje izlučivati bistra židčina. Sad jošte valja da ta smjesa kipi dobar sat, pak ako bi htjela da prekipi, razhladi se dodatkom jakoga luga. Onda se vatra utišava, da smjesa sasvim tiho kipi jošte jedan sat, nu da se u nju ovaj zadnji sat ne dira.

Pričeka se napokon, dok smjesa malko ohladi, a tad se protisne kroz sito od željezne žice u kakovu drvenu posudu, te u njoj tako dugo stoji, dok se odluči lug od sapuna. Za toga se kotao očistio, te se ulijalo u nj pol vedra slaboga luga, koji se iz njega izlučio, te se uspe u kotao i osoli se po drugi put te ima da kipi opet 4—5 sati. Za vrienja ulievaju se u nj polagano 2 litre slaboga luga i mieša se židčina, kako i prvi put. Ona bude sve ljepčivija i gušća. Napokon se osoli sa jošte 1¼ kg. soli i vari se dotle, dok je tako gusta, da se na hladu stinjava, izlučujući iz sebe posvema čisti lug. Sad se jošte polagano tako dugo vari, dok se uzmu dizati na površinu tanani mjehuri, a masa se za prste ne liepi, već se razstavlja u tanke krpe.

Kad to bude, utrne se vatra, a sapun se izvadi u priredjenu posudu, za što je dobra stolnica (Tischlade) iz kakova stara prostoga stola. Kroz reške izcuriti će lug, ako ga jošte što god ima i sapun će okrutiti te bude, kakav ima biti. Dobro je, da se stolnica pokrije prije riedkim, starim platnom preko kojega može lug probijati.

U komade reže se sapun željeznom žicom, napetom poput tetive izmedju dva kraja u luk savinute španjolske trstike. Od 10 kg. loja dobiva se 20 kg. sapuna.

Hoćemo li, da sapun ne bude vas jednake boje, već kao da su se plamovi po njem digli, treba ga, dok se stinjava, u posudi željeznim štapom premiešati, vukući štap u različitim smjerovih.

Ako nam je do toga, da bude sapun kao umramoren, valja 1 dio sapuna raztopiti u slabom luku, te usipati u nj raztopljene zelene galice. Raztopljen i ovako pomiešan sapun izlije se u ostali, te se s njim pomieša.

Dodati nam je samo to, da se, kako rekosmo, za sapun može upotriebiti i stara mast i kosti itd. Ovae stvari kuhaju se najprije u lugu te se, kad se čista mast izluči iz njih i digne na površinu, mast obere a ostatak baci se na gnojište. Ovakovom se mašću tad radi upravo, kako rekosmo o loju.

Tko kupuje sapun, neka radje plati nešto više, da dobije suhu stvar a ne taku, u kojoj ima polak vode. Koliko čovjek gubi, kupujući mokar sapun, može se svatko uputiti, ako 1 kg. mokra sapuna razreže u male komade, te ih posuši i tad metne na vagu. Začudit će se, koliko je platio vode pod sapun.

Kako se mrlje (fleki) vade? Svatko može načiniti sam sredstvo, kojim će izvaditi mrlje. Evo nekoliko propisa:

1. Kruglice za mrlje: 20 česti dobra sapuna, 6 česti dešpikova ulja (Spicköl), 3 česti volovske ili kravlje žuči, 10 česti škroba; sve se to u citroninu soku umiesi u malene kruglice poput tako zvanih špekula. Mrlje se izperu najprije u hladnoj vodi, tad se nataru kruglicom i opet operu u toploj vodi.

2. U 65 gr. vinovice (špirta) raztopi se 16 gr. sapuna, primiešaju se tri žućanjka od jaja i 16 gr. terpentinova ulja; to se sve umiesi sa masnom zemljom (walkererde) u tiesto, te se načine kruglice.

3. Sapun za mrlje, koje su nastale od masti i jela. 1 kg. prostoga sapuna i 1 kg. mletačkoga sapuna izreže se u tanke listiće te se umiesi sa 130 gr. volovske žuči, 130 gr. kocolja (jaluna, Alaun), 33 gr. špirta i ¼ kg. luga od potaše. Nakon 24 sata primiese se ovamo jošte 2 lit. vinovice, 65 gr. kafrina špirta i 4 kokošja, frižka jaja. Tko treba malo ovoga sredstva, neka uzme svake sastavine četvrtinu ili osminu.

Voda za mrlje. 33 gr. salmijakove žeste, 33 gr. špirta (ili droždjenke) 8 gr. lavendulina ulja, 65 gr. kišnice smieša se i strese se u jednoj boci. Ova voda čisti i najjače i najstarije mrlje, nu nije za porabu van za latke, koji nisu bojadisani. U dobro začepljenoj boci drži se ova voda i kroz godine, nu mora se dobro stresti svaki put prije porabe.

Latak zamrljani ima se najprije četkom okefati, a tad mrlje nakvasiti ovom vodom i prstom natrti, da prodre voda u tkaninu; na to se odmah u čistoj vodi dobro opere.

Voda za vunene tkanine. Pol litre kišnice, pol litre droždjenice ili ražene rakije, 1 žuč volovska, 2 žućanjka, 33 gr. mletačkoga sapuna, 140 dielova bergamatova ulja ulije se u bocu i živo premieša. U ovu se vodu umoči čista vunena krpa, te njom tare mrlja na vunenu latku, koji se zatim jošte vodom opere.

Voda za svilu. ⅓ klg. terpentinova ulja, 16 gr. špirta, 2 grama klinčićeva ulju, te svaki put prije porabe izpremieša tresući bocom. U isto se doba ugotovi prašina od ¼ kg. bolusa i 16 gr. gumijeva traganta. Židčinom se najprije mrlja okvasi, tad se praškom na krupno pospe i napokon se u čistoj vodi poslje nekoliko sati opere.

Mrlje od raznih kiselina: voća, mošta, octa itd. čiste se salmijakovom žestom.

Željezna hrdja vadi se, da se nataru citroninim sokom a tad izpere. Nije li to dovoljno, radi se ovako: U čašu uspe se 24 gr. djetelinje soli (Sauerkleesalz), 8 gr. citronina soka, 8 gr. obične soli, nalije se 65 gr. mekane vode (oko 1 decilit.) te se ostavi sve, da stoji 24 sata. Ovom se vodom nakvasi hrdja, a tad se drži u vrijućoj vodi te se napokon opere. Ako je rublje piravo (Morderflecke), omočte se crne mrlje sa 2 diela vode i 1 dielom salmijakove žeste, posuše se i izgladčaju, (izpeglaju) na protivnoj strani.

Pranje rublja. Kod pranja griše mnoge kućanice, radeć na način, kojim se troše uzaludo drva, kojim se gubi vrijeme i dere se rublje.

Obično se meće zamazano rublje u kakovu slažinu, gdje leži zatvoreno i po više nedjelja, po čem, ma mi toga i ne opazili, truhne; jer ima nešto svoje vlage a nešto je iz zraka usisava. Zamazano rublje imalo bi se ošjesiti na konop ili štapove u zračnoj komori.

Prije nego ide rublje u pranje, ima skrbna kućanica pokrpati što je razderano ili razporeno. Isto tako imale bi se mrlje prije pranja izvaditi.

Ne ćemo da opisujemo obične načine pranja, ne ćemo da govorimo o novih spravah za pranje i žmikanje; jer tko može žrtvovati za te sprave po 60—80 for. znat će, kamo se ima obratiti; toliko velimo, da se dobra sprava (Wasch- und Auswindmaschine) u većoj kući u istinu dobro izplaća; budući da se njom štedi vrieme i rad i rublje. Sad ćemo opisati dva umna načina, kako se rublje dobro i lako pere i bez skupocjenih sprava.

I. U jedno vedro vruće vode (najbolje kišnice) uspe se 65 gr. terpentina, 8 gr. salmijakove žeste i $\frac{1}{8}$ kg. sapuna. Pošto se je svako zamazano mjesto natrlo sapunom, umoči se svaki komad rublja posebice u taj lug a tad se u toploj vodi izpere. Sve se ovo rublje baci u vrijuću vodu pa, kad se izvadi, pere kako obično. Ovaj se način osobito preporuča za fino rublje.

Za prosto rublje bolji je ovaj način: rublje se namoči u slabom lugu, ostane u njem 1—2 dana, tad se izvadi, izažme i baci u kotal. Na 30—35 kg. (na rublje, koje toliko teži, kad je suho) rublja uzme se pol kg. sode za pranje, raztopi se u toliko vode, koliko je dovoljno, da pokrije rublje u kotlu. U večer, prije nego ćemo prati, naloži se izpod kotla toliko, da polagano voda sa rubljem uzkipi, ostavi se kipeć $\frac{3}{4}$ sata, izvadi se i opere u lugu. Još ima iza toga ležati rublje kroz noć u hladnoj vodi.

Drugi način jeste ovaj: 13 deka sapuna izreže se u male komadiće. metne se u lonac i polije vrućom vodom (pol litre). Zatim se umieša u tu sapunicu 65 gr. terpetinova ulja, 33 gr. sode i 16 gr. salmijakove žeste, te se sve to nalije u kotao, gdje se kuha rublje u kotlu, prostranu 40—50 litara. Sad se izvadi izpod kotla sva vatra, da prestane voda s rubljem kipjeti, već da onako vruća stoji jedan sat. Onda se komad po komad izvadi, riba te je gotovo. Ovakova voda im od tuda toliku snagu, što su u njoj raztopljene tvari, kojih svaka vadi mrlje iz rublja.

U ovo zadnje doba kolao je po novinah jošte ovaj naputak za pranje:

Za rubeninu, koju može oprljati zamazati (zakaljati) pet osoba kroz osam dana, uzme se pol zdjele (od prilike $\frac{1}{8}$ litre) benzina. Rubenina stavi se u večer u vodu, moči se u njoj kroz noć, pošto se je onaj benzin u nju ulijao. Sliedećega jutra dolije se opet nešto vode sa $\frac{1}{8}$ lit. benzina i onda se pere rubenina kao obično. Vriedi, da se pokuša; jer način nije skup ni tegotan.

U velike šteti se rublje, ako se oškrobi ili poštirka. U običnu štirku nastruže se nešto malo stearina (dobije se jevtino u ljekarni i u boljih špeciarijah) te se kuha oboje i tim se, kad ohladi, oškropi rublje.

Novo platno valja prije porabe objeliti, što biva tako, da se platno prostre po čistoj travi, te se pomoću obične vrtne zaljevače čistom kišnicom ili potočnom vodom polieva. Čim počinje platno sušiti se, valja ga iznovice polijati;

za liepa dana može se platno polijati 10 puta. Najbolje se ubieli platno za dana, kad izmjence sunce sja i kiša pada, kako češće u proljeće biva.

Platno, što je po dugom ležanju ožutjelo, može se obieliti ako s umoči u vrući lug od potasija (potaše) te ostavi u njem 24 sata. Nije li jošte bielo, metne se u raztopinu chlorova vapna, te izpere u čistoj vodi.

Kućanica u vrtu

Tko je u prilici, da može sam opredieliti prostor za vrt ili baštu, neka gleda, da odabere zemljište, što je zaštićeno od sjevernih vjetrova, te otvoreno prema jugu, bilo prema jugo-iztoku ili jugo-zapadu.

Tlo neka je duboko; ako nije samo po sebi dobro, neka se popravi, a to će se postići najsigurnije rigolanjem ili povraćanjem zemlje. Ovakim radom iznese se mrtva, nutrašnja zemlja na površinu, te će se pod uticajem zraka i kiše oploditi, a u nutrašnjost t. j. na dno doći će zemlja, što je do sada bila na površini te jur od prije ima uvjeta, da u njoj bilina uspieva. Povrh toga prevraćajuć zemlju lopatom, može se izvaditi sve, barem krupnije kamenje, koje bi inače smetalo obradjivanju vrta i razvoju bilja.

U vrt, što ga zovu vrtom za kuhinju, ne valja saditi voća, van po okrajcih ili rubovih koju patuljastu voćku te grmlje, što rodi razne vrsti groždjem, kao što su: ribiz, ogrešt, maline itd. Nu goječ ove posljednje valja svakoga proljeća lopatom ujedno s korienom izvaditi mlade biljke, što su prošloga ljeta nikle iz daleko razvriježena koriena; jer ne budemo li toga činili, malina će nam do skoro čitavo tlo vrta preplesti.

Za obradjivanje najbolje je da se vrt razdieli u četiri odjela; ovako ćemo uštediti puno gnoja ili gjubreta i moći ćemo mienjati red, kojim plodina iza plodina ima rasti na istome tlu.

Sve povrtlje ne treba jednakoga i jednako mnogo gnoja; gdje kojemu godi frižak gnoj, nekoje ga ne trpi, nekoje pače dobiva zločest okus, ako raste na tekar gnojenu tlu.

S toga valja paziti, da ne sijemo i ne sadimo bilinu za bilinom bez obzira na njezinu narav. Da i ono bilje, što po više godina živi i rodi, biti će bolje, ako se svake godine presadi. Ima primjerice špinata, koji traje po više godina, ima kiselice, zatim mirnih trava itd. svako ovo bilje bolje će uspievati, ako se pod zimu ili u rano proljeće presadi.

Jesmo li razdielili vrt u četiri odjela, onda valja da ga obradjujemo po ovoj osnovi.

I. razdiel. Prve godine ima se jakim gnojem pognojiti, te posijati i posaditi u njem bilje, koje ljubi frižak gnoj: razno zelje, korabu, seleriju, špinat, rotkvicu, salatu, krstavce, buče (bundeve), repu, kopanicu (žutu repu), andiviju, salatu, porac luk, peršun, mažuranu, majčinu dušicu, sladki januš.

Druge godine prekopa se tlo te se u nj zasadi povrtlje kojemu ne treba jaka gnoja: mrkva, peršun korienasti, blitva (Steckrüben), cikla, crvenac luk itd. Tu će uspievati i gorušica, pažutka (šnitling) i porac. Ovaj se razdio ni treće

godine ne gnoji, već se samo prekopa (lopatom, čemu naši govore njemački: preštiha se) te se u nj zasade: pasulj nizki i visoki (čučavac i tačkaš), grašak, slanac ili kitra, čičak. Ako nije tlo slabo, može tu uspjevati i ove godine raznovrstni luk. Četvrte godine radi se sve, što i prve.

II. razdiel vrta prve se godine ne gnoji, već se samo lopatom tlo prevrne pak se siju korjenjače. Druge godine sadi se tu: grašak, bob, pasulj, luk — sve bez gnoja. Treće se godine duboko lopatom kopa, te se siju i sade razna zelja, kupus i drugo bilje, što ište jako tlo. Četvrte godine siju se opet korjenjače.

III. razdiel. Prve se godine ne gnoji, te se u njem siju: grašak, pasulj, leća i druge sočivice. Druge se godine jako gnoji i sade se: salata, krastavci itd. Treće godine imaju se tu gojiti korjenjače; četvrte pako pasulj i grašak.

IV. razdiel. Valja iz duboka prevrnuti (rigolati) i dobro pognojiti, te gojiti u njem: špargu, artičoke, jagode itd. i ostalo trajno bilje; nu za to valja ovo zemljište svake godine gnojiti.

Tko ima malo prostora, može gdje gdje vrtno bilje na istome mjestu i uzastopce gojiti, uzmimo: grašak i pasulj. Nu tu valja pod jesen barem nešto malo tlo pognojiti.

Viša mjesta u vrtu zgodna su za rano, mirisavo bilje te za zimske presađe. Na tlu nizku, više hladovitu neka se goji kasno bilje; selerija i krupno zelje, te cvjetnjača ili karfiola.

Mjesta, što više prema suncu, osobito su zgodna za rano bilje: proljetni grašak, kumpir, neke vrste pasulja itd. Na takovu položaju uspjevaju i rani krastavci, ako je tlo mekano i sipko, dobro umrvljeno, a ne vlažno.

Gnoji se vrt redovito štalskim, govedjim gnojem; ipak valja znati, da čovječje izmetine čine najbolje gnojivo. Za to bi se otvoreni zahodi imali posipavati piljevinami, sadrom, pljevom, sječkom, posušenim i razkomadanim tresetom itd. da bude gnoja više i da se suvišna snaga priobči i ovim dodatkom. Gnojeć ovim gnojom ne treba da ono zemlju pokrije za deblje nego li po dva prsta; na svoje mjesto izvozi se taki gnoj u zimi.

Govedji gnoj prikladan je za svako tlo, izuzevši mastnu ilovaču.

Konjski je gnoj vruć, dobro djeluje na jalovo, suho tlo; najbolji je za klila (Mistbeet) pa kad se killo razori, valja ga upotriebiti za žilavo i vlažno tlo, da se konjskim gnojem razstavi i umrvi.

Gnoj od domaće peradi ili živadi, valja osušiti, smrviti, sitnom zemljom pomiešati te ga upotriebiti, da njim posipavamo slabo bilje s proljeća.

Svinjski gnoj valja za tla, što su izložena suncu ili za ono mjesto gdje želimo imati jako kasno povrće, uzmimo: ciklu, mrkvu, cvjetaču itd.

Najbolji je gnoj za vrt mješanae ili kompost. Svaka veća kuća valja da ima jamu, kamo se meće dlaka, perje, krv, ostatci kuhinjski, papci, rogovina, čadja pepeo itd. Na ovu hrpu valja kad što potrusiti smrvljena vapna (kreča), sadre itd.

Od frižka gnojiva tjera bilje u list ili perje, od gnoja, što je iztruhno, jača se korien, gomolje i sjeme. Vrt valja redovito mnogo jače gnojiti od polja; jer u vrtu ima bilje brže rasti i roditi.

U običnom, manjem gospodarstvu sije se sjeme odmah u vrt na grede ili leje. Tek gdje koje biljčice odgajaju se iz sjemena, usijana u lonce ili uzke slazine, što se mogu uložiti među prozor, kamo dopire iz vana sunce a iz sobe toplina. Takove su biline one, kojih sjeme teško niče, imenito: zajčice ili paradajzi te paprika. Nu naše žene na ovakav način goje i mlade biljke kupusa za rani priesad. Mogu se dapače i krastavci i dinje odgojiti u slažinah te kasnije presaditi pod vedro nebo.

Tko sije sjeme u grede u vrtu, neka ih u rano proljeće noću pokriva hasurami, starimi vrećama, granjem jelovim, borovim ili čim sličnim. Ovako će odgojiti raniji priesad.

Ne možemo da ovdje ne spomenemo kukce, koji najviše štete čine mladim biljčicam u proljeće, a to su buhači. Da se buhači odtjeraju, preporučivali su nekoč, da valja za rose posipavati mlade biljke pepelom, čadjom ili sitnom sadrom. Mi smo to prokušali; nu od čadje, ako nije bila pomiešana sa izluženim i osušenim pepelom, izgorjelo nam je bilje, sadra ga je pritisla k zemlji i u obće svako nam se sredstvo izjalovilo do ovoga dvoga: 1. Trieslovina, što je imadu opančari i kožari, umrvi se, te se na debelo pospe po gredi, gdje je sjeme posijano.

2. Biljčice se polievaju vrtnom zaljevačom (kantom), raztopinom modre galice, i to takom, gdje je u 50 lit. vode raztopljeno pol kg. galice. Ne škodi dodati nešto zelene galice, koja prudi bilju, a čovjeku ne hudi ni malo.

Za priesad ne valja uzimati premlade ni prestare biljke; saditi valja priesad što brže, čim je izpukan iz zemlje, u kojoj je rasao.

Najzgodnije vrijeme za presadjivanje jeste večer.

Proizvođač sjeme iz bilja, što smo ga zimi presadili u podrum, te ga s proljeća opet sadimo pod vedro nebo u vrt, valja paziti, da ne bude ukopano dublje nego li je prošle godine u zemlji stajalo.

Obradjivanje vrta biva:

1. Zalievanjem. Zalievati valja u pravo doba, ne odviše, premda je bolje ređe a dovoljno zalievati, nego li često al svaki put nedovoljno. Ako je biljka do sada stajala u veoma suhu tlu, ne valja je prvi put preobilato zalijati, već malo. Za velike suše nije dosta, da se zalije tek korien biljke, već valja, da joj se i lišće ili perje ovlaži. Nu to ima biti s večera, a ne neposredno prije nego što će bilinu obasjati sunce.

S proljeća i u jesen zalieva se vrt u jutro i oko podne; ljeti za vedrih dana u večer, a za oblačnih u koje godier doba dana.

Slabo bilje valja zalievati pomalo i često. Koliko je bilina po sebi u petlji i lišću sočnija, mastnija, toliko joj manje vlage treba. Grede na suhu položaju, dobro pognojene, trebaju više da se zalievaju nego li negnojene. Kad biljka cvate, valja ju obilato zalievati, kad počiva, onda malo. Maleno bilje zalieva se odozgor zaljevačom; na jače bilje napušta se voda ka korienu.

Koliko duže teče voda iz rieke ili potoka po otvorenih žliebovih ili izkopanih jarcih, toliko više vriedi; jer se stopi te nakupi gnojnih česti.

2. Okopavanjem. Ovaj rad prija malo ne svakoj bilini, te osobito tada nužno, kad je nagla kiša tlo oko bilja sabila, te na to nastala žega ili duvao vjetar, te je sbito tlo jošte i osušio.

Okopavati valja za mirna vremena, za suha tla; kopanje u vlažnu tlu, kad se zemlja za motiku ili lopatu liepi, ne samo da ne koristi već bezuvjetno škodi. Bilje, kojega korien prodire u dubljinu tla te ne razgranjuje oko se vrieža, može se duboko okopavati; usuprot ono, što tjera korienje u šir, valja plitko obradljivati.

Plitko okopavanje veoma često zamienja plevljenje te mu ni nije druge svrhe, van da tlo oko bilja očisti od korovlja i drača.

3. Ogrijanje ili ogrtanje jeste rad, kojim se oko stabla biljke nagomilava zemlja u hrpu, stablo čvršće stoji pak da gornje žile koriena ima od kuda hranu da crpe. Nu danas prevladava vjera, da ni jednoj biljci ne treba ogrtanja, već da je bolje, ako se oko nje drži prostor čist, tamaneć korovlje. Nu ne valja misliti, da mi za to, što ogrtanje ne preporučujemo, odvrćamo vrtlare od okopavanja bilja. Plitko okopavanje, kojim se podaje zraku pristup u tlo, te se čisti prostor oko korisne biljke, uvijek je probitačno.

4. Plevljenje sa dva je obzira koristan posao. Prvo, što se bilju daje odušak; drugo, što se dobiva gotovo hranivo za krave i svinje. Vrt od pol jutra može, ako se pljevi uredno i pozorno, te je dobro pognojen, uzdržavati dvie krave.

Ne možemo prešutjeti načina, kojim je glasoviti vrtlar Bilek postignuo u vrtlarstvu divne uspjehe. On meće u dubljinu od jedne stope u zemlju glinene cjevi sa odušci poput dimnjaka, što su izvedeni nad površinu greda. Ovako se dovodi zrak u zemlju izpod korienja bilju te ono liepo i brzo raste i izvanredno biva rodovito.

Klilo. Ne pišemo za vrtlare od zanata te nam nije nužno, da napućujemo ovdje, kako se prave klila, bilo toplo ili hladno. Obična kućanica može dati za svoju porabu udesiti maleno klilo bez velika troška i muke.

Neka ogradi dva tri metra dugačak a dva metra širok prostor u vrtu, na mjestu prema suncu položen u jakimi, svojom širinom osovljenimi daskami; neka dobrom, sipkom, umrvljenom zemljom dađe tlu unutar ograde položaj, da koso visi čitava površina prema suncu. Zemlju unutar te ograde ili bolje okvira neka pognoji što obilnije konjskim gnojem i neka tu mjeseca veljače posije sjeme bilja, koje hoće da uzgoji. Klilo može se pokriti starimi prozori, a ako nastanu veoma mrzli dani, a osobito noći, jošte i hasurom bilo od slame bilo od rogoza. Za vedrih i toplih dana valja odstraniti hasuru a prozore otvoriti, da bilje dobi zrak.

Kad se priesad iz klila presadi, može se u njem kasnije gojiti bilo koje povrtlje, osobito mjeseca rotkvice, koja će u njem liepo uspijevati, ako se bude o tom nastojalo, da se zemlja dobro zalieva ne premrzlom vodom.

Naputak za pojedine vrsti povrtlja

1. Grašak ljubi rahlo tlo, osobito ono, gdje ima nešto vapna. Može se na zaštićenih gredah u jesen posaditi te će biti redovito ljepši i rodovitiji od proljetnoga. Valja ga čistiti od korova i prije nego će se kraj njega zabosti šiba, da se po njoj penje, okopati. Za sjeme valja odabirati zdravo zrno, bez žizaka. Tko sije sjeme bez žizaka te ga sadi na samu, gdje nema blizu graška od sjemena sa žizci, imati će čistu plodinu.

Grašak veoma rado spopada medljika, s koje mu se osuši lišće i stabljika pak i mohune ujedno sa plodom. Dokazano je, da i graškovu medljiku, isto tako kao i trsnu, ubija modra galica. S toga valja grašak već prije cvieta oškropiti slabom raztopinom modre galice.

Grah i pasulj sadi se u jamice. Zahtieva lako, suho tlo. Dobro uspjeva u ilovači, dobro snažnoj, pomiešanoj sa dosta crnice. Ne smije se sijati prerano, jer će ga mraz uništiti. Najbolje je saditi ga u jamice, razdaleko na 45—60 cm.

Za rani pasulj nema boljega sjemena od crnoga, svetloga, dosta sitnoga. Od vrsti, što se jedu sa mohunami, najbolja je od svih ona, što se kod vrtlara i sjemenara zove: „Mont d' or“.

Zeleno zelje ili kelj ne ište odgoja, različita od onoga, kakav se uporavlja oko obična pokusa.

Cvjetača ili karfiola. Ima je sa crnim cvietom i sa bielim; jedne i druge vrsti ima što uspjeva rano i kasno.

Crna cvjetača ne izabire toliko tla, koliko biela, zadovoljnija je, a daje plod veoma slastan i ugodan. Nu slabo je tko ljubi; jer crninom nekako čovjeka odbija. Usuprot biela cvjetača veoma je obljubljeno povrtlje. Ljubi dobro, vlažno, masno, nešto težko, duboko obradjeno i pognojeno, ilovasto tlo na toplu, zaštićenu, al ne presuhu položaju.

Za raniju cvjetaču sije se sjeme mjeseca veljače u klilu ili u lonce ili slazine, koje se drže u sobi, gdje se ne smrzava al opet da nisu pretople.

Kasna cvjetača sije se pod vedrim nebom koncem ožujka i početkom travnja.

Priesad se presadjuje, kad su biljke potjerale u četvrto pero, a sadi se u razmaku od 1 i pol do 2 stope. Presadjuvane biljke valja često okopavati i zalievati. Kad se cviet pojavi, valja lišće prikupiti nada cviet te ga na lako svezati po komadić, a ne čitav cviet, koji će se pomladiti.

Kupus (bielo zelje). Ima ga šiljasta i okrugla oblika. Neki vole prvo, jer je bielo i mekano; u nas se redovito više cieni drugo, nešto zelenije.

Zahtieva mekano, toplo, ilovasto ali dobro priredjeno glineno tlo, koje ne smije da je hladno ili premokro. Osobito dobro uspjeva kupus na naplavinah, blizu rieka i potoka. Dobro ugnोजen piesak dosta mu godi. Kupus podnosi veoma puno i jaka gnoja; nu valja da se tlo za nj dobro umrvi. Dobro je, da se za nj ugotove grede u jesen, a u proljeće prije sadjenja, da se jošte jedan put prekopaju.

U nas sadi se manje kupusa za ljetnu porabu, nego li za zimsku; za prvu proizvode se biljke u klilu ili u slažinah, plitkih škrinjah itd., za druge sije se sjeme pod vedro nebo, te se presadjuju biljke u lipnju mjesecu na svoje mjesto. Ivanje (24. lipnja) jeste obični rok za sadjenje kupusa, što se kiseli za zimu.

Kupus valja marljivo čistiti od drača, pljeveć ga i okopavajuć.

Ako je premokro vrijeme, kad se zelje u glave veže, onda glave rado pucaju; s toga neki za takova vremena, običavaju kupus ponešto iz zemlje potegnuti, kano da će ga izpuknuti; nu dignuv ga nešto, ostavljaju ga, tvrdeć, da tad korien ne diže iz zemlje toliko soka pak da neće kupus pucati. Može se pokušati na malu.

Kupus mnogo puta tamane gusjenice. Valja znati, da gusjanice, kad su se već lišćem kupusa razišle, nije moći pokupiti te utamaniti. Zlo ovo daće se zapriječiti, ako se pazi, kad leptiri kupusari legu na kupus svoje zapljivke (jajašca). Na spodnjoj strani lista blijedo-žuta jajašca su u malenih hrpicah kano priliepljena na list. Jednim pritiskom prsta može čovjek utamaniti čitavo leglo gusjenica.

Crvenac luk uspieva najbolje u mastnu, crnu, dobro priredjenu tlu; nu ne valja da je tekar pognojeno. Najzgodnije je, da se one grēde, na kojih će budućega ljeta luk rasti, u jesen pospu se gnojem, koji se plitko podkopa; u proljeće podkopa se zemlja jošte jedan put. Kako obični gospodari sade lučice, što ih kupuju na trgu, nije nam nužde govoriti o spravljanju i lukova sjemena. Tek to spominjemo, da, ako smo sami iz sjemena proizveli ljetos lučice, koje ćemo buduće godine saditi, do porabe imamo čuvati lučice u vrećici svezane, te obješene u slab dim. Ovako će se one najzdravije održati.

Lučice sade se početkom travnja mjeseca, po jedan palac duboko, ne pre-gusto a niti preriedko ne, da ne stoji izmedju redova nasada prazna zemlja.

Porac luk sije se u rano proljeće, a mjeseca lipnja ili srpnja presadjuje se u redove na grede. On ljubi tlo što više pognojeno; nu i troši ga, te sijuć iza njega drugo povrtlje, valja zemlju iznovice gnojiti.

I kozjak luk jako troši zemlju. Njega rado spopada gnjiloća, koja često potiče od tuda, što je u onih lukovicah, koje smo sadili, bilo zametka gnjiloći. Valja i na to paziti, nisu li već u korienje upljuvali kukci svoja jajašca, iz kojih će se izleći u zemlji crvi, te čitav nasad oštetiti.

Bieli luk ili češnjak sadi se komuškami u ranu jesen (mjeseca rujna) ili u proljeće što ranije. Ište dobro, jako, ali ne tekar pognojeno tlo. U mjesecu lipnju valja perje češnjaka zauzlati, da ne udari u cviet.

Pažutka (šnitling) jeste obljubljen dodatak govedjoj juhi. Može se sijati; nu redovito se presadjuje i množi presadjujuć grmiće s mjesta na mjesto. Sadi se po tri-četir prsta duboko; najbolje joj je gnojivo u vodi razriedjena čadja (saja).

Rotkvica mjesečna ište veoma mekano tlo, koje valja da je uvijek vlažno. Sije se sve na 14 dana, da je bude uvijek. Ona dugoljasta nešto duže raste, nu u zemlji mekanoj i dobro pognojenoj bude izvanredno slastna i ugodna. Za ljetne žege valja joj naći mjesto zaštićeno od jake sunčane pripeke; jer će inače ožilaviti.

Zimska, crna rotkva ili povrtnica sije se mjececa kolovoza, a vadi se u studenom te se, obrezav joj perje i korien, stavlja u piesak u podrum, gdje može prezimiti te će do proljeća ostati zdrava.

Krastavci ištu jako tlo, a uz to umrvljeno i mekano. Tko ih hoće iz koštica da goji u sobi, neka u polovicu jajačje lupine usadi po jedno, zdravo zрно ili neka uzme na riedko pletene košarice, neka ih iz nutra obuće papirom i napuni sipkom zemljom i usadi u svaku po dvie tri koštice.

Kad nestane opasnosti od mraza, neka biljke presadi u vrt s košaricami ili onako u jajačjih lupinah. Riedka košarica ne će smetati, da krastavci šire korien i dalje kroz papir u zemlju; isto tako ne će priječiti ni lupine. Medjutim, ako se biljčice dobro zaliju, dati će se lupina otriebiti od zemlje prstom, te se može čitava grudva s korienom bez lupine presaditi na gredu.

Zgadja se, da krastavci jako cvatu, a slabo rode; to biva onda, kad prašak mužkih cvjetova ne dodje u doticaj sa pjesticem ženskoga cvieta. Tomu može vrtlar sam doskočiti, ako u ženski cviet (poznaga po zametku krastavca, koji se pokazuje poput petljike izpod cvieta) uspe praška sa mužkoga cvieta. To biva tako, da se mužki cviet odkine i sa svojim praškom otare o pjestic ženskoga cvieta.

Dinje odgajaju se u nas većinom u klilu ili se mlade biljke iz sjemena izvode, upravo kako i krastavci. Dinja ima bezbrojnih vrsti, poglavito diele se po dobi dozrievanja u rane i kasne ili pozne. U južnih krajevih, osobito na primorju rastu dinje, što su i po 20 funti težke, nu ima i sitnih poput jabuke.

Mlade se biljke presadjuju, čim su potjerale treći list; za nje valja gredu tako ugotoviti, da svaka biljka dodje u svoj humčić. Izvadiv mladu biljku sa korienom, valja što više zemlje oko koriena prikupiti i stisnuti poput lopte, te ovako biljku uložiti u priredjenu jamicu, da joj se korien ne ozledi. Čim je posadjena, izravna se oko nje zemlja, te se zalije mlakom vodom. Presadjene biljke ne podnose žege, valja ih zaštititi, dok podrastu. Kad ima biljka 4—5 listića, odkine joj se vršak sve do donjih dvajuh listića; to biva za to, da što prije izbiju napolje rodovite rozgvice. Ako potjera rozgava više od dvie, odkinu se sve do dvijuh najjačih. Kad rozgvice imaju 5—6 listova, onda se i one odkinu do drugoga, trećega svoga koljena. Tako se redom sveudilj radi rozgvami, dok se na njima stvore mlade dinje te porastu do veličine oraha. Na svakoj rozgvi valja ostaviti samo jednu dinju, i to dakako najjaču te iznad nje ostaviti rozgvi samo dva koljenca. Rozgve ima vrtlar razstaviti, da ne rastu izprepredene jedna sa drugom, već da se pruže svaka svojim pravcem. Kod ranih dinja dovoljno je, da na svakoj biljci narastu 3—4 dinje, a kod kasnih 5—6.

Ako baš treba, da dinje zalievamo, valja to činiti oprezno tako, da se stabljika ne zalieva i da ne škropimo ploda. Redovito ne treba ni za suše dinja više zalievati, čim je plod polak toliko velik, kolik ima biti, kad dozreli. Plod valja tako položiti, da bude uvijek zaštićen barem jednim listom od sunčanih trakova.

Ako se na plodu pokazuje, da kani pući, valja njim zakrenuti tako, da mu se petlja ili držak previne poput gužve.

Za dinje ugotavlja se tlo, gnojeć ga bud konjskim gnojem, bud prašinom s cesta, bud napokon izruhlim govedjim gnojem, koji je sastavljen s listincem ili izluženim trieslom.

Selerije ima dvie vrsti; jedna se goji, da se njezino lišće gotovi za varivo; druga poradi svoga koriena, koji varen daje veoma dobro, tečno i zdravo hranivo.

Prva traži tlo što je već prošle jeseni pognojeno i uzkopano, druga pako ište tlo duboko, dobro pognojeno frižkim gnojivom te vlažno mjesto.

Kad je selerija jur liepo porasle te joj korien prilično odebljao, dobro je, da se sve lišće, do ona tri najmanja, što su nikla iz srca, odkine. To se radi redovito u kasnu jesen na biljkah, što ćemo ih kroz zimu ostaviti na polju.

Kultura salate poprieko je poznata; tek nam je to primjetiti, da salatinu sjeme uzdrži više godina klicavost te je pače sjeme starije bolje od frižkoga. Svake vrsti salata: rana, glavnata, visoka ljetna i jesenska andivija zalieva se odozgor zaljevačem samo tako dugo, dok se nije ili sama uvila u glavu ili dok je nismo zavezali; od tada smije se zalievati samo pod korien.

Špinata ne cieni naš narod koliko zaslužuje. Ovo je zdrava hrana; jer ne nadima, a ne strada tako lako od studeni i mraza kako gdje koje drugo varivo. Ima ga po obliku dvie vrsti: s oblim i šiljastim lišćem; prvi je mekši, nu drugi je trajniji. Može se sijati u svako doba; ljubi jako tlo i zračan položaj. Ljeti valja ga marljivo zalievati; jer će inače potjerati prerano u sjeme. Ljetna vrst sije se što ranije u proljeće, zimaska pako početkom kolovoza.

Jednostavno sadjenje i obradjivanje šparoge

Prvi francezki šparogar Baltet opisuje način, kako valja šparogu saditi i obradjivati, ovako:

Izbor i prava tla

Kultura šparge jeste laka, nosi korist sigurnu i obilatu, može se udesiti na velike, na polju ili na malo u vrtu ili tek za zabavu u vrtiću kraj kuće. Može se šparga gojiti u toploj postavi ili u hladnu klilu.

Naš naputak vriedi za običnu kulturu za vrsti šparoge holandežke i argenteuilске. (Ova se obično prodaje u naših sjemenarah).

Tlo valja odabrati na mjestu zračnu, otvorenu; ono ima biti mekano; ako je nekoliko mjeseci prije pognojeno, to je jošte bolje; zemlja ne valja da se duboko prekopava, već treba tek površinu lopatom okrenuti.

Nekoliko vremena prije, nego li ćemo špargu saditi, valja motikom ili lopatom izkopati diljem od jednoga kraja grede ili leje do drugoga 45 centim. širok i 15 centim. dubok jarak, položiti izkopanu zemlju s lieva i desna, da bude jarku kano nasip sa svakoga kraja. Ako nam treba ovakih jaraka više, neka jedan od drugoga teče u razmaku od 80 centim.

Ovako neka mjesto stoji, dok bude vrijeme, da se sadi šparoga.

Kako se sadi

Vrieme sadjenju jeste ožujak i travanj (pa i početak svibnja): na jugu ranije, na sjeveru kasnije.

Uzimlju se za sadjenje mlade kičice (perčini), posve zdrave, te se polažu u dno jarka, jedna od druge 90 centim. daleko upravo u sredinu.

Korienići kičice razstavljaju se rukom prema dužini jarka a tad se pokrivaju zemljom s nasipa, koju dakako valja dobro srrviti. Korien valja da je povrh svoje glavice pokrit zemljom do 3 milim. visoko. Zemlja se rukom dobro utisne te kakom suhom šibom označi, gdje je šparoga usadjena, nu valja šibu ili koso utaknuti u zemlju, da ne ozliedi kojega korienića ili ju ubosti izmedju korienja prije nego li je kičica pokrita.

Sad se ovaj nasad gnoji svojim posebnim gnojem, što ga izkusni vrtlari posebice gotove za šparžišta. Nu stvar nije nikako tajna; dobro je svako gnojivo, što je skroz sazrelo da ne potiče vrienja u zemlji, pak da ne čini u tlu puči i praznina, u koje ležu insekti svoja jaja. Bit će u tu svrhu dobar izluženi pepeo, pomiešan sa čadjom, što je ležala u hrpi koje vrijeme, te je izpremiešana ugašenim vapnom, jošte više vriedi koštena muka, rogovina, papei itd. Ovako se gnojivo (dakako smrvljeno i sazrelo) pomieša pjeskuljom ili prostalim muljem, osoli se običnom soli te se posipa u jarke gdje je šparoga usadjena.

Što obično naša šparžišta toliko stradaju, tom je najviše krivo nezrele gnojivo iz zahoda, buništa, sa ulica, nezriela drvocijepina itd.

Uzdržavanje i obradjivanje prve godine

Poglaviti je zadatak, da se čuva trava i da se zemlja odozgor porahljuje i grebe, pri čem valja oprezno raditi, da se orudjem ne segne preduboko. Uza to valja pomno pretraživati, da nema jaja i ličinaka raznih buba, osobito kukca šparogara.

Po nasipu može se sijati sočivica ili drugo bilje, što se predaleko ne razastire te dosta brzo dozrieva, primjerice, čučavac grah, nizki grašak, salata itd.

Jesenski rad

Mjeseca listopada ili studenoga, pošto su se one malene stabljike, što su ove prve godine uzrasle, osušile, valja ih obrezati 15 centimet. iznad tla. Tad valja onu zemlju, što se je okopavanjem i inače po kiši nakupila u jarke odstraniti, da ne bude iznad koriena; okopa se tlo u premjeru od 20 centim. sve do koriena; nu ipak ne ozledjujuć ga, pak se izmjeni izvadjena zemlja opet novim gnojivom, kakevo opisasmo gore. Tko ima, da troši, neka se preporučí čestitomu sjemenaru, da mu nabavi umjetna gnojiva za šparžišta. Svako gnojivo valja pomiešati sitnom zemljom, najbolje pjeskuljom, pa da i ne bude upravo oštri bje-lutkov piesak, može to biti i vapnenjak.

Druge godine iza sadjenja

S proljeća imaju se kičice, što nisu prve godine potjerale u vis stablike, izvaditi te izmieniti drugimi. Tad se nastavlja pljevljenje i površno okapanje te traženje kukaca i njihovih gnjezdlišta.

Kad su stabljike visoke od prilike 60 centim. valja do svake zabiti kolčić te ju uza nj na laku ruku privezati, da je vjetar ne prelomi.

Treće godine

Ako nismo prijašnje jeseni sa šparžišta odstranili usahljih stabljika to valja da učinimo sada, u rano proljeće. Kolčiće što smo ih lani zabili u zemlju, valja sada izvaditi te oko svakog kolčića nagrnuti humčić 15 do 20 cm. visok, prema tomu, je li bila tu prošle godine stabljika slabija ili jača. Slaboj stabljici ne treba visokoga humčića.

Tim je i nestalo nasipa; jer smo zemlju s njih potrošili za ogrtanje šparžišta; prostor gdje su bili nasipi, neka se poravna, da služi puteljkom, kojim se stupa radeći ili režuć šparogu.

Ove godine slobodno je najjače stabljike jur rezati; nu tek dvie, tri sa svakoga humčića, najviše četiri. Rezati valja najjače, pošto su porasle do 4 milim. iznad humčića. Pri tom rine se prst uzduž stabljike u zemlju do mjesta, gdje je nikla iz kičice te se bud trgne bud zakrene da se sasma odkine s kičice. Ovako je mnogo bolje raditi nego li rezati nožem, čim se često rani korien ili se posieku novi izdanci, što jošte nisu nikli iz zemlje.

Sa slabih kičica, što se ukazuju slabimi stabljikami, ne valja ove godine ništa odkidati.

Je s e n s k i r a d. Pošto su se stabljike usušile, valja ih posjeći 25 cm. iznad zemlje; humci se izravne te se s njih zemlja opet povuče u nasipe.

Sad se dobro jarak pognoji valjano sazrelim domaćim gnojivom, kojem je ipak probitačno dodati umjetna gnojiva bilo iz trgovine, bilo da smo ga kod kuće ugotovili od čadje, truhla drva, pepela, kosti itd.

Četvrte godine i dalje

Rad je jednak onomu druge i treće godine, nu humčići, što se ove godine nagrtavaju, valja da su visoki po 25—30 centim.

Svake godine otkriva se nasad te se gnoji novim gnojivom pak se ništi korov i travurina. Vadeć stabljike iz zemlje, valja štediti sve, što je slabo i kržljivo. Ostavljajuć stabljike, da se razvinu do kraja, jači se korien.

Ponavljamo, da je prekoristno služiti se posebnim gnojem, koji ne vrije i da je probitačno, da bude zimi nad korienom radje manje nego li više.

Biela se šparoga dobiva, ako se vadi, čim je pomolila glavicu na vrh humčića, crvenkasta biva, kad se pusti do 4—5 milimetra iznad njega, a zelena će biti, kad je porasla do 15 centim.

Kako smo mi preporučili saditi, ima svaka kitica prostora do jedan metar, po čem na hektar zemljišta možemo usaditi 10.000 kičica. Svaki grmić može pro-tjerati kroz godinu oko 25 do 30 stabljika, što se može za izvjestno prodati po 25 novč. po tom mogao bi hektar zemljišta donesti koristi 2500 for. Obradivanje na godinu stoji 500 for. ostaje jošte vrijednosti 2000 for.

Tko hoće da usadi šparogu u vinograd ili medju groždjiće, te ogrešt, neka radi isto ovako.

Peršin preporučujemo svim kućanicam onaj sa načehanim perjem; jer je veoma mirisan pak se ne zamienja lako s trubeljkom, koja po svom vanjskom obliku puno naliči na obični peršin, a ljut je otrov.

Korjenasti peršin sije se na riedko, a može se, da se na jednom mjestu sije, te na drugo presadjuje.

Peršinu svake vrsti puno prija, ako se kad što potrusi dobro zrelim, smrvljenim gnojivom; u obće ljubi peršin jako, sipko i duboko tlo, nu ne godi mu frižko gnojivo. U jesen vadi se iz zemlje korjenasti peršin za zimski potrošak veoma kasno; jer on u mjesecu listopadu najviše raste.

Mirodijsko bilje, što nam rabi za začin pečenki, za umake ili sosove, za dotak varivu itd. jeste: mažurana (majoran), majčina dušica (timjan), sladki januš, kopar, tamjanika ili žalfija itd. Ovo se bilje sije po rubovih greda, i to s proljeća mjeseca ožujka i travnja. Žalfija i timjan lako se razplodjuju sadeć česti grmića, što smo ih sa starih grmova sa korjenom odkinuli. Nu ne valja ostaviti grmića više od tri godine na jednom mjestu, već ih valja pomladiti presadbom.

Mrkve ima više vrsti, te se razlikuje dužinom koriena i njegovom bojom. Može se sijati u svako doba godišta; nu ne prija mu velika žega. Tlo najveć ljubi pjeskovito, pomiešano sa crnicom. Sije li se veoma rano s proljeća (a može se sijati i jer mu ne škodi mraz), u veoma duboko tlo; imati ćemo u svibnju veoma dobra variva.

Mrkva spada medju najzdravija hraniva, te bi joj imao navlastito naš seoski narod posvećivati mnogo više pažnje nego li to čini.

Ne možemo zaključiti svojih naputaka kućanici kao vrtlarici, a da joj ne spomenemo dvie vrsti vrtuih bilina, što rastu kao grmlje, te rode plodom, što puno vriedi i ljeti frižak i ukuhan sa sladorom za zimu. Ti grmići jesu:

1. Groždjiće ili ribiz. Ima ga crvenoga, bieloga i crnoga; crni je tek za ures vrtu, da bude u njem, koje čega; jer ga riedko tko može da jede zbog njegova jaka vonja po stjenicah. Nu list njegov vriedi za domaći liek od kašlja. Ako se bud frižko, bud posušeno lišće crnoga ribiza poput drugoga uvarka ili teja uvari u čistu vodu, te topla ova voda popije, tjera čovjeka u silan znoj.

Ribiz razplodjuje se veoma lako; zatakните šibu, čim ste ju odrezali s grma, u vlažnu zemlju, ukorienit će se odmah, te već iste godine roditi.

Grmlje ribiza valja u zimi ili rano s proljeća proriediti te prirezati. Koliko se marljivije to čini, toliko će biti jagode grozdica krupnije i slastnije.

2. O g r e š t (Agras) rodi veoma liepim i dobrim, rezko slastnim jagodjem, koje se da i za zimu sačuvati poput voća. Umjetnici vrtlari proizveli su vrsti ogreška sa veoma krupnim plodom. Razplodjuje se presadivanjem česti grmlja ili povaljivanjem grana. Mjeseca lipnja ili srpnja pritegne se duža grana k zemlji, prikvači se drvenom kvačicom do tla te se porad kvačice jošte i zemljom pokrije. Grana pustit će iz zemljom pokrta koljenca korien. U jesen odreže se grana iznad koriena te s korjenom kao nov grm presadi.

Za spomenar

1.

Zima prodje, a proljeće dodje:
Ptice poju, cvietaju ružice,
Sve se ljubi i vrieme ne gubi;
A ti zlato, neljubljeno drago,
Vrieme gubiš, a mene ne ljubiš.

Narodna pjesma.

2.

Da bi nebo papir bilo,
A zvezde pisci bili,
Još ju nebi popisali
Našu ljubav neizmjernu.

Narodna pjesma.

3.

Jezero su tvoje oči.
Plavo, mirno, milo jasno;
Gledao bih uvijek u nje,
Rano zorom, noćju kasno.

U jezeru trepti čudno
Zlatna zvezda baš u zeni;
Ova zvezda plamna žarka,
To je ljubav tvoja k meni.

August Šenoa.

4.

Bila večer tija,
A s nebesa sila
Sjajnih zvezda mila
Meni se nasmija;
Al su potammjele,
Pak se zastidile,
Jer su oči mile
Tvoje baš vidjele.

August Šenoa.

5.

Ti poznaješ nebo
Kolko si ga snivo,
A poznaješ zemlju
Kolko si uživo.

Možda i jest nebo
Samo da ga snivaš,
Al zemlja je, vjeruj,
Da na njoj uživaš.

Jovan Jovanović.

6.

Ljudskom srcu uvijek nešto treba,
Zadovoljno, nikad posve nije:
Čim željena cilja se dovreba,
Opet iz njeg sto mu želja klije.

Petar Preradović.

7.

Vjetar meni kroz prozor donese
Neki danak, kad sam tebi piso,
Zelen listak, pa ga uprav strese
Rieč na jednu, koju sam izbriso.

Izbriso sam riečcu, ljubav zvanu,
Jer u pismu mjesta ne imaše.
Je l' zavio onaj listak ranu,
Il' pokrio grob ljubavi naše?

Petar Preradović.

8.

Ako želiš prave sreće
Sebi, meni, čedu svome,
Iz sve duše kratko reci:
Pomoz, bože, rodu mome.

Jovan Jovanonović.

9.

U ruke ti sám dah
Jednom srce moje,
Da činiš od njega,
Što hoćeš gospoje;
Da srce razrežem,
Našla bi svoj obraz,
Za kojim ja venem
I stinem kako mraz.

Š. Menčetić.

10.

Uživaj lieposti,
Uživaj i radost,
Ljuvenom krieposti
Uzvisi tv'u mladost.
Jer vrieme to sladko
Ko vjetar uteče,
Puštav ga, u kratko
Kakanje se steče.

Marin Držić.

11.

U zrcalu ma ljuvena
Te ljepote gledaš tvoje,
Neka da znaš, da je sjena
Sve na svijetu, liepo što je.

Tudir Božko.

12.

Staro ulje i vino
Dobre su dvie stvari,
Nu prijatelj nađ ino
Najbolji je stari.

Nikola Dimitrić.

13.

Koj ne trpi dima,
On se malo grije;
Koji prosi, prima;
Žanje, koji sije.

Pavao Vitezović.

14.

Najgušće žestoke
Jele vjetri viju,
Višnji turnji gorke
Već mahe pojimlju,
I gore visoke
Najveć striele biju,
U doline nizoke
Trieski ne dospiju.

Knez Petar Zrinjski.

15.

Gdje nije ognja, sunca
Nije ni topline,
Gdje nije vjernost srca,
Tu ufanje gine.

Pavao Vitezović.

16.

Tko se drugi krat oženi,
Utopljenik zvat se more,
Koj izpliva na žudjeni
Kraj, pak opet srće u more.

Gjuro Hidja.

17.

Mlada zora kad zaplavi,
Mrka noćca kad se krene,
Kad se slavulj pjesmom javi,
Tad se, dušo, sjeti mene!

Jutrom rosa kad zablista,
Sunce zlatom kad se odjene
Tada, dušo, nek se čista
Tvoja ljubav sjeti mene!

A kad opet noć se spusti,
Kad se sjene jave njene:
Tad molitvu, dušo, izusti,
Pa se uz nju — sjeti mene!

Vladimir Nikolić.

18.

Što je ruža bez mirisa blaga,
Što bez rose — cvieća družba draga,
Što su gusle bez ikakve žice,
Što hladnac bez hladne vodice,
Što su gaji bez slavulja mila,
Što li golub bez desnoga krila,
Bez obala cvjetnih što je rieka,
Što li gore bez vila i jeka,
Bez danice što je rumen zore,
Bez bisera svojih što je silno more,
A carica bez svo'e krune što je,
Bez ljubavi, vjeruj, dieva to je.

Mirko Bogović.

19.

Ti si mi sunce, a ja sam cviet,
Kraj tebe, dušo, prezirem sviet.
Ti me ognievaš, al zračak tvoj
Spalio, sgorio sav život moj;
Pa tako svenut i spržen cviet
Kraj tebe opet prezirem sviet.

Ivan Dragišević.

20.

Kad ja vidjeh oči tvoje,
Jarko sunce meni sinu,
Kroz srce mi striela minu
Kad ja vidjeh oči tvoje!

Kad ja vidjeh oči tvoje,
Ko u nebo da se vinuh,
Sav se stopih u milinu,
Kad ja vidjeh oči tvoje.

Kad ja vidjeh oči tvoje,
Izvor sladkih uzdisaja,
Ja pomislih: Eto raja!

Pred oči mi zora svanu,
A duša mi ognjem planu
Kad ja vidjeh oči tvoje!

Jovan Ilić.

21.

Klonte me se laskatelji,
Što hvalite crno oko:
Pa ga imo bieli labud,
Pa ga imo sivi soko.

Modro oko, to je oko:
Gorske vile, dične Lade;
To je oko, koje k srcu
Ponajbolje stazu znade.

To je oko, biser oko;
Oko sladje još od meda:
To je oko, kojim svaki
Angjel rajsku slavu gleda.

Jovan Sundečić.

22.

Sretna bila i blagoslovljena
Odsad pa do vieka,
Kad te s krila jedan lovor spusti,
Drugi nek te čeka.

U koljevci čednih ljubičica
Sreća nek te ljulja,
Skladna pjesma nek te uspavljiva
Od gorskih slavulja.

Biela vila i kičena zora
Nek te dvore, služe:
Medovinom nek te poje rajskom
Iz čaše — iz ruže.

Vječna radost nek ti vienac plete
Oko krasnog čela,
Milje na vrat djerdan nek ti niže
Iz mora debela.

Mita Popović.

23.

Što je cjelov? Slast, naslada,
S koje nitko ne postrada,
Jeka glasa iz njedara,
Ljubavnoga iskra žara,
Izum srdeca i naravi,
Prirodjena rieč ljubav.

Josip Eugen Tomić.

24.

Uviek, draga, sjećaj mi se krvi
Svoga roda, kojemu se brojiš;
On u svačem drug ti bio prvi,
S kojim da se nikad ne razdvojiš.

O sreći mu i napredku gledaj,
Bud mu druga u sreći i biedi,
Pa izmetom zavesti se nedaj,
Što našinske krvi ne zavriedi.

S rodnom nastoj u svem biti jedna,
Za nj mi revnuj skrovce i na javi,
Da sviet rekne: to je kćerca vriedna,
Da ju pjesma naših žica slavi.

Jos. Eugen Tomić.

25.

Umrieti se jednoč mora,
Ali tada znaj bar zašto?
Ja ću umrieti za slobodu,
Jer sam o njoj uvijek mašto.

Za slobodu mog Hrvatstva,
Koja toli teško strada,
Kom je život, ko i prošlost,
Samo čislo težkih jada.

Pa kad umrem, čedo moje,
Nemoj zamaš suze liti!
Već nauči moga sina,
Da me znade osvetiti.

A. Harambašić.

26.

Ja te ljubim moj uzore,
Što se ikad ljubiti more!
Noćnik putnik na bezpuću
Kako žudi sievak zore;
Kako jelen na potisci
Osoje si želi gore;
U tammici u okovih
Ko slobodu rob nebore;
Kako bršljan zelen vazda
Tankovito ljubi bore;
I uz vječni šaput, žamor
Kako brieg si ljubi more:
Tako ljubim, tako žudim
U moje te uvest dvore.

Lavoslav Vukelić.

27.

Večer mehkim skutom sviet pokriva
Na drveću lišće tiše sbori,
Sve polaglje potočić žubori
A u gnujzdo ptičica se skriva.

Svuda mirno, te mirnije biva,
Samo s crkve na brežuljku gori
Skromno zvono dolinom se ori —
Sladku spomen u meni oziva.

Ta crkvice siedo spominje me,
Majko moja, na te siede vlasi,
Štono drago tvoje kriju tjeme;

A pozdravi zvona večernoga
U mom uhu ječe kao glasi
Blagoslova nježnog, majko tvoga.

Napoleon Špun-Stričić.

1. Naobražen razum i oplemenjeno srce jesu prava podloga prijateljstvu.

2. Mudraci kažu: ne prosudjaj nikoga, dok ne dodješ na njegovo mjesto.

3. Sve može čovjek strpljivije izgubiti, nego li čovjeka.

4. Nevinost srca jest baština i ures žene.

5. Mnogi drže ljude opasnijimi, nego li su oni u istinu.

6. Mudrac može prezirati slavu, ali neka ne prezire časti. Riedko je čast ondje, gdje je slava, a gotovo još redje slava ondje gdje je čast.

7. Žene su nalične finim radnjam od slonove kosti; ništa nije bielije od njih, ali ništa i ne požuti toli lahko.

8. Žene su naravna veza društvenosti.

9. Čovjek nije nikad tako dobar i lep kao kad moli za oprostjenje, ili kao kad sam prašta.

10. U ljudskom životu nije praštanje posljednja vrлина.

11. Kod žene nije ništa ljepše, nego li je njezino nastojanje, da se svikne svomu suprugu.

12. Neki mudraci kažu, da je za muža svet, a za žene kuća.

13. Žene su ljubezna tajna, koja je samo prikrivena, ali nije sakrivena.

14. Zaborav i praštanje osveta je čestita čovjeka.

15. Ljudi, koji su u istinu dobri i pametni, zadovoljavaju se i uzimaju osobe i stvari onako kakove jesu, a ne jaduju, što su nesavršene, niti ih popravljati pokušavaju. Oni mogu na svom prijatelju, rođaku ili znancu viditi kakovu pogrešku, a da je nikad ne spomenu niti njima, niti komu drugomu, i to često, a da se toga radi njihova sklonost prama dotičnomu ni malo ne umanju.

16. Ne ima pod nebom ničega, a da ne bi s poteškoćami skopčano bilo! Samo nutarnji nagon, veselje i ljubav pomažu nam svladati zapreke, prokrčiti stazu i uzdići se nad onaj tjesnac, u kojem se drugi izmuče do zla boga.

17. Velika i zamjerna pričinja se hvala, pala u dio onomu, koji je nesretne slučaje muževno podnosio, kojega udes skršiti nije mogao, i koji je u svih nesgodah života svoje čudoredno dostojanstvo zasvjedočio.

18. Želiš li, prijatelju, da ti savjetujem, to pripusti bogovom, neka oni odrede, što nam je na uhar i na spas. Oni će mjesto ugodnoga koristno dati. Njima je čovjek draži, nego što si je on sâm.

19. Oprenost u povjerenju svakako je potrebita, ali je još potrebitija oprenost u nepovjerenju.

20. Zaboravi na časove nevolje, ali ne zaboravi nikad na ono, što te naučiše.

21. Uvrede treba bilježiti u piesak, a dobre čine u kamen-stanac.

22. Tko svlada svoju sebičnost, taj se je riešio najznamenitije zapreke, koja svakoj pravoj veličini i svakoj pravoj sreći put zakruje.

23. Razlika, jedina razlika medju djelom mudrosti i djelom dužnosti jest ta, da u jednom slučaju promislimo, što bismo na ovom, a u drugom slučaju, što bismo na onom svijetu dobiti ili izgubiti mogli.

24. Milu ružu drugče krsti, I opet ruža disati će sladko.

25. Zlato i biser dobar je ures, ali razum i kriepost ukrasuje više nego zlato i biser.

26. Jel' čudo, da se žene na zlo stave, Kad svaki vjetrić krene mužke glave.

27. Zaljubljenici vide samo sami sebe u svijetu; nu zaboravljaju, da njih gleda svet.

28. Ljubomornost je oštra vida, al je često i slepa; vidi kano strielac, nu pogadja kano diete.

29. Što je ljubav, to zna samo onaj, koji ljubi bez nade.

30. Lahko je sakriti mržnju, teže ljubav, a najteže ravnodušnost.

31. Plemenita žena jest naljepši dar božji.

32. Glasba je ključ za žensko srce.

Sadržaj

Uvod

Strana	Strana
I. O jeziku u obće..... 1	Kada valja da pišemo ie, a kada je? 4
II. O hrvatskom pravopisu..... 2	III. Razgodci (interpunkcije).... 4
Izgovor i pisanje glasova, jč i č... 2	

Prvi odsjek

I. Sadržaj pisama..... 6	Duhovnomu pomoćniku..... 16
II. Vanjski oblik pisama..... 9	b) Naslovi za ženske..... 16
Naslovi..... 11	Našoj kraljici i carici..... 16
I. Svjetovni naslovi..... 12	Priestolonasljednici ili carskoj i
a) Naslovi za muževe..... 12	kraljevskoj princezi, nadvojvod-
Našemu caru i kralju..... 12	kinji, velikoj vojvodkinji, kneginji 16
Carскомu (kraljevskomu) priesto-	Nadvojvodkinji ili kneginji..... 16
lonasljedniku..... 12	Vladajućoj vojvodkinji..... 16
Austrijskim nadvojvodam..... 12	Vladajućoj kneginji..... 17
Ruskomu priestolonasljedniku..... 12	Grofici..... 17
Velikom vojvodi..... 12	Grofovskoj kćerki..... 17
Vladajućemu vojvodi..... 13	Barunici ili plemenitašici..... 17
Vladajućemu knezu..... 13	Gospojam građanskoga stališa..... 17
Grofovom..... 13	Opatici kneževskoga stališa..... 17
Običnim plemićem..... 13	Priorici..... 17
Ministru ili tajnomu savjetniku..... 13	Opatici (duvui)..... 17
Hrvatskomu banu..... 13	Naslovi sborová ili družtva..... 18
Velikom županom..... 14	Hrvatskoj vladi..... 18
Ravnatelju pošta ili pukovniku..... 14	Ministarstvu..... 18
Sveučilištnom rektoru, tajnikom	Vojnome zapovjedničtvu..... 18
vlade i podžupanom..... 14	Stolu sedmorice..... 18
2. Duhovni naslovi..... 14	Banskomu stolu..... 18
Papi i patriarku..... 14	Sudbenomu stolu..... 18
Stožerniku..... 15	Kotarskomu sudu..... 18
Prvostolniku..... 15	Teologičkom fakultetu..... 18
Nadbiskupu (biskupu), koji je knez	Kaptolu..... 19
Prelatu, opatu, kanoniku (arkiman-	Župnomu uredu..... 19
ditru)..... 15	Samostanu..... 19
Podjasprištu, prioru, župniku, du-	Uvodni i obvezni izrazi..... 19
hovnoga stola prisjedniku, dok-	Znancem i prijateljem..... 20
toru bogoslovja itd..... 15	Zaključnice..... 20
Drogomu svećeniku..... 15	Višim i odličnim osobam..... 20

A. Pisma obćega sadržaja..... 21	Prijatelju Vatroslavu..... 21
Fran Kurelac Ivanu Belanu, veli-	komu bilježniku grada Karlovca 22
Ivan Trnski (sin otcu)..... 23	Iz jednoga pisma Živka Vukasovića 24
Stanko Vraz Vjekoslavu Babukiću 24	Stanko Vraz Dragoili Stauduar,
rodjenoj Krizmanić..... 25	Goethe Schilleru..... 26
Sestra bratu..... 26	Lavoslav Vukelić prijatelju Toni
Poliću..... 27	Vukelić Budi pl. Budisavljeviću.. 28
Šaljiv gospojici cvieće..... 29	Prijatelj se tuži na dugu šutnju
svoga prijatelja..... 29	Odgovor na gornje pismo..... 29
Pismo o obnovi prijateljstva..... 29	Odgovor na gornje pismo..... 30
Sin se oprašta pismeno od matere	Odgovor na pismo, kojim smo po-
zvani na dvoboj..... 30	Opomena prijatelju, da ne polazi
neku kuću..... 31	Supruga odsutnomu suprugu..... 31
Odgovor na gornje pismo..... 31	O baštini..... 32
B. Pisma posebnoga sadržaja..... 32	I. Čestitke..... 32
Uvodne rieči..... 33	a) Čestitke za rođendan..... 33
1. Sin čestita otcu..... 33	2. Slična čestitka..... 34
3. Čestitka majci..... 34	4. Slična čestitka..... 35
5. Čestitka bratu..... 35	6. Čestitka sestri..... 35
7. Čestitka ujaku..... 35	8. Čestitka tetki..... 36
9. Čestitka šurjaku..... 36	10. Čestitka djeđu..... 36
11. Čestitka dobrotvoru..... 37	12. Čestitka prijatelju..... 37
13. Čestitka osobi kneževskoga	roda..... 37
14. Čestitka dragoj..... 37	15. Čestitka dragomu..... 38
b) Čestitke za imendan..... 38	1. Čestitka otcu..... 38
2. Čestitka majci..... 38	3. Čestitka prijateljici..... 39
4. Čestitka velikomu gospodinu.. 39	

c) Čestitke za novu go-	dinu..... 39
1. Čestitka roditeljem..... 39	2. Čestitka otcu..... 40
3. Čestitka majci..... 40	4. Čestitka bratu..... 40
5. Čestitka djeđu..... 41	6. Čestitka negdašnjem učitelju.. 41
7. Čestitka zaštitniku..... 41	8. Čestitka prijateljici..... 41
9. Čestitka prijatelju..... 42	10. Čestitka principalu..... 42
Odgovori na čestitke..... 43	1. Roditelji svomu sinu..... 43
2. Otac sinu..... 43	3. Majka kćeri..... 43
4. Roditelji svomu zetu i njego-	govoj supruzi..... 44
5. Zet tastu i punici..... 44	6. Sestra bratu..... 44
7. Ujak netjaku..... 45	8. Prijatelju..... 45
9. Prijateljici..... 45	d) Čestitke prigodom vjen-
čanja..... 46	1. Bratu..... 46
2. Sestri..... 46	3. Ujaku..... 46
4. Nećakinji..... 47	5. Gospoji višega stališa prigo-
dom druge udaje..... 47	6. Prijateljici višega stališa..... 47
7. Uglednomu prijatelju..... 48	8. Prijatelju..... 48
9. Prijateljici..... 48	Odgovori na čestitke prigodom že-
nitbe i zaruka..... 49	1. Prijatelju..... 49
2. Prijateljici..... 49	e) Čestitke pri rođaji h..... 49
1. Prijatelju..... 49	2. Rodjaku..... 50
3. Prijatelju..... 50	Odgovor na čestitke pri rođaju.. 50
1. Prijatelju..... 50	2. Slična čestitka..... 51
r) Čestitke prigodom ju-	bileja..... 51
1. Sin roditeljem..... 51	2. Čestitka unuka..... 51
3. Čestitka negdašnjega učenika	učitelju..... 52

4. Čestitka mladjega prijatelja višemuh činovniku.....	52
5. Obćina čestita svomu župniku	52
g) Razne čestitke.....	53
1. Čestitka pri promaknuću u višu službu.....	53
2. Čestitka vladinu savjetniku, koji je dobio Leopoldov red ...	53
3. Čestitka višemuh častniku ...	53
4. Čestitka prijatelju činovniku	54
5. Čestitka otcu prigodom ozdravljenja iza podulje bolesti....	54
6. Čestitka prijatelju prigodom ozdravljenja iza teške bolesti..	54
7. Pozdrav ili čestitka prijatelju, kad se sprema na put.....	55
8. Pozdrav ili čestitka prijatelju, kad se vrati s puta.....	55
9. Čestitka prigodom dobivene baštine.....	55
a) Odgovor na čestitku prigodom promaknuća.....	56
Prijatelju.....	56
b) Odgovor na čestitku prigodom ozdravljenja.....	56
1. Sinu.....	56
2. Prijatelju.....	56
c) Odgovor na čestitku prigodom putovanja.....	57
Prijatelju.....	57
II. Zahvalnice.....	57
1. Zahvalnica kralju.....	58
2. Zahvalnica mladića za primljenu podporu.....	58
3. Zahvalnica predsjedniku za dobiveno mjesto.....	58
4. Zahvalnica častnika posjedniku pukovnije.....	59
5. Zahvalnica kneginjici, koja je zabranila, da joj se izrazuje hvale za počinjena dobročinstva	59
6. Zahvalnica plemiću na podpori	59
7. Zahvalnica liečniku, kad mu se šalje nagrada.....	59
8. Zahvalnica na svatbenom daru	60
9. Zahvalnica na uslišanoj molbenici.....	60
10. Zahvalnica na prijateljskoj usluzi.....	60
11. Zahvalnica prigodom povrate zajma.....	60
III. Doglasnice ili izvještaji.....	61
Primjeri.....	62
1. Sin javlja roditeljem, da se kani zaručiti.....	62

2. Javljaju se zaruke draginu njaku.....	62
3. Objava zarukā višoj ličnosti .	62
4. Objava zaruka prijatelju.....	63
5. Objava zaruka bratu.....	63
6. Objava zaruka sestri.....	63
7. Poziv na pir.....	64
8. Sin javlja roditeljem, da mu je žena rodila.....	64
9. Prijatelj javlja prijatelju, da je dobio sina.....	64
10. Prijatelj javlja prijatelju, da je promaknut u službi.....	65
11. Izvještaj o izvršenom nalogu.	65
12. Objava odlazka.....	66
13. Sin izvješćuje roditelje o dolasku u glavni grad.....	66
14. Izvještaj o pošiljci.....	67
15. Upravitelj javlja vlastelinu o šteti, što ju je tuća naniela...	67
16. Izvještaj s puta.....	67
17. Izvještaj s puta. Napisao B. pl. Budisavljević I. Trnskomu	70
18. Pismo B. Šuleka I. Trnskomu	73
19. Izvještaj udaljenom liečniku o nekoj bolesti.....	73
20. Poljodjelac javlja svomu prijatelju, da se prodaje jedno imanje, koje je ovaj odavna želio imati.....	74
21. Jedna sestra javlja drugoj, da im se je razbolio otac.....	74
22. Brat javlja bratu, kako je bolestnoj majci.....	75
23. Brat javlja sestri smrt otčevu	75
24. Javlja se otcu, da mu se je sin razbolio.....	76
25. Odgovor na gornje pismo....	76
26. Pismo majstoru sbog bolesti sina.....	77
27. Prijatelju o smrti bratovoj...	77
Odgovori na neke doglasnice....	77
1. Prijatelju o izvještaju, što nam ga je poslao o raznih predmetih	77
2. Utješnica prijatelju, komu je kćer umrla.....	78
3. Djevojci, kojoj je majka umrla	79
4. Sažalnica nad gubitkom sina. Budisavljević Trnskomu.....	80
IV. Molbe.....	80
1. Žena moli kralja, da joj pomiluje muža.....	81
2. Udova moli kralja, da joj oprosti sina od vojne službe.....	81

3. Udova činovnika moli podporu za odgoj svoje djece.....	83
4. Molba da se primi vojnički pitomac u c. kr. vojnu akademiju	83
5. Častnička udova moli kralja, da joj se primi kćer u odgojište u Hernhalsu.....	84
6. Molbenica Njezinomu Velicanstvu carici radi troška u bolesti.....	84
7. Stara služavka moli vladu za podporu.....	85
8. Učitelj moli vladu, da bi mu dozvolila da otvori privatnu školu	86
9. Učitelj moli vladu, da mu podijeli mjesto.....	86
10. Djak moli podporu (stipendium)	86
11. Molbenica za podijeljenje građanstva u nekoj obćini.....	87
12. Molba za podijeljenje obskrbe.	87
13. Obrtnik moli poglavarstvo da da mu oprosti porez.....	88
14. Prijateljica moli bogatu prijateljicu za podporu.....	88
15. Molba prijatelja za zajam ...	89
16. Molba mladoga gospodara za upraviteljsko mjesto.....	89
17. Molba za podporu siromašnoj obitelji.....	89
18. Molba za pomoćničko mjesto.	90
19. Molba mlada čovjeka da mu se pomogne postići neko mjesto	90
20. Molba radi produženja mjenice	90
21. Još molba za zajam.....	91
22. Molba za lječničku pomoć ...	91
23. Prijatelj moli prijatelja, da primi kumstvo.....	91
24. Moli se zajam za rodjaka ...	91
25. Častnik moli za dopust.....	92
26. Moli se oprostaj radi nanešene uvriede.....	92
27. Dužnik moli vjerovnika, da se još strpi radi glavnice, što ju je imao povratiti.....	93
Odgovori na molbenice.....	93
1. Prijatelju, komu se daje zatraženi zajam.....	93
2. Prijatelju, koji je molio za kumstvo pri krštenju djeteta.....	93
3. Prijatelju, komu se ne može dati zatraženi zajam.....	94
4. Slično pismo.....	94
5. Odgovor na upit, je li vredno učiti francuzki ili ruski jezik ..	94
6. Odgovor na upit majke, kako bi odgajala svoga sina.....	95
V. Utješnice.....	96
1. Utjeha prijatelju, komu je otac preminuo.....	96
2. Utješnica prijateljici, kojoj je suprug preminuo.....	97
3. Utješnica prijatelju, koji je izgubio znatan dio imetka, a uz to i svoga sina.....	97
4. Utješnica prijateljici, kojoj je umrla majka.....	97
5. Utješnica otcu, koji je izgubio obadvoje djece.....	98
6. Utješnica otcu, komu je sin u ratu poginuo.....	98
7. Utješnica sestri, kojoj kći umrla	99
8. Utješnica prijatelju, koji nije mogao dobiti zatraženu službu	99
9. Utješnica prijatelju, poslie požara.....	99
10. Utješnica prijatelju, komu je supruga obolila.....	100
11. Upravitelj izvješćuje odsutnoga gospodara o požaru....	100
12. Utješnica prijateljici, koja se razstavila sa svojim dragim ..	100
13. Utješnica prijatelju, komu je žena umrla.....	101
VI. Preporuke.....	101
1. Preporuka rodjaka, koji želi postići tajničko mjesto.....	102
2. Otac preporuča svoga sina, koji polazi na sveučilište svomu prijatelju.....	102
3. Prijatelj preporuča jednoga mladića prijatelju, da ga liepo primi.....	103
4. Preporuka za učitelja, koji je pošao na put.....	103
5. Stolar preporučuje svoga pomoćnika stolaru u Zagrebu...	103
6. Preporuka za mlada čovjeka, koji želi stupiti u trgovinu...	104
7. Preporuka mlada čovjeka za upravitelja.....	104
8. Preporuka mlada čovjeka za pisara.....	105
9. Preporuka zanatlije.....	105
10. Preporuka za mladu djevojku, koja kani u službu.....	105
Odgovori na preporuke.....	105
1. Prijatelju.....	105

	Strana
2. Prijatelju, koji je preporučio mladića, nebi li mu se izhodilo učiteljsko mjesto	106
VII. Opomene	106
1. Opomena, da se plati dug ..	107
2. Ponovna opomena, da se plati dug	107
3. Opomena radi zaostalih kamata	107
4. Udvorna opomena, da se plati dug	107
5. Nešto oštrija opomena	108
6. Čizmar opominje vrlo obzirno kavalira, da mu namiri račun	108
7. Ponovna opomena, da se plati dug	108
8. Opomena, da se plati stanarina	109
9. Opomena nadzorniku sbog obećane podpore	109
10. Opomena dužniku, koji nerado plaća dugove	109
11. Opomena prijatelju sbog duge šutnje	110
12. Slična opomena bratu	110
13. Opomena da se plati račun ..	110
VIII. Ukornice ili prigovori ..	111
1. Otac kori sina, koji zalazi u zločesta društva	111
2. Prigovor znanцу, koji je zlorabio naše povjerenje	111
3. Učitelj se tuži otcu na učenika	112
4. Otac opominje okrivljenog sina ..	112
5. Pismo, kojim se odričemo zaručnice	113
6. Skrbnik opominje šticienika, sbog razsipnosti	113
7. Prijatelj kori prijatelja sbog duge šutnje	113
8. Djevojka odbija svoga dragana ..	114
9. Slično pismo	114
10. Momak odbija svoji dragu ..	114
11. Majka opominje sina	115
IX. Izprike i izvinjavanja	115
1. Prijateljska izprika sbog duge šutnje	115
2. Prijatelj odbija od sebe povrtoru prijatelja	116
3. Izprika sbog sumnjičenja ..	116
4. Izprika, kojom se izpričavamo, da ne možemo primiti poziv ..	117
5. Sin se izpričava roditeljem ..	117
6. Izprika, što nismo za dobe povratili zajma	117

	Strana
7. Izprika, što se nismo mogli osobno oprostiti	117
X. Pozivi	118
1. Poziv na pir	118
2. Sličan poziv bratu	118
3. Poziv na obiteljsku zabavu ..	118
4. Poziv, kojim pozivljemo otmenniju i predpostavljenu ličnost da dodje na pir	119
5. Poziv bolestnomu prijatelju, da dodje na svježi seoski zrak	119
Odgovori na pozive	119
1. Odgovor na poziv, kojim smo pozvani na pir	119
2. Odgovor na poziv, kojim smo pozvani na zabavu	120
Druga vrst poziva	120
1. Poziv k zaručanu	120
2. Poziv na pir	120
3. Poziv na pokop	120
4. Poziv na objed	120
XI. Ljubavna pisma i bračne ponude	121
1. Gospojici, koju dulje vremena poznajemo	121
2. Gospojici, koju smo samo nekoliko puta vidjeli	122
3. Ljubavno pismo udovici	122
4. Udovac prosi djevojku	123
5. Pismo otcu, u kom ga prosimo za kćer	123
6. Slično pismo	124
7. Trgovački pomoćnik očituje ljubav kćerki svoga principala ..	124
8. Ljubavno pismo mladoj udovici	125
9. Ljubavno pismo gospojici ..	125
Odgovori na ljubavna pisma ..	125
XII. Brzjavi	128
1. Brzjovka prijatelju, da smo sretno putovali	129
2. Javljam prijatelju radostnu viest	129
3. Javlja se nesreća	129
4. Brzjovna čestitka	129
Listovi nekijh hrvatskih odličnika	130
Strossmayer pjesniku Milovu ..	130
Biskup Dobrila I. Trnskomu ..	131
Sidonia Rubido Erdödy I. Trnskomu ..	131
A. Šenoa Miji Krešiću	131
O. Utješeniović I. Trnskomu ..	132
Vatroslav Jagić I. Trnskomu ..	132
Perkovac Trnskomu	133

	Strana
Perkovac Trnskomu	133
Vukelić Trnskomu	134
Iz pisma F. Petračića I. Trnskomu	134
Biskup Strossmayer Trnskomu ..	135

Treći Odsjek

Poslovna pisma	137
A. Trgovačka pisma	137
1. Vrst i način pisanja	137
2. Primjeri	139
I. Okružnice i cirkulari	139
1. Objava osnovanja trgovine mješovitom robom po nekom dosadašnjem poslovodji	139
2. Objava ustrojenja mjenbenog i komisijonarnog posla	139
3. Objava otvoren a komisijonarnog posla	140
4. Objava smrti trgovačkog druga ..	140
5. Primiće druga u već postojeću trgovinu	140
6. Objava novo-otvorene podružnice	141
7. Razriešenje društva i nastanak poslova samo po jednom dosadašnjem članu	141
8. Gornjoj okružnici priloženi cirkular druga, koji će sam postaviti poslove	141
9. Trgovac obznaniuje, da predaje svomu sinu svoju dosadašnju trgovinu	142
10. Okružnica sina, priložena pred ašnjoj	142
11. Razriešenje javnog trgovačkog društva	142
II. Obaviestna pisma	143
1. Upit o soliditetu neke trgovačke tvrdke	143
2. Odgovor na predjašnje pismo ..	143
3. Upit ob imovinskom stanju poslovnog prijatelja	143
4. nepovoljan odgovor na prijašnje pismo	144
5. Obaviest glede nekog trgovačkog knjigovodje	144
III. Pozivi na poslovnu svezu ..	144
1. Prva naručba robe	145
2. Naručba usljed posjeta trgovačkog putnika	145
3. Odgovor na pismo pod 1. ...	145
4. Ponuda robe kolonijalne	145
5. druga ponuda robe	146
IV. Pisma o robi	146

	Strana
F. Rusan I. Trnskomu	135
Praus I. Trnskomu	135
Barun Š. Franu Folnegoviću ..	136
Sulek I. Trnskomu	136

1. Tržišno izvješće	146
2. Nalog glede robe	147
3. Odgovor na gornje pismo ..	147
4. Opoziv naručbe robe	147
V. Pisma u odpremničkim poslovih	148
1. Nalog radi odpreme	148
2. Odpremna objava Riečanina ..	148
3. Odposlanje robe, naručene po zagrebačkoj tvrdci u Spljetu, na riečku tvrdku	149
4. Objava o tom Riečanina zagrebačkoj kući, uz izvješće da je asekuracija obavljena	149
5. Objava riečkog trgovca, da je roba prispjela i da ju je odmah dalje odpremio	149
VI. Pisma o pošiljanju gotovine i ob inkasiranju	150
1. Pripislanje gotovine za namirenje duga	150
2. Odgovor na prijašnje pismo ..	150
3. Objava pripislanja gotovine na tuđji račun	150
4. Objava primitka onomu, koji je poslao gotovinu	180
5. Objava onomu, za čiji račun je gotovina poslana	150
6. Platežni nalog	151
7. Izvješće kao odgovor o obavljenom nalogu	151
8. Nalog plateža na tuđji račun ..	151
9. Odgovor na takov nalog plateža ..	151
10. Pripislanje mjenice na inkasiranje	152
11. Odgovor na prijašnje pismo ..	152
VII. Pisma u mjenbenih i vjersijskih poslovih	152
1. Zagrebački trgovac objavljuje svoju teziću (tratu)	152
2. A. Hiller u Osičku, kupivši u F. Karla u Trstu robu, pisao mu, neka iznosak potegne, izdav ujenicu na Friderika Gasta u Beču. Trščanin dakle obznaniuje svoju teziću	152
3. Odgovor na prijašnje	153

	Strana
4. Praški trgovac izdao je mjenicu na Bečliju i ovomu to javlja	153
5. Odgovor na prijašnje	153
7. Odgovor	154
8. Pismo trasata glede domicila	154
9. Odgovor na prijašnje	154
10. Nalog za trasiranje nekoma trećemu na račun nalagodavca	154
11. Objava nalagodavca, za čiji će se račun trasirati, teznikom radi težice	154
12. Objava Pražana bečkoj kući o izdanju mjenice	155
13. Objava Pražana Zagrebčanu da je mjenicu trasirao	155
14. Odgovor trasata izdatnikom mjenice. — Odgovor na br. 12.	155
15. Odgovor trasata poslovnomu prijatelju, za čiji će se račun trasirati. — Odgovor na br. 11.	156
16. Poziv na platež. (Opomenbeno pismo)	156
17. Podieljenje vjeresije	156
18. Odgovor na prijašnje	156
VIII. Pisma u prilikah stečajnih	157
1. Trgovac oglašuje vjerovniku svoje nepovoljno stanje i moli za popust tražbine	157
2. Nalog za utjeranje tražbine ili za sklopljenje nagode glede iste (kod tako zvanog zla dužnika)	157
3. Odgovor na prijašnje pismo.	158

Četvrti dio

Poslovni sastavci	167
A. Jednostrane izprave	167
I. Oporuka — Zapisje	167
Primjeri	169
1. Vlastoručno pisana i podpisana oporuka	169
2. Još jedna takova oporuka	169
3. Oporuka po drugom pisana a po oporučitelju samo podpisana	169
4. Oporučitelj nezna ni čitati ni pisati	170
5. Posljednja volja u kojoj su sami zapisi	170
6. Ustmena oporuka, stavljena po svjedocih radi lakšeg pamićenja na pismo	171
7. Poreka posljednje volje	171
II. Namira ili primka, uknjižbena i izknjižbena očitovanja	171

	Strana
IX. Vozni listovi	158
Primjer voznog lista	158
Predatnice	159
Primjer	159
Konosament	159
Deklaracije ili popratnice	159
B. Mjenice i naputnice	159
1. Mjenica i njezine bitne potrebstine	159
II. Mjenbeni obvezanici	161
III. Vrsti mjenica	161
IV. Mjenbeni čini	162
V. Biljegovanje mjenice	162
Primjeri mjenica	163
1. Tezica	163
2. Mjenica vlastita	163
3. Mjestna tezica (Platztratte)	163
4. Mjenica na daljinu (Distanzwechsel)	163
5. Tezica vlastita	164
6. Obitovana mjenica bez obitavaoca	164
7. Obitovana mjenica vlastita s naznakom obitavaoca	164
8. Mjenica na naredbu vlastitu	164
9. Sajamska mjenica	164
10. Prva i druga mjenica (prima i secunda)	165
11. Mjenica s naredbama	165
12. Mjenica sa nuždopisom]	165
Primjeri	166
1. Naputnica	166
2. Naputnica	166
3. Naputnica	166

Primjeri	172
1. Primka	172
2. Primka	172
3. Namira jednostavna	172
4. Namira vrhu ostatka kupovine	172
5. Namira vrhu dionog plateža dužne svote	172
6. Namira sa izknjižbenom dozvolom	173
7. Prosto izknjižbeno očitovanje	173
8. Iznjižbeno očitovanje kod više hipotekā samo glede jedne od ovih	173
III. Priznanica (revers)	173
Primjeri	174
1. Priznanica	174
2. Priznanica	174
IV. Svjedočba	174

	Strana
Primjeri	174
1. Svjedočba trgovačkomu pomoćniku	174
2. Svjedočba služavci	175
V. Odповјед	175
Primjeri	175
1. Odповјед glavnice	175
2. Odповјед stana	175
3. Potvrda ob učinjenoj odповјedi	176
B. Ugovori ili pogodbe	176
I. Darovna pogodba	176
Primjeri	177
1. Darovnica o pokretnih stvarih	177
2. Darovnica o nekretninah	177
3. Darovnica, u kojoj si darodavac pridržava pravo doživotnog uživanja	178
4. Darovnica, u kojoj si darovac savjetuje pravo uzdržavanja	178
II. Ostavna pogodba	178
Primjeri	179
1. Ostavna pogodba	179
2. Ostavna pogodba	179
Posudbena pogodba	179
Primjer	179
1. Posudbena pogodba	179
IV. Zajmovna pogodba	180
Primjeri	180
1. Jednostavna vlastoručno pisana i podpisana obveznica	180
2. Obveznica više dužnika sa solidarnom obvezom	180
3. Obveznica, u kojoj se ugovara posebno mjesto plateža	181
4. Obveznica s uknjižbenom dozvolom	181
5. Obveznica s odповјednim rokom	181
6. Pupilarna obveznica	182
V. Ustupnica	182
Primjeri	183
1. Jednostavna ustupnica	183
2. Ustupnica, nahrbcena na samu obveznicu	183
3. Ustupnica tražbine, temeljeće se na osudi	183
4. Ustupnica sa uknjižbenom dozvolom, nahrbcena na samoj obveznici	183
5. Ustupnica uz pristup dužnika o sebi stojeća izprava	184
6. Ustupnica s uknjižbenom dozvolom i s pristupom dužnika	184
VI. Punovlastna pogodba	185
Primjeri	185

	Strana
1. Posebna punomoć	185
2. Punomoć za zastupanje kod bagatelnog suda	186
3. Sveobća punomoć	186
4. Sveobća punomoć za odvjetnike	186
VII. Zamjenbena pogodba	188
Primjer	187
Kupoprodajna pogodba	187
Primjeri	190
1. Kupoprodajna pogodba, kojom se prodaju sve nekretnine, upisanu u jednom gruntovnom uložku	190
2. Kupoprodajna pogodba kao prijašnja, samo jednostavnija	190
3. Kupoprodajna pogodba, kada se kupovina potpuno ne izplati te se ostatak iste gruntovno osigurati ima	191
4. Kupoprodajna pogodba, kojom se samo pojedine čestice iz jednog gruntovnog napisnika prodaju	192
5. Kupoprodajna pogodba vrhu diela jedne čestice	192
6. Kupoprodajna pogodba o pokretnih stvarih	193
IX. Uporabna pogodba	193
Primjeri	194
1. Najamni ugovor	194
2. Najamni ugovor	195
3. Zakupni ugovor	195
4. Zakupni ugovor	196
5. Najamno-zakupni ugovor	196
X. Pogodba vrhu usluga za plaću	197
Primjeri	198
1. Uslugovna pogodba	198
2. Uslugovna pogodba	198
3. Gradjevni ugovor	199
4. Učevni ugovor	199
XI. Društvena ili ortačra pogodba	200
Primjeri	200
1. Običun društveni ugovor med trgovci	200
2. Društveni ugovor za tjeranje trgovine žitom	201
3. Razriešna pogodba	202
XII. Ženitbeni ugovori	202
Primjeri	203
1. Ženitbeni ugovor kad su obe stranke punoljetne	203
2. Ženitbeni ugovor, kad je jedna stranka malodobna	204

	Strana
3. Nasljedovna pogodba	204
XIII. Pogodba o dosmrtnom pri-	
hodu	205
Primjeri	205

Peti dio

Lječnik u kući, od prof. dr. A.	
Lobmayera	207
I. Zdravoslovje	207

Šesti dio

Kućanica u kući. Napisao I. Ja-	
gić župnik	228
Kućanica u kuhinji	234
Kućanica u izbi i komori	240
Klanje domaće životinje	244
Učenje mesa	246
Kućanica u pivnici	248

	Strana
1. pogodba o dosmrtnom prihodu	205
2. Pogodba o dosmrtnom pri-	
hodu	206

II. Prva pomoć, kada tko na-	
strada	221

Kućanica kod kruha	253
Sušenje voća za domaću porabu	256
Kućanica u vrtu	263
Jednostavno sadjenje i obradji-	
vanje šparoge	270
Za spomenar	274

HRVATSKA BIBLIOTEKA

koja uz najjeftiniju cijenu ima vanredno zanimljiv i za-
bavan sadržaj.

Svaka svezka prodaje se naposeb.

*1. sv.: Bogović, Slava i ljubav	for.	---
*2. sv.: Korajac V., Sijaci. Šaljiva pripoviedka	---	---
Barrili J., Pustolovina jedne noći	---	---
*3. sv.: D. Demeter, Otac i sin. Crta iz XV. vieka	---	---
*4. sv.: Krimpotić Josip, Avelina Bakranina ljubovne zgrade i ne-	---	---
zgrade	---	---
Wócički E. W., Strašni dvor	---	---
*5. sv.: F. Križevčanin, Spanjolci u Hrvatskoj. Historijska	---	---
pripoviest iz XV. vieka	---	---
*6. sv.: W. Shakespeare, Romeo i Julija. Tragedija u 5 čina. Sa	---	---
7 slika	---	---
7. sv.: I. S. Turgenjev, Nješto iz lovcvih zapisaka	---	15
8. sv.: E. Castelnuovo, Kod prozora	---	15
9. sv.: N. V. Gogolj, Ivan Ivanović i Ivan Nikoforovič. Šalj. pripov.	---	15
10. sv.: V. Hauff, Pont-des-Artska prosjakinja	---	15
11-12. sv.: W. Shakespeare, Otelo. Tragedija u 5 čina. Sa 8 slika	---	30
13. sv.: Bernardin St. Pierre, Pavao i Virginija. Pripoviedka	---	15
14. sv.: Octave Feuillet, Roman siromašna mladića. Prvi svezak	---	15
15. sv.: Draženović Josip, Crstice iz hrvatskog života	---	15
16. sv.: Octave Feuillet, Roman siromašna mladića. 2 sv. (Konac)	---	15
17. sv.: Hrvatski Bogomil, Grilovica. Historijska pripoviest	---	15
iz XVII. vieka	---	15
18. sv.: Sacher-Masoch, Zanimljive pripoviedke	---	15
19. sv.: Vitanović prof. Jos., Izabrane hrvatske romanče i balade.	---	15
S uvodom	---	15
20. sv.: De la Motte Fouqué-a Frid. bar., Undina. Pripoviest,	---	15
Preveo Mirko Polanić	---	15
21-23. sv.: MÉRIMÉE Prosper, Colomba ili krvna osveta na Korzici	---	45
24. sv.: Verne Jules, Ideja doktora Oxa. Šaljiva pripoviedka.	---	15
25. sv.: Korajac V., Lov na sjedečke. Šaljiva pripoviedka.	---	15
26-27. sv.: Petrović-Petöfi K., Krvnikovo uže	---	30
28-29. sv.: Feuillet, Pokojnica. Roman iz fraue društva	---	30
30. sv.: Poklada u Zagorju i još druge pripoviedke grofa Tolstoja,	---	15
Gogolja, Senjanina i Siröle	---	15
31-32. sv.: Benický-Harambašić, Zlatka. Roman	---	30
33. sv.: Gerstäcker, Muž na lutriju. Šaljiva pripoviedka	---	15
34. sv.: Dostojevsky, Slabo srce	---	15
35-36. sv.: König, U morskih valovih. Kriminalna pripoviedka	---	30
37-38. sv.: Grigorović D. V., Izgubljen život	---	30
39. sv.: Utvara Karla XI. — Francesco Foskari. — Susret.	---	15
40. sv.: Dvie šaljive pripov. Večer pod vedrim nebom itd.	---	15
41-45. sv.: Kumičić Evg., Preko mora	---	75
46-53. sv.: Kumičić Evg., Olga i Lina	---	120
54. sv.: Lauka: Kako je B. Baltić pouđavao sedam kćeri	---	15
55-57. sv.: Turić, Darovi svieta. Pripoviedka	---	45
58-59. sv.: Feuillet, Prijateljeva oporuka. Roman	---	30
60. sv.: Jokaj M., Žena poginuloga. Mijaković P., Sve od straha	---	15
61. sv.: Ohnot, Jadi tetke Uršule	---	15
62. sv.: Bouvier, Nagrada ljubavi. Preveo N. Kokotović.	---	15
63-65. sv.: Kazotić, Miljenko i Dobriša. Historički roman	---	45
66. sv.: J. Korzeniovski, Zločin i kazna. Pripoviedka	---	15
67-69. sv.: Kumičić E., Tri mučenice. Tri izvorne pripoviedke.	---	45
70. sv.: Mordoveev D., Ljubav spasiteljic. Historička pripoviest	---	15
71. sv.: Jokaj Mavro, Bjeđunac. Pripoviedka. Preveo L. Mirković	---	15
72. sv.: Poea, Zagrethna umorstva u ulici Morgue. Pripoviest.	---	15
73-76. sv.: Verne Jules, Put k središte zemlje. Roman. Preveo dr. J. R-r.	---	60
77-78. sv.: Henry M., Lažni grof. Pripoviest. Preveo L. Mirković	---	30
79. sv.: Čiki G., Krunica. Pripoviest Milevski, Dinari Nadir Khulie	---	15
80. sv.: Sienkiewicz H., Straža na svietioniku. Pripoviedka.	---	15

*) Zvezdom naznačene svezke su posve razprodane.

Našom nakladom izašle su sljedeće knjige u novom izdanju :

 Najveći i najpodpuniji

sveobći ilustrovani

SANOVNIK

po najstarijih kaldejskih, perzijskih, egipatskih i grčkih rukopisa te po prokušanih ustmenih predajah složen i

sa mnogimi slikami protumačen

ujedno i

najpodpuniji planetar i lutrijaš

sa svimi tumačenji i skrižaljčkami, koje se tiču lutrije.

 Knjiga obseže 176 strana.

Ciena 50 nč.

Izvadak iz te knjige :

Najveći egipatski

SANOVNIK

po najstarijih kaldelskih, perzijskih, egipatskih i grčkih rukopisih te po prokušanih ustmenih predajah složen.

Četvrto znatno popunjeno izdanje.

Ciena 25 nč.

Knjižara Lav. Hartmana

(Kugli i Deutsch)

Ilica 2. — ZAGREB. — Ilica 2.

Našom nakladom izišla je upravo :

Nova

hrvatska pjesmarica.

Sbirka

najmilijih hrvatskih pjesama.

Sa 22 slike ilustrovano.

Treće popunjeno izdanje.

Ciena 15 nč.

Ovo je novo ukusno izdanje vrlo obljubljene

Pjesmarice

koja će kao i dosele razveseliti svakoga koji ju čita, jer su u njoj sadržane sve poznate i rado pjevane pjesme.

Ovo novo izdanje popunjeno je mnogimi narodnimi šaljivimi pjesmami i naputnicami.

**Tko naruči ove knjige najedanput 50 komada
dobiva ih za**

 forintih 5.—

Knjižara Lav. Hartmana

(Kugli i Deutsch)

Ilica 2. — ZAGREB — Ilica 2.

